

Mikko Simula

Luonnossa liikkumisen kulttuuriset representaatiot

Diskurssianalyysi suomalaisten
luonnossa liikkumista käsittelevistä
haastatteluista

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 182

Mikko Simula

Luonnossa liikkumisen
kulttuuriset representaatiot

Diskurssianalyysi suomalaisten
luonnossa liikkumista käsittelevistä
haastatteluista

Esitetään Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Athenaeum-rakennuksen salissa A103
kesäkuun 15. päivänä 2012 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2012

Luonnossa liikkumisen kulttuuriset representaatiot

Diskurssianalyysi suomalaisten
luonnossa liikkumista käsittelevistä
haastatteluista

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 182

Mikko Simula

Luonnossa liikkumisen
kulttuuriset representaatiot

Diskurssianalyysi suomalaisten
luonnossa liikkumista käsittelevistä
haastatteluista

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2012

Editors

Jarmo Liukkonen

Department of Sport Sciences, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Ville Korhakangas

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover picture: futureimagebank.com

URN:ISBN:978-951-39-4755-2

ISBN 978-951-39-4755-2 (PDF)

ISBN 978-951-39-4754-5 (nid.)

ISSN 0356-1070

Copyright © 2012, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2012

ABSTRACT

Simula, Mikko

The cultural representations of outdoor activities in the nature.

A discourse analysis of the interviews dealing with outdoor activities in the nature of the Finns

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2012, 215 p.

(Studies in Sport, Physical Education and Health,

ISSN 0356-1070; 182)

ISBN 978-951-39-4754-5 (nid.)

ISBN 978-951-39-4755-2 (PDF)

Diss.

The main idea of the research was to widen the sport sociological understanding of the cultural connections of practices of outdoor activities. The research goal was summarized in two questions: 1) To which cultural contexts the Finns attach the different practices of outdoor activities in the nature? 2) How the Finns describe and explain commonly practiced ways of outdoor activities in the nature.

The research data consisted of theme interviews of 39 persons. The theoretical frame of reference directing the data interpretation was constructed of discourse theoretical definitions of research objects and of theories explaining cultural relations. Research methodology was theory-bound contextualization of representations of outdoor activities in the nature.

The study identified and conceptualized three cultural representations of outdoor activities in the nature. Traditional-pragmatic representation of outdoor activities in the nature connects the rural-culture heritage relationship with the nature to the contemporary interpretations of outdoor activities. It reflects the meanings of traditional practices of outdoor activities in the nature. Romantic-expressive representation of outdoor activities in the nature stems from the conception of nature created by the romantic movement. In it, the meanings of outdoor activities in the nature are attached to nature experience and the mind's release of everyday thinking. Recreational-collective representation of the outdoor activities in the nature is connected with the people's movement of nature-goers and recreational cultures. Nature is formed to be a recreational environment and outdoor activities in the nature as a recreational-collective content of life.

The research showed that nature-goers involved with outdoor activities in the nature are aware of different cultural backgrounds of different practices and apply different representations while telling about different practices. In addition, it became clear that an individual form of outdoor activities, such as fishing, can be explained by using all three representations. This is an important observation when considering the meanings of outdoor activities in the nature

Key words: cultural contexts, cultural representations, outdoor activities, outdoor recreation, relationship with nature, sport sociology

Author's address	Mikko Simula Department of Sport Sciences PL 35 (Viv) FIN-40014 Jyväskylän yliopisto, Finland Email: mikko.simula@jyu.fi
Supervisors	Professor Hannu Itkonen Department of Sport Sciences University of Jyväskylä Professor Jussi Kotkavirta Department of Social Sciences and Philosophy University of Jyväskylä
Reviewers	Docent Ismo Björn Karelian Institute University of Eastern Finland Docent Jarno Valkonen Faculty of Social Sciences University of Lapland Professor (emeritus) Pauli Vuolle Department of Sport Sciences University of Jyväskylä
Opponents	Professor Pertti Rannikko Department of Geographical and Historical Studies University of Eastern Finland

ESIPUHE

Maisteriopintojen loppuvaiheessa pohdin tulevaa työuraani. Päälimmäisenä mielessäni oli kaksi kysymystä: Ensinnäkin mietin, miten voisin jatkaa kestäväen kehityksen ja luonnonsuojelun haasteiden tarkastelemista. Pro gradu - tutkielmani tein kestäväen kehityksen edistämisen ongelmista kunnallisessa liikuntahallinnossa. Gradua tehdessäni omaksuin vakavan suhtautumisen ympäristökysymyksiin ja pyrkimyksen syventyä niihin jatkossakin. Toiseksi punta-roin omia työllistymismahdollisuuksiani.

Työntekijävaihdosten johdosta silloiselta liikunnan sosiaalitieteiden laitokselta puuttui liikuntakulttuurin ympäristöongelmiin perehtynyt tutkija. Liikuntahallinnon koulutusohjelman – nykyisen liikunnan yhteiskuntatieteiden pääoppiaineen – tutkintovaatimukseen sisältyi Liikunta ja ympäristö -kurssi, mutta aiheeseen vihkiytynttä opettajaa ei ollut tiedossa. Gradunmittaisen asianharrastuksen johdosta minua pyydettiin ottamaan opintojakso vastuulleni. Samassa yhteydessä minua kannustettiin jatko-opintoihin ja väitöskirjatyöhön. Toiveena oli, että väitöskirjallani voisin osaltani vahvistaa laitoksen opetuksen ja tutkimuksen kytköksiä yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen.

Päätös lähteä opetus- ja tutkimustyön maailmaan tuntui tuolloin luonnolliselta. Tilaisuuden saatua en epäillyt valmiuksiani opettaa yliopistossa ja tehdä väitöskirja. Vasta toimeen ryhdyttyäni minulle valkeni, kuinka mittavan urakan olin ottanut vastuulleni.

Väitöskirjatyö osoittautui huomattavasti monipolvisemmaksi ja haasteellisemmaksi kuin ennalta olin ajatellut. Monitieteisen peruskoulutuksen saaneena minulla oli alkuun vaikeuksia kiinnittyä perustieteiden tapoihin asettaa tutkimuskysymyksiä ja -tehtäviä. Yhtäältä minua kiehtoivat filosofiset pohdinnat kulttuurin ja luonnon suhteesta sekä luontokokemuksesta. Toisaalta eräänlaisena kutsumuksenani oli vahvistaa liikuntasosiologisen tutkimuksen yhteyksiä yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kysymyksenasetteluihin. Halusin avata uraa empiirisille havainnoille ja kerätä aineistoa liikuntasosiologisille ympäristösuhdetarkasteluille.

Ongelmia ilmeni, kun ryhdyin suunnittelemaan tutkimusta näistä lähtökohdista. Kulutin melkoisesti aikaa filosofisen ymmärryksen syventämiseen ja operationalisoimiseen eli soveltamiseen tutkimustehtävän asettamisessa. Sen sijaan, että olisin kantanut huolta tutkimuksen etenemisestä, takerruin minulle vaikeiksi osoittautuneisiin teksteihin. Halusin ymmärtää, mitä tulkintoja niissä oikeastaan puolustettiin. Koin, että en voi tehdä tutkimusta sisäistämättä luopaaviksi kokemiani teoretisointeja. Pänttääminen oli erittäin opettavaista, mutta hyvin hidasta.

Tutkimusprosessin etenemisen kannalta tärkeä päätös oli, kun päätin noudattaa kehotusta siirtyä kirjojen ja käsitekeskustelujen äärestä tutkimuskentälle. Eri puolelle Suomea suuntautuneiden haastattelumatkojen, luonnossa liikkujien haastattelemisen ja haastattelupäiväkirjan kirjoittamisen myötä minulle muodostui selkeä ajatus tutkimukseni tehtävästä. Aineistoa muodostaesani ja jäsennessäni minulle selvisi, mitä minun pitäisi tutkia, miten voisin

soveltaa lukeneisuuttani tässä tutkimuksessa sekä millaisiin teksteihin minun pitäisi vielä tutustua. Sen pohjalta saatoin luonnostella väitöskirjani rakenteen ja muodon. Tiesin, miten tulisin väitöskirjani tekemään.

Väitöskirjatyötäni suunnanneet johtotähdet ovat loistaneet kirkkaina läpi hankevuosien, mutta niiden luokse lopulta johtanut opintie on ollut mutkikas ja haasteita täynnä. Onneksi en ole käynyt tätä opintietä yksin. Haluankin nyt lausua kiitokseni heille, jotka ovat auttaneet ja tukeneet minua tutkijanpolkuni eri käännteissä.

Suurimmat kiitokseni osoitan väitöskirjani ohjaajille professori Hannu Itkoselle ja professori Jussi Kotkavirralle. Olen ollut etuoikeutetussa asemassa saatuaani työskennellä kahden hyvin sivistyneen ja viisaan miehen ohjauksessa. Heiltä saamani kannustukset, neuvot sekä asiantuntevat ja kriittiset kommentit ovat olleet korvaamattomia. Kaiken kaikkiaan molemmat ohjaajat ovat olleet hyvin tärkeitä tukihenkilöitä kohdatessani sekä tutkimustyön että elämän kovat haasteet.

Ohjaustehtävään ryhtyttyään Hannu on pitänyt huolen työni edistymisestä ja siitä, että väitöstutkimukseni on kiinnittynyt sosiologiatieteen traditioihin. Yleisesti ottaen hän on kantanut suuren vastuun tutkijakoulutuksestani. Hän on muun muassa ohjannut tutkimukseni aiheita käsittelevän kirjallisuuden pariin, opastanut tutkimusrahoituksen hakemisessa, lukenut ja kommentoinut käsikirjoitukseni useaan kertaan sekä kannustanut tutkimusyhteistyöhön ja tutkijanurani jatkamiseen. Kokeneella tutkijalla ja lukeneella miehellä on ollut minulle paljon annettavaa. Tästä asiantuntevasta ohjauksesta sekä työtäni eteenpäin kuljettaneiden jatkokoulutusseminaarien vetämisestä osoitan lämpimät kiitokseni Hannulle.

Jussi Kotkavirran panos oli tärkeä etenkin tutkimukseni alkuvaiheessa. Hän johdatteli minut filosofisiin luontokeskusteluihin sekä käytti aikaa auttaakseen minua tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen rakentamisessa ja filosofisten tekstien tulkittamisessa. Ilman Jussin opastusta tulkintani tekstien opetuksesta olisivat jääneet epäselviksi. Tärkeitä olivat myös Jussilta saamani kriittiset kommentit kirjoituksieni argumentaatiosta ja niiden sisältämistä ajatusrakennelmista. Ne kehittivät merkittävästi valmiuksiani tuottaa tieteellistä tekstiä ja loogisia tulkintoja. Jussin aika ja neuvot olivat korvaamattomia myös uupumisen hetkinä. Kiitos Jussi!

Suuri kiitos väitöskirjani arvioimisesta ja parantamisesta kuuluu esitarkastajille dosentti Ismo Björnille, dosentti Jarno Valkoselle ja professori emeritus Pauli Vuolteelle. Heiltä saamani palaute ja kriittiset kommentit toivat esille tutkimukseni vahvuudet ja heikkoudet. Palaute lisäsi merkittävästi ymmärrystäni eritoten diskurssianalyttisen tutkimuksen tekemisestä ja ylipäättään tieteellisestä täsmällisyydestä. Huolellisesti tehdyn esitarkastustyön pohjalta saatoin korjata ja viimeistellä käsikirjoitukseni.

Ohjaajieni lisäksi haluan kiittää dosentti Kalervo Ilmasta tärkeiksi osoitettuneista keskusteluista, opeista ja neuvoista. Kalervolla on aina riittänyt aikaa keskustella ja väitellä kanssani tieteestä ja maailmanmenosta. Kalervo oli yksi avainhenkilöistä väitöskirjahankkeeni taustalla. Yhtälailla kiitoksen arvoi-

siksi osoittautuivat dosentti Ossi Viidan neuvot tutkimuksen tekemisen käytännöistä. Ne olivat avuksi etenkin silloin, kun kirjoittaminen ei sujunut.

Mervi Venäläistä kiitän väitöshankkeen rahoituksen hallinnoimisesta. Hän varmistui, että rahoitushakemuksiini kirjatut luvut olivat perusteltuja ja oikein laskettuja ja että hankkeen talousasiat tulivat asianmukaisesti hoidetuksi. Kiitos käsikirjoituksen julkaisukuntoon saattamisesta kuuluu Esa Nykäselle. Hän muokkasi käsikirjoituksen julkaisusarjan edellyttämään muotoon ja opasti minua julkaisukäytännöissä. Esan ansiosta väitöskirjan viimeinen vaihe pysyi aikataulussa ja sujui jouhevasti. Kokonaisuudessaan haluan kiittää liikunnan yhteiskuntatieteiden porukkaa antoisista työpäivistä. Toimistolle on aina ollut kivaa tulla ja työnteko on ollut sivistävää, hedelmällistä ja huumorin täyteistä. Hyvä työilmapiiri on ollut tärkeä voimavara haasteelliseksi muodostuneessa tutkimustyössä. Erityisesti kiitän Hanna Vehmasta vuosienmittaisesta työhuone-toveruudesta ja tutkijakoulutettavan arjen jakamisesta sekä Pertti Matilaista aina yhtä tärkeistä jokapäiväisistä kahvitauoista.

Tutkimushanke ei olisi valmistunut ilman opetus- ja kulttuuriministeriön rahallista tukea. Ministeriö myönsi hankkeelle kolmevuotisen rahoituksen, jonka turvin sain tehdyksi valtaosan hankkeen teettämästä työstä. Haluankin kiittää ministeriötä hankkeelle myönnetystä tuesta. Kiitokseni osoitan myös Jyväskylän yliopiston rehtori Aino Salliselle, joka myönsi tutkimushankkeelle kolmen kuukauden viimeistelyapurahan. Lisäksi kiitän Jyväskylän yliopiston liikuntatieteiden laitoksen nykyisiä ja entisiä johtajia mahdollisuudesta sisällyttää väitöskirjan tekeminen työtehtäviini.

Erityinen kiitos kuuluu kaikille haastateltaviksi suostuneille henkilöille. Heidän osallistumisensa teki tutkimustyöstä opettavaista ja tuloksia tuottavaa. Menetelmäopintojaan suorittaneille liikunnan yhteiskuntatieteiden opiskelijoille haluan lausua suuret kiitokset osallistumisesta tutkimushaastattelujen tekemiseen. Heidän sitoutuminen haastattelutehtävään oli kiitettävää. Heidän ansiostaan haastatteluaineistosta tuli riittävän monipuolinen ja tutkimuskysymysten tarkasteluun hyvin soveltuva.

Lopuksi haluan lausua sydämelliset kiitokset lähimmäisilleni. Isäni Matti Simula ja Tuula Terho sekä edesmennyt äitini Tuula Kekola ja Per-Olof Kekola ovat tarjonneet tukensa elämäni eri käänteissä. Myös appivanhempani Seppo ja Marjatta Koivisto ovat olleet minulle tärkeitä henkilöitä. Vaimoni Eeva Simula on ollut rinnallani tutkijantyön hyvinä ja huonoina päivinä. Hän osallistui väitöskirjatalkoiisiin ottamalla hoitaakseen kotihommat siinä vaiheessa, kun minun oli paneuduttava työn loppuun saattamiseen. Hän ja tyttärensä Aino ovat tuoneet jokaiseen päivääni rakkautta ja iloa. Olen kiitollinen ja onnellinen, että olen saanut jakaa elämäni heidän kanssaan. Väitöskirjani omistan edesmenneelle äidilleni.

Jyväskylässä 16.5. 2012

Mikko Simula

KUVIOT

KUVIO 1	Eri havaintoyksiköiden välisten yhteyksien ja lausumakokonaisuuksien tunnistaminen aineistosta.....	56
KUVIO 2	Luonnon ja luonnossa liikkumisen asema ihmisten arjessa traditionaalisen maaseutukulttuurin kontekstissa	87
KUVIO 3	Luonnon ja luonnossa liikkumisen merkityksien konstruointi romanttis-ekspressiivisessä luonnossa liikkumisen representaatiossa.....	141
KUVIO 4	Yksilön suhde luontoon harrastuksellis-kollektiivisessä luonnossa liikkumisen representaatiossa.....	187
KUVIO 5	Luonnossa liikkumisen representaatioiden liittyminen luonnossa liikkumisen muotoihin.....	190
KUVIO 6	Kalastamisen eri representaatioita määrittävät lausumat. ...	191

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Haastatteluaineiston käsittely ja tulkinta sekä käsitteellistyksien muodostaminen.....	55
TAULUKKO 2	Haastattelutekstiin sisältyvien merkkien selitykset	57
TAULUKKO 3	Koonti luonnossa liikkumisen traditionaalisia käytäntöjä sekä niiden merkityksiä kuvaavista sanoista ja lausumista.	86
TAULUKKO 4	Koonti luonnossa liikkumisen traditionaalisten käytäntöjen uusia tulkintoja ilmentävistä sanoista ja lausumista.	111
TAULUKKO 5	Koonti luonnossa liikkumisen romanttis-ekspressiivistä representaatiota ilmentävistä sanoista ja lausumista	140
TAULUKKO 6	Ulkoilufoorumien jäsenjärjestöt (Lähde: Suomen Latu ry)	161
TAULUKKO 7	Koonti luonnossa liikkumisen harrastuksellis-kollektiivista representaatiota ilmentävistä sanoista ja lausumista	186
TAULUKKO 8	Koonti luonnossa liikkumisen representaatioiden konteksteista ja keskeisistä sisällöistä.....	189

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
KUVIOT JA TAULUKOT
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
2	LUONNON KÄSITTÄMINEN JA KÄSITTEELLISTÄMINEN	18
	2.1 Luonto ja ihmisluonto	19
	2.1.1 Ensimmäinen ja toinen luonto.....	20
	2.1.2 Myötäsyttyinen ja opittu	21
	2.2 Luontokäsitysten konstruktivisuus	23
	2.2.1 Kulttuuriset kontekstit.....	24
	2.2.2 Yksilöiden omaksumat kulttuuriset luontokäsitykset.....	29
3	LUONNOSSA LIKKUMISEN MERKITYKSIEN TUTKIMINEN	32
	3.1 Tutkimustuloksia suomalaisten luonnossa liikkumisesta	32
	3.2 Yhteiskunnan modernisoitumisen vaikutukset suomalaisten luontosuhteisiin	35
	3.3 Diskurssianalyttinen merkityskontekstien tutkiminen	38
	3.4 Tutkimustehtävän ja -aineiston muodostaminen sekä aineiston analyysi	50
4	TRADITIONAALIS-PRAGMAATTINEN LUONNOSSA LIKKUMISEN REPRESENTAATIO.....	59
	4.1 Työ elämänsisältönä	60
	4.2 Työtehtävien jakautuminen	63
	4.3 Jokapäiväiset liikkumisympäristöt	74
	4.4 Luontotuntemukseen kasvaminen.....	81
	4.5 Yhteisölliset käytännöt ja eriytyneet luontosuhteet	85
	4.6 Maaseutuelämän ja perinteisten käytäntöjen uudet tulkinnat	91
5	ROMANTTIS-EKSPRESSIIVINEN LUONNOSSA LIKKUMISEN REPRESENTAATIO.....	113
	5.1 Romantismi.....	116
	5.2 Ekspressiivisyyden korostaminen.....	119
	5.3 Vastamaailma	121
	5.4 Omien ajatusten ja tunteiden äärellä	127
	5.5 Elämykselliset retket ja tilat.....	132
	5.6 Puhetta vapaa-ajasta, luontoelämyksistä ja virkistymisestä	139

6	HARRASTUKSELLIS-KOLLEKTIIVINEN LUONNOSSA LIKKUMISEN REPRESENTAATIO.....	143
6.1	Kansalaistoiminta kollektiivisena voimavarana ja arvottamisen kulttuurina.....	144
6.1.1	Joukkoliikkeiden synty.....	144
6.1.2	1900-luvun protestijaksot.....	146
6.1.3	Ympäristöprotestien aallot.....	150
6.1.4	Harrastusyhdistykset sosiaalisen pääoman lähteinä.....	153
6.1.5	Liikunnan kansalaistoiminta.....	156
6.1.6	Luonnossa liikkujien kansanliike.....	161
6.2	Luonto liikuntajärjestöjen toimintatilana ja harrastajien suoritusympäristönä.....	162
6.3	Luonnossa liikkujien yhteisyys.....	174
6.4	Luonnossa liikkuminen elämäntapana.....	180
6.5	Puhetta harrastuskulttuureista ja harrastamisen merkityksistä.....	185
7	MERKITYKSIEN MONINAISUUS JA MONINAISUUDEN TUTKIMINEN.....	188
7.1	Merkitystulkintojen erottuminen ja kerrostuminen.....	190
7.1.1	Uudet tutkimusideat ja tutkimustuloksien yleistettävyys.....	192
	SUMMARY.....	197

1 JOHDANTO

Käsitteet ympäristö ja luonto ovat yhtenäin julkisuudessa. Ne yhdistetään muun muassa uutisointeihin energiatuotannon ongelmista, ilmastonmuutoksista ja luonnontuhoista sekä kriittisiin teksteihin teollisuuden, eri elinkeinojen ja ylipäätään kulutuskeskeisen elämänmenon varjopuolista. Tyypillisiä julkiselle ympäristö- ja luontokeskustelulle ovat huolestuneisuutta, poliittisia jännitteitä ja eturistiriitoja korostavat puheenvuorot. Niissä toistuvat senkaltaiset määritelmät, kuten saastunut, uhanalainen, sukupuuttoon kuollut, ekokatastrofi, kestämätön kulutus ja suojelua kaipaava. Vakavimmissa tulkinnoissa ympäristö-ongelmia pidetään ihmiskunnan kohtalonkysymyksinä. Kulttuurin – eritoten länsimaisen kulttuurin – ja luonnon suhteen korjaaminen todetaan ihmiskunnan tärkeimmäksi poliittiseksi haasteeksi.

Suojelun tarvetta korostava käsitys ympäristöstä ja luonnosta muotoutui 1960-luvulla. Tuolloin ympäristötilan heikkenemisen havainneet ja siitä huolestuneet luonnontieteilijät ja kansalaistoimijat levittivät ympäristötietoisuutta kaikkialle länsimaihin. Suureen yleisöön vedottiin herätyskirjoiksi kutsuttujen yleistajuisten tekstien avulla. Niissä käsiteltiin modernin teollisen yhteiskunnan aiheuttamia ympäristötuhoja ja -riskejä. Julkisuuteen tuoduista uhkakuvista sekä 1960- ja -70- luvuilla vahvistuneesta yhteiskuntakriittisestä ilmapiiristä alkuvoimansa ammentanut ympäristöliikettä johti ympäristön politisoitumiseen ja virallisen ympäristöhallinnon syntyyn. (Haila 2001a, 9-10, 29-30.) Veraten lyhyessä ajassa ympäristönsuojelusta muodostui uusi julkinen tehtävä kaikkiin teollistuneisiin maihin (Weale 1992 Hailan 2001a, 30 mukaan).

Ympäristön politisoitumisen myötä myös yhteiskuntatieteilijät kiinnostuivat yhteiskunnan aineellisesta perustasta – tosin vähitellen. Sitten yhteiskuntatieteelliseksi ympäristötutkimukseksi tai toiseksi ympäristötieteeksi nimitetyn tutkimusalan piirissä on paneuduttu ympäristötuhojen, ympäristötietoisuuden lisääntymisen ja ympäristöpolitiikan vahvistumisen nostattamiin yhteiskunnallisiin reaktioihin monista näkökulmista. (Massa 1998, 7-10, 279.) On tarkasteltu ympäristötietoisuuden lisääntymistä, luonnon politisoitumista ja julkisen ympäristöhallinnon muodostumista (Haila & Lähde 2003; Haila & Jo-

kinen 2001). On selvitetty yhteiskunnallisen ympäristöliikkeen aikaisempia vaiheita sekä tarkasteltu viimeaikaisen liikkeen painopisteitä ja kansalais-toimijoiden taustoja (Konttinen & Peltokoski 2004; Lehtinen & Rannikko 1994). On kartoitettu päätöksentekijöiden ja virkamiesten tietoisuutta ympäristömuutokseen liittyvistä riskeistä (Järvelä & Wilenius 1996). On tutkittu alueellisia ja paikallisia ympäristönkäyttöön liittyviä kamppailuja sekä arvioitu ympäristönkäyttöä oikeudenmukaisuuden näkökulmasta (Valkonen 2003; Lehtinen & Rannikko 2003). On paneuduttu tiettyihin ympäristökysymyksiin, kuten yksityisautoiluun ja ydinvoimaan (Järvelä, Lybäck & Jokinen 2002; Litmanen et al. 1999). Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kaiken kaikkiaan voi todeta lisääntyneen merkittävästi 1990-luvulta lähtien (Lehtinen 2005, 3).

Yhteiskuntatieteelliset ympäristötutkimukset tekevät tiettäväksi ensinnäkin sen, että luonto ja ympäristö ovat hyvin monimerkityksellisiä ja monitulkintaisia asioita. Esimerkiksi jokin tietty luontoalue, kuten metsä, voidaan arvottaa monella eri tavalla. Sitä saatetaan pitää puuviljelmänä, matkailukohteena, sijoituskohteena, porojen laidunmaana, suojeltavan eliölajin kotimetsikkönä, harrastusmaastona tai vaikka uskonnollisen tai myyttisen kokemisen paikkana. Keskustelua saattaa syntyä myös siitä, millä perusteella kyseinen paikka määritellään metsäluonnoksi tai luonnonmukaiseksi.

Vastaavasti ympäristön käsittäminen ei ole yksiselitteistä. Mikäli ympäristö ymmärretään keskikohdastaan kiinnittyneeksi eli jotakin maantieteellistä pistettä tai ihmistä ympäröiväksi tilaksi, niin tällöin on aina määriteltävä minkä tai kenen ympäristöstä puhutaan. Tässä tapauksessa termillä ympäristö ei siis viitata yhteen alueeseen tai elinpiiriin vaan eri maantieteellisiä pisteitä ja ihmisiä tai ihmisryhmiä ympäröiviin alueisiin tai elinpiireihin – siis useisiin eri ympäristöihin. Myös tulkinnat elinympäristöjen piirteistä ja tieteelliset määritelmät ympäristön ominaisuuksista poikkeavat toisistaan melkoisesti. Samanlainen moniselitteisyys rasittaa myös ympäristöongelman määrittämistä. Eri ihmisten käsitykset esimerkiksi yksityisautoilun lisääntymisen haitallisuudesta, ydinvoiman ympäristöystävällisyydestä ja geenimuunneltujen kasvien viljelyn turvallisuudesta eivät välttämättä ole yhteneväiset. Toiminnan tai sen seurauksien määrittäminen ympäristöongelmaksi riippuu määrittelijästä. (Haila 2001a, 14-17.)

Yhteiskuntatutkijat ovat osoittaneet, että – tästä määritelmien ja tulkintojen moninaisuuteen johtuen – ei ole olemassa oikeita ja lopullisia ratkaisuja ympäristönkäyttöä koskeviin kysymyksiin vaan että ne tulevat aina uudesta poliittisen toiminnan kohteiksi (Massey 2005, 59). Toisin sanoen he ovat vahvistaneet käsitystä, että luonto, ympäristö ja ympäristöongelmat ovat määrittelykysymyksiä ja tästä syystä yhteiskunnallisten kamppailujen ja arvostiriitojen ehtymättömiä lähteitä. Samalla he ovat korostaneet yhteiskunnallisen tietoisuuden merkitystä ympäristömuutoksien hallinnassa ja yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tärkeyttä ympäristöpoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa (Massa 1998, 7).

Nykyisin ympäristö- ja luontoaiheiden käsittelyä julkisuudessa hallitsevat raportit riskeistä ja tuhoista sekä ympäristön- ja luonnonkäyttöön liittyvistä eri

intressiryhmien välisistä jännitteistä. Näihin aiheisiin pureutuva yhteiskunnallinen ympäristökeskustelu on yleistynyt siinä määrin, että se vaikuttaisi syrjäyttäneen kaikki muut tavat tarkastella länsimaisen kulttuurin suhdetta luontoon – tai ainakin vähentäneen niiden merkitystä. Vaikka ympäristömuutoksien yhteiskunnallisten seurausten esille tuominen on ehdottoman tärkeää, ei se ole kuitenkaan ainoa näkökulma yhteiskunnan ja luonnon suhteeseen. Onkin herännyt kysymys, mitä muuta luonto on nykyajan ihmisille kuin kamppailujen kohde ja kokoelma uhkakuvia (Haila 2004, 9). Tämä kysymys on tärkeä. Se korostaa tarvetta tuoda esille ihmisten luontosuhteiden eri piirteitä – ymmärtää kokonaisvaltaisesti ihmisten tapoja tulkita luonnon merkityksellisyyttä. Laajalle levinneen ympäristöhuolen aikakaudella tämä tarve on ehkä suurempi kuin koskaan aiemmin.

Suomalaisen liikuntatutkimuksen alueella yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kysymyksenasetteluihin ja käsitteisiin pohjautuvat tarkastelut ovat olleet harvassa (Itkonen 2007, 9-11). Suomalaisten luontosuhteen tarkasteluja ei ole kuitenkaan sivuutettu. Aihetta on lähestytty muun muassa luonnossa liikkumisen, ulkoilun ja luontomatkailun näkökulmista. Tarkastelujen kohteina ovat olleet liikkumisen yleisyys, useus, muodot, motiivit ja kokemuksellisuus. On myös pohdittu luonnon merkitystä liikkumisympäristönä. Nämä tutkimukset ovat syventäneet käsitystä siitä, että luonnon kokeminen on tärkeä osa monen suomalaisen elämänlaatua ja hyvinvointia (Kotkavirta 1998, 112-113).

Tutkijoiden havainnot ja tulkinnat luonnon merkityksestä nykysuomalaiselle luonnossa liikkujalle ja laajemminkin yhteiskunnalle ovat varsin yhden-suuntaisia. Metsät, vesistöt ja muut luonnonympäristöt määritellään sekä toiminnallisesti että kokemuksellisesti tärkeiksi vapaa-ajanviettopaikoiksi (Lyytinen & Vuolle 1992). Näissä maisemissa virkistäytyminen kuuluu lähes kaikkien suomalaisten vapaa-ajan viettoon ja myös suuren joukon elämäntapaan (Pouta & Sievänen 2001, 49-51). Liikkujien sanotaan hakevan luonnosta virkistystä, rentoutumista, rauhaa, hiljaisuutta sekä erilaisia ruumiillisia ja psyykkisiä elämyksiä (Paronen 2001, 101, 104.). Tällaisia kokemuksia tuottava tila kuvataan hiljaiseksi ja koskemattomaksi, mahdollisimman luonnonmukaiseksi ympäristöksi (Hallikainen 1998, 121). Yleisesti ottaen luonnon kokemisen todetaan olevan olennainen syy luonnossa liikkumiselle. Luonto käsitetään monia harrasteita mahdollistavaksi ympäristöksi ja luonnon kokeminen näiden toimien keskeiseksi perusteluksi. (Simula 2005, 59.)

Luonnon virkistyskäyttöön kohdistuneet tutkimukset luovat käytännönläheisen käsityksen suomalaisten suhteesta luontoon. Ne muodostavat kokonaiskuvan siitä, miten suomalaiset käyttävät luontoa liikkumis- ja virkistystarkoituksiin. Tulkinnat eivät kuitenkaan käsittele ihmisten erilaisia tapoja ymmärtää tekemisiään ja toimintaympäristöjään. Ihmisten kertomukset luonnossa liikkumisen omakohtaisista ja yhteisöllisistä merkityksistä jäävät kuulematta. Aineistoista ei tunnisteta niitä erilaisia kulttuurisia ja henkilöhistoriallisia taustatekijöitä, joihin ihmisten luontokäsitykset perustuvat. Tutkimusten pohjalta ei voida sanoa paljoa siitä, millainen asema ja arvo luonnolla on nykyihmisten sisäistämässä erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa; siitä, miten suhde luontoon

on mahdollisesti muuttunut elämän eri vaiheissa; siitä, millaista elämää ihmiset haluavat elää ja miten luonto sekä luonnossa liikkuminen liittyvät tähän haluttuun elämän kuvaan tai siitä, mistä luonnolle ja luonnossa liikkumiselle annetut merkitykset ylipäänsä johtuvat.

Liikuntatutkimuksiin sisältyvä tulkinta luonnossa liikkumisen merkityksellisyydestä on kulttuurisesti yksipuolinen¹. Kun huomio on kiinnitetty ainoastaan virkistyskäyttöön, ovat perinteiset luonnonkäytön merkitykset rajautuneet tarkastelujen ulkopuolelle tai sitten luonnossa liikkumisen kulttuurisia eroja ei ole otettu huomioon kokonaiskuvaan muodostettaessa. Lopputuloksena on urbaani tulkinta suomalaisten suhteesta luontoon (Simula 2005, 63). Kaikki eivät kuitenkaan perusta arvostuksiaan tähän käsitykseen. Nykyään urbaani käsitys on kiistämättä hallitseva, mutta se ei edelleenkään ole ainoa tapa jäsentää luontoa ja luonnossa liikkumista. Monelle luonnossa liikkuminen merkitsee perinteisten käytäntöjen jatkamista sekä oman menneisyytensä uudelleen elämistä (Itkonen & Simula 2008, 200).

Tässä tutkimuksessa jäljitetään luonnossa liikkumisen merkityksien moninaisuutta. Tarkastelut kohdistetaan siihen, miten eri tavoin suomalaiset selittävät omaehtoista luonnossa liikkumistaan. Tutkimusta ohjaa ensinnäkin tieto siitä, että nykysuomalaisten käytännöllinen suhde luontoon on ratkaisevalla tavalla erilainen kuin edeltävien sukupolvien. Siinä missä pelto- ja metsämaaisemat määrittivät talonpoikaisperheen pääasiallisen elinpiirin, näyttäytyvät ne nykyajan kaupungissa asuvalle valtaväestölle lähinnä elämismaaseutuna – toisin sanoen vapaa-ajan asuin- ja lomanviettoalueena (Björn 1999, 209; ks. myös Ruonavaara 1998, 59-60, 68.) Urbanin elämäntavan yleistyminen on johtanut siihen, että yhä useampi nykysuomalainen kohtaa luonnon nimenomaan vapaa-ajallaan, ei niinkään toimeentuloa hankkiessaan. Heidän luontosuhteissaan korostuvat tuotannollisuuden ja arkirutiinien sijasta kokemuksellisuus ja siihen liitetyt merkitykset. Heidän elämässään perinteinen luontotuntemus on menettänyt merkitystään ja sen tilalle tai rinnalle on noussut toisenlaisia tapoja arvottaa luontoa. (Lehtinen 2003, 11.) Luonnossa liikkumista ja virkistäytymistä käsittelevissä liikuntatutkimuksissa ei ole tarkasteltu yhteiskunnallisen rakennemuutoksen vaikutusta sekä siihen liittyvää valtaväestön elämäntavan ja luontosuhteen muutosta.

Käsitys perinteisen luontosuhteen harvinaistumisesta ja uuden- tai toisenlaisten luonnon arvottamisen tapojen yleistymisestä on toinen tarkasteluja suuntaava tekijä. Tutkimuksessa jäljitetään kaikkia laajalti omaksuttuja tapoja selittää luonnossa liikkumisen merkityksiä. Tarkastelut eivät siis rajaudu pelkästään urbaaneihin tulkintoihin. Lisäksi tutkimuksessa asetetaan kyseenalaiseksi oletus, että erilaiset luontosuhteet ja niistä johtuvat tavat selittää luonnossa liikkumista olisivat eräänlaisia ajasta toiseen muuttumattomina säilyviä kulttuurisia kivetymisiä. Tutkimusaineistoa kerätessä ja analysoitaessa pidetään

---

¹ Esimerkiksi molemmissa Luonnon virkistyskäytön inventointi -tutkimuksissa sellaiset perinteiset luonnonkäytön muodot, kuten marjastaminen ja metsästäminen määriteltiin pelkästään harrastuksiksi ja luonnon virkistyskäytöksi (Sievänen 2010, 12; Virtanen yms. 2001, 25).

mielessä, että erilaiset kulttuuriset luontosuhteet ovat mitä todennäköisimmin muuttuneet. (Lehtonen 2004, 75.)

Kolmas seikka, joka vaikuttaa tämän tutkimuksen tehtävänmuotoiluun, on sen sijoittuminen liikuntasosiologian alaan. Tämä sosiologian erityisala ja sen ajankohtaiset tavoitteet määrittelevät suurelta osin ne tiedontarpeet, joihin tutkimuksella pyritään vastaamaan. Lyhyt katsaus tämän nuoren ja melkoisen vähäisillä resursseilla harjoitetun tutkimusalan vaiheisiin ja nykyisiin painotuksiin selvittää osaltaan tämän tutkimuksen taustoja.

Kaikki kolme liikuntasosiologian oppituolin haltijaa Kalevi Heinilä, Pauli Vuolle ja Hannu Itkonen ovat määritelleet liikuntasosiologian yhdeksi sosiologian erityisalaksi, joka eroaa muista sosiologian erityisaloista tutkimuskohteensa perusteella. Liikuntasosiologinen tutkimus analysoi, tulkitsee ja käsitteellistää liikuntaan, urheiluun ja yleisesti ottaen ruumiillisuuteen liittyviä ilmiöitä. Tämän tutkimusalan tarkastelut pohjautuvat sosiologian piirissä yleisesti käytettyihin käsitteellistykseen, teorioihin ja tutkimusmenetelmiin. (Liikunnan yhteiskuntatieteiden opiskeluopas 2007-2008, 7; Heinilä 1989, 41; Vuolle 1989, 38.)

Jokainen heistä on aikanaan myös esittänyt arvionsa edustamansa tutkimusalan vaiheista ja kehitymisestä Suomessa. Kalevi Heinilä, Suomen ensimmäinen vuonna 1971 virkaan nimitetty liikuntasosiologian professori, pohjusti arviotaan liikuntasosiologian tulevaisuudesta kuvauksella sosiologiatieteen yleisestä eriytymiskehityksestä. Hän totesi sosiologisen tutkimuksen ja koulutuksen eriytyneen erityisaloihin, joiden piirissä rajaudutaan tarkastelemaan tiettyjä yhteiskunnallisia ilmiöitä, ongelma-alueita ja instituutioita. Esimerkkeinä näistä erityisaloista hän mainitsi muun muassa liikuntasosiologian, oikeussosiologian ja taloussosiologian ja kertoi käytäntönä olleen näiden erityisalojen professuurien sijoittamisen eri tiedekuntiin. Heinilä uskoi, että tulevaisuudessa eriytymistä ilmenee myös erityisalojen sisällä. Hän ennusti liikuntasosiologisen tutkimuksen eriytyvän tutkimuskohteiden ja -näkökulmien mukaan, kuten sosiologian alalla on käynyt yleisestikin. (Heinilä 1989, 41-44.)

Heinilän seuraaja Pauli Vuolle, aikajärjestyksessä toinen liikuntasosiologian professori, totesi sosiologian perustieteenä pitkälti määrittävän liikuntasosiologisen tutkimuksen tiedonintressin ja esitti näkemyksensä edustamansa tutkimusalan tiedonintressin kehityksestä. Hän luonnehti 1970- ja -80-luvulla tehtyä liikuntasosiologista tutkimusta kartoittavaksi ja empiirisesti painottuneeksi. Hän kutsui täten rajaamaansa liikuntatutkimuksen kehitysvaihetta perustutkimusvaiheeksi. Sen aikana kartoitettiin ne ilmiöt, joiden yksityiskohtaiseen analysoimiseen liikuntasosiologien on ryhdyttävä tulevaisuudessa. Samassa yhteydessä hän ennusti tutkimusmenetelmien pehmentymisen. Lisäksi hän esitti liikuntatutkijoille haasteen teoreettisen tutkimuksen lisäämisestä. Hän totesi, että jatkossa perustutkimusvaiheessa kerättyjen aineistojen tulkinnat on yhdistettävä teoreettisiin keskusteluihin. Se on edellytys sille, että liikuntasosiologinen tieto saavuttaisi kestävästi tieteellisen perustan. (Vuolle 1989, 38, 40-41.)

Vuonna 1996 julkaistussa väitöskirjassaan sittemmin kolmanneksi liikuntasosiologian professoriksi valittu Hannu Itkonen esitti tulkintansa suomalaisen liikuntasosiologian tilasta. Arvionsa ja analyysinsä liikuntasosiologisen tutki-

muksen piirteistä ja muutoksista hän jäsensi viiteen kohtaan: keskittyminen liikuntakulttuurin nykytilan kuvaamiseen, pyrkimys vastata keskeisten liikuntaorganisaatioiden tietotarpeisiin, tutkimusalan laajentuminen, tutkimuksessa käytetyn menetelmävalikoiman monipuolistuminen ja monitieteisyys. (Itkonen 1996a, 18-19.)

Euroopan liikuntasosiologiajärjestön (EASS) vuoden 2006 kongressijulkaisussa Itkonen otti arvioitavakseen jotakuinkin kymmenen vuotta aikaisemmin tekemänsä tulkinnan liikuntasosiologian tilasta. Tässä yhteydessä hän kävi läpi kaikki edellä määritellyt viisi kohtaa ja arvioi, kuinka hyvin ne kuvaavat liikuntasosiologisen tutkimuksen nykyisiä piirteitä. Hän havaitsi joitakin selkeitä muutoksia, mutta totesi tarkastelunsa muistuttaneen siitä, että tieteellisen tutkimustiedon syveneminen ja tieteenalan kehittäminen on pitkäkestoinen ja resursseja vaativa prosessi.

Itkonen totesi, että selkeä määrällinen lisäys oli muutoksen tarkasteluissa. Hän totesi, että tarkastelujaksolla liikuntaa ja urheilua on tutkittu paitsi historiallisen sosiologian myös historiatutkimuksen menetelmin huomattavasti aikaisempaa enemmän. Sen myötä on lisääntynyt tietoisuus siitä, kuinka tärkeää on kuvata ja analysoida yhteiskunnallisten muutoksien vaikutuksia liikuntakulttuuriin. (Itkonen 2007, 9.)

Väitöskirjassaan Itkonen kuvasi liikuntasosiologisen tutkimusalan laajentumisen. Hän totesi, että perinteisten aiheiden, kuten liikuntakäyttäytymisen ja liikuntaorganisaatioiden, lisäksi tutkinnan alle on otettu muun muassa ympäristösosiologian piirissä muotoiltuja tutkimusongelmia. Hän kertoi liikuntasosiologian laajentuneen myös sukupuolinäkökulmien tarkasteluihin. (Itkonen 1996a, 19.) Vuonna 2006 tekemässään tilannekatsauksessa hän ei kuitenkaan nähnyt tämän kehityksen jatkuneen. Hän totesi, että yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen ja naistutkimukseen kiinnittyvien tarkastelujen määrä ei ole lisääntynyt merkittävästi. Samanlaisen johtopäätöksen hän teki liikuntatutkimuksen metodologian monipuolistumisesta ja poikkitieteellisten tutkimushankkeiden määrästä. Edellä mainittujen vähäisten muutosten syyksi hän nosti liikuntasosiologisen tutkimuksen vähäiset henkilö- ja talousresurssit. Hän kuitenkin totesi kehitystä tapahtuneen ja liikuntasosiologian teoreettis-metodologisten yhteyksien yleiseen sosiologiaan vahvistuneen tasaisen varmasti. (Itkonen 2007, 9-11.)

Artikkelinsa lopuksi Itkonen määritteli ne haasteet, joihin liikuntasosiologien on tartuttava tulevaisuudessa. Näiden joukkoon hän sisällytti myös sen tehtävän, jota hän artikkelillaan toteutti. Tämän tehtävän hän määritteli jo virkaanastujaisesityksessään ja sen pohjalta laatimassaan artikkelissa. Näissä yhteyksissä hän muistutti liikuntasosiologian perustiedekytkenästä ja totesi, että liikuntasosiologien on meneteltävä kuten muiden tieteenalojen harjoittajienkin. Tutkijoiden on jatkuvasti käytävä keskustelua paitsi omasta asemastaan osana tiedeyhteisöä myös tieteen yhteiskunnallisuudesta. On pohdittava tiedeinstituution yhteiskunnallisia tehtäviä ja niistä juontuvia tiedonintressejä. Myös eettisten näkökohtien puntaroimisen tulee sisältyä kaikkeen tieteen tekemiseen. (Itkonen 2004, 5; Itkonen 2007, 11-12.)

Itkosen toteamus yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen pohjautuvien tarkastelujen vähäisyydestä liikuntasosiologian alalla on tämän tutkimuksen taustalla. Tutkimuksen yhtenä keskeisenä pyrkimyksenä on vahvistaa näiden tutkimusalojen välisiä yhteyksiä ja täten luoda pohjaa uusille kysymyksenasetteluille, jotka syventyvät liikuntakulttuurin ja liikkumisen ympäristösuhteisiin.

Lisäksi Itkosen kehoitus tutkijoille pohtia tekemistensä yhteiskunnallisuutta liittyy tämän tutkimuksen aihevalintaan. Yhtäältä ympäristötarkastelujen ajankohtaisuus toisaalta kasvanut yhteiskunnallinen kysyntä tarkastella laajasti suomalaisten arkiliikkumista ja osallistumista organisoituun liikuntatoimintaan ovat vaikuttaneet tämän tutkimuksen otsikkoon ja kysymyksenasetteluun. Tässä tutkimuksessa, kuten monessa muussakin tuoreessa liikuntasosiologian alaan lukeutuvassa tutkimushankkeessa, tutkimuksen kohde on määritelty liikunnan ja urheilun käsitteiden sijaan näitä laaja-alaisemman liikkumisen käsitteen avulla. Tähän liikuntasosiologian perinteisen tarkasteluperspektiivin laajenemiseen on liittynyt myös liikuntapaikan käsitteen korvaaminen liikkumisympäristön käsitteellä. (Itkonen & Simula 2008, 178.) Luontoliikunnan sijaan tämän tutkimuksen kohteeksi on määritelty luonnonmukaisiksi miellettyissä ympäristöissä harjoitettu lihasvoimin liikkuminen sekä luonnossa liikkumisen erilaisille käytännöille annetut merkitykset. Täten rajatun tarkastelun avulla täydennetään ymmärrystä suomalaisten käytännöllisestä luontosuhteesta.

Tutkimusraportin rakenne on seuraava. Kahdessa ensimmäisessä luvussa kuvataan sekä perustellaan tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja metodologiset valinnat. Ensimmäisessä luvussa luodaan katsaus luonnon käsittämistä ja käsitteellistämistä selittävään kirjallisuuteen. Tarkastelu etenee luonto-käsitteen problematisoinnista luontokäsityksien kontekstuaalisuuden kuvaamiseen. Seuraavassa luvussa jäsennetään tutkimustehtävä ja määritetään disurssianalyytinen merkityksenannon konteksteihin kohdistuva tutkimusote. Kolmessa seuraavassa luvussa esitetään aineistoanalyysin tulokset. Niissä muotoillaan aineiston ja tutkimuskirjallisuuden avulla tulkinta ja käsitteellistys luonnossa liikkumisen eri konteksteista ja representaatioista. Käsitteiden ja käsitteiden muodostamisessa nojaututaan muun muassa maaseutusosiologiaan, filosofisosiologiseen romantiikan tutkimukseen sekä kansalaisyhteiskuntatutkimukseen. Raportin päättävässä luvussa muotoillaan tulkinta omaehtoisen luonnossa liikkumisen merkityksien moninaisuudesta ja pohditaan jatkotutkimustarpeita.

2 LUONNON KÄSITTÄMINEN JA KÄSITTEELLISTÄMINEN

Suhde luontoon on aina ollut ajankohtainen pohdinnan aihe kaikissa ihmisyhteisöissä (Haila 2001b, 198). Nykyisinkin luonnosta puhutaan lukemattomissa eri yhteyksissä ja monilla eri tavoilla. Sille on oma merkityksensä ja käsitteistönsä niin tuotannollis-taloudellisissa kannattavuuslaskelmissa, luonnontieteellisissä tutkimuksissa, ympäristönsuojelullisissa keskusteluissa kuin inhimillistä olemassaoloa koskevissa pohdinnoissakin. Joissakin tilanteissa luonto kuvataan teollisen toiminnan raaka-aineeksi tai välittömän toimeentulon lähteeksi, toisissa poliittisten kamppailujen kentäksi, tarkkailun kohteeksi tai mielen hyvinvoinnin ja inspiraation tilaksi. Tulkintojen moninaisuus on osoitus siitä, että luontoa määritetään ja arvotetaan hyvinkin erilaisin perustein (Haapala 2000, 70).

Tämä tulkintojen kirjo tuo esille luonnon määrittämisen ongelmallisuuden. Sana 'luonto' ei ole sisällöltään määrätty, yksiselitteinen ja neutraali, kuten ensi ajattelemalta saattaisi tuntua, vaan hyvinkin monimerkityksinen. Se ilmenee arkipuheessa aina käyttäjänsä tarkoitusperiin kietoutuneena. Käsitys luonnosta rakentuu eri tavalla erilaisissa tilanteissa ja asiayhteyksissä.

Aikojen saatossa ajattelijat ja tutkijat ovat syventyneet luonnon käsittämiseen. Järjestelmällisesti on pohdittu muun muassa seuraavanlaisia kysymyksiä: mikä on luonnon luonto, millaiseksi luonnon ja kulttuurin suhde on ymmärretty, mihin kulttuuri loppuu ja mistä luonto alkaa, mitä merkityksiä luontoon on liitetty sekä millainen asema luonnolla on ollut ihmisten kokemusmaailmoissa eri aikoina ja eri kulttuureissa. (Williams 2003, 45; Kotkavirta 1996,1-6; Lévi-Strauss 1997). Luonnontieteilijät, filosofit, taiteilijat, kirkonmiehet ja talousteoreetikot muiden muassa ovat luoneet lukemattomia erilaisia tapoja määritellä luontoa, tarkastella sitä ja tulkita sen merkityksiä. Luonto on yhdistetty niin objektiivisen todellisuuden kuin tietoisuuden, tiedon, kokemuksen, tunteiden ilmaisemisen, uskontojen, sosiaalistumisen, talouden ja ylipäättään yhteiskunnan tutkimiseen.

Viime vuosikymmeninä tätä selityspereinteiden kirjoa ovat täydentäneet ympäristön tilasta huolestuneet tutkijatahot. He ovat nostaneet länsimaiseen

julkisuuteen tietoisuuden ihmisten aiheuttamista ympäristömuutoksista ja osaltaan lisänneet luontotarkastelujen ajankohtaisuutta. Kaiken kaikkiaan yhteiskunnallinen kiinnostus luonnon käsittämiseen ja arvottamiseen liittyviin kysymyksiin on laajentunut ja politisoitunut. Ympäristöhuoli, ympäristökriisi, ympäristön saastuminen, ympäristönkäytön oikeudenmukaisuus, ympäristöetiikka, ympäristö- ja luontopolitiikka ovat uusia käsitteitä, joiden avulla on ymmärretty luontoa ja sen tilaa sekä jotka ovat perustelleet tarpeen pohtia ihmisen ja luonnon suhdetta. (Lehtinen 2003, 10; Haila 2001a, 9-14; Oksanen 1999, 7; Beck 1990, 62-64.)

Luonto-käsite on siis hyvin monimerkityksinen ja vaikeasti rajattavissa. On mahdotonta löytää sellaista käsitelmäritelmää, joka kattaisi kaikki luontoon yhdistetyt asiat, ilmiöt, näkökulmat ja sosiaaliset käytänteet. Näin ollen jotta käsitettä voisi käyttää tutkimustarkoituksissa, on löydettävä tutkimustehtävän edellyttämä ratkaisu tähän määrittelyongelmaan.

Tässä luvussa syvennyttään luonnon määritelmiin. Sen sijaan, että tavoitteeksi asettaisiin luonnon määrittely ympäristön tiettyjen piirteiden avulla, huomio kiinnitetään niihin seikkoihin, jotka vaikuttavat luonnon käsitteellistämisen ja käsittämisen tapoihin. Määrittelyongelman ratkaisu ohjaa tutkimaan luonnossa liikkumisen ympäristöjen asemesta seuraavaa kysymystä: Millaista luonnon käsitteellistämistä ja käsittämistä liittyy luonnossa liikkumisen merkitystulkintoihin?

2.1 Luonto ja ihmisluonto

Nykysuomen sanakirjassa luonnon määritelmät on jaettu kahteen pääluokkaan. Ensinnäkin luonnolla viitataan ihmistä ympäröivään aineelliseen maailmaan. Luonto yhdistetään esimerkiksi sellaisiin sanoihin kuin elollinen, eloton, järvi, metsä ja suo. Laajimmillaan sillä tarkoitetaan maailmankaikkeuden kaikkia ilmenemismuotoja. Toiseksi sanan luonto avulla määritetään erityisesti ihmisten sisäisiä ominaisuuksia. Tällöin puhutaan yksittäisten ihmisten luonteista tai ihmislajin luonnosta. Tämän kaksiluokkaisen semanttisen jaottelun juuret juontuvat antiikista (Williams 2003, 52; von Wright 1999, 35.)

Nämä kaksi erilaista tapaa määrittää luonto-sanankäytön merkitykset on erotettu toisistaan jo pitkään. Keskiajan jälkeen muotoutunut ja vahvistunut moderni tiedekäsitys on tehnyt selvän eron aineellisen maailman ja inhimillisen todellisuuden välille (Williams 2003, 63; McDowell 2002, 174). Ne on ymmärretty eri ulottuvuuksiksi, joita ei voi mielekkäällä tavalla sisällyttää yhteen luonnon määritelmään. (von Wright 1999, 35.) Tämä ymmärrys sisältyy myös sellaiseen tiedealajaotteluun, jossa tiede jaetaan luonnontieteisiin ja ihmistieteisiin (von Wright 1998, 435).

Luonnontieteiden ja ihmistieteiden piirissä luonnolla viitataan hyvin erilaisiin ilmiöihin, joita myös tutkitaan hyvin erilaisin menetelmin ja teorioin. Luonnontieteiden tutkimuskohteiden ymmärretään sijoittuvan ihmisestä – toisin ilmaistuna ihmisen tietoisuudesta ja arvostuksista – riippumattomaan objek-

tiiviseen todellisuuteen, jonka uskotaan rakentuvan ja toimivan tietynlaisten lakien – niin sanottujen luonnonlakien – mukaisesti. Tutkimuksen tavoitteena on löytää ja tunnistaa nämä lainalaisuudet.

Sitä vastoin ihmisluonnon ilmentymien ja ihmistieteiden tutkimuskohteiden ei ajatella olevan olemassa samalla tavalla kuin niin sanotun objektiivisen todellisuuden olioiden ja kappaleiden. Yksittäisen ihmisen käyttäytyminen, mieltymykset ja ajattelu ymmärretään asioiksi, joita muokkaa ja säätelee ympäröivä sosiaalinen tila. Esimerkiksi yksilön poliittisia kantoja, kulutustottumuksia ja identifiointumista tiettyihin käytäntöihin ei voida tulkita luonnon lakien avulla. Niiden selitykset on kytkettävä yksilön sosiaaliseen todellisuuteen ja yksilön asemaan siinä. Vastaavasti ihmislajin yhteiskunnallisuuden ymmärtäminen edellyttää huomion kiinnittämistä yksilöitä yhdistäviin käytäntöihin ja rakenteisiin sekä niiden moninaisuuteen. Ihmisten muodostamat yhteisöt ja rakentamat yhdyskunnat ovat olleet erilaisia eri aikoina ja eri paikoissa. Tätä yhteisyyden muutosta ja vaihtelua ei voida tehdä ymmärrettäväksi esimerkiksi fysiikan ja kemian menetelmillä.

Luonnon sanakirjamääritelmä johdattelee tarkastelemaan modernin tieteen tekemää ontologista erottelua objektiiviseen todellisuuteen ja ihmisluontoon. Vallitsevassa tiedekäsityksessä näitä luonnon eri ilmenemismuotoja ei yhdistetä toisiinsa eikä sulauteta yhteen käsitelmääritelmään. (von Wright 1999, 35.) Mutta samalla sanakirjamääritelmä opastaa myös tätä erottelua kriittisesti tarkastelevien katsantojen jäljille. Eritoten alati lisääntynyt yhteiskunnallinen ympäristökeskustelu on muistuttanut ihmisiä luonnon ja ihmiskunnan yhteenkuuluvuudesta. Ympäristön saastumisesta huolestuneet tutkijat ovat korostaneet puheenvuoroissaan, että on perusteetonta ja jopa tuhoisaa ajatella ihmiskunnan olevan olemassa luonnosta riippumatta. (Latour 2003, 72; Williams 2003, 64.) Näihin kannanottoihin on sisältynyt vaatimus muuttaa modernia käsitystä ihmisen ja luonnon suhteesta.

2.1.1 Ensimmäinen ja toinen luonto

John McDowell kehittää esseessään *Two Sorts of Naturalism* (2002) sellaista ontologiaa, joka liittäisi luonnontieteelliset ja ihmistieteelliset käsitykset luonnosta samaan maailmankatsomukselliseen perustaan. McDowell kiteyttää ydinajatuksensa yhteen virkkeeseen: hänen tarkoituksenaan on löytää hyväksyttävä kuva järjen suhteesta luontoon. Hän pohtii kysymystä siitä, miten ihmisen yksilöllinen, autonominen ja syvälinen henkinen ominaisuus, tämän järki sekä yksiulotteinen aineellinen todellisuus voidaan nähdä osana samaa luonnollista maailmaa. Miten siis ymmärtää ihminen kokonaisuudessaan osana muuta luonnollista järjestystä? Vastaukseksi hän ehdottaa laajennettua käsitystä luonnosta. Tämä laajempi käsitys sisällyttää luonnolliseen maailmaan uuden ulottuvuuden, toisen luonnon, jossa ihmisen henkiset kyvyt ilmenevät. (McDowell 2002, 149, 166, 179.)

McDowell lähtee siitä, että ihmisluonto tulee ymmärtää kokonaisvaltaisesti. Tämän ymmärryksen hän muotoilee ensimmäisen ja toisen luonnon käsitteiden avulla. Ihmisen ensimmäinen luonto eli ihmisen biologinen rakenne on in-

himillisen olemassaolon ja ihmisyksilöiden persoonallisten ominaisuuksien aineellinen muoto. Ihmisen ensimmäinen luonto muodostuu elimistöstä, jossa rationaalinen ajattelukyky voi kehittyä. Ihmisen toinen luonto ei ole näin tarkkarajaisesti määriteltävissä. Se ilmenee yksilön valmiutena arvioida omia biologisia tuntemuksiaan sekä kykynä ilmaista itseään ja ymmärtää toisten ihmisten ilmaisemia tarkoituksia. Toinen luonto muodostuu ihmisen persoonallisista ominaisuuksista, jotka kehittyvät siinä kulttuurisessa ympäristössä, jossa hän kasvaa ja elää. (McDowell 2002, 188-194.) Laajasti ymmärrettynä toinen luonto kattaa siis inhimillisen olemassaolon ja todellisuuden kokonaisuudessaan. Persoonallisten ominaisuuksien ja yksilöllisen ajattelun lisäksi toinen luonto ilmenee muun muassa kielellisenä vuorovaikutuksena, asioiden merkityksinä, elämäntapoina sekä ihmisten rakentamina erilaisina yhdyskuntina, yhteiskuntajärjestyksinä ja kulttuureina. Toinen luonto ruumiillistuu yksilöissä ja ilmenee heidän muodostamissa sosiaalisissa todellisuuksissa.

McDowellin muotoilema käsitys luonnosta on yritys sisällyttää aineellinen maailma ja rationaalinen ajattelu samaan ontologiaan. Hän muotoilee perustellut ja luonnostelee käsitteelliset keinot sanakirjaankin kirjoitetun eriytyneen luontokäsityksen korjaamiseksi. Hän määrittelee luonnon kuvaamalla ihmisen kokonaisuudessaan luonnolliseksi ja luonnon osittain inhimilliseksi. McDowellin mukaan ei ole niin, että luonto on jotain ihmisen ajattelukyvyn ja kulttuurin ulkopuolella olevaa. Päinvastoin, ihminen on osa ensimmäistä luontoa ja tapa, jolla hän on osa sitä, jolla hän osallistuu inhimillisen todellisuuden muodostamiseen, on hänen toinen luontonsa.

2.1.2 Myötäsyntyinen ja opittu

McDowellin laajennettu luontokäsitys on yhdistettävissä samaan keskusteluun, johon J. P. Roos ja Anna Rotkirch osallistuvat artikkelillaan *Habituksen paluu?*. Heidän tavoitteensa ovat jokseenkin samankaltaisia kuin McDowellin. He puolustavat yhtäältä näkemystä, jonka mukaan yhteiskuntatieteilijöiden tulisi ottaa huomioon luonto selittäessään inhimillistä toimintaa, toisaalta pyrkimystä luoda yhteinen tieteiden välinen käsitteellinen perusta. He kirjaavat perusteluita sille, miksi luonnontieteiden, psykologian ja sosiologian välille tulisi rakentaa käsitteellisiä ja teoreettisia siltoja. (Roos & Rotkirch 2003a, 33-34.) Tämä luonnon ja kulttuurin, myötäsyntyisen ja opitun, liittäminen samaan käsitejärjestelmään loisi uudenlaisen teoreettisen maaperän inhimillisen toiminnan tarkastelemiselle ja selittämiseksi (Roos & Rotkirch 2003b, 36). Kyseistä maaperää he kaavoittavat seuraavalla tavalla:

”Evoluutioteoriasta voimme oppia sen, että ihmisellä ei ole monia yleisiä, ei-sosiaalisia ominaisuuksia, vaan myös hänen myötäsyntyneet ominaisuutensa ovat kehittyneet tiettyjä tilanteita varten. Oppiminen ei ole yleistä oppimista, vaan määrittäytyen asioiden oppimista. Paljasta, puhdasta elämää tai luontoa ei ole, vaan yhteiskunta on jo geneeissä, luonnossa. Samalla luontoa pysyvänä, kiinteänä määreenä ei myöskään ole. Luontoa määrittää ennen kaikkea muuttuvuus: toisaalta itse evoluution tuottama ihmisen laaja sopeutumis- ja reflektiokyky.” (Roos & Rotkirch 2003b, 36.)

Roos ja Rotkirch siis toteavat, että ihmisen myötäsytynäinen ja opittu käyttäytyminen nivoutuvat saumattomasti yhteen. Tietynlainen sosiaalinen toiminta yhtäältä suosii tietynlaista geneettistä valintaa, toisaalta tämä toiminta osaltaan määrittäy näiden myötäsytynäisten taipumusten perusteella. McDowellin käsittein ilmaistuna ensimmäinen luonto luo edellytykset toisen luonnon kehittymiselle, joka puolestaan vaikuttaa ensimmäisen luonnon tosiasioihin, joka jälleen vaikuttaa toiseen luontoon ja niin edelleen. Roos ja Rotkirch siis muistuttavat, että ihmisluonto ei ole jakautunut toisistaan erillään oleviin ilmentymiin – luonnontieteelliseen ja ihmistieteelliseen luontoon. He puoltavat kokonaisvaltaista katsantoa ihmisestä sekä heittävät haasteen tiedeyhteisölle. He esittävä, että eriytyneen luonto-käsityksen tilalle tulisi kehittä tieteenalojen rajat ylittävä käsitteistö, joka ottaisi huomioon inhimillisen todellisuuden kokonaisuudessaan.

Edellä tiivistetyt käsiteparit, ensimmäinen ja toinen luonto sekä opittu ja myötäsytynäinen, selittävä ihmisluonnon yksilöllisyyttä ja yhteisöllisyyttä. Kirjoittaessaan ihmisen toisesta luonnosta McDowell viittaa ihmisen persoonaan. Hän kuvaa ihmisen yksilönä, jonka geneettiselle perustalle, ensimmäiselle luonnolle, rakentuu ainutkertainen henkilöhistoria eli toinen luonto eli persoona. Mutta samassa yhteydessä hän kuvaa toisen luonnon kulttuurisuutta. Hän toteaa toisen luonnon kehittyvän sosiaalisen vuorovaikutuksen seurauksena. Yksilön toinen luonto on sen kulttuurin muokkaama, jossa yksilö elää. (McDowell 2002, 188-194.) Tämä sama käsitys ihmisen persoonasta ja persoonallisuuden kulttuurisuudesta sisältyy myös Roosin ja Rotkirchin artikkeliin. Yksilön ajatteluun ja käyttäytymiseen vaikuttavat yhtäältä hänen myötäsytynäiset ominaisuutensa toisaalta sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä opitut ajattelu- ja toimintamallit.

Havainnot ihmisluonnon yksilöllisyydestä ja yhteisöllisyydestä tuovat esille luonnon käsitteellistämiseen ja käsittämiseen vaikuttavat seikat. McDowellin sekä Roosin ja Rotkirchin käsitteellistykset selittävä yhtäältä persoonallisuutta – yksittäisen ihmisen ajattelun ja käyttäytymisen ainutkertaisuutta – toisaalta yksilöllisen ajattelun ja käyttäytymisen riippuvuutta yhteisöstä. Heidän määritelmänsä ihmisluonnosta johdattelevat päätelmiin siitä, miten ihmisten omaksumat käsitykset ovat muotoutuneet – miten esimerkiksi yksittäisten ihmisten käsitykset luonnosta ovat saaneet alkunsa. Tässä yhteydessä nämä päätelmät muotoillaan seuraavasti:

Huolimatta siitä, että ajattelu ja käsittäminen ilmenevä vain yksittäisessä ihmisessä ja että ne ovat tästä syystä ikään kuin henkilön omia sisäisiä asioita, niin kuitenkin ihmisen ajatusrakennelmat ovat pohjiaan myöten riippuvaisia yhteisöstä ja sen merkitysjärjestelmästä. Tämä käsitys ei ole ainoastaan ihmisen ja yhteisön välisen suhteen syvyyden luonnehdinta. Kaiken kaikkiaan siinä tiivistyvä edellä kuvatut ihmisluonnon ymmärtämisen kolme peruslähtökohtaa: Ensinnäkin ihmisen toinen luonto rakentuu hänen ensimmäisen luontonsa varaan. Toiseksi ihmisen toista luontoa, hänen tietoisuuttaan, ei voida erottaa siitä kulttuurisesta elinpiiristä, jossa hän on kasvanut ja jossa hän elää. Kolmanneksi vaikka yksilön toinen luonto onkin kulttuurin tuote, niin se ilmenee aina ainut-

kertaisena ja korvaamattomana jokaisessa yksittäisessä ihmisessä. (Simula 2004, 228-229; Manninen 1984b, 120.) Tämä kolmikohtainen päätelmä kiinnittää luontokäsityksien selitykset kulttuureihin ja ihmisten henkilöhistorioihin.

2.2 Luontokäsitysten konstruktivisuus

Peter L. Berger ja Thomas Luckmann selittävät tutkielmassaan 'Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen' ihmisluonnon sosiaalista dynamiikkaa. He tiivistävät tutkielmansa pääasiallisen sanoman seuraavasti: "Yhteiskunta on ihmisten tuotos. Yhteiskunnasta tulee objektiivinen todellisuus. Ihminen on sosiaalinen tuotos." (Berger & Luckmann 2005, 74.) Tähän tiivistykseen he sisällyttävät käsityksensä inhimillisen todellisuuden muodostumisesta ja yksilön kehityksestä. Sen avulla he kuvaavat, miten yksilöt yhtäältä osallistuvat yhteisöllisten käytäntöjen ja merkitysjärjestelmien luomiseen toisaalta kehittyvät persooniksi näiden sosiaalisten instituutioiden ohjaamina. Kokonaisuudessaan heidän tutkielmaansa voi luonnehtia eräänlaiseksi sosiologiseksi ontologiaksi inhimillisen todellisuuden ominaispiirteistä eli teoriaksi toisesta luonnosta.

Bergerin ja Luckmannin mukaan yhteiskunnallinen todellisuus muodostuu objektiivisen todellisuuden ja subjektiivisen todellisuuden välisessä dialektiikassa. Tätä ajatustaan he selventävät kolmen käsitteen avulla: ulkoistaminen, objektivoituminen ja sisäistäminen. Ulkoistamisella he viittaavat ihmisten kykyyn ja pyrkimykseen ilmaista ajatuksiaan. He määrittävät sekä kielelliset että ruumiilliset teot ulkoiseen maailmaan siirretyiksi tajunnantiloiksi ja toteavat että sosiaalinen maailma muodostuu aistein havaittavaksi tehdyistä yksittäisten ihmisten mielenliikkeistä. Ihmiset tuottavat yhteiskunnallisen todellisuuden ulkoistamalla sisimpäänsä. (Berger & Luckmann 2005, 64-65.)

Objektivoitumisella Berger ja Luckmann tarkoittavat tilannetta, jossa teko irtaantuu alkuperäisestä sisäisestä aikomuksesta tai mielenliikkeestä. Tätä ilmiötä he havainnollistavat kuvauksella, miten tietynlaisiin sisäisiin motiiveihin liittyvä teko ensin toistuu samanlaisena samankaltaisissa tilanteissa ja sitten muuttuu vakiintuneeksi yhteisölliseksi käytännöksi. Tavaksi muodostuneen teon alkuperäisen tarkoituksen sisäistäneille ihmisille on täysin selvää, miksi he noudattavat tietynlaista toimintamallia tietynlaisissa tilanteissa. Tästä syystä he voivat muuttaa käyttäytymistään esimerkiksi toimintamotiivien tai -olosuhteiden vaihduttua. Mutta mahdollisuudet vaikuttaa vakiintuneisiin käytäntöihin muuttuvat, kun uudet osapuolet omaksuvat nämä samat tavat. Uusille omaksujille teon lähtökohtana ei ole niinkään sisäinen kehotus kuin ulkokohteisesti omaksuttu toimintamalli. Uudet omaksijat eivät perustele käyttäytymistään sisäsyntyisillä motiiveillaan vaan historiallisilla perinteillä ja seuraavankaltaisilla toteamuksilla: tällä tavalla näissä tilanteissa on tapana menetellä ja ajatella. Uusien omaksujien myötä tavasta tulee alkuperäisistä tajunnantiloista riippumaton sosiaalinen esine eli instituutio. Se asettuu osaksi muista instituutioista muodostunutta objektivoitunutta todellisuutta. Yksilöt kokevat insti-

tuutioista muodostuneen objektiivisen todellisuuden luonnon kaltaiseksi yksilön tahdosta riippumattomaksi maailmaksi. (Berger & Luckmann 2000, 70-72.)

Sisäistämisen Berger ja Luckmann yhdistävät socialisaatioksi kutsumaansa yksilön kehitykseen. Socialisaatiossa henkilö vastaanottaa yhteisön objektiivisen todellisuuden hänelle merkityksellisten toisten välittämänä. Kun yhteisön vaalimat instituutiot ovat juurtuneet henkilön tietoisuuteen, kun hän on sisäistänyt ja omaksunut ne, on hänestä tullut yhteisön jäsen. Sen myötä yhteisön objektivoitunut sosiaalinen maailma on sisäistynyt ja jäsentynyt yksilön subjektiiviseksi todellisuudeksi, hänen sosiaalisesti identiteetikseen. (Berger & Luckmann 2005, 149.)

Bergerin ja Luckmannin mukaan yhteiskunnallinen todellisuus rakentuu siis näiden kolmen tapahtuman seurauksena. Tämän rakentumisprosessin selkiyttämiseksi he määrittelevät vielä yhden käsitteen: kielen. Yhteinen kieli on kaikkien näiden sosiaalisten tapahtumaketjujen edellytys. Kieli mahdollistaa sekä ihmisen sisäisen maailman esille tuomisen että kokemusten irrottamisen subjektiivisista tajunnantiloista eli niiden objektivoinnin. Sen avulla mahdollistuu myös henkilön sosiaalistaminen ja sosiaalistuminen kieliyhteisöön. Kieli on merkkijärjestelmä, jonka avulla henkilö voi yhtäältä tuoda ajatuksiaan ja tuntojaan sosiaaliseen maailmaan, toisaalta puhua toisten kokemista asioista ja samaistua heidän elämämaailmoihiinsa. Myös näiden asioiden merkitykset määrittyvät kielellisesti. (Berger & Luckmann 2005, 48-49, 51, 151.) Kielen välityksellä ihmiset sekä tuottavat että omaksuvat sen todellisuuden, missä he elävät.

Käsitys kielen keskeisestä merkityksestä todellisuuden sosiaalisessa rakentumisessa, yksilökehityksessä ja ylipäättään inhimillisessä ymmärryksessä on sosiaalisesti konstruktionismiksi kutsutun tutkimusotteen perusta. Bergerin ja Luckmannin teos on merkittävällä tavalla vaikuttanut tämän suosituksi muodostuneen teoreettisen tutkimusotteen muodostumiseen (Aittola & Raiskila 2005, 213). Sosiaalinen konstruktionismi kiinnittää huomion kielen lisäksi inhimillisen tajunnan ja toiminnan kulttuurihistorialliseen kontekstiin. Se muistuttaa siitä, että tiedostaminen ja tulkitseminen ovat aina sidoksissa paikkaan ja aikaan. (Kuusela 2003, 21; Sulkunen 1997, 16; Heiskala 1995, 150.) Inhimillinen ajattelu on sosiaalinen tapahtuma, joka muodostuu kulttuurisesti ja sosiaalisesti jaetuista representaatioista. (van Dijk 2000, 235.)

2.2.1 Kulttuuriset kontekstit

Käsitys tajunnan kontekstisidonnaisuudesta on käyttökelpoinen luontokäsityksien tutkimisessa. Se kiinnittää huomion niihin keskeisiin tekijöihin, jotka määrittävät ymmärryksen muodostumista ja ihmisten toimintaa eri tilanteissa. Se korostaa, että ihmisten käsitykset esimerkiksi luonnosta eivät ole ainutkertaisia yksilöiden hengentuotteita vaan tulkintoja, joita ei voi erottaa niistä sosiaalisista ja kulttuurisista yhteyksistä, joissa ne esiintyvät.

Ideologioita tutkinut sekä diskurssiteoriaa ja -analyysia kehittänyt Teun A. van Dijk viittaa kontekstin käsitteellä kaikkiin niihin piirteisiin, jotka vaikuttavat sosiaaliseen vuorovaikutukseen kulloisessakin tilanteessa. Kontekstit ovat kokonaisuuksia, jotka ohjaavat sosiaalisiin tilanteisiin osallistuneiden puheen-

aiheita, sanavalintoja, tulkintoja, käyttäytymistä ja ylipäätään sosiaalista kanssakäymistä. Ne luonnehtivat tietynlaisten sosiaalisten tapahtumien, -ryhmien ja -ympäristöjen ominaisuuksia. Ideologisen toiminnan analyyseistään van Dijk on erottanut 16 piirrettä tai ominaisuutta², joista kontekstin voi tunnistaa. (van Dijk 2000, 211, 214-227.)

Kontekstin ideaa selventäessään van Dijk kiinnittää huomion kontekstin ja diskurssin³ suhteeseen. Hän toteaa, että monissa diskurssianalyttisissä tutkimuksissa on oletettu kontekstin ominaisuuksien vaikuttavan välittömästi diskurssin ominaisuuksiin eli yksilöiden kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen. Hän kuitenkin kyseenalaistaa tämän tulkinnan sekä esittää sille sosio-kognitiivisista tarkasteluista ja sosiaalisesta konstruktionismista johdetun vaihtoehdon. Hänen mukaansa kontekstin ja diskurssin suhde riippuu siitä, millaiseksi yksittäiset kielenkäyttäjät sen konstruoivat. (van Dijk 2000, 212.) Kontekstin ja diskurssin suhdetta ei siis tule ymmärtää välittömäksi. Kontekstin vaikutukset ovat riippuvaisia siitä, miten yksilöt tulkitsevat kontekstin merkitystä kommunikatiivisessa tilanteessa.

Van Dijk:n mukaan kontekstin ja diskurssin suhde muodostuu ihmisten omaksumien kontekstimallien – kontekstiin liitettyjen käyttäytymismallien – välityksellä. Tätä todistaa havainto siitä, että kaikki samaan ryhmään kuuluvat ihmiset eivät puhu samalla tavalla samoissa sosiaalisissa tilanteissa. Yhtä lailla havainnot kielenkäytön ja käyttäytymisen muuttumisesta tietyssä kontekstissa osoittavat yksilöiden kykenevän vaikuttamaan kontekstin ja diskurssin suhteeseen. (van Dijk 2000, 213.) Konteksti ei siis ole rakenne, jonka kaikki ihmiset sisäistävät samanlaisena ja joka synnyttää kaikille ihmisille psykologisen pakon toimia yhdenmukaisesti. Sosio-kognitiivisen tulkinnan mukaan konteksti on kokonaisuus, johon yksilöt liittävät erilaisia käyttäytymismalleja eli kontekstimalleja. Kontekstimallit sisältävät olennaiset tiedot ja oletukset siitä tilanteesta, joihin ihmiset ne yhdistävät. Yksilöt toimivat kulloisessakin sosiaalisessa kontekstissa omaksumiensa kontekstimallien mukaisesti. Mutta he saattavat myös muuttaa käyttäytymistään. Käyttäytymisen muutos seuraa muuttunutta tulkintaa sosiaalisen tilanteen merkityksistä (emt., 213, 236).

Myös David Hyatt korostaa konstruktionistista ymmärrystä kontekstista sekä kontekstin ja yksilön käyttäytymisen suhteesta. Hänenkään ajattelussa kontekstit eivät määrity yhdenmukaiseen toimintaan pakottaviksi rakenteiksi. Yksilöiden omaksumien kontekstimallien sijaan hän puhuu yksilöiden kartuttamista kontekstisidonnaisista tietovarastoista. (Hyatt 2005, 516.)

Nämä tietovarastot karttuvat tiettyihin tilanteisiin liittyvistä aiemmista kokemuksista. Aikaisempien tilannekohtaisten tietojensa avulla yksilöt voivat

² Van Dijk nimeää seuraavat kontekstin piirteet: 1) yhteiskunnan osa-alue tai sosiaalisen toiminnan ala, 2) vuorovaikutus ja puheen lajit, 3) funktiot, 4) intentiot, 5) tarkoitus, 6) aika, 7) paikka, 8) olosuhteet, 9) esineet, 10) osallistujien roolit, 11) ammattiroolit, 12) sosiaaliset roolit, 13) osallistujien väliset suhteet, 14) jäsenyys, 15) kommunikatiivisen tapahtuman ulkopuoliset henkilöt, 16) sosiaaliset representaatiot. (van Dijk 2000, 214-227.)

³ Van Dijk määrittää diskurssin todellisuutta jäsentäväksi kommunikatiiviseksi tapahtumaksi. Diskurssin määritelmään paneudutaan diskurssianalyysiä käsittelevässä luvussa.

ohjata kielenkäyttöään ja käyttäytymistään. Toisin sanoen tietovarastojensa avulla yksilöt voivat muodostaa omakohtaisen tulkinnan kontekstista ja siinä toimimisesta. Uusien kokemusten saaminen puolestaan voi muuttaa yksilön käsitystä soveliaasta ja tarkoituksenmukaisesta toiminnasta. Hyattkin siis nostaa esille kontekstien ja yksilön suhteen dynaamisuuden. (Hyatt 2005, 516.)

Konteksti ei ole ainoa termi, jonka avulla sosiologit ovat käsitteellistäneet ihmisten tilannekäsityksiä ja -käyttäytymistä. Erving Goffman soveltaa tähän tarkoitukseen kehyksen (eng. framework) käsitettä. Kehysanalyysiä kehittäneen mittavan teoksensa johdannossa hän toteaa kehyksen sosiologiseksi käsitteeksi, joka havainnollistaa inhimillisen käyttäytymisen tilannesidonnaisuuden ja soveltuu tämän ilmiön selittämiseen. Kehysanalyysin hän määrittää kokemuksen muodostumista määrittävien sosio-kulttuuristen tilanteiden tutkimukseksi. (Goffman 1986, 10-11, 564.)

Goffmanin mukaan todellisuuden ilmiöiden asettaminen kehyksiin tai kehystäminen on erottamaton osa inhimillisen ymmärryksen muodostumista. Kehys on eräänlainen tulkintaohje, jonka avulla asiat ja tilanteet voidaan tunnistaa, selittää ja yhdistää osaksi jo aiemmin mieleen jäsentynyttä ymmärrystä. Asioiden ja tilanteiden kehystäminen tekee mahdolliseksi merkityksien antamisen. On epätodennäköistä, että yksilö pystyisi tarkastelmaan ylipäätään mitään asettamatta sitä johonkin kehykseen. Kehystämällä asioita, hän kykenee esimerkiksi esittämään arveluita havaittua tapahtumaa edeltäneistä vaiheista ja sitä seuraavista asioiden kuluista. (Goffman 1986, 38.) Havainnon tai tapahtuman selittämättömyys ymmärretään usein tilanteeksi, jossa niitä ei ole vielä osattu yhdistää aikaisempaan ymmärrykseen – jossa niitä ei osata vielä asettaa oikeisiin kehyksiin (Goffman 1986, 30).

Yksilö ei välttämättä tunnista soveltamansa kehyksen piirteitä eikä tiedosta, miten kehys ohjaa hänen tulkintojaan kehystettyjen asioiden merkityksistä ja millä tavalla asioiden kehystäminen vaikuttaa hänen kokemuksiinsa niistä. Tästä huolimatta hän pystyy soveltamaan kehystä asioiden tulkittamisessa sekä noudattamaan kehyksen määrittämiä käyttäytymisnormeja. (Goffman 1986, 21, 24.) Ylipäätään ihmiset analysoivat harvoin kehyksen piirteitä ja vaikutuksia. Tämä ei kuitenkaan estä heitä omaksumasta kehyksen avaamia tulkintanäkökulmia ja määrittämiä toimintamalleja. (Goffman 1986, 82.)

Charles Taylor käyttää kehyksen (eng. framework) käsitettä selittäessään modernia identiteettiä ja modernin ihmisen moraalijattelun rakentumista. Taylor määrittää identiteetin yksilön omaksumaksi moraaliseksi kehykseksi, joka muodostuu modernin moraalikulttuurin piirteistä. Kehyksellä hän tarkoittaa sitä ihmisen moraalisen ajattelun perusrakennetta, jonka puitteissa elämä ja siihen liittyvät asiat tulevat ymmärretyiksi eli saavat merkityksensä. Kehys sisältää ne todellisuutta koskevat oletukset ja uskomukset, joita vasten tarkasteltuna asiat löytävät paikkansa yksilön ajattelussa. Henkilökohtaisen kehyksensä puitteissa yksilö voi yrittää määrittää tapauskohtaisesti, mikä on hyvää tai arvokasta tai miten pitäisi toimia. (Taylor 2001, 26-27, 317.)

Moraalikulttuurin keskeisiä piirteitä nimetessään ja moraalisen ajattelun rakentumista kuvatessaan Taylor analysoi Jumalasta, rationaalisesta ajattelusta

ja luonnosta johdettuja moraalikatsantoja – toisin sanoen abstrakteja kehyksiä. Myös Peter L. Berger ja Thomas Luckman tarkastelevat ihmisten arvovalintoihin ja jokapäiväiseen elämään vaikuttavia katsannollisia järjestelmiä. He toteavat, että kielen avulla ihmiset voivat irrottautua arjen tosiasioista ja siirtää ajatukset symboliselle tasolle. Tämä taso on arkikokemuksen saavuttamattomissa, mutta sen merkitys jokapäiväisessä elämässä saattaa olla erittäin tärkeä. Bergerin ja Luckmannin mukaan tämänkaltaisista abstrakteista tasoista eli symbolisista järjestelmistä historiallisesti tärkeimpiä ovat uskonto, filosofia, taide ja tie-de. (Berger & Luckmann 2000, 51.) Myös ideologiat voidaan lukea ilmiöihin, joihin Berger ja Luckmann viittaavat symbolisten järjestelmien käsitteellään.

Symbolisilla järjestelmillä on suuri merkitys ihmisten arkiarjittelussa ja -teoissa (Berger & Luckmann 2000, 51). Ne tarjoavat käsitteelliset puitteet jokapäiväisessä elämässä kohdattavien ilmiöiden tulkitsemiseen. Ne ovat sosiaalisia representaatioita, jotka jäsentävät ihmisten käsityksiä todellisuudesta ja todellisuuden ilmiöiden merkityksistä. Niiden avaamista ikkunoista ihmiset voivat tarkastella ja arvottaa todellisuutta ja omaa toimintaansa. Todellisuutta jäsentävien tulkintojen lisäksi niistä on löydettävissä perustelut arjen käytännöille ja tietynlaisille ajattelutavoille. Niihin nojautuen oikeutetaan eli legitimoidaan tietyt objektiivituneet instituutiot ja instituutiokasaumat. Kaiken kaikkiaan symbolisilla järjestelmillä, kuten ideologioilla, on suuri merkitys niille ihmisryhmille, jotka ovat ne omaksuneet (van Dijk 2000, 191).

Tarve legitimoida tietyt toimintamallit korostuu erityisesti silloin, kun ne välitetään uusille ihmisille, kuten uudelle toimijasukupolvelle. Kulttuuriset instituutiot eivät luonnostaan kytkeydy ihmisten henkilöhistorioihin ja subjektiivisiin tajunnantiloihin. Tästä syystä ne on selitettävä ja oikeutettava. Legitimaatioissa instituutiot tulkitaan yhteisön uusille jäsenille siten, että sen objektiivituneista merkityksistä tulee heille kognitiivisesti päteviä. Sen myötä yhteisön vakiintuneista toimintatavoista tulee heille legitiimejä eli oikeutettuja. Samalla heille muodostuu käsitys siitä, miksi heidän pitäisi toimia tietyllä tavalla ja miksi tietyt asiat ovat kuten ovat. (Berger & Luckmann 2000, 108-109.)

Puhuessaan sellaisista symbolismin traditioista, joita käytetään jokapäiväisen elämän perimmäisinä legitimaatioina, käyttävät Berger ja Luckmann käsitettä symboliuniversumi. Symboliuniversumit ovat kaiken kattavia teoreettisia kehyksiä, jotka sijoittavat jokapäiväisen elämän instituutiojärjestelmät ja niiden erilaiset merkitysalueet yhteen kokonaisuuteen. Ne ovat maailmankatsomuksellisia traditioita, joista lähtien voidaan selittää yksilön elämänsä tieteessä sosiaalisessa todellisuudessa. Ne rakentuvat kuten instituutiotkin sosiaalisista objektiivitumista. Mutta merkityksenannon lähtökohtina, ne nousevat sosiaalisen elämänpiirin yläpuolelle. Tästä johtuen ne jäsentävät myös yksilöiden yksityisimpiä kokemuksia. Kaiken kaikkiaan symboliuniversumien merkitys instituutiojärjestelmien legitimoinnin lähtökohtana perustuu siihen, että ne tuottavat järjestystä. Tähän järjestykseen tukeutuen yksilö voi tulkita elämänsä kokemuksiaan – kytkeä ne kaikenkattavan merkitysuniversumin osaksi. (Berger & Luckmann 2000, 111-113.)

Viimeinen tässä yhteydessä esiteltävä tapa selittää ihmisen tajunnan ja toiminnan kontekstisidonnaisuutta kytkeytyy sosiaalisiin rakenteisiin. Myös tällä termillä viitataan enneminkin sosiaalista todellisuutta jäsentäviin käsitteellistyksiin ja teorioihin kuin konkreettisiin asioihin ja esineisiin. Sosiaaliset rakenteet, kuten modernit tuotantosuhteet, yhteiskuntaluokat ja sosiaaliset verkostot sekä niihin kytkeytyvät normit ja säännöt eivät ole aistein todennettavia asioita. Esimerkiksi erilaisissa sosio-ekonomisissa oloissa eläviä ihmisiä ei ole sijoitettu erillisiin luokkahuoneisiin eikä samojen asioiden parissa toimivia ihmisiä ole kytkeyty samana verkon osiksi. Sosiaalisia rakenteita kuvaavat ilmaisut tulisikin ymmärtää abstraktioiksi, metaforiksi ja teorioiksi, joiden avulla voi muodostaa kokonaiskäsityksiä yhteiskunnasta. (Fairclough 2006, 22; Torfing 1999, 81.) Sen sijaan varsinaiset ilmiöt eli sosiaaliset rakenteet eivät ole pelkkiä tulkintoja sosiaalisesta todellisuudesta. Ne ovat määräävän tärkeä osa ihmisten arkea.

Yhden määritelmän mukaan sosiaaliset rakenteet ovat tekijöitä, jotka yhtäältä tekevät mahdolliseksi tiettyjä asioita toisaalta rajaavat toimimisen vapautta. Sosiaalisten rakenteiden ja yksittäisten sosiaalisten tapahtumien suhde ei ole kuitenkaan selkeä. Yksittäiset sosiaaliset tapahtumat eivät ole selitettävissä sosiaalisten rakenteiden suorina seurauksina. Näiden tekijöiden välillä ei ole välitöntä ja yksiselitteistä syy-seuraus – suhdetta. Enneminkin niiden suhde tulisi ymmärtää välitteiseksi. Sosiaaliset rakenteet ja yksittäiset sosiaaliset tapahtumat kytkeytyvät toisiinsa sosiaalisten käytäntöjen välityksellä. Sosiaaliset käytännöt voidaan ymmärtää normistoiksi, jotka asettavat etusijalle tietyt sosiaalisten rakenteiden tarjoamat mahdollisuudet ja sulkevat pois toisenlaiset tavat käyttää hyväksi näiden rakenteiden potentiaalia. (Fairclough 2006, 23-24.)

Sosiaalisen rakenteen käsite sekä siihen yhdistyvä yksilön ja rakenteen suhteen tarkasteleminen johdattelevat yleisen sosiologian peruskeskusteluihin. Kaikki sosiologisen teorian suuntaukset sisältävät tulkinnan rakenteen ja toimijan – toisin ilmaistuna yhteisön ja yksilön – välisestä suhteesta. Sosiologisen teorian kehittäjät ovat kirjoittaneet yhtäältä siitä, miten rakenteet ehdollistavat yksilöiden toimintaa ja ajattelua toisaalta siitä, miten yksilöt ovat osallisia sosiaalisten rakenteiden pystyttämässä, uudistamisessa ja muuttamisessa. Esimerkkeinä mainittakoon Talcott Parsonsin rakennefunkcionalismi ja tulkinnat rakenteiden määräävästä asemasta yksilöihin nähden, Anthony Giddensin rakenteistumisteoria ja selitykset toimijoiden ja rakenteiden suhteen kaksisuuntaisuudesta sekä Pierre Bourdieun toiminnan teoria ja yksilöiden käyttäytymistä selittävien sosiaalisten suhteiden käsitteellistäminen. Edellä jo esiteltiin Bergerin ja Luckmannin kehittämä sosiaalinen konstruktionismi.

Kaiken kaikkiaan nämä pohdinnat ovat erottamaton osa sosiologiatieteen teorianmuodostusta. Kokonaiskäsityksen kirjoittaminen eri teorioiden eroista ja yhtäläisyyksistä edellyttäisi laajaa katsausta sosiologian klassikoihin ja nykyteksteihin. Sanomattakin on selvää, että tässä yhteydessä ei ole edellytyksiä eikä edes tarpeen ryhtyä tähän tehtävään. Rakenteen ja toimijan suhteen monimutkaisuuden ja selitysyritysten koko kirjon tarkasteleminen on kokonaan oma

tutkimusalueensa. Ihmisen ajattelun ja toiminnan kontekstuaalisuuden selvittämiseen riittää edellä hahmotellun perusidean selkiyttäminen.

Inhimillinen ajattelu ja toiminta ovat sosiaalisia tapahtumia. Ihmisen käsitykset todellisuudesta ja toiminnasta eivät ole sisäsyntyisiä vaan sosiaalisesti rakennettuja ja rakentuvia. Yksilön omaksumat kulttuurisesti ja sosiaalisesti jaetut tulkinnat todellisuudesta eli repseäntiöt, erilaisiin sosiaalisiin käytäntöihin osallistuvat muut ihmiset, näiden käytäntöjen aineelliset ympäristöt sekä ylipäätään yksilöä ympäröivä yhteiskunta vaikuttavat hänen ajatteluunsa, käsityksiinsä ja toimintaansa. Nämä kytkeytyvät aina aikaan ja paikkaan. (van Dijk 2000, 235; myös Kuusela 2003, 17, 31; Sulkunen 1997, 16.) Tämän teorian mukaan inhimillisen elämän ilmiöitä, kuten ihmisten käsityksiä ja heidän asioille antamia merkityksiä, tutkivan tulee aina saavuttaa ymmärrys tutkimiansa ilmiöiden sosiaalisista, kulttuurisista ja historiallisista taustatekijöistä. (Hyatt 2005, 531; Goffman 1986, 2; ks. myös Lévi-Strauss 1997, 440.) Tässä tutkimuksessa näihin tekijöihin viitataan kulttuurisen kontekstin käsitteellä.

2.2.2 Yksilöiden omaksumat kulttuuriset luontokäsitykset

Teoria kulttuuristen kontekstien vaikutuksista ihmisten tajuntaan ja toimintaan yhdistettynä pyrkimykseen selittää ihmisten tapoja käsittää ja käsitteellistää luontoa vie pohtimaan kulloisessakin yhteisössä vallitsevia luontokuvia ja niiden taustoja. Esa Sironen tarkastelee muun muassa tätä kysymystä luonnon kokemisen paradokseja käsittelevässä artikkelissaan. Hän soveltaa edellä määriteltä teoreettista tulkintaa ja toteaa ihmisten luontokäsityksien ja -kokemusten olevan historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuneen luontokuvan välittämiä. Ihmiset tulkitsevat luonnosta saamansa havainnot niiden käsitteiden avulla, joiden sisältämät merkitykset tulevat ymmärretyiksi ainoastaan tulkitsijan kulttuuriseen ja yhteisölliseen asemaan kiinnitettyinä. (Sironen 1996, 116.) Näkemystään hän havainnollistaa seuraavalla tavalla:

”Silmän tavassa omaksua maisemaa heijastuu historiallisesti välittynyt yhteisöllinen suhde ihmiselämän yleisiin ehtoihin. Niinpä katseen historiassa – kun sellaista kirjoitetaan – pitää olla lukunsa niin talonpojalle, aatelismiehelle kuin maailman onnettomimmalle taiteilijalle vinttikomerossaan. Heiltä kootuilla aisteillamme me tänään teemme välittömät havaintomme luonnosta.” (Sironen 1996, 118.)

Näihin virkkeisiin Sironen tiivistää luontokäsityksien ja luonnon merkityksellisyden tutkimisen lähtökohdat. Ensinnäkin tutkijan tulee ymmärtää luonnon käsittäminen kulttuurihistoriallisesti ilmiöksi. Hänen on tiedostettava, että nykyisin esiintyvät tavat puhua luonnosta ovat muotoutuneet ja kehittyneet niitä edeltäneistä luontopuheista. Menneiden ja nykyisten luontotulkintojen erojen selittäminen edellyttää paneutumista yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja aatehistoriallisiin muutossuuntiin. (Sironen 1996, 120-123.) Toiseksi käsitys luonnosta on ymmärrettävä kulttuurin sisältämien sosiaalisten suhteiden mukaan tarkentuvana yhteisöllisenä tietoisuutena. On pidettävä mielessä, että henkilön sosioekonominen ja kulttuurinen asema osaltaan määrittävät hänen käsityksiään luonnon merkityksistä.

Tämä lähestymistapa on laajalti omaksuttu maiseman merkityksiin ja nykyihmisen luontosuhteisiin paneutuneiden tutkijoiden keskuudessa. Vastavanhaisia samat lähtökohdat tiivistäviä kuvauksia onkin useita. Maiseman tulkintoja ja turismin historiaa tutkinut John Urry toteaa, että turistinen katse on jäsentynyt historiallisesti ja sosiaalisesti (Urry 1990, 1). Eri kulttuureiden luontokäsityksiä tutkinut Raymond Williams toteaa luontoa koskevien käsityksien sisältävän uskomattoman määrän inhimillistä historiaa (Williams 2003, 40). Luonnon poliittisuutta pitkään analysoinut Yrjö Haila kiinnittää selitykset ihmisten tavoista antaa luonnolle merkityksiä yksilöiden aineellisiin suhteisiin ja heidän omaksumiinsa kulttuurisiin tulkintoihin (Haila 2001b, 199-200). Maisemakuvauksien historiaa tutkineet Ville Lukkarinen ja Annika Waenerberg puolestaan näkevät, että ihmisten luontokäsityksien tutkiminen edellyttää paneutumista koko kulttuurin luontokäsitykseen ja että kulttuurista luontokäsitystä on tutkittava käyttäen hyväksi kaikkea saatavilla olevaa aineistoa. Heidän mukaansa ei voida ajatella maisemaa sellaisenaan katsojan tulkinnoista riippumattomana asiana. Maisemaa ei voida irrottaa tiettyihin kulttuurisiin tilanteisiin ja kokemuksiin pohjautuvista tulkinnoista. (Lukkarinen & Waenerberg 2004, 15.) Tässä mainittujen tutkijoiden lisäksi ajatuksen luontokäsityksien kulttuurisuudesta ja historiallisuudesta ovat muotoilleet lukuisat muut tutkijat (esim. Lefebvre 2002, 190; Nygren 2000, 180; Hallikainen 1998, 21; Karjalainen 1987, 17).

Luonto-käsitteen sanakirjamääritelmän avaaminen vei tarkastelemaan ontologisia selityksiä sosiaalisesta todellisuudesta, ihmisen ja luonnon suhteesta sekä ihmisluonnon yksilöllisyydestä ja yhteisöllisyydestä. Lisäksi etsiydyttiin käsittelemään sosiologisia tulkintoja ihmisen tajunnan ja toiminnan kontekstisidonnaisuudesta. Näiden mutkaisten ajatuspolkujen seuraaminen johdatteli määritelmiin luontokäsityksien ja luonnon merkityksellisyys tutkimisen lähtökohdista. Pohdintojen kohteeksi asettuivat luontomääritelmien sijaan luonnon käsittämiseen ja käsitteellistämiseen vaikuttavat asiat.

Ihmisen luontokäsityksiä ja suhdetta luontoon tulee tarkastella kulttuurihistoriallisena ilmiönä. Ihminen juontaa luontoon ja sen kokemiseen liittämänsä arvot siitä kulttuurisesta merkityksenantojärjestelmästä, johon hän on sosiaalistunut. Mutta luontokäsityksien ja -kokemuksen tutkiminen ei ole vain kulttuuristen rakenteiden analyysia. Huolimatta siitä, että ihminen ei voi saavuttaa tai ainakaan sanoin kuvailla niin sanottua puhdasta kulttuurisesta merkityksenannosta vapaata luontokokemusta – kielen avulla kuvattu kokemus on aina jäsenelty ja sellaisenaan sanoihin liitettyjen kulttuuristen merkityksien tahrima – on hänen luonnosta tekemänsä havainnot ja saamansa kokemukset aina aidosti hänen omiaan.

Yhteiskunnallisen aseman ja vallitsevien kulttuuristen arvostelmien lisäksi ihmisen tulkintoja suuntaa hänen aikaisempi ja ainutkertainen elämäkokemuksensa. Tämä teoreettinen ymmärrys on otettava huomioon luontokäsityksiä tutkittaessa. On koottava aineisto, jonka avulla voidaan sekä kuvata ne kulttuuriset kontekstit, joista johtuvat ihmisten omaksumat tavat tulkita luontoa että havaita ne henkilöhistorialliset vaiheet, jotka selittävät yksilöiden luontosuhteiden eroja. On voitava analysoida paitsi kulttuurista luontosuhdetta myös

yksilöiden suhdetta kulttuuriin. Tämä edellyttää paneutumista henkilöiden ja kulttuuristen kontekstien historiaan. Tässä tutkimuksessa aihetta tarkastellaan seuraavan kysymyksen ohjaamana: Millaisia luontokäsityksiä ja -käsitteellistyksiä liittyy luonnossa liikkumisen merkitystulkintoihin?

3 LUONNOSSA LIKKUMISEN MERKITYKSIEN TUTKIMINEN

Luonnossa liikkuminen on ollut monen liikuntatutkimuksen kohteena. Tutkimuksissa on kartoitettu muun muassa luonnossa liikkumisen yleisyyttä, useutta, muotoja, motiiveja ja kokemuksellisuutta. Näissä yhteyksissä on tarkasteltu myös suomalaisten luontokäsityksiä, luontoon liittämiä merkityksiä ja luontosuhteita ylipäätään. Olemassa olevan tutkimustiedon avulla voidaan muodostaa verrattain kattava kokonaiskäsitys siitä, millainen merkitys luonnolla on suomalaisten liikkumisympäristönä.

3.1 Tutkimustuloksia suomalaisten luonnossa liikkumisesta

Liikunta ja luonto -tutkimusohjelmassa koottiin yhteen luonnossa liikkumista tarkastelleiden tutkijoiden käsityksiä. Muodostetut johtopäätökset tiivistettiin kolmeen pääväitteeseen: Ensinnäkin luonto on suomalaisille merkittävä liikkumisympäristö. Toiseksi luonnossa liikkuvat kokevat luonnon sosiaalisesti ja psyykkisesti erittäin tärkeäksi osaksi elämäänsä. Kolmanneksi luonnossa liikkuminen vaikuttaa myönteisesti ihmisten luontotietoisuuden kehittymiseen. (Lyytinen & Vuolle 1992) Jokamiehen oikeuksia käsitelleessä tutkimuksessa päädyttiin samanlaisiin tulkintoihin. Todettiin myös, että laaja ja monipuolinen luonnon virkistyskäyttö on mahdollista ainoastaan jokamiehen oikeuksien ansiosta ja että tästä syystä kansalaiset haluavat säilyttää tämän luonnossa liikkumisen vapauden turvaavan tapaoikeuden. (Vuolle & Oittinen 1994.)

Suomalaisten reittiharrastuneisuutta käsitelleessä kyselytutkimuksessa tarkasteltiin ulkoilua ja luonnossa liikkumista kolmen liikuntamuodon valossa. Tutkimuksessa todettiin, että kävely, murtomaahiihto ja pyöräily ovat koko kansan harrastuksia. Kyselyyn osallistuneista 84 % ilmoitti kävelylenkeilleensä vastaushetkeä edeltäneen vuoden aikana. Hiihtämisen kohdalla vastaava osuus oli 44 % ja pyöräilemisen 67 %. Liikkuminen oli yhtä suosittua sekä miesten että naisten keskuudessa, mutta liikkumisen muodoissa oli jonkin verran sukupuol-

ten välisiä eroja. Naiset kävelivät ja pyöräilivät hieman miehiä useammin. Hiihtäminen oli puolestaan hieman suositumpaa miesten kuin naisten keskuudessa. Tutkimuksessa havaittiin myös alueiden välisiä eroja näiden liikuntamuotojen harrastamisessa. Eritoten kävelylenkkeilyn todettiin olevan yleisempää suurissa asutuskeskuksissa kuin pienillä paikkakunnilla. Keskimäärin kävelylenkkejä tehtiin yksi viikossa ympäri vuoden. Puolet kävelyharrastajista kävelivät kerralla kahdesta neljään kilometriä ja runsas kolmannes viidestä yhdeksään kilometriä. (Sievänen 1995, 29-41, 61.)

Saatujen vastausten mukaan reittiharrastamiseen liitetyt päämäärät olivat suurelta osin samat liikkumismuodosta riippumatta. Yleisimmin mainitut ja tärkeimpinä pidetyt syyt olivat kuntoilu ja liikunta. Samoin liikkumiseen liittyvää sosiaalisuutta pidettiin yleisesti tärkeänä asiana. Liikkumismuotojen harrastamisen motiiveissa oli myös joitakin eroja. Luonnon kokeminen sekä rentoutuminen olivat tärkeitä syitä kävely- ja hiihtolenkkeilylle. Vastaavasti mielekkään ruumiillisen tekemisen harjoittaminen oli tärkeä perustelu pyöräilylle ja hiihtämiselle. Lisäksi eroja ilmeni mieluiten liikkumisympäristöjen sijainneissa. Lappi oli patikointia ja hiihtämistä harrastavien eniten arvostama alue. Patikoitsijoista 55 % ja hiihtäjistä 65 % ilmoitti liikkuvansa mieluiten Lapin reiteillä. Järvi-Suomi oli puolestaan pyöräilijöiden suosiossa. Heistä 37 % ilmoitti suuntaavansa pyöräretkensä mieluiten Järvi-Suomen maisemiin. Myös kotiseudun liikkumisympäristöjä arvostettiin. Patikoitsijoista 32 %, hiihtäjistä 37 % ja pyöräilijöistä 29 % totesi liikkuvansa mieluiten kotiseudullaan. Tutkimuksen mukaan iso osa suomalaisista löysi mieluisat liikkumisympäristöt läheltä asuinpaikkaansa. (Sievänen 1995, 45, 51, 62.)

Luonnon virkistyskäytön valtakunnallisessa inventointi -tutkimuksessa havaittiin, että suomalaiset ulkoilevat paljon ja monipuolisesti. Ulkoilu oli yleistä kaikissa väestöryhmissä, mutta liikkumismuodoissa oli jonkin verran ikäryhmien, alueiden ja sukupuolten välisiä eroja. Vastanneista 97 % ilmoitti ulkoilevansa vähintään kerran vuodessa ja kaksi kolmasosaa vähintään kerran viikossa. Kävely, uinti luonnon vesissä, mökkeily, marjastus, pyöräily, kalastus, veneily, hiihto, sienestys ja auringonotto rannalla olivat suosituimpia ulkoilumuotoja. Monet edellä mainituista toimista liittyivät vapaa-ajan asunnoilla vietettyyn aikaan. Erityisesti kaupungissa asuvien luonnossa liikkuminen oli yhteydessä niin sanottuun mökkeilyyn. Heistä kaksi kolmesta vietti ainakin osan vapaa-ajastaan mökillä. (Pouta & Sievänen 2001, 49-51.)

Ulkoilun hyvinvointivaikutuksia selvittäneen kyselytutkimuksen mukaan ulkoilu on suomalaisille psyykkisesti tärkeä asia. Sen koetaan antavan sellaisia kokemuksia ja tunteita, jotka ovat tärkeitä ihmisen psyykkiselle hyvinvoinnille. Joka toinen kyselyyn vastanneista kertoi viimeisimmän ulkoilukerran piristäneen, virkistäneen ja antaneen hyvän mielen. Ulkoilun todettiin myös rauhoittaneen ja rentouttaneen. Luontoelämykset olivat jääneet päällimmäisinä mieleen joka kolmannelle. Yhtä moni ilmoitti terveydestä ja kunnosta huolehtimisen olleen liikkumisen tärkein syy. Yleisesti ulkoilun ja erityisesti luontomatkojen kerrottiin olevan keino päästä pois melusta ja saasteista sekä irrottai-

tua arjesta. Myös yhtäältä sosiaalisuutta ja toisaalta itseensä syventymistä pidettiin yleisesti tärkeänä ulkoilun perusteluna. (Paronen 2001, 101-105.)

Luonnossa liikkuminen ja ulkoilu ei innostanut viidesosaa nuorista 15-24-vuotiaista. Työikäiset eli 25-64-vuotiaat puolestaan pitivät erityisessä arvossa ulkoilun virkistäviä ja rentouttavia vaikutuksia. Kaiken kaikkiaan ulkoilun arvostus lisääntyi vastaajan iän myötä. Ulkoileminen oli myös yhteydessä henkilön psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Sellaiset henkilöt, jotka kokivat olevansa terveitä, ulkoilivat useammin, enemmän ja monipuolisemmin kuin sellaiset henkilöt, joiden vointi ei ollut paras mahdollinen. Samalla lailla painottuivat ulkoilusta saadut myönteiset kokemukset ja tuntemukset. Yleisesti sanottiin luonnossa olemisen ja liikkumisen virkistävän, vähentävän alakuloa, rauhoittavan, rentouttavan sekä antavan muita mielihyvän tuntemuksia. (Paronen 2001, 103-110)

Suomalaisten erämaakäsityksiä ja -kokemuksia jäljittäneessä kyselytutkimuksessa tarkasteltiin myös luonnossa liikkumisen käytäntöjä ja selityksiä. Tutkimuksessa todettiin, että suomalaiset pitävät erämaisia metsiä ja soita merkittävänä liikkumisympäristöinä. Sen sijaan talousmetsiä ja metsäteollisuuden työmaita ei arvosteta tässä suhteessa juurikaan. (Hallikainen 1998, 188-189; vrt. Sievänen 1995, 56.) Vastaajat ilmoittivat käyvänsä erämaissa rauhan ja hiljaisuuden vuoksi. Marjastus, sienestys, kalastus ja metsästys olivat useimmin mainittuja tärkeimpiä erämaassa harjoitettuja toimia. Tärkeitä perusteluja olivat myös luontoelämykset ja liikunta. Erämaissa liikkumisen muodot ja motiivit olivat hyvin samanlaisia kuin luonnossa liikkumisen muodot ja motiivit yleensäkin. Tutkimuksessa kerätyn aineiston mukaan tärkeimpiä luonnossa liikkumisen syitä ovat: 1) rauha ja hiljaisuus, 2) kaunis maisema, 3) liikunta, 4) saaliin saaminen, 5) jokapäiväisyydestä irrottautuminen, 6) yhdessä oleminen, 7) vapaus, 8) kasvien ja eläimien näkeminen, 9) itsensä haastaminen, 10) luonnossa yöpyminen, 11) uusien asioiden oppiminen, 12) yksityisyys, 13) seikkaileminen. (Hallikainen 1998, 121, 288.)

Vastaajat määrittivät erämaan tietömäksi ja asumattomaksi vanhaksi metsäalueeksi. Myös luonnontilaiset suot sisältyivät tähän laajalti eri yhteiskuntaryhmittymissä omaksuttuun mielikuvaan. Muita erämaahan yleisesti liitettyjä piirteitä olivat hiljaisuus, luonnontilaisuus sekä etäinen sijainti teistä ja asutusta alueista. Entisaikojen merkit, kuten pienimuotoiset vanhat rakennelmat hyväksyttiin osaksi erämaata. Sen sijaan nykykulttuurin tuotoksia, kuten uusia rakennuksia, metsätalouden jälkiä tai roskia ei yhdistetty suomalaisten erämaakäsityksiin. (Hallikainen 1998, 37, 64-65, 101.)

Luonnossa liikkumisen merkityksiä kartoitettiin myös kyselytutkimuksessa, joka kohdistui pääkaupunkiseudulla asuviin vapaa-ajan asunnon omistajiin. Havaittiin, että mökkeilyn arvostus perustuu ennen kaikkea toiminnallisuuteen. Kyselyyn vastanneet mielsivät mökin toimintaympäristöksi, jossa on monenlaisia tilaisuuksia spontaanille ja mieluisalle tekemiselle. Ruumiillista tekemistä arvostettiin, ei niinkään käytännön syistä vaan siksi, että se tuottaa mielihyvää. Tärkeimpänä pidettiin nimenomaan tekemisestä nauttimista, ei niinkään saavutettua lopputulosta. (Pitkänen & Vepsäläinen 2005, 174.) Kaiken kaikkiaan vas-

taajat asettivat mökkiolot kaupunkielämän ja -ympäristön vastakohtiksi. He kuvasivat ne romantisoivassa kehyksessä, joka korostaa luonnon läheisyyttä, maisemien kauneutta sekä ympäristön puhtautta. Kuvaelmaan ei sisällytetty modernia maa- ja metsätalousnäkömää. Ihailu ja arvostus kohdistuivat perinteisiin talonpoikaisiin käytäntöihin ja elämäntapoihin. Huomionarvoista on myös se, että miehet arvostivat mökillä vietettyä aikaa naisia enemmän. Mökkiympäristön koettiin tarjoavan enemmän mahdollisuuksia maskuliiniseksi miellettyyn puuhasteluun kuin naisille soveltuviksi ajateltuihin ajanviettopoihin. (Pitkänen & Vepsäläinen 2005, 174, 183.) Vastaavanlaisia havaintoja tehtiin mökkeilyn merkityksiin kohdistuneessa tutkimuksessa. (Alasuutari & Alasuutari 2010, 13.)

Luonnossa liikkumista käsittelevät tutkimukset luovat kokonaiskuvan siitä, miten suomalaiset käyttävät luontoa liikkumis- ja virkistystarkoituksiin. Niiden pohjalta voidaan perustellusti väittää, että luonto ja luonnossa liikkuminen ovat suomalaisille hyvin tärkeitä asioita. Mutta nämä tutkimukset eivät sisällä selityksiä luonnossa liikkumisen kulttuurisuudesta. Ne eivät tavoita ihmisten erilaisia tapoja tehdä ymmärrettäväksi suhdettaan luontoon. Aineistohavaintojen tulkintoja ei kytketä niihin kulttuurisiin ja henkilöhistoriallisiin konteksteihin, jotka vaikuttavat suomalaisten käsityksiin luonnossa liikkumisen merkityksistä.

3.2 Yhteiskunnan modernisoitumisen vaikutukset suomalaisten luontosuhteisiin

Suomalaisten luonnossa liikkumista ja luonnossa liikkumisen merkityksiä tutkittaessa ei voida sivuuttaa yhteiskunnan rakennemuutosta ja kaupungistumista sekä elämäntapojen urbanisoitumista käsittelevää tutkimuskirjallisuutta. On oltava tietoinen siitä, että vain puolivuosisataa sitten talonpoikaiskulttuurin käytännöt ja arvostukset määrittivät valtaväestön jokapäiväistä elämää ja heidän suhdettaan luontoon. (Karisto et al. 2006, 65-67.) On myös oltava tietoinen rakenteellisen muutoksen nopeudesta ja mittasuhteista. Vuonna 1940 64% työvoimasta hankki toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta. Seuraavien vuosienkymmenien aikana näiden elinkeinomuotojen työllistävä merkitys väheni kuitenkin nopeasti. Vuonna 1960 35%, vuonna 1970 noin 20% ja vuonna 1980 enää noin 13% sai elantonsa pelloilta ja metsistä. Samana ajanjaksona kaupunkiväestön osuus kasvoi vuoden 1940 noin 25%:stä ensin yli 40%:ään vuonna 1960 ja noin 55%:een vuonna 1980. (Meinander 1999, 358, 364; Eskelinen 1991, 330.) Sen jälkeenkin muuttoliike maalta kaupunkiin on jatkunut tasaisena. Vuonna 2010 suomalaisista asui kaupungeissa 68 prosenttia. Loput 32 prosenttia väestöstä jakautui tasan sekä taajaan asuttujen että maaseutumaiden kuntien kesken. (Tilastokeskus 2011.)

Verrattain lyhyessä ajassa eli kolmessa vuosikymmenessä maatalousvaltainen Suomi modernisoitiin ja urbanisoitiin.

Sadattuhannet pientilallisten kotitaloudet menettivät alkutuotantoalojen teollistamisen seurauksena toimeentuloedellytyksensä. Maa- ja metsätaloudesta merkittävän osan elannostaan saaneiden perheiden työikäiset nuoret joutuivat 1960-luvulta lähtien siirtymään joukkomitassa palkkatöihin ja yrittäjyyteen – pientiloilta tehtaisiin tai palveluelinkeinoihin. (Karisto et al. 2006, 62-65.) Talonpoikaiset vuodenaikojen mukaan vaihtelevat päivä-, viikko- ja vuosirytmit vaihtuivat monen kohdalla tasatahtiseen työ- ja vapaa-ajan vuorotteluun. Elinotarpeiden ja muiden hyödykkeiden omavaraisuudesta luovuttiin. Siirryttiin kulutustalouteen. Väljästi asutetulta maaseudulta muutettiin tiiviisti rakennettuun kaupunkiin. (Ahponen & Järvelä 1983, 35-38, 85-87, 117-118) Suuret joukot irtosivat maaseutujuuriltaan ja aloittivat uudenlaisen urbaanin elämäntavan.

Elinolosuhteiden ja talousmuodon vaihtuminen vaikutti valtaväestön kulttuuriin, sosiaalisuuteen, mentaliteettiin ja moraaliin. Urbaaniin elämäntapaan ei voitu sisällyttää niitä asioita, jotka määrittivät talonpoikaisarkea. Tavallisen elämän ja toimeentulon turvaaminen urbaanissa ympäristössä edellytti uudenlaisia käytäntöjä ja voimavaroja. Myös arkisten asioiden ja tekojen merkitykset arvioitiin uudelleen. Kaiken kaikkiaan suuren muuton seurauksena talonpoikaiset sosiaaliset suhteet, sukupuoliroolit, ruumiillisuuden käytänteet, käsitykset moitteettomasta olemisesta ja kulttuuriset arvostukset muiden muassa menettivät merkitystään. (Ahponen & Järvelä 1983, 272-275; Kortteinen 1982; Lappalainen 1998; Karisto et al. 2006, 147, 220.) Kaupungistuneen väestön oli järjestettävä jokapäiväinen elämänsä kaikkienensa kaupunkiolojen mukaisesti.

Yhteiskunnan rakenteiden ja suomalaisen elämäntavan muutosta kuvaavat tutkimukset luovat tukevan pohjan suomalaisten luontosuhteiden tarkastelulle. Ensinnäkin niiden avulla voidaan osoittaa, miten elinolosuhteiden, talousmuodon ja elämäntapojen muutokset ovat vaikuttaneet valtaväestön luonnossa liikkumisen muotoihin ja mahdollisuuksiin. Kansakunnan enemmistölle luonto ei ole enää yksiselitteinen toimeentulon ja jokapäiväisen elämän ympäristö. Luonto ei ole väistämättä läsnä jokapäiväisen arjen käytännöissä (Björn 1999, 209; Ruonavaara 1998a, 59-60, 68). Moni mieltää suhteensa luontoon enneminkin elämänlaadun ja -tavan kuin toimeentulon kysymykseksi.

Toiseksi tämä tutkimuskirjallisuus määrittelee kaksi kulttuurista luontosuhdetta, talonpoikaisen ja urbaanin luontosuhteen, jotka ovat ohjanneet nykysuomalaisten tapoja olla tekemisissä luonnon kanssa. Lisäksi se kuvaa keskeisen kulttuurisen luontosuhteen muutossuunnan: urbaanin luontosuhteen yleistymisen ja talonpoikaisen luontosuhteen harvinaistumisen (Karisto et al. 2006, 145; Holmila 2001, 15; Ahponen & Järvelä 1983, 33-60). Nämä käsitteellistytykset ja muutostulkinnat on otettava huomioon luonnossa liikkumisen merkityksiä tutkittaessa ja selitettäessä. Niihin nojaa dialektinen peruskäsitys, jonka mukaan luonnossa liikkuminen on pohjimmiltaan joko luontaistaloudellisen hyödyn hankkimista tai virkistäytymistä.

Käsitepari talonpoikaisuus-urbaanius muodostaa selkeän vertailuasetelman, jonka puitteissa suomalaisten luonnossa liikkumista voidaan tutkia. Tä-

män käsiteparin käytölle on edellä esitetty kulttuurihistorialliset perustelut. Vaikka asetelma on selkeä, niin tutkimuksellisiin havaintoihin perustuvien käsitteellisten rajojen vetämien ei ole kuitenkaan helppoa. Kulttuuriset rakenteet ja muutokset eivät esiinny tyylipuhtaina tai selvärajaisina eivätkä ihmisten luontosuhteet niin kuin eivät kulttuuritkaan ole muuttuneet suurin harppauksin vaan pienin askelin (Heiskala 2003, 20-21).

Luonnossa liikkumisen merkityksien ja suomalaisten käytännöllisen luontosuhteen lähihistoriaa ei voi tiivistää pelkästään yksijuonteiseen rakenteellisen muutoksen kertomukseen. Ei ole uskottavaa, että valtaväestö olisi kaupunkiin muutettuaan saman tien paitsi vieraantunut maaseudun arkitodellisuudesta myös sisäistänyt urbaanin kulttuurin käsitykset ja arvostelmat luonnosta. Ikään kuin väki olisi siirtynyt yhdestä kulttuurisesta säiliöstä toiseen – agraarista urbaaniin (Lehtonen 2004, 75). Ikään kuin olisi olemassa kaksi aikakaudesta toiseen muuttumattomana pysyvää kulttuurista tapaa olla tekemisissä luonnon kanssa.

Sosiologian klassikot tutkivat modernia yhteiskuntaa vertaamalla sitä perinteisiin yhteisöihin. Tällä tavalla he toivat esiin modernin yhteiskunnan kehityshistorian ja erityispiirteet. (Blom 2003, 12.) Perinteinen ja moderni on otettava yhdeksi vertailukohdaksi myös suomalaisten luonnossa liikkumista tutkittaessa. Kulttuuristen luontosuhteiden perustyyppit on määriteltävä näiden käsitteiden avulla. Sen sijaan muutoksien analysoinnissa on varottava sellaista kategorista tulkintaa, johon näiden käsitteiden soveltaminen saattaa helposti johtaa. On pidettävä mielessä, että luontosuhteen urbanisoituminen ei ole ainoa mahdollinen muutos. Sen lisäksi on oletettava Foucault:n ajatuksia soveltaen, että nämä kaksi kulttuurista luontosuhdetta itsessään ovat muuttuneet (Foucault 2005, 74). Tuskin on niin, että perinteiset ja kaupunkilaiset tavat jäsentää luontoa ovat säilyneet muuttumattomina yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa murosissa. Ei ole uskottavaa, että kulttuurinen muutos olisi ollut pelkästään yksisuuntaista. On pidettävä mielessä se mahdollisuus, että urbaanit tulkinnat ovat saaneet vaikutteita talonpoikaisista arvostuksista. Kaiken kaikkiaan on oletettava, että agraari ja urbaani luontosuhde ovat lähentyneet toisiaan ja että on muodostunut uudenlaisia suhdekimppuja, jotka ovat aiempia heterogeenisempiä (Lehtonen 2004, 75). On hyvin todennäköistä, että luontokokemukset ja -käsitykset sekä yhdistävät että erottavat suomalaisia uusilla tavoilla. Foucaultn lisäksi myös Bourdieun tekstien lukeminen kannustaa tämänlaisten olettamuksien tutkimiseen (Bourdieu 1998, 24).

Tässä tutkimuksessa seurataan edellä avattua tutkimusuraa. Tutkimuksen tehtävänä on tarkastella suomalaisten luonnossa liikkumisen kulttuurisuutta. Huomio kiinnitetään niihin kulttuurisiin konteksteihin, jotka määrittävät luonnossa liikkumisen erilaisia käytäntöjä ja niihin representaatioihin, jotka suuntaavat luonnossa liikkujien tulkintoja näiden käytäntöjen merkityksistä. Tehtävään sisältyy myös ymmärryksen muodostaminen siitä, miten elämäkokemukset ja -vaiheet vaikuttavat luonnossa liikkumisen merkitystulkintoihin.

Ennen tutkimustehtävän osittamista ja tutkimuskysymyksien muotoilemista paneudutaan diskurssiteoriaan ja diskurssianalyttiseen metodologiaan.

Diskurssiteoreettinen viitekehys luo tukevan perustan käsityksien ja käytäntöjen kulttuurisuuden tutkimiselle. Sen pohjalta voidaan paitsi muotoilla tutkimuksessa tarvittava teoreettinen ymmärrys tutkimuskohteista myös määrittellä ne analyttiset käsitteet, jotka ohjaavat aineiston muodostamista ja tulkintaa. Diskurssiteoreettisen kirjallisuuskatsauksen jälkeen palataan tutkimustehtävän osittamiseen. Yksityiskohtaiset tutkimuskysymykset johdetaan tutkimustehtävän määrittelystä ja diskurssiteoreettisesta viitekehuksesta.

3.3 Diskurssianalyttinen merkityskontekstien tutkiminen

Katsaus luonnon käsittämiseen ja käsitteellistämiseen vaikuttaviin tekijöihin vei lukemaan sosiaalisen konstruktionismin teoriasta. Tämän teorian perusidea mukailleen muotoiltiin ymmärrys kielen ja kielenkäytön keskeisestä asemasta sosiaalisessa todellisuudessa ja inhimillisen ymmärryksen muodostamisessa. Todettiin, että sosiaalinen todellisuus ja ihmisen ymmärrys maailmasta perustuvat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa muodostettuihin sosiaalisiin konstruktioihin – toisin ilmaistuna kielen avulla muotoiltuihin käsityksiin siitä, miten asiat ovat ja siitä miten eri tilanteissa tulisi menetellä. (Berger & Luckmann 2000, 48; Gergen 2003, 47-48, 62; Sulkunen 1997, 28.) Tämän ymmärryksen lisäksi sosiaalisen konstruktionismin teoriasta johdettiin käsitys merkityksenannon kontekstisidonnaisuudesta. Muistutettiin siitä, että inhimillisen maailman ilmiöt ja niiden merkitykset eivät ole historiallisesti yleisiä vaan niihin asiayhteyksiin, yhteisöihin ja kulttuureihin kiinnittyviä, joissa ne ilmenevät. (Kuusela 2003, 17, 31; Sulkunen 1997, 16.)

Tutkimuskohteeseen liittyvien käsitelmäritelmien kytkeminen sosiaalisen konstruktionismin teoriaan suuntaa tutkimuksen metodologisia valintoja. Diskurssianalyttinen metodologia perustuu sosiaalisen konstruktionismin perusideaan (Fairclough 2006, 8-9). Diskurssianalyttinen yhteiskuntatutkimus pyrkii selvittämään kielen ja kielenkäytön merkitystä sosiaalisessa todellisuudessa (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 9-21). Diskurssianalyysi ei ole mikään tarkasti määritelty ja normitettu tutkimusmetodologia. Diskurssin käsite voidaan ymmärtää usella eri tavalla ja tästä syystä diskursseja myös tutkitaan monimuotoisesti. (van Dijk 2000, 198.) Diskurssianalyysin soveltaminen edellyttääkin perehtymistä eri tapoihin määrittää diskurssi ja diskurssianalyysin tehtävät.

Teoksessaan 'New theories of discourse' Jacob Torfing syventyi erityisesti Ernesto Laclauin, Chantal Mouffin ja Slavoj Zizekin tutkimuksiin pyrkimyksenään luoda kokoava esitys diskurssiteorian ja diskurssiteoreettisen analyysin merkityksestä yhteiskuntatutkimuksessa. Hän totesi näiden diskurssiteorian ja diskurssiteoreettisen analyysin kehittäjien olleen kiinnostuneita muun muassa yhteiskunnallista ideologioista, politiikasta, valtasuhteista, yksilön ja sosiaalisten rakenteiden suhteista sekä siitä miten kielenkäyttö liittyy näihin asioihin (Torfing 1999, 12, 87). Diskurssiteoriaa selventäessään hän kiinnitti erityistä huomiota diskurssin ja rakenteiden käsitteisiin. Myös toimijaidenteettien muodostuminen oli hänen tarkastelujensa keskiössä.

Sosiaalinen rakenne on käsite, joka kuvaa sosiaalisen, kulttuurisen tai poliittisen järjestelmän yleisiä ominaisuuksia, kuten sääntöjä, normeja ja käytäntöjä – toisin sanoen jonka avulla voidaan kuvata ja ymmärtää sosiaalisen todellisuuden keskeisiä piirteitä. Toinen sosiaalisten ilmiöiden tulkitsemiseen liittyvä perustermi on diskurssi. Torfing toteaa, että sosiaalista vuorovaikutusta ei voi ymmärtää ottamatta huomioon sen diskurssiivista luonnetta. Diskurssin käsitteellä hän viittaa enneminkin sosiaalisen toiminnan muotoon kuin sosiaalista vuorovaikutusta ohjaavaan rakenteeseen. Diskurssi myös vaikuttaa sosiaaliseen vuorovaikutukseen eri tavalla kuin rakenne. Se jäsentää ja muokkaa niitä taustekijöitä, kuten kognitiivisia malleja (eng scripts), kategorioita ja rationaliteetteja, jotka ovat edellytyksiä sosiaaliselle toiminnalle. Torfingin käsitteistössä rakenne puolestaan määrittäytyy asiaksi, joka ilmenee muun muassa käyttäytymisen normina ja erilaisten pääomien tietynlaisena jakautumisena. (Torfing 1999, 81-82.)

Diskurssiteorian perusväite on, että ihmisten tulkinnat asioiden, ilmiöiden ja tekojen merkityksistä määrittyvät diskursseissa. Ihmisten käsitykset maailmasta ja sosiaalisesta todellisuudesta rakentuvat diskursiivisesti ja myös esiintyvät ainoastaan diskursiivisissa muodoissa. Diskurssi on kokonaisuus, joka muodostuu erilaisista tavoista antaa asioille merkityksiä. Se sisältää tietyt ehdot siitä, miten todellisuutta on mahdollista jäsentää. (Torfing 1999, 84-85, 89, 113.) Diskurssit ovat tulkintaoppaita tai -karttoja, jotka erottavat äärettömästä tulkinta-avaruudesta ymmärrettäviä ja hallittavia kokonaisuuksia. Ne ovat kehyksiä, jotka luovat säännönmukaisuutta merkkien ja merkitsemistapojen äärettömyyteen.

Diskurssit eivät ole muuttumattomia. Ne muodostuvat tietynlaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa ja myös muuttuvat näiden olosuhteiden muuttuessa. Diskurssin alueella käydäänkin jatkuvaa neuvottelua ja keskustelua asioiden merkityksellisyydestä. (Torfing 1999, 85, 89.) Tätä ilmiötä Torfing selittää käsitteen diskursiivinen avulla ja erottaa diskurssin ja diskursiivisen määritelmät kuvauksilla merkityksien vakiintuneisuudesta tai vakiintumattomuudesta. Esimerkkinä hän käyttää muutoksessa olevaa diskurssia. Hän toteaa, että diskurssin vakiintuneet ja samoina pysyvät osat kuuluvat diskurssin alueelle. Sen sijaan diskurssin vakiintumattomat tai muutoksessa olevat osat sijoittuvat diskursiivisuuden kentälle. Tässä yhteydessä hän kuitenkin muistuttaa, että diskurssin osien vakiintuneisuus perustuu muun muassa jäsennessä mahdollisuuksia rajoittaviin taustaoletuksiin – tekijöihin, joista ei ole keskusteltu. Mikäli nämä tekijät tuodaan ilmi ja asetetaan kyseenalaisiksi, myös diskurssin vakiintuneet osat ajautuvat diskursiivisen alueelle. Päinvastaista ilmiötä Torfing nimittää diskurssin hegemonisoitumiseksi. Hegemonisoituessaan diskurssi ottaa haltuun diskursiivisen tilan. (Torfing 1999, 93,101.)

Kaiken kaikkiaan eronteko diskurssin ja diskursiivisen välillä on keskeinen Torfingin tarkastelussa. Tätä analysoidessaan hän kiinnittää erityistä huomiota diskursiivisen jäsentämisen rajoihin. Hän pohtii, että mikäli diskurssi ymmärretään hajanaisia tekijöitä yhdistäväksi säännönmukaisuudeksi, niin miten siinä tapauksessa diskurssien ja diskursiivisen rajat muodostuvat. Mistä ne saavat alkunsa? Mistä johtuvat käsitykset siitä, millaiset lausumat ovat mahdol-

lisiä tietyssä diskurssissa? (Torfing 1999, 99, 124.) Vastauksensa näihin kysymyksiin Torfing kytkee toiseuden käsitteeseen.

Diskurssin rajat piirtyvät niihin lausumiin, jotka ilmentävät radikaalia toiseutta – sellaista asiaa, jota ei voi sisällyttää diskurssin jäsentämään tulkintajärjestelmään, joka edustaa siitä poikkeavaa tapaa arvottaa todellisuutta ja joka tästä syystä saattaa muodostua uhkaksi tälle järjestelmälle. Radikaali toiseus tai diskurssin ulkopuolinen diskurssiivinen tila (eng. constitutive outside) konstruoidaan tietyssä diskurssissa samuuden ja yhteisyyden ilmaisuilla. Kun muodostetaan käsitys asioiden samankaltaisuudesta ja ihmisten yhteisyydestä, määritellään samalla ne asiat ja ihmiset, jotka eivät kuulu tähän joukkoon. Tätä joukkoa kutsutaan samankaltaisuuden ketjuksi (eng. chain of equivalence). Se määrittää ne tulkintatavat, jotka muodostavat diskurssin kokonaisuuden. (Torfing 1999, 124-125.)

Torfing ei sisällyttänyt tarkasteluihinsa mallia diskurssiteoreettisen analyysin tekemisestä. Selkeiden menetelmäohjeiden sijaan hän kuvasi esimerkkien avulla sitä, millaisten ilmiöiden analysoimiseen diskurssiteoreettista analyysiä on sovellettu. Hän jaotteli valitsemansa analyysiesimerkit kolmeen ryhmään: nationalismia ja rasismia analysoineisiin tutkimuksiin, mediatutkimuksiin ja hyvinvointivaltiomallien muodostumista käsitteleviin tutkimuksiin.

Nationalistisia diskursseja ja niiden sisältämiä rasistisia tulkintoja ulkomaalaisista, eri uskontoa harjoittavista ja eri rotua olevista ihmisistä käsittelevissä tutkimuksissa on kiinnitetty erityistä huomiota yhteisyyden ja toiseuden konstruktioihin eli määritelmiin. Mediatutkimuksen alalla diskurssiteoreettisesti on tutkittu median yhteiskunnallista merkitystä ja ylipäätään joukkoviestintää yhteiskunnallisena ilmiönä. On analysoitu muun muassa median yhteiskunnallista merkitystä jäsentäviä diskursseja, median muotoilemia ja levittämiä diskursseja sekä mediaa diskurssina – toisin ilmaistuna diskursiivisena järjestyksenä tai tilana. Myös yksilön ja joukkoviestinnän suhdetta sekä tietoyhteiskuntaa on selitetty diskurssiteoriaan pohjautuvien analyysien pohjalta. Poliitikan tutkijat ovat puolestaan soveltaneet diskurssiteoriaa muun muassa analysoidessaan erilaisten hyvinvointivaltiomallien muodostumiseen ja muotoilemiseen liittyneitä tekstejä, kannanottoja ja kansanliikkeitä. (Torfing 1999, 189-241.)

Diskurssiteoreettisia sovelluksia esitelleen osuuden päätteeksi Torfin muotoili vielä uudestaan diskurssiteoreettisen perusväitteen. Sen mukaan ihmisten toimintaa ohjaavat enneminkin todellisen maailman diskursiiviset konstruktiot kuin objektiiviset faktat. Ihmiset toimivat niiden asioiden mukaisesti, jotka on konstruoitu faktoiksi erilaisissa diskursseissa. Edelleen ihmisten käyttäytymiseen vaikuttaa enneminkin toiminnan sopivuus kuin sen seuraukset. Sopivuus on asia, joka johtuu toiminnan diskursiivisesta kehyksestä. Se määrittää merkityksen antamisen tavat ja tiedon relevanssin sekä säännöt, normit ja käytännöt. (Torfing 1999, 241.)

Tähän perusväitteeseen Torfing liittää kuitenkin yhden varauksellisen huomautuksen. Siitä käsityksestä, että kaikki todellisuutta tulkitsevat ilmaisut ovat diskursiivisia ilmiöitä, ei voi johtaa sellaista päätelmää, että todellisuuden

diskursiivista konstruoimista ei rajoita mikään. Päinvastoin. Sosiaaliseen sisältyy aina tietynlaista rakenteellisuutta, joka esimerkiksi saattaa estää tietynlaisten hegemonisoimispyrkimysten laajentumisen. (Torfing 1999, 152-153.) Diskurssiteoria ei siis kiellä sosiaalisten rakenteiden ja objektiivisen todellisuuden olemassaoloa. Sen sijaan se väittää, että ihmisen ymmärrys todellisuuden ilmiöistä on riippuvaista niitä jäsentävistä diskursseista.

Diskurssianalyysistä useita esityksiä kirjoittanut Norman Fairclough muotoili vastaavanlaisen toteamuksen diskurssien ja sosiaalisten rakenteiden suhteesta teokseensa 'Analysing discourse'. Hän totesi diskurssianalyysiä kritisoiden muistuttaneen siitä, että jo konstruoidut ja siten jo olemassa olevat sosiaaliset instituutiot vaikuttavat ihmisten tapaan käsittää todellisuutta ja mahdollisuuksiin vaikuttaa siihen – toisin sanoen konstruoida sitä vapaasti. Hän toi esille myös, että kritiikin huomioon ottaneissa kommentteissa on ehdotettu metodologiaa tarkentavaa käsitteellistä ratkaisua, jossa erotetaan toisistaan todellisuuden konstruointi (eng. construction) ja sen tulkitseminen (eng. construal). Ihmiset voivat jäsentää sosiaalista maailmaa tekstuaalisesti eri tavoilla, mutta se muuttavatko nämä jäsennykset tätä todellisuutta, riippuu useista tekijöistä. Muun muassa yhteiskunnan rakenteet ja yksilön yhteiskunnallinen asema vaikuttavat hänen tapoihinsa jäsentää todellisuutta ja mahdollisuuksiinsa muuttaa sitä. (Fairclough 2006, 8-9.)

Faircloughin tarkasteluissa sosiaalisten rakenteiden ja diskurssin suhde on pääteema. Ensimmäisen kerran vuonna 1992 julkaistun teoksensa 'Discourse and social change' tehtäväksi hän määritteli pyrkimyksen laajentaa kielitieteellisen diskurssianalyysin metodologian yhteiskunnallisen muutoksen tutkimukseen soveltuvaksi. Kirjan ensimmäisen luvun loppuun hän tiivistä metodologian kehittämisessä huomioon otettavat asiat kahdeksaan kohtaan: Ensinnäkin on pidettävä mielessä, että diskurssianalyttisen yhteiskuntatutkimuksen kohde on kielellinen teksti – puhuttu tai kirjoitettu – jota tarkastellaan siinä asiayhteydessä, missä se ilmenee. Toiseksi analyysi tulee kohdistaa tekstin tuottamis- ja tulkintaprosesseihin. Teksti tulee myös ymmärtää näiden prosessien synnyttämäksi. Kolmanneksi tulee tiedostaa, että tekstit voivat olla heterogeenisiä ja moniselitteisiä ja että eri diskurssityypit vaikuttavat itse tekstiin. Neljänneksi diskursseja tulee tutkia historiallisesti ja dynaamisesti. Tulee analysoida sitä, miten diskurssien ja diskurssityyppien muutokset ovat yhteydessä yhteiskunnallisen ja sosiaalisen muutoksen prosesseihin. Viidenneksi on ymmärrettävä diskurssin merkitys sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Diskurssit muodostavat sosiaalisia subjekteja, sosiaalisia suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä. Diskurssitutkimus kohdistuu diskurssin konstruktiivisiin ja ideologisiin seurauksiin. Kuudenneksi diskurssianalyysin avulla ei analysoida pelkästään diskurssissa ilmeneviä valtasuhteita vaan myös sitä, miten valtasuhteet ja valtakamppailu muuttavat yhteiskunnan tai instituution diskurssikäytäntöjä. Seitsemänneksi diskurssin analysointi keskittyy siihen, miten diskurssi vaikuttaa ideologioiden ja käytänteiden säilymiseen ja muutoksiin. Kahdeksanneksi tekstejä analysoidessa jäljitetään käsityksien ja ymmärryksen muodostumiseen liittyviä kielen piirteitä. (Fairclough 2004, 35-36.)

Diskurssianalyttistä metodologiaa kehitellessään Fairclough nojautui Michel Foucaultn teksteihin. Hän totesi, että Foucaultn käsitykset diskurssin konstruktiiivisuudesta, interdiskursiivisuuden merkityksestä ja diskurssien muodostumisesta, vallan diskurssiivisesta luonteesta, diskurssin poliittisesta luonteesta sekä sosiaalisen muutoksen diskursiivisesta luonteesta luovat tukevan teoreettisen perustan diskurssianalyttisen metodologian kehittämiseksi. (Fairclough 2004, 55-56.) Foucaultn ajattelun pohjalta Fairclough muotoili määritelmänsä diskurssista.

Diskurssi on sosiaalisen toiminnan muoto, jonka välityksellä ihmiset voivat olla tekemisissä toisten ihmisten kanssa. Mutta diskurssia ei tule ymmärtää pelkäksi kommunikaatiokanavaksi vaan keskeiseksi tekijäksi sosiaalisessa tilassa. Yhtäältä se luo sosiaalisia rakenteita ja käsityksiä todellisuudesta. Diskurssi konstruoi muun muassa sosiaaliset identiteetit, ihmisten väliset sosiaaliset suhteet sekä tieto- ja uskomusjärjestelmät. Se ei vain kuvaa maailmaa vaan antaa sille merkityksiä – perustaa ja rakentaa maailman merkityksien avulla. Toisaalta sosiaaliset rakenteet osaltaan rajoittavat ja muokkaavat diskurssia. Sosiaalisen ja yhteiskunnan diskursiivinen muodostaminen kumpuaa niistä sosiaalisista käytänteistä, jotka ovat juurtuneet syvälle yhteiskunnan aineellisiin rakenteisiin. (Fairclough 2004, 64-66.)

Diskurssin ja rakenteiden dialektista suhdetta selventävän luonnehdinnan lisäksi Fairclough kirjoitti kolmitasoisien määritelmien diskurssista. Siihen hän tiivistä esityksensä siitä, mitä asioita ja ilmiöitä tulisi tarkastella silloin, kun yhteiskunnallista muutosta analysoidaan diskurssianalyysin keinoin. Nämä kolme diskurssin tasoa ja diskurssianalyysin kohdetta Fairclough nimeli seuraavasti: diskurssi tekstinä, diskursiivinen toiminta ja sosiaalinen toiminta. (Fairclough 2004, 73.) Tämän määritelmän suuntaamaa metodologiaa hän kutsui kriittiseksi diskurssianalyysiksi (CDA).

Diskurssi tekstinä on tekstianalyysin kohde. Tekstianalyysin avulla tarkastellaan ensisijaisesti tekstin sanastoa, kielioppia, koheesiota ja rakennetta. Sanastotarkastelu kohdistuu yksittäisiin sanoihin. Kielioppitarkastelussa huomio kiinnittyy siihen, miten sanoista muodostetaan lauseita ja virkkeitä. Koheesiotarkastelu kohdistuu siihen, miten lauseet ja virkkeet liittyvät toisiinsa. Tekstin rakenteen, sen arkkitehtuurin, tarkastelussa käsitellään tekstien sisältöjä ja esille nostettujen asioiden esittämisjärjestystä. Näiden tekstin piirteiden lisäksi tekstianalyysissä syvennyttään tekstin sisältämien lausumien luonteisiin, tekstin johdonmukaisuuteen sekä sen intertekstuaalisuuteen. Tekstianalyysi luo tukevan kielitieteellisen perustan tekstien tuottamis- ja tulkitsemisprosessien analysoimiselle. (Fairclough 2004, 75.)

Diskursiivista toimintaa analysoitaessa on erotettava toisistaan kolme prosessia: tekstin tuottaminen⁴, levittäminen ja kuluttaminen⁵. Näitä tarkasteltaessa on otettava huomioon tekstin tuottamista ja kuluttamista määrittävät tekijät. Ensinnäkin on oltava tietoinen, että henkilöiden pääomat – esimerkiksi heidän sisäistämät sosiaaliset rakenteet, tietovarannot ja katsantotavat sekä heidän so-

⁴ kirjoittaminen ja puhuminen

⁵ lukeminen, kuunteleminen, seuraaminen ja tulkitseminen

siaaliset suhteensa – vaikuttavat diskurssiivisiin käytäntöihin. Toiseksi on ymmärrettävä, että sosiaaliset asiayhteydet eli kontekstit vaikuttavat siihen, mitä pääomia henkilöt soveltavat kussakin tilanteessa. (Fairclough 2004, 78-80.)

Nämä teoreettiset käsitykset suuntaavat kolmivaiheista diskurssiivisen toiminnan analyysiä. Fairclough painotti, että tarkastelut on kohdistettava ennen kaikkea diskurssiivisten käytäntöjen ja kontekstien suhteisiin. Näkemystään hän selvensi tulkinnalla tekstin ymmärtämisen ehdoista. Tekstin sisältämän viestin ymmärtää vain hän, joka sen ymmärtää – toisin sanoen hän, joka osaa yhdistää esitetyt asiat oikeaan asiayhteyteen ja aiempaan ymmärrykseensä sekä täten muodostaa yhtenäisen tulkinnan tekstin sanomasta. Diskurssiivisen toiminnan analyysi tulee kohdistaa erityisesti siihen, miten ihmiset tulkitsevat tekstejä erilaisissa sosiaalisissa olosuhteissa. (Fairclough 2004, 80, 84-86.)

Käsitystään diskurssista sosiaalisena toimintana Fairclough selvensi ideologian ja hegemonian käsitteiden avulla. Hän määritteli ideologian todellisuuden tulkitsemisen tavaksi, joka ilmenee tietynlaisena ja -sisältöisenä diskurssiivisenä toimintana. Ideologiat myös liittyvät olennaisesti yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin sekä niiden säilyttämiseen ja muuttamiseen. Ihmiset voivat omaksumaa tietyn ideologian ja määrittää suhteensa yhteiskuntaan sen avulla. Mutta he voivat myös yhdistää erilaisia ideologisia tulkintoja ja täten luoda uusia maailmankatsomuksia sekä uudenmuotoista ja -sisältöistä diskurssiivista toimintaa. (Fairclough 2004, 87, 91.)

Hegemonian käsitteen avulla voidaan selittää ideologioiden muodostumista ja niiden välisiä valtasuhteita. Hegemonisessa asemassa oleva ideologia on vallitseva tulkintakehys, josta ihmiset johtavat käsityksensä asioiden tiloista, sosiaalista käytännöistä ja näiden merkityksistä. Hegemoninen ideologia sekä sen kyseenalaistavat ideologiat jäsenyivät ja artikuloituvat ideologioiden välisessä dialektiikassa – toisin ilmaistuna ideologioiden hegemoniakamppailuissa. Diskurssien dialektista muodostumista voidaan puolestaan selittää intertekstuaalisuuden ja –diskurssiivisuuden käsitteillä. (Fairclough 2004, 92-94, 102.)

Näistä käsitelmäritelmistä Fairclough johtaa esityksen kolmitasoisesta diskurssianalyysistä. Faircloughn kuvaamassa analyysissä on ensinnäkin tunnistettava tutkittavaan asiaan tai ilmiöön liittyvät hegemoniset sosiaalisen ja diskurssiivisen toiminnan muodot sekä niitä jäsentävät ideologiat. Diskurssiivista toimintaa tarkasteltaessa on erotettava toisistaan hegemoniseen ideologiaan kytkeytyvät sosiaaliset käytännöt ja tekstit sekä tämän vallitsevan tulkintavan kyseenalaistavat sosiaaliset käytännöt ja tekstit. Toiseksi on selvittävää, millä tavalla tutkinnan kohteena oleva diskurssiivinen toiminta säilyttää, uudistaa ja muuttaa ideologioiden valtasuhteita ja täten vallitsevia sosiaalisia käytänteitä. Näihin asioihin kohdistetun analyysin tarkoituksena on tehdä mahdolliseksi tulkinnat diskurssin muutoksen ja sosiaalisen muutoksen yhteydestä. (Fairclough 2004, 94-96.)

Pelkästään Faircloughn tuotanto on hyvä osoitus diskurssianalyttisen metodologian monimuotoisuudesta. Vuonna 2003 ensikerran julkaistussa teoksessaan 'Analysing discourse' Fairclough määritteli kriittisessä diskurssianalyysissä (CDA) huomioon otettavat asiat samankaltaisesti kuin reilu kymmenen

vuotta aiemmin julkaistussa teoksessaan, jonka sisältöä käsiteltiin edellä. Hän totesi, että tekstin merkityksiä tutkittaessa on otettava huomioon tekstin tuottajan institutionaalinen asema, intressit, arvot, intentiot ja mielihalu. Vastaavasti on tarkasteltava tekstin vastaanottajan eli kuluttajan tulkintoja näiden muuttujien valossa. Lisäksi analyysin alle on otettava edellä mainittuihin prosesseihin vaikuttavat tekijät ja niiden suhteet. Hän muistutti, että diskurssianalyysi on tasapainoilua yksittäiseen tekstiin syventymisen ja erilaisten diskurssien suhteiden eli interdiskursiivisuuden analysoimisen välillä. (Fairclough 2006, 3, 10-11.)

Mutta kriittisen diskurssianalyysin metodologiaa selittäessään Fairclough ei enää tukeutunut samaan kolmitasoiseen diskurssin määritelmään. Sen sijaan hän muotoili metodologisten kehittelyjensä lähtökohdaksi käsityksen sosiaalisten rakenteiden ja kielen suhteesta ja suhteen tasoista. Hän totesi, että kieli nivoutuu sosiaalisiin rakenteisiin yksittäisiin sosiaalisiin käytäntöihin kytkeytyvien kielellisten käytäntöjen välityksellä. Näitä sosiaalisiin rakenteisiin yhdistyviä kielellisiä käytäntöjä hän kutsui diskurssijärjestyksiksi (eng. orders of discourse). Erilaisista diskurssijärjestyksistä hän puolestaan tunnisti kolme diskurssin ilmenemisen tasoa – kolme kielenkäytön toimintoa ja merkitystä. Nämä Fairclough nimesi lajityypeiksi (eng. genre), diskursseiksi eli representaatioiksi sekä tyyleiksi. Kokonaisuudessaan hän kuvasi erilaiset diskurssijärjestykset kielellisiksi rakenteiksi, jotka asettavat etusijalle tietyissä tilanteissa tietynlaiset tavat olla kielellisessä vuorovaikutuksessa, määrittää asioiden tilaa ja muodostaa sosiaalisia rooleja. (Fairclough 2006, 24-27.)

Diskurssijärjestyksikäsitteistönsä avulla Fairclough esitti teoriansa siitä, miten eri tavoin diskurssi ilmenee sosiaalisissa tapahtumissa ja miten se muokkaa sosiaalista todellisuutta. Sen pohjalta hän myös nimesi ne sosiaalisiin tapahtumiin nivoutuvat kielenkäytön toiminnot ja merkitykset, jotka on otettava huomioon diskurssianalyttisessä yhteiskuntatutkimuksessa tai tarkemmin ilmaistuna, joita voidaan tutkia diskurssianalyttisesti. Nämä diskurssianalyttisen tarkastelun kohteet ovat siis kielenkäytön lajityypit, kielenkäyttöön sisältyvät representaatiot sekä kielenkäytön ilmentämät tyylit.

Diskurssin lajityyppien määritelmä vie tarkastelemaan erilaisia kommunikaatiotilanteita tai -muotoja, jotka määrittävät kommunikaatioon osallistuvien kielenkäyttöä. Lajityyppianalyysien avulla voidaan vertailla esimerkiksi sitä, miten siirtyminen diskurssin lajityypistä toiseen vaikuttaa kielenkäyttöön ja siihen liittyvään mielipiteen muodostamiseen. Voidaan esimerkiksi vertailla, miten eri tavoin samaa asiaa käsitellään työorganisaation kokoustilanteissa, lukion oppitunneilla, kollegoiden kahvipöytäkeskusteluissa, aikakauslehtiarikkeleissa sekä tutkimusraporteissa. Nämä kaikki edellä mainitut ovat esimerkkejä erilaisista diskurssin lajityypeistä, jotka noudattavat tiettyjä lajityyppillisiä kielenkäytön normeja. (Fairclough 2006, 26.)

Diskurssin toista tasoa tutkittaessa kiinnitetään huomio kielenkäytön sisältämiin representoimisen tapoihin – toisin ilmaistuna sosiaalisiin konstruktioihin. Kielen avulla muotoillaan erilaisia kuvauksia sosiaalisesta todellisuudesta ja näkemyksiä siitä, miten siihen tulisi vaikuttaa. Erilaiset poliittiset ohjelmat ovat

esimerkkejä sosiaalisen todellisuuden representaatioista eli ideologisista diskursseista. Representaatioanalyysin avulla pyritäänkin tunnistamaan ja määrittelemään kielenkäyttöön liittyvät ideologiset ja moraalikulttuuriset näkökulmat. Näiden näkökulmien tunnistaminen suuntaa diskurssin muiden tasojen analysoimista. Diskurssin kolmannen tason analyysissä puolestaan keskitytään tietynlaisen kielenkäytön ilmentämiin sosiaalisiin rooleihin ja identiteetteihin. Esimerkiksi johtaja-asema on asia, joka vaikuttaa henkilön tapoihin käyttäytyä ja puhua tietyissä tilanteissa. (Fairclough 2006, 26-29.)

Faircloughn pyrkimyksenä oli kehittää diskurssianalyysia siten, että se soveltuisi aiempaa paremmin sosiaalisten järjestyksien eli rakenteiden ja sosiaalisen muutoksen kriittiseen tarkasteluun. Hänen ohjelmallisena tavoitteenaan oli luoda metodologia, joka lisää ymmärrystä diskurssijärjestyksien muutoksen ja sosiaalisen muutoksen suhteesta. Tätä tutkimusohjelmaa selventäessään hän esitti määritelmänsä sosiaalisesta järjestyksestä ja esimerkin siitä, miten kriittistä diskurssianalyysia voisi soveltaa yhteiskuntatieteissä.

Tietyllä tavalla verkostoituneet sosiaaliset käytännöt muodostavat sosiaalisen järjestyksen. Uusliberalistinen globaalijärjestys, hyvinvointivaltio tai koulutuksen järjestäminen tietyssä yhteiskunnassa tietyinä aikoina ovat esimerkkejä erilaisista sosiaalisista järjestyksistä. Näihin rakenteisiin nivoutuvia semioottisia käytänteitä Fairclough siis nimitti diskurssijärjestyksiksi. (Fairclough 2006, 206.)

Tiettyyn sosiaaliseen järjestykseen kytkeytyvä diskurssijärjestys ei ole yksiarvoinen tai ideologisesti yhtenäinen. Päinvastoin diskurssijärjestyksen puitteissa voi esiintyä monenlaisia jännitteitä, kilpailevia näkemyksiä ja ristiriitaisuuksia, jotka ilmenevät tekstien erilaisissa lajityypeissä, teksteihin sisältyvissä representaatioissa ja kielenkäytön tyyeissä. Yksi tapa soveltaa kriittistä diskurssianalyysiä on kuvata ja analysoida tietyssä diskurssijärjestyksessä esiintyviä erilaisia tapoja konstruoida sosiaalista todellisuutta sekä tarkastella näiden erillaisen konstruointitapojen suhdetta. Tavallista on, että tietyt tavat antaa todellisuudelle merkityksiä ovat vallitsevia ja toisia yleisempiä tietyssä diskurssijärjestyksessä. Toiset ovat puolestaan marginaalisia, vaihtoehtoisia tai vallitsevia tapoja vastustavia. (Fairclough 2006, 206.) Tiettyjen kielellisten käytäntöjen ja representaatioiden vallitsevuuden tai vaihtoehtoisuuden tutkiminen luo hyviä edellytykset kriittisten havaintojen tekemiselle.

Teoksensa yhteenvedossa Fairclough totesi kehittämänsä metodologian soveltuvan erityisen hyvin sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Diskurssianalyttisen tarkastelun avulla voi tunnistaa ne sosiaaliset käytännöt ja niiden muodostamat verkostot, jotka vaikuttavat tietyn sosiaalisen ongelman olemassaoloon. Analyysissä on keskityttävä ongelman synnyttäviin, sitä säilyttäviin ja sen ratkaisemista vaikeuttaviin tekijöihin. Täten kohdistetun tutkimustehtävän tarkoituksena on tehdä ymmärrettäväksi se, miten sosiaalinen ongelma syntyy ja miten sen olemassaoloon vaikuttavat tekijät ovat juurtuneet sosiaalisiin käytäntöihin. (Fairclough 2006, 209.)

Teun A. Van Dijk liitti teoksessaan 'Ideology. A Multidisciplinary approach' diskurssianalyysin yhteiskunnallisia valtasuhteita määrittävien aattei-

den tutkimiseen. Tarkastellessaan metodologian soveltuvuutta ideologioiden analysointiin hän listasi neljä erilaista diskurssin määritelmää.

Laajasti ymmärrettyinä diskurssilla viitataan kaikkiin kommunikatiiviseen tapahtumaan vaikuttaviin tekijöihin. Näitä ovat tapahtumaan osallistuvat ihmiset eri rooleissaan, tapahtuman aika ja tila, ylipäätään sen yhteiskunnallinen konteksti sekä tietenkin vuorovaikutukseen liittyvä viestintä. Viestintä voi olla suullista, kirjallista ja nonverbaalista, kuten asentoja, ilmeitä, eleitä ja pukeutumista. Esimerkkejä erilaisista kommunikatiivisista tapahtumista ovat kavereiden lounastapaamiset tutussa ravintolassa, lääkärin vastaanotto terveysasemalla sekä mielipidekirjoituksen kirjoittaminen paikalliseen sanomalehteen ja sellaisen lukeminen paikallisesta sanomalehdestä. (van Dijk 2000, 194.) Suppean määritelmän mukaan diskurssilla tarkoitetaan pelkästään kommunikatiivisen tapahtuman kielellisiä tekijöitä – siis sosiaaliseen toimintaan liittyvää puhetta ja tekstiä. (van Dijk 2000, 194.)

Kolmas diskurssin määritelmä viittaa vuorovaikutuksen lajityyppeihin (eng. genre) tai sosiaalisen toiminnan alueisiin, kuten politiikkaan ja poliittiseen diskurssiin, lääketieteeseen ja lääketieteelliseen diskurssiin sekä tiedeyhteisöihin ja akateemiseen diskurssiin. Täten ymmärrettyinä esimerkiksi poliittisen diskurssin käsite tarkoittaa kaikkia keskusteluja, joita politiikan alueella käydään tai joita poliitikot käyvät. Poliittista diskurssia ei siis ymmärretä asiaksi, joka muodostuu ainoastaan yhdestä lajityypistä – kuten puheenvuoroista parlamenttisalissa tai kaduilla julistetuista linjapuheista – vaan politiikan alueelle lukeutuvien lajityyppien joukoksi. (van Dijk 2000, 196.)

Neljänneksi diskurssin käsitteen avulla voidaan tunnistaa sekä tietynä aikana, tietyissä kulttuureissa ja tietyissä yhteisöissä ilmenevät erilaiset merkityksenantotavat että tiettyä aikakautta, kulttuuria ja yhteisöä luonnehtivat semanttiset järjestelmät. Näihin ilmiöihin on viitattu myös termeillä diskurssimuodostelma (eng. discourse formation), diskursiivinen muodostelma (eng. discursive formation) ja diskurssijärjestys (eng. order of discourse). Nämä termit ovat mukailleet käsitteiden sosiaalinen muodostelma ja sosiaalinen järjestys määritelmiä. (van Dijk 2000, 196.)

Diskurssin lisäksi diskurssitutkijan on määriteltävä ainakin merkityksen käsite. (van Dijk 2000, 195.) Monessa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkimuksen kohteeksi määritellään tiettyihin ilmiöihin liittyvä merkityksenanto. Tämä raja ei kuitenkaan sisällä selvitystä siitä, millaisia merkityksiä on määrä tutkia. Kohdistuuko tarkastelu sanojen semanttisiin eroihin, kielitekojen intencioihin vai tekstien ja todellisuuden ymmärtämiseen? (van Dijk 2000, 195, 204.)

Tavanomaista on, että yhteiskuntatieteiden alaan lukeutuviin diskurssi-analyseissa jäljitetään ihmisten tulkintoja. Tällöin merkitykset määrittyvät asioiksi, joita ihmiset antavat ilmauksille yrittäessään ymmärtää niitä. Merkityksiä ei siis pidetä sanojen tai ilmaisuiden ominaisuuksina vaan tulkitsemiseen ja ymmärtämiseen liittyvinä asioina. (van Dijk 2000, 195, 204-205.)

Van Dijk:n esittelemässä ideologioiden tutkimuksessa merkitykset määritellään juuri tällä tavalla. Tässä tutkimusstrategiassa erityistä huomiota kiinnitetään diskurssien sanastoihin. Ne ovat olennainen osa diskurssin ideologista

sisältöä. Yksinkertainen tapa tuoda esille diskurssin ideologisuus on esittää sen keskeinen sanasto ja korvata lausumien avainsanat toisilla samaan asiaan viit- taavilla sanoilla. Täten voi havainnollistaa, miten sanavalinnat vaikuttavat lau- suman tulkitsemiseen ja ymmärtämiseen sekä sen konstruoimaan todellisuus- käsitykseen – toisin sanoen ideologiaan. (van Dijk 2000, 205.)

Diskurssin ja merkityksen lisäksi kolmas käsite, jota van Dijk piti tärkeänä diskurssitutkijoille, on konteksti. Hänen määritelmiään kontekstista käsiteltiin jo aiemmin. Tässä kohtaa olennaista on panna merkille van Dijk:n sosio- kognitiivinen tulkinta. Hän esitti, että kontekstit tulee ymmärtää sekä sosiaali- siksi objekteiksi että yksilöiden omaksumiksi käyttäytymismalleiksi, ja totesi, että kontekstien ja diskurssin suhde ei ole välitön vaan se muodostuu ihmisten omaksumien kontekstimallien välityksellä. Kontekstimallit sisältävät olennaiset tiedot ja oletukset siitä tilanteesta, joihin ihmiset ne yhdistävät. Ne vaikut- tavat diskurssien muotoutumiseen ja siihen, miten ihmiset tulkitsevat asioiden ja ilmiöiden merkityksiä. (van Dijk 2000, 212-213, 236-237.)

Kontekstimallin käsite liittyy diskurssianalyysissä tarkasteltavien asioiden listalle kommunikatiiviseen tapahtumaan osallistuvien ihmisten kognitiot. Van Dijk:n näkemyksenä oli, että ideaalitulanteessa diskurssianalyttisessä tutki- muksessa tarkastellaan diskurssin kielellisten tekijöiden lisäksi sen kognitiivisia, sosiaalisia, poliittisia, historiallisia ja kulttuurisia funktioita ja konteksteja. Mer- kityksenantoa ymmärrettäväksi tehtäessä tulisi siis selittää sekä kielenkäyttöön vaikuttavan sosiaalisen tilan vaikutukset että merkityksien muodostamiseen liittyvät kognitiiviset prosessit. (van Dijk 2000, 198, 205, 284.) Toisin sanoen tuli- si tehdä tulkinta, joka yhtäältä havainnollistaa inhimillisen ajattelun sosiaalisen luonteen eli riippuvuuden kulttuurisesti ja sosiaalisesti jaetuista representaati- oista ja toisaalta selittää diskurssien yksilölliset tai persoonalliset muotoilut.

Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen kirjoittivat yleisesityksen dis- kurssianalyysin teoriataustasta ja metodologisista sovellutuksista. Siinä he tote- sivat diskurssianalyttisten tutkimusten tekevän näkyväksi sen, miten erilaises- ti ihmiset käyttävät kieltä pyrkiessään tekemään ymmärrettäväksi tekemisiään, ajatuksiaan ja heitä ympäröivää todellisuutta. Samassa yhteydessä he muistut- tivat siitä, että diskurssianalyttikot eivät tutki asioiden todellista tilaa. Sen si- jaan he keskittyvät kuvaamaan esimerkiksi sitä, miten ihmiset puheissaan ja kirjoituksissaan määrittävät asioiden tilaa ja perustelevat tekemisiään. He tul- kitsevat sitä, miten kieli ja sen käyttö ovat osallisina sosiaalisen todellisuuden määrittämisessä, muodostamisessa ja muokkaamisessa. Heitä ohjaa tieto siitä, että kieli ei ole todellisuuden peili vaan tulkintaväline, jonka avulla ihmiset voivat kommunikoida toisten ihmisten kanssa, ymmärtää maailmaa ja vaikut- taa toisiin ihmisiin. He ymmärtävät kaikenlaisen kielenkäytön sosiaalisiksi toiminnaksi – siis asioiden tekemiseksi. (Jokinen et al. 2006, 18-19.)

Jokisen, Juhilan ja Suonisen luonnehdinta diskurssianalyysin tehtävästä nojautui samoihin käsitteisiin ja teoreettisiin väittämiin, joita muun muassa van Dijk sovelsi. He määrittivät diskurssianalyttisen tutkinnan kohdistuvan siihen, miten kulttuuriset merkitykset muodostuvat, säilyvät ja muuttuvat ihmisten vuorovaikutuksessa. Diskurssianalyttistä tutkimusta tehtäessä on tiedostetta-

va, että merkityksien antamiseen vaikuttaa yhtäältä se asiayhteys, se kommunikatiivinen tilanne, jossa merkitykset muodostetaan. Toisaalta vallitseva kulttuuri-ilmasto ja siihen liittyvät diskursiiviset käytännöt suuntaavat ihmisten tekemiä tulkintoja. Diskurssianalyttikon onkin otettava huomioon nämä molemmat seikat: merkityksenannon tilanteisuus ja kulttuurinen jatkuvuus. Tämä kaksitasoinen tarkastelu edellyttää tutkittavan aineiston kontekstoimista eli asettamista kulttuurisiin kehyksiin. Tähän tarkoitukseen soveltuu idea kulttuurisista kehistä. Systemaattisesti tätä ideaa käytetään sellaisissa tutkimuksissa, joissa tilanteisiin ja ihmisten tulkintoihin liittyvien kulttuuristen kehien tunnistaminen ja rekonstruoiminen on analyysin pääasiallinen tarkoitus. (Jokinen et al. 2006, 54, 56-57, 62, 195.)

Merkityksenannon, kontekstin ja kommunikatiivisen tilanteen lisäksi Jokinen, Juhila ja Suoninen liittivät diskurssianalyysin tarkastelukohteisiin identiteetin. Diskurssianalyysissä identiteetin käsitteellä ei viitata ihmisen pysyvään persoonalliseen ominaisuuteen vaan toimijuuteen eli siihen, millaisia toimijaroleja tutkittavissa teksteissä ilmenee. Huolimatta siitä, että ihmiset konstruivat puheissaan omaa subjektiviteettiaan – toisin sanoen identiteettiään ja kokemuksiaan – nämä lausumat eivät ole ikkunoita ihmisten sisimpään. Ennenkin ne tulee ymmärtää kulttuurisiksi tavoiksi käsitellä omaa toimijuuttaan ja siihen liittyviä tunteuksia. (Jokinen et al. 2006, 68, 174.)

Jokinen, Juhila ja Suoninen siis määrittivät diskurssianalyysin metodologiaksi, joka tekee näkyväksi kommunikatiivisiin tilanteisiin vaikuttavat kulttuuriset rakenteet. Se pohjautuu käsitykseen, jonka mukaan merkityksien antaminen on aina yhteydessä puheiden ja tekstien ulkopuoliseen maailmaan. Yksittäisissä tilanteissa tehdyt tulkinnat ovat yhtäältä ainutkertaisia toisaalta sosiaalisen tilan ja kulttuurin ilmentymiä, sillä ne kielenkäytön tavat, joiden avulla ihmiset jäsentävät ymmärrystään maailmasta ja sosiaalisista suhteistaan sekä joiden avulla he viestivät intentioistaan ovat muodostuneet aikojen saatossa sosiaalisen toiminnan seurauksena. (Jokinen et al. 2006, 165, 176.)

Edellä tehdyn, paljon käytettyihin yhteiskuntatieteellisiin sovellutuksiin kohdistetun kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että diskurssi on määritelty monella tavalla ja että diskursseja on myös analysoitu monimuotoisesti. Katsaus nosti esille erilaisia tutkimustehtäviä, joiden ratkaisemista varten diskurssianalyysiä on kehitetty. Diskurssianalyysi kuvautui tutkimusotteeksi, jonka avulla on muodostettu tietoa muun muassa todellisuutta koskevien käsityksien muodostumisesta ja säilyttämisestä, merkityksien kulttuurisuudesta, erilaisten puheiden ja tekstien ideologisista aineksista, samankaltaisuuden ja erilaisuuden määrittämisestä, tiettyihin sosiaalisiin käytäntöihin sisältyvistä kielenkäytöntavoista, tiettyjen kommunikaatiotilanteiden muutoksista ja ylipäättään yhteiskunnallisten muutosten diskursiivisuudesta sekä sosiaalisiin rooleihin identifioitumisesta ja identiteettien muodostamisesta. Diskurssianalyysi ei siis ole tarkkaan määritelty ja eri tutkimuksissa samalla tavalla toteutettu tutkimusmenetelmä. Ennenminkin sitä voisi luonnehtia tutkimusstrategiaksi, joka pohjautuu teoreettisiin käsityksiin kielenkäytön ja sosiaalisen todellisuuden suhteesta.

Tämän tutkimuksen diskurssianalyttistä tutkimustehtävää muodostettaessa sovellettiin erityisesti Norman Faircloughn määritelmiä diskurssista ja representaatiosta, Faircloughn ohjeita diskurssien ja representaatioiden analysoimisesta sekä Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen jäsenystä tutkimuksesta, jonka tehtävänä on sosiaalisiin tapahtumiin ja ihmisten tulkintoihin liittyvien kulttuuristen kehien eli kontekstien tunnistaminen ja rekonstruoiminen (Fairclough 2006, 193; Jokinen et al. 2006, 195). Analyttistä näkökulmaa määritettäessä otettiin huomioon myös Torfingin ja Van Dijk:n teoreettiset havainnot. Seuraavassa palataan vielä lyhyesti Faircloughn käsitteellistykseen ja ohjeistukseen. Yksityiskohtainen tutkimustehtävä tutkimuskysymyksineen muotoillaan seuraavassa luvussa.

Faircloughn diskurssijärjestyskäsitteistö ja siihen pohjautuva menetelmäohjeisto muodostavat monia mahdollisuuksia avaavan perustan diskurssianalyysin soveltamiselle. Hänen määrittelemistään diskurssin ilmenemismuodoista erityisesti representaatio liittyy tämän tutkimuksen tehtävään. Representaatioihin kohdistuvan diskurssianalyysin perustavana haasteena tai perusongelmana on se, miten tunnistaa representaatiot analyysin kohteena olevasta kielenkäytöstä eli tekstistä⁶. Tätä ratkottaessa on pidettävä mielessä kolme asiaa: Ensinnäkin representaatio tulee ymmärtää tietyn näkökulman muodostamaksi lausumakokonaisuudeksi, joka kuvaa jonkun tietyn asian, asiointilan, toiminnon, tapahtuman tai ilmiön – sosiaalisen todellisuuden tai maailman jonkun piirteen. Analyysissa jäljitetään siis niitä asioita tai aiheita, joita tekstissä käsitellään. Toiseksi on muistettava, että diskurssi ei ole pelkkä kuvaus todellisuudesta. Se on ennen kaikkea tulkinta siitä, miten todellisuus näyttäytyy sekä miten siihen tulisi suhtautua tai vaikuttaa. On siis tunnistettava ne erilaiset näkökulmat, joista käsin todellisuutta tulkitaan. Kolmanneksi tärkeää on tiedostaa, että tietyissä representaatioissa toistuvat tietyt sanat. Samaa asiaa käsittelevät eri representaatiot muodostavat omat sanastonsa tai sitten niissä käytetään samoja sanoja eri merkityksissä. Eri representaatiot siis sanallistavat tai käsitteellistävät todellisuutta eri tavoin. Sanastojen erittelemisen sijaan analyysissa tulisi keskittyä siihen, millaisia merkityksiä eri representaatioissa korostetaan. Toisin sanoen huomio tulee kiinnittää representaatioiden semanttisiin eroihin. Kaiken kaikkiaan representaatioiden käsitejärjestelmiä hahmotettaessa tulisi tarkastelun alle ottaa lausumien sanastojen lisäksi niiden semanttiset suhteet, taustaoletukset ja kieliopilliset piirteet. Ne ovat representaatioiden keskeisimpiä tunnuspiirteitä. (Fairclough 2006, 129-133.)

Näiden ohjeiden lisäksi Fairclough täsmensi representaatioiden analyysiä esimerkillä mahdollisesta tarkastelukohteesta. Tässä yhteydessä hän hahmotteli tutkimustehtävän, jossa analysoidaan tekstejä sosiaalisten tapahtumien ja toimintojen representaationa. Analyysissä tulisi keskittyä siihen, mitkä sosiaalisen toiminnan tekijät on sisällytetty tekstiin ja mitkä on puolestaan jätetty mainitsematta. Sosiaalisen toiminnan prosessit, kohteet, aika, paikka, osallistujat ja osallistujien sosiaaliset suhteet ovat tekijöitä, joiden esiintymistä tulisi tarkastel-

⁶ Fairclough käyttää tekstin käsitettä viitattaessaan kaikkeen puhuttuun ja kirjoitettuun kielenkäyttöön (ks. Fairclough 2006, 3).

la. Mainituiksi tulleiden sosiaalisen toiminnan tekijöiden analyysissä tulisi keskittyä tekijöiden välisiin suhteisiin ja niiden erilaisiin merkityksiin. Olennaista olisi panna merkille, mitkä mainituista tekijöistä korostuvat tekstissä. Huomio tulisi kiinnittää myös toiminnan representaatioiden abstraktiuteen ja konkreettisuuteen. Kuvataanko lausumissa jokin erityinen sosiaalinen toiminta tai joitakin erityisiä sosiaalisia toimintoja? Vai kohdistuvatko luonnehdinnat sosiaalisten tapahtumien sarjoihin ja kokonaisuuksiin tai peräti sosiaalisiin rakenteisiin? Näiden lisäksi kuvausta täydentävät selitykset, oikeutukset ja arviot tulisi sisällyttää tarkasteltavien asioiden listalle. (Fairclough 2006, 136-139.)

Sosiaaliseen toimintaan osallistuvien henkilöiden kuvaukset – toisin ilmaistuna sosiaalisten toimijoiden representaatiot – sisältävät paljon tietoa diskurssin yhteiskunnallisista kytköksistä. Niihin syvennyttäessä tulisi analyysi kohdistaa ainakin seuraaviin asioihin: Ketkä sosiaaliseen toimintaan osallistuneet tai osalliset henkilöt on mainittu ja ketkä on jätetty mainitsematta? Millainen asema heille on määritelty kuvauksen kohteena olevassa sosiaalisessa toiminnassa? Kuvataanko osallistujat sosiaalisen toiminnan aktiivisiksi tekijöiksi eli agenteiksi vai niiden passiivisiksi ja vaikutusvoimattomiksi osapuoliksi. Miten osallistujien persoonallisuus tuodaan esille? Nimetäänkö heidät erityisiksi henkilöiksi tai ryhmiksi vai määritelläänkö heidät yleiskäsitteiden avulla. Miten osallistujat luokitellaan ylipäätään? Näihin asioihin paneutumalla voidaan analysoida diskurssin sisältämää tulkintaa sosiaalisten toimijoiden osallisuudesta tiettyihin sosiaalisiin toimintoihin. (Fairclough 2006, 145-146, 155.)

3.4 Tutkimustehtävän ja -aineiston muodostaminen sekä aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa laajennettiin liikuntasosiologista ymmärrystä suomalaisten luonnossa liikkumisen kulttuurisuudesta ja merkityksistä. Tutkimuksen johtoaatuksen ja tehtävän määrittelyssä mukailtiin Jokisen, Juhilan ja Suonisen muotoilua diskurssianalyttisestä tutkimuksesta, jonka tehtävänä on sosiaalisen toiminnan kulttuurisuuden tunnistaminen. Lisäksi tutkimuskysymysten asettamisessa sovellettiin edellisessä luvussa esiteltyä Faircloughn listausta representaatioanalyysin havaintokohteista. Näitä kaikkia havaintokohteita ei sisällytetty luonnossa liikkumisen kulttuuriin konteksteihin ja representaatioihin kohdistuvaan analyysiin. Joka tapauksessa kysymysten asettamisessa tukeuduttiin Faircloughn esittämään analyysisapluunaan. Myös Torfingin käsitys diskurssin ja diskursiivisen rajoista sekä samankaltaisuudesta ketjusta sekä van Dijk:n havainnot sanavalintojen vaikutuksista representaatioiden merkityksiin otettiin huomioon analyysiä suunniteltaessa ja tehtäessä.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin luonnossa liikkumisen erilaisia merkityksiä suomalaisille. Kuten aiemmin on jo todettu, tehtävänä oli tunnistaa ja käsitteellistää ne kulttuuriset kontekstit, jotka määrittävät luonnossa liikkumisen erilaisia käytäntöjä ja ne representaatiot, jotka ilmentävät luonnossa liikku-

jien tulkintoja näiden käytäntöjen merkityksistä. Täten muotoiltu tutkimustehtävä tiivistyi kahteen kysymykseen:

- 1 Mihin kulttuurisiin konteksteihin suomalaiset liittyvät erilaiset luonnossa liikkumisen käytännöt?
- 2 Miten suomalaiset representoivat yleisesti harjoitettuja luonnossa liikkumisen käytäntöjä?

Tutkimusaineisto muodostui luonnossa liikkujien haastatteluista eli haastatteluteksteistä. Konteksteja ja representaatioita tunnistettaessa haastattelutekstistä huomio kiinnitettiin seuraaviin asioihin: Mitkä asiat, aiheet, näkökulmat, sanat ja sanojen merkitykset ovat keskeisiä erilaisissa luonnossa liikkumisen käytäntöjen kuvauksissa? Millaiset toiminnot ja toimintojen merkitykset korostuvat erilaisissa kuvauksissa? Millaisia nämä toiminnot ovat luonteiltaan? Liittyvätkö ne esimerkiksi aineellisiin tavoitteisiin, luontokokemuksien herättämiin tunteisiin, sosiaalisiin suhteisiin tai maailmankatsomuksellisiin pohdintoihin? Lisäksi tutkittiin sitä, millaiseksi kuvataan yksilön suhde erilaisiin luonnossa liikkumisen käytäntöihin? Mitkä henkilöhistorialliset vaiheet ja sosiaaliset muutokset ovat keskeisiä erilaisissa luonnossa liikkumisen merkityksiä määrittävissä kuvauksissa?

Tutkimusaineistoon valittiin 39 henkilön haastattelut. Tutkimusjoukon muodostivat 20 miestä ja 19 naista. Haastatteluja tehtiin eri puolella Suomea ja hyvin erilaisissa asuinympäristöissä muun muassa pääkaupunkiseudulla Helsingin keskustassa, Keski-Suomessa Jyväskylän Tikkakoskella, Pohjois-Karjalassa Valtimon syrjäkylillä ja Lapissa Posion syrjäkylillä. Vanhimmat haastateltavista ovat syntyneet 1930-luvulla ja nuorimmat 1980-luvulla.

Haastateltavien valinnassa sovellettiin yleisesti haastattelututkimuksissa sovellettua ohjeistusta. Sen mukaan haastateltavilla tulee olla jokin heitä yhdistävä kokemusmaailma, tutkimusteemasta omakohtaista tietoa sekä kiinnostusta tutkimusta kohtaan (Eskola & Suoranta 1998, 66). Tämän ohjeistuksen lisäksi haastateltavia valittaessa otettiin huomioon henkilön ikä, sukupuoli ja asuinpaikka. Näiden valintaperusteiden pohjalta määriteltiin tutkimuksen kohdejoukko. Aineistoon kerättiin haastatteluja eri-ikäisiltä erilaisissa miljöissä asuvilta suomalaisilta miehiltä ja naisilta, jotka käyttävät aikaansa liikkumalla luonnonympäristöissä, kuten metsissä, vesistöillä, virkistysalueilla ja ulkoilureiteillä ja jotka ovat kiinnostuneet kertomaan luontosuhteestaan. Tarkastelua ei siis rajattu johonkin tiettyyn sosiaaliseen ryhmään eikä haastateltavien valinnassa noudatettu ihmisiä erottelevia esimerkiksi sosioekonomiseen asemaan liittyviä ehtoja. Perustelut tälle menettelylle johtuivat tutkimustehtävästä. Aineiston tuli olla avoin luontokokemuksia jäsentävien kulttuuristen tulkintatapojen vaihtelulle. Näin ollen tarkoituksenmukaista oli taltioida monenlaisista kulttuurisista asemista kumpuavaa luontopuhetta. Aineiston laajuuden määrittelyssä sovel-

lettiin saturaation periaatetta⁷. Haastateltavat tavoitettiin luonnossa liikkujien harrastusyhdityksistä, kuten Suomen Ladun paikallisyhdistyksistä, metsästys- ja kalastusseuroista ja liikuntaseuroista sekä suoraan tutkimuskentältä, toisin sanoen heidän omista asuin- ja liikkumisympäristöistään.

Haastatelluista henkilöistä 15:tta haastattelin itse. Muita tutkimukseen valikoituneita haastattelivat menetelmäopintojaan suorittaneet Jyväskylän yliopistossa opiskelevat liikunnan yhteiskuntatieteiden opiskelijat. Opiskelijat perehtyivät haastattelutehtävään neljän tunnin koulutuksessa, jossa käsiteltiin sekä tutkimushaastattelun tekemistä yleisesti että tämän tutkimuksen teemahaastattelurunkoa. Opiskelijoiden tehtävänä oli jäljittää tutkimukseen soveltuva henkilö, haastatella häntä, kirjoittaa lyhyt raportti haastattelun kulusta sekä osallistua haastattelujen jälkeen järjestettyyn palauteseminaariin. Tehtävän vaatima työ sisällytettiin opiskelijoiden opintoihin. Opiskelijoiden tekemistä noin 50 haastattelusta analyysiin valittiin 23. Lisäksi analysoituun aineistoon sisällytettiin yksi Itä-Suomen yliopiston kylätutkimushankkeen tutkijan tekemä haastattelu.

Pääasiallinen haastatteluaineisto kerättiin vuosien 2005-2007 aikana. Vuosina 2008 ja 2009 tehdyistä haastatteluista neljä sisällytettiin analysoituun aineistoon. Eri puolilla Suomea tehtyjen yksittäisten haastattelujen lisäksi tehtiin kaksi erillistä aineistonkeruumatkaa maaseudulle. Ensimmäinen matka kohdistui Pohjois-Karjalan Valtimon kuntaan Sivakkavaaran ja Rasimäen kyliin. Tuo tutkimusmatka oli osa Itä-Suomen yliopistossa – entisessä Joensuun yliopistossa – 1970-luvulla aloitettua seurantatutkimusta maaseutukylien muutoksesta. Matkan aikana haastateltiin yhteensä kuutta henkilöä. Joukossa oli koko ikänsä tutkimuskylissä tai paikkakunnalla asuneita, kotikyläänsä eläkepäivikseen palannut syntyperäinen sivakkalainen sekä alueelle muuttanut pariskunta. Kolme haastatelluista oli eläkkeellä ja kolme edelleen työelämässä. Sukupuolijakauma oli neljä naista ja kaksi miestä. Matkan aikana kerätystä aineistosta kirjoitettiin tutkimusartikkeli seurantatutkimuksen neljännen vaiheen raportointeeseen teokseen (Knuuttila et al. 2008).

Toinen aineistonkeruumatka tehtiin Koillismaan seudulle Kuusamon ja Posion kuntiin Kitkan ja Tolvan kyliin. Matkan aikana haastateltiin viittä miestä ja yhtä naista. Haastatelluista neljä oli syntyperäisiä kyläläisiä ja kaksi puolisoitensa perässä paikkakunnalle muuttaneita. Puolet heistä oli työikäisiä.

Edellä mainituilla kenttätutkimusjaksoilla haastatellut henkilöt muodostivat keski-ikältään verrattain iäkkään joukon. Vain kolmessa taloudessa asui edelleen lapsia ja nuoria. He eivät olleet kuitenkaan tavoitettavissa haastatteluvierailun aikana. Vaikka haastateltujen ikäjakauma oli melko kapea, olivat heidän ammatilliset taustansa melko monipuoliset. Haastateltujen joukossa oli synnyntilojansa hoitavia tai hoitaneita maatilallisia, palveluammattaja harjoittavia tai harjoittaneita palkkatyöläisiä, yksi toimihenkilö, entisiä ja nykyisiä yrittäjiä

---

⁷ Saturaatiolla viitataan samojen aineistohavaintojen toistumiseen ja siihen liittyvään aineiston riittävyttä määrittelevään periaatteeseen. Aineistonkeruuta ohjaavana oletuksena on, että tutkimuskohteen keskeisen piirteen tunnistamiseen riittää tietty määrä aineistoa. Tietyn asian tai piirteen toistumista aineistossa pidetään osoituksena sen keskeisyydestä (Tuomi & Sarajarvi 2002, 89).

sekä henkilöitä, joiden toimeentulon hankinta oli ollut yhdistelmä osittaista omavaraistaloutta, luonnontuotteiden keruuta ja myyntiä sekä palkkatyötä.

Kaiken kaikkiaan haastatteluihin valikoittiin henkilöitä, joiden elämäntekemukset eroavat toisistaan melkoisesti. Luonnossa liikkumisestaan ja luontosuhteistaan kertoivat muun muassa kaupungissa asuvat opiskelijat ja yliopisto-, ammattikorkeakoulu- tai opistotutkinnontutkinnon suorittaneet palkkatyöläiset sekä maaseudulla asuvat lukio-ikäiset nuoret ja siellä ikänsä eläneet maanviljelijät ja yrittäjät, maalta kaupunkiin muuttaneet ja kaupungista maalle muuttaneet, nuoret ja iäkkäät sekä miehet ja naiset.

Kuten edellä jo todettiin, oli tutkimukseen osallistuneiden taustojen monipuolisuus yksi aineiston muodostamista suunnannut tavoite. Pyrkimyksenä oli kerätä haastateluaineistoon mahdollisimman monipuolista kerrontaa luonnossa liikkumisen käytännöistä ja merkityksistä. Tarkastelun alle oli määrä ottaa luonnon virkistyskäyttöä koskevan puhunnan lisäksi ainakin perinteistä luonnonkäyttöä kuvaavat lausumat ja tietenkin kaikki ne tulkintatavat, joita ei osattu ennakoita aineistonkeruuta suunniteltaessa.

Tutkimusaineiston keruussa noudatettiin puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun periaatteita. Haastattelut sisälsivät avoimen haastattelun ja lomakehaastattelun elementtejä ja olivat luonteeltaan keskustelunomaisia. Teemahaastattelussa haastateltavan huomio kiinnitettiin tutkimustehtävistä johdettuihin ja haastattelulomakkeessa määriteltyihin teemoihin. Haastattelun kulkua ohjasivat haastateltavan kertomukset tutkimusteemoista sekä haastattelijan esittämät tarkentavat kysymykset. Haastattelijan tehtävänä oli herättää keskustelua ja ohjata se tutkimuksen aihepiiriin. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 77-78.) Haastattelua varten tutkimustehtävä ositettiin eli operationalisoitiin pääluokkiin ja edelleen teema-alueisiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Nämä tutkimustehtävän operationalisointivaiheet on kirjattu haastatteluissa käytettyyn lomakkeeseen. Lomake on tämän raportin liiteosassa (Liite 1).

Haastattelujen teossa sovellettu teemahaastattelurunko ohjasi luonnossa liikkumisen elämäntarkasteluun. Haastattelussa tutkimusteemojen käsittely aloitettiin kokonaiskuvan muodostamisella eri elämäntapavaiheiden asuinympäristöistä, harrastuksista, ajanvietosta ja ennen kaikkea luonnossa liikkumisesta. Tässä yhteydessä käytiin läpi ne keskeiset muutokset, jotka olivat vaikuttaneet haastateltujen elämäntapoihin ja erityisesti vapaa-aikaan. Elämäntapavaiheiden kartoittamisen jälkeen siirryttiin menneiden ja nykyisten luonnossa liikkumisen käytäntöjen tarkasteluun. Haastattelua ohjaavia teemoja olivat luonnossa liikkuminen eri elämäntapavaiheissa, luontoon liittyvät harrastukset ja tekemiset, harrastuksiin sosiaalistuminen, luonnossa liikkumisen useus ja sosiaalisuus, luonnossa liikkumisen järjestökytkennät, luonnossa liikkumiseen liittyvien mediatuotteiden seuraaminen, luonnossa liikkuminen arkena sekä luontomatkailu. Käytäntöjä ja toimintaa erittelevien kuvauksien jälkeen haastateltavaa pyydettiin kertomaan luonnossa liikkumiseen liittyvistä tunteista ja kokemuksista sekä mieleen jääneestä luonnossa liikkumiskerrasta. Häntä pyydettiin myös kuvaamaan mieluisa luonnonympäristö. Viimeinen käsiteltävä teema oli käsitys luonnosta. Haastatellulta kysyttiin siitä, mihin hän arkikielenkäytössään

viittaa sanalla luonto. Millainen on luonnonympäristö ja missä sellainen sijaitsi ennen sekä mistä sellaisen voi löytää nykyisin? Tämän kysymyksen tarkastelu ei sisällynyt tutkimustehtävään, mutta sen esittäminen tarjosi haastattelijoille mahdollisuuden arvioida haastateltavien luontokäsityksien moninaisuutta.

Jokaisen haastatellun henkilön kanssa käytiin läpi kaikki haastattelurungon teemat. Haastatteluissa kuitenkin keskityttiin nimenomaan niihin teemoihin, joista haastatelluilla oli omakohtaista kerrottavaa. Näin ollen jokaisesta haastattelusta muodostui sisältöjensä puolesta omanlaisensa. Niissä käsiteltiin luonnossa liikkumista kunkin haastatellun henkilön elämäkerrallisessa viitekehyksessä. Teemahaastattelulomaketta ei siis tarkoitettu haastattelutilanteiden kulun määrittäjäksi vaan pohjapaperiksi, joka johdatteli haastateltavat kertomaan omasta luonnossa liikkumisestaan ja sen merkityksistä. Kaiken kaikkiaan pyrkimyksenä oli antaa tiedonantajien puhua mahdollisimman vapaasti. Täten saatiin muodostettua aineisto, josta voitiin tunnistaa henkilön luonnossa liikkumiseen vaikuttaneet kulttuuriset yhteydet eli kontekstit.

Teemahaastattelu valittiin aineistonkeruun menetelmäksi juuri siitä syystä, että sen avulla voitiin ottaa huomioon tutkimukseen osallistuneiden erilaiset henkilöhistoriat ja kerätä tietoa erilaisista luonnossa liikkumisen kulttuurisista käytännöistä. Teemahaastattelun avulla voitiin myös kerätä tutkimusaiheesta luotettavaa tietoa. Haastattelun aikana luonnossa liikkumista käsiteltiin useasta eri näkökulmasta. Näin ollen yksittäisestä haastattelusta tehdyt johtopäätökset voitiin johtaa useammasta kuin yhdestä vastauksesta.

Kokonaisuudessaan aineistoon sisältyviä haastattelutekstejä voi luonnehtia haastatteluhetkessä syntyneiksi konstruktioiksi. Ne ovat erilaisten ihmisten antamia selontekoja tutkimuksen kohteena olevista asioista. Ne eivät siis ole etnografisia näytteitä luonnossa liikkumisen erilaisista sosio-kulttuurisista konteksteista vaan haastattelijoille kerrottuja kuvauksia ja tulkintoja eri elämäntilanteista ja niihin kytkeytyneistä luonnossa liikkumisen kulttuurisista käytännöistä. Sellaisinaan tekstit soveltuvat erinomaisesti representaatiotarkastelujen kohteiksi.

Tutkimuskysymyksiä, teoreettista viitekehystä, analyysiasetelmaa ja tutkimusaineistoa muodostettaessa on syytä tiedostaa, että nämä keskeiset tutkimukselliset valinnat vaikuttavat olennaisella tavalla tutkimustuloksiin. Tutkimuskysymykset ja analyttiset käsitteet sekä aineiston valikointi, keruu, rajaus ja analyysitapa suuntaavat sitä tutkimusprosessia, jonka tuloksena syntyy tietynlainen konstruktio tutkitusta ilmiöstä. (Knuutila 2010, 19, 22.) Yhtä lailla on syytä tiedostaa, että näitä keskeisiä tutkimuksellisia valintoja ei voi erottaa toisistaan. Tutkimusstrategiaa koostettaessa on pidettävä huolta, että tutkimuksen osa-alueet muodostavat eheän teoreettis-metodologisen kokonaisuuden. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 70.) Kaiken kaikkiaan on ymmärrettävä, että erilaiset tutkimusstrategiat tuottavat erilaista tietoa todellisuudesta.

Nämä metodologiset peruseräpäätökset pidin mielessäni tulkintoja tehdessäni. Aineiston tulkinnan käsitän alkaneen jo teoreettisen viitekehysten muodostamisesta ja aineiston suunnittelusta. Tietoisuus luontokäsityksien ja luonnossa liikkumisen käytäntöjen kulttuurisuudesta ja suomalaisten kulttuurisen

luontosuhteen muutoksesta sekä sen pohjalta muotoiltu tutkimustehtävä ohjasi luonnossa liikkumisen merkityksien moninaisuutta kuvaavan aineiston keruuseen. Tutkimusta suunnannut esiyymmärrys vaikutti haastattelujen teemoitteluun ja siten tietynsisältöisen tutkimusaineiston muodostamiseen. Yhtäläillä tukeutuminen diskurssiteoreettiseen tutkimuskohteen määrittelyyn ja representaatioanalyttiseen tutkimusotteeseen vaikutti ratkaisevalla tavalla tutkimusaiheesta tehtyihin tulkintoihin. Näistä aineksista muodostamani tutkimusasetelma pohjusti juuri tietynlaisen ymmärryksen muodostamista luonnossa liikkumisen kulttuurisuudesta.

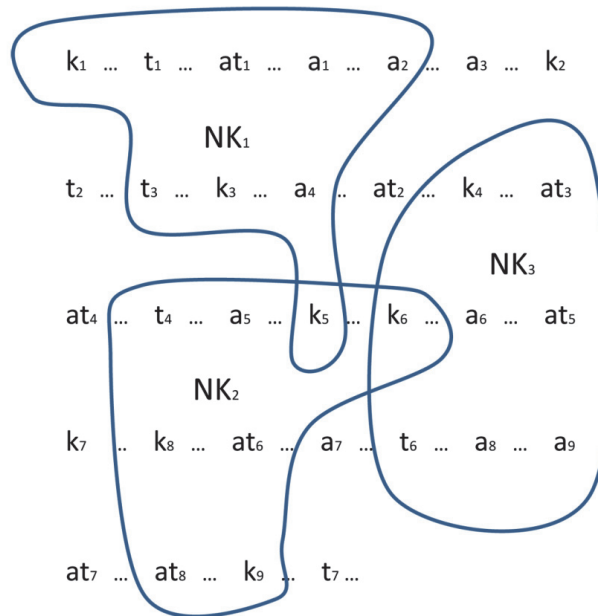
Aineiston tulkittamisessa sovellettiin haastatteluaineiston analyysistä annettuja yleisohjeita (Ruusuvauri et al., 2010, 11-12). Ensivaiheen tulkinta tehtiin välittömästi haastattelujen jälkeen. Jokaisesta haastattelusta laadittiin niin sanottu haastatteluraportti, johon tiivistettiin haastattelun kulku, haastattelun aikana tehdyt johtopäätökset sekä pohdinnat aineiston analyysissä huomioon otettavista näkökohdista. Ensivaiheeseen sisältyi myös aineistonäytteiden koodaaminen eli luokittelu. Tulkinnan muodostamisen toinen vaihe muodostui koko aineiston sisältöjen analysoimisesta. Kolmannessa vaiheessa kirjoitettiin aineistohavainnot sekä tutkimus- ja teoriakirjallisuushavainnot yhdistävä tulkinta ja käsitteellistys tutkimuskohteesta. Haastattelutekstien analysoinnin ja tulkinnan vaiheet on esitetty taulukossa 1.

TAULUKKO 1 Haastatteluaineiston käsittely ja tulkinta sekä käsitteellistysten muodostaminen

1. vaihe	Haastatteluraportin kirjoittaminen sekä nauhoitettujen haastattelujen kuunteleminen ja litterointi eli kirjaaminen paperille, muistiinpanojen tekeminen ja aineistohavaintojen luokittelu
2. vaihe	Aineiston lukeminen ja kuunteleminen sekä aineistoluokkien ryhmittely samoja aiheita käsitteleviin ja samoja sanoja sisältäviin kokonaisuuksiin. Lausumakokonaisuuksien tunnistaminen.
3. vaihe	Aineistohavainnot sekä tutkimus- ja teoriakirjallisuushavainnot yhdistävän tulkinnan ja käsitteellistyksen kirjoittaminen

Haastattelujen analyysi aloitettiin nauhoitettujen haastattelujen kuuntelemisella ja litteroinnilla eli kirjoittamalla haastattelujen sisällöt paperille. Aineistoon valikoitujen 39 henkilön haastatteluista 16 litterointiin kokonaisuudessaan. Lopuista haastatteluista litteroitiin ainoastaan analyysiin sisällytetyt osat. Menettelyn perustelut olivat tutkimusekonomisia ja juontuivat saturaation periaatteesta. Litteroinnin yhteydessä ja litteroinnin jälkeisillä toistuvilla haastattelutekstien luku- ja kuuntelukerroilla aineistonäytteet koodattiin eli järjestettiin teemojen mukaisesti luokkiin. Tämän jälkeen aloitettiin varsinainen aineiston tulkintatyö. Ensimmäisenä tehtävänä oli aineistoluokkien sisältämien lausumien ryhmitteleminen havaintoyksiköiden mukaisesti lausumakokonaisuuksiin. Kokonaisuuksiin sisällytettiin samoja sanoja, asioita, aiheita, käytäntöjä, tapatumia, merkityksiä ja näkökulmia sisältävät lausumat. Tässä yhteydessä myös vertailtiin eri lausumien ja lausumakokonaisuuksien eroja.

Kuviossa 1 on havainnollistettu esimerkinomaisesti, miten aineistoluokat ryhmiteltiin. Kuviossa riveissä olevat kirjain ja numeromerkitsijät esittävät haastatteluteksteihin sisältyneitä erilaisia lausumia. Merkitsijöitä ympäröivät viivat rajaavat ne lausumat, jotka selvästi kytkeytyivät toisiinsa. Samalla nämä rajaukset myös erottavat toisistaan lausumakokonaisuudet, jotka selittävät eli representoivat luonnossa liikkumisen käytäntöjä toisistaan eroavista näkökulmista. Aineiston ryhmittelyn lisäksi kuvio havainnollistaa representaatioiden kiinnittymisen samoihin sosiaalisiin käytäntöihin. Ryhmittelyiden osittainen päällekkäisyys osoittaa, että eri lausumakokonaisuudet muodostivat erilaisia representaatioita tietyistä samoista tapahtumista ja toiminnoista. Toisin sanoen kuvio esittää käsityksen siitä, että tietty käytäntö, kuten esimerkiksi kalastaminen, voi olla eri representaatioiden kiinnittymispiste. Kuvio ei ole kuitenkaan tutkimustuloksien tiivistys vaan pelkkä kuvallinen havainnollistus ryhmittelytyöstä.

KUVIO 1 Eri havaintoyksiköiden välisten yhteyksien ja lausumakokonaisuuksien tunnistaminen aineistosta. Lausumien sisältöjen lyhenteet: a_x = asia, at_x = asiantila, k_x = käytäntö, t_x = tapahtuma, NK_x = näkökulma eli representaatio

Ryhmittelyn jälkeen ryhdyttiin tutkimuksen tärkeimpään vaiheeseen eli aineistohavaintojen kontekstoimiseen ja käsitteellistämiseen. Tässä työssä edettiin teoriasidonnaisen analyysin periaatteiden mukaisesti. Aineistohavaintoja kontekstoitaessa ja käsitteellistettäessä tukeuduttiin tutkimus- ja teoriakirjallisuuteen. Toisin sanoen kirjallisuuden avulla määriteltiin ne kontekstit, joihin luonnossa liikkumisen käytäntöjen kuvaukset selvästi kytkeytyivät sekä ne teoria ja tutkimustraditiot, joista johdettiin eri lausumakokonaisuuksien eli representaatio

tioiden käsitteellistykset. Kaiken kaikkiaan tulkinta- ja käsitteellistystyössä aineistohavainnot yhdistettiin olemassa olevaan tutkimustietoon sekä sosiologiisiin ja filosofisiin teorioihin. Analyysissa ei siis testattu teoreettisia selitysmalleja vaan teorioita käytettiin apuna muodostettaessa uudenlaisia tulkintoja ja käsitteellistyskäsitteitä luonnossa liikkumisen kulttuurisista merkityksistä. (Tuomi & Sarajarvi 2003, 98-99.)

Analyysin ja tulkinnan vaiheet eivät olleet tarkkarajaisia. Aineiston eri piirteiden analysoimisessa ei myöskään edetty samassa tahdissa. Etenkin toisen ja kolmannen vaiheen raja oli liukuva. Lausumakokonaisuuksia muodostettaessa ja kontekstoitaessa luettiin vuoroin aineistoa vuoroin tutkimus- ja teoriakirjallisuutta. Rinnan tämän lukemisen kanssa tehtiin kirjoitustyötä. Tulkintojen ja käsitteellistyskäsitteiden muodostaminen ei siis edennyt kronologisesti vaan dialektisesti. Aineistohavainnoja verrattiin tutkimus- ja teoriakirjallisuuteen sekä kirjallisuushavainnoja aineiston piirteisiin.

Luonnossa liikkumisen representaatioiden kontekstointi- ja käsitteellistystyön tulokset käydään läpi kolmessa seuraavassa luvussa. Ensimmäinen luku kokoa näyttöjä maaseutukyliltä kerätyistä ja maaseutuelämää kuvaavista haastatteluista. Aineistosta tehdyt tulkinnat kytketään yhteiskuntatieteellisiin tutkimuksiin suomalaisesta maaseudusta ja elämäntavasta. Toisessa luvussa tarkasteluun otetaan luonnossa retkeilemistä ja virkistäytymistä kuvaavat kertomukset. Johtopäätökset pohjustetaan katsauksella maisematurismin historiaan ja romantismin filosofiaan. Kolmannessa luvussa tulkintakehys kirjoitetaan puolestaan kansalaisyhteiskuntaa käsittelevistä tutkimusteksteistä. Sen puitteissa selitetään luonnossa liikkumiseen liittyvää harrastustoimintaa selventävät kertomukset. Analyysilukuihin sisältyvät kirjallisuus- ja aineistotarkastelut vedetään yhteen omassa luvussaan. Siihen tiivistetään tutkimuksen pohjalta tehdyt tulkinnat laajalti omaksutuista luonnossa liikkumisen representaatioista ja merkityksenannon kontekstuaalisuudesta.

TAULUKKO 2 Haastattelutekstiin sisältyvien merkkien selitykset

kursiivi	Haastattelijan puhe
(.)	Lyhyt, kuitenkin selvästi puheessa erottuva tauko
(2)	Tauko, jonka kesto on ilmoitettu sekunneissa
'hiljaa'	Hiljaisella äänellä lausuttu kohta
painokkaasti	Painotetusti sanottu
ISOT KIRJAIMET	Voimakkaalla äänellä sanottu kohta
[[epäselvä]]	Merkitsee epäselvästi lausuttua tai huonosti tallentunutta kohtaa
((kommentti))	Tutkijan huomautukset on sijoitettu kaksoissulkeisiin
...	Litteroimatta jätetty kohta

Lukuihin liitetyt aineistonäytteet sisältävät erilaisia merkkejä ja merkintöjä. Niiden avulla havainnollistetaan sellaiset haastattelupuheen piirteet, jotka ovat vaikuttaneet lausumien tulkitsemiseen. Nämä merkit on selitetty taulukossa 2. Aineistoviittauksien loppuun kirjatut merkinnät ovat haastattelujen tunnistetie-

toja. Haastatteluteksteihin viitattaessa ei ole mainittu haastateltujen henkilöiden nimiä.

4 TRADITIONAALIS-PRAGMAATTINEN LUONNOSSA LIIKKUMISEN REPRESENTAATIO

Esimoderneissa maaseutukulttuureissa yhteisöjen olemassaolo ja jatkuvuus oli välittömästi riippuvaista luonnosta. Elettiin omavaraistalouden olosuhteissa, joissa perheet tuottivat itse suurimman osan ruokakuntansa vuotuisista elintarpeista. Luontoa käytettiin hyväksi monella eri tavalla: maata viljeltiin, karjaa kasvatettiin, metsätöitä tehtiin, luonnon tuotteita kerättiin, kalastettiin ja metsästettiin. Elinkeinot vaihtelivat vuodenaikojen mukaan ja erilaisten elinkeinoyhdistelmien varaan muodostui omanlaisiaan paikalliskulttuureja (Rannikko 2008, 37; Björn 1999, 98; Lappalainen 1998, 57-59; Knuuttila et al. 1996, 11). Yleisesti ottaen luonto oli läsnä kaikessa inhimillisessä toimeliaisuudessa. Se oli moninaisten raaka-aineiden lähde ja tuotantoympäristö sekä arjen toimintatila. Lisäksi siinä nähtiin monenlaista hengellisyyttä. Luonto oli muun muassa Jumalan valtakunta ja henkiolentojen piilopaikka. (Karisto et al. 2006, 144.)

Maalla asuvien suhde luontoon on asia, joka on ymmärretty olennaiseksi osaksi maaseutuyhteisöjen kulttuuriperintöä – sen vahvaksi ytimeksi. Osoitukseksi tästä on pidetty muun muassa sitä, että vaikka maaseudun elinkeinorakenteet ja yhteiskuntasuhteet ovat kertakaikkisesti muuttuneet viimeisten 50:en vuoden aikana, on luonto säilyttänyt keskeisen asemansa maalla asuvien arvo maailmassa. On myös esitetty, että luonnon merkitys olisi korostunut entisestään. Sitä mukaa, kun syrjäkylien yhteiskunnalliset verkostot ovat harventuneet, on tunnesuhde kotipaikkaan ja luonnoksi määriteltyyn tilaan muodostunut keskeisimmäksi maalla asumisen perusteluksi. Tämän näkemyksen mukaan maaseudulla asuvien keskinäinen yhteisyys ei enää perustu siinä määrin kuin aikaisemmin tuotannolliseen toimintaan ja yhteisön sisäiseen työnjakoon vaan luonnonläheiseen elämäntapaan. Nykyisin maalaisia yhdistää ennen muuta läheinen suhde luontoon ja luonnossa liikkumiseen. (Rannikko 1996, 41, 45, 47.) Ne ovat asioita, joita he eivät halua erottaa omasta maailmassa olemisestaan. Ne ovat heille heidän identiteettiensä peruselementtejä. (Holmila 2001, 128.)

Näiden tulkintojen mukaan luontoa arvostava asenne on maaseudulla asumiseen sisältyvä itsestäänselvyys. Maaseudulla asuvan läheinen suhde luontoon on käsitetty asuin ympäristön piirteiden, elinkeinojen ja yleisesti otta-

en maaseutuyhteisöjen kulttuurihistorian seuraukseksi. (Itkonen & Simula 2008, 188.) Maaseutu on määritelty olosuhteeksi, jossa on aina eletty luonnonläheistä elämää ja jossa vastuullinen suhtautuminen luontoon on ollut yhteisöjen toimeentulon edellytys. Luonto on kuvattu tilaksi, joka vaikuttaa sekä yhteisöjen että yksilöiden elämäntapoihin.

Tässä luvussa huomio kiinnittyy maaseutuelämän luontosuhdeperintöön. Tarkastelun alle otetaan ne haastattelutekstit, joissa kuvataan ja tulkitaan perinteiseen maaseutuelämään sisältyneitä luonnossa liikkumisen käytäntöjä.

4.1 Työ elämänsisältönä

Aineistoon sisältyvät lapsuusmuistot, jotka kuvaavat suomalaista maaseutuelämää 1940- ja 1950-luvuilla, ovat sopeutumis- ja selviytymistarinoita. Ne kertovat muun muassa siitä, miten viime sodat ja niiden seuraukset koettelivat maaseudulla eläneitä lapsia. Ne kertovat myös siitä, kuinka kovan työn takana maasta ja metsistä hankittu elanto ylipäättään on ollut. Muistot kuljettavat lukijan läpi sellaisten elämänvaiheiden ja -tilanteiden, joita nykysuomalaiset eivät enää kohtaa.

Niissä maaseutukotitalouksissa, joiden toimeentulo koottiin useammasta eri lähteestä, oli tehtävä työtä aamusta iltaan asti. Kun työkoneita ei ollut, oli raskaatkin hommat hoidettava lihasvoimalla. Apu oli aina tarpeen. Tästä syystä myös perheen lapsien oli otettava osaa työntekoon. (Manninen 1984a, 111; Jallinoja 1979, 17.) Heiltä edellytettiin ruumiillista voimaa ja sisukkuutta siinä missä aikuisiltakin. (Laurén 2006, 122, 124; Ahponen & Järvelä 1983, 37.) Heidät opetettiin kunnioittamaan työn tekemistä.

Omavaraistaloudessa perheenjäsenten suhteet eivät siis perustuneet ainoastaan sukulaisuuteen ja tunnesiteisiin. Niiden lisäksi heitä yhdistivät yhteinen toimeentulo ja työ. Perhe oli myös tuotantoyhteisö, jossa työt jaettiin pääasiassa perheenjäsenten kesken. (Jallinoja 1979, 17). Naapuriapuun turvauduttiin erityisesti silloin, kun kotiväen omat lihakset eivät riittäneet tai kun urakasta suoriutumisen edellytti useita käsipareja. Talkoot olivat perinteinen naapuriavun ja paikallisen yhteistyön muoto (Hyyryläinen 2000, 109).

Perheenjäsenten riippuvuus toistensa työpanoksesta on korostunut erityisesti kriisiaikoina – sellaisina aikoina, jolloin toimeentulo on ollut erityisen tiukassa tai kotitalouksien työvoima on vähentynyt. Talvi- ja jatkosota olivat kaiken kaikkiaan kovia koettelemuksia nuorelle valtiolle ja sen kansalaisille. Niiden seuraukset ulottuivat yhteiskunnan kaikille tasoille ja maan jokaiseen kolkkaan. (Meinander 1999, 224) Myös talouslamat ja sairaudet ovat pitäneet kansalaisia lujilla.

Maaseutukotitalouksille sodat ja sotatalous tarkoittivat muun muassa työtehtävien uudelleen jakamista. Kun parhaassa työiässä olevat miehet olivat sotimassa, oli naisten ja vanhojen miesten otettava täysi vastuu maaseutukotitalouksien toimeentulosta. Myös lasten oli ponnistettava yhteiseksi hyväksi. Jokaisen kynnelle kykenevän oli tehtävä osansa ja opetettava ne töissä tarvittavat

taidot, jotka miehet veivät mukanaan taistelutantereille. (Meinander 1999, 224.) Vaihtoehtoja ei ollut. Tämä pakkotilanne elävöityy seuraavassa haastattelukatkelmassa, joka tiivistää lapsuuden kokemukset sota-ajan työnjaosta:

Haastattelija: "Mites tota (.) lapsena, (.) nii mites tota (.) missä vaiheessa (.) talol'lapset osallistu sitte näihin (.) talon töihi ja (.) ja minkälaisiin töihin sitte te osallistuitte?"

Haastateltava: "Kyllä tuota (.) nuorenanhan ne jotta tuota pittää immetellä näitä nykyisiä, kun (.) nii paljo pietään tuolla (.) kehitysmaissa näitä lapsia käytettään, ni (.) kyllä ne on käyttänyt tiällä, että joutunu (.) työn tekoon. =Ja VARSINNI MEIÄN AIKÄNA, kun (.) miehethän oli kaikki (.) sotahommissa siihen (.) parraaseen, kun öö toisella kymmentä, ni (.) kyllä kai ne lapset joutu tekemmää ja naeset sitte ne hommat. Jotta ihan (.) kyllä ne (.) ihan täyvellisesti, mihin pystyivät vain töihin, nii kyllä joutuvat. (.) Nii tytöt kum pojatki, että." (Iäkäs mies, h5a.)

Kotitalouksien työtaakka ei välttämättä keventynyt sodan jälkeenkään. Monen perheen isät eivät koskaan palanneet komennukseltaan. Sota oli koitunut heidän kohtalokseen. Isä oli myös saattanut invalidisoitua sota-ajan tehtävissään ja menettää työkykynsä tai sitten hänen toimintakykynsä oli merkittävästi alentunut (Honkasalo 2000, 279). Vaikeasti haavoittuneesta miehestä ei ollut elatuksen hankkijaksi (Vakimo 1996, 194). Myös sodan jättämä henkinen painolasti osaltaan rasitti lukemattomien kotitalouksien arkea (Kirves 2008, 388-421). Sodan päättyminen ei siis välttämättä tuonut helpotusta naisten ja lasten työtaakkaan. Elettiin aikoja, jolloin lasten työvoimaa todella tarvittiin. Kuten seuraavassa todetaan, niin monet työt jäivät lapsien tehtäviksi:

Haastattelija: "Mites muute se (.) tota teidä (.) teidän tota (.) isäntä sitte niin (1) minkälaiseen (.) toimeen hän teitä sitte (.) kannusti?"

Haastateltava: "Kyllä se oli enemmän, (.) kyllä se oli enemmän työntekoa [[piti keskittyä]]. Ja oli pakkoki [[keskittyä]] eihä, eihä siinä oikee vaihtoehtoja, (.) ku isä oli sillä tavalla, että sehä oli (2) tavallaa niiku invalidisoitu, [[ni sit]] jäi ne työt niiku meitä tehtäväks." (Iäkäs mies, h2e.)

Toimeentulon hankkimisessa olisi riittänyt töitä maaseutukotitalouksien jäsenille ilman sotaa ja sen seurauksia. Elannon ottaminen maasta, metsistä ja vesistöistä oli muutenkin työlästä, mutta sodan syttyminen hankaloitti tilannetta entisestään. Jokainen raatoi sen minkä jaksoi ja siitä huolimatta saattoivat puute ja nälkä olla osa perheiden arkea. Ei siis ihme, että sotien aikoihin eletystä työntäyteisestä lapsuudesta kerrotaan selviytymisen hengessä. Syntyy sellainen vaikutelma, että näitä elämänvaiheita ei voisi muulla tavalla selittääkään.

Haastateltavien lapsuusmuistot ovat koskettavia kertomuksia todellisuudesta, joka oli monelta osin täysin erilainen kuin suomalainen yhteiskunta nykyään. Ne alkavat maaseudulla eläneiden lapsien kohtaloista – sellaisten olosuhteiden kuvauksista, jotka myöhemmin omaksuttu hyvinvointivaltio-ajattelu määritti epäinhimillisiksi ja joiden muuttaminen annettiin yhdeksi hyvinvointivaltion keskeisimmäksi tehtäväksi – ja ne jatkuvat toteamuksilla siitä, millainen merkitys koville joutumisella on ollut haastateltavien elämässä. Ne ovat juoniltaan tarinoita, joista ammennetaan monia tärkeinä pidettyjä opetuksia. Puut-

teenalaisia elämäntilanteita ei juuri surkutella. Sen sijaan lapsuuden kokemuk-
sista muodostetaan vertailukohta nykyiselle elämänmenolle, kuten seuraavassa
katkelmassa tehdään.

Haastattelija: "Minkälaisia muistoja siitä ajasta on jäänyt, että onko ne (.) kipeitä vai
opettavaisia vai mieluisia?"

Haastateltava: "No kyllä siinä varmasti sillä tavalla, että (.) kipeitä ne oli, osa, (.) ku
tuli sinne raunioille. (.) Mutta (.) kyllähä se sitten varmasti kasvatti myös, että se
opeetti, (.) opeetti. (.) Nii ku monesti ajatellu sitä, että (.) että tuota tämä hetke ihmiset
jos joutus siihen (.) tilaan, missä minä olin silloin (1) noi kymmenvuotiaana. 'Ni eihä
siitä tulis yhtää mittää' ((sanoo kuiskaavalla äänellä)). (2) Me ei oltu avuttomia, ku
tehtii kaikki. =Ei siinä (1), siinä ei ollu, se oli tuota silloin ja (.) keväälläki sitte, ni tuota.
(.) Se oli neljäkytä viis, ni (.) ku tultii evakosta ni tuota, (.) ku lumet sulii, ni (.) tuolta
haettiin must, tuolta puolukat ja tehtiin niistä (.) sitte nii ku juo-juo, tuota (.) ruoka-
juomaa, ku ei sitä ollu lehmäntia paljo. =Muutama lehmä oli, ne kaikki oli, mmm,
ummessa ja (.) ja silloin tehtiin tämä tämä, että kyllä siinä nii semmosta (.) kokemusta
oli hirveä paljo, että (1) KYLLÄHÄ SE IHMINE OPPII siihe, ku se joutuu tiukille, ni
se kyllä keksii KAIKKI pirulauta. SE O IHA VARMA. (.) Et sitä (.) tullee kaike maa-
ilma, =NI TÄMMÖSET HOMMAT sitte tehti siinä, ei siinä ollu." (lääks mies, h1c.)

Oloissa, joissa ei ollut mitään valmiina ja joissa raaka-aineistakin oli ajoittain
pulaa, oli myös lasten oltava neuvokkaita ja tarmokkaita, mikäli perhe aikoi
leivässä pysyä. Päivittelemiseen ei ollut aikaa. Oli tartuttava toimeen ja etsittävä
ne keinot, joilla päivistä selvitettiin. Kaikki oli tehtävä alusta alkaen itse.

Vaikeissa oloissa selviytyminen, kova työnteko ja ylipäätään itse tekemi-
nen ovat aiheita, jotka toistuvat haastateltavien muistoissa usein. Niitä käsitte-
leviin lausumiin liitetään vahvat kyvykkyyden ja elämänhallinnan tunteen il-
maisut. Haastateltavat toteavat tietävänsä kokemuksesta, miten tiukoissa tilan-
teissa toimitaan ja mitkä asiat ratkaisevat silloin, kun toimeentulo on lujassa.
Heidän aikaisemmat elämänvaiheensa ovat osoittaneet, että ahkeruus ja ku-
rinalainen työn tekeminen ovat asioita, joita elämässä pärjääminen edellyttää.
Jokapäiväinen ruoka ei ole tullut pöytään itsestään eivätkä talot ole ilmestyneet
tyhjästä.

Haastateltavat puhuvat vahvasta uskosta siihen, että työtä tekemällä voi
hallita omaa elämänsä – olla niin sanotusti oman elämänsä herra. Kaiken kaik-
kiaan työn tekeminen ymmärretään hyvin tärkeäksi osaksi elämäntapaa ja -
asennetta. Se ei ole pelkästään elämänhallinnan keino vaan myös päämäärä si-
nänsä. Se on sekä väline että hyve ja oikeanlaisen elämän sisältö. (Weber 1990,
117; Manninen 1984b, 129.) Tämä käsitys on omaksuttu jo elämän varhaisina
vuosina. Työntäyteinen lapsuus on ollut valmistautumista työntäyteiseen aikui-
suuteen ja kasvamista hyväksi ja ahkeraksi työntekijäksi. Kuten eräs haastatel-
luista rouvista toteaa: "Ja mitenkä sitte on tullu ahkeria vanhempia niistä lapsis-
ta, jot o lapsena opetettu työhön (lääks rouva, h6a)."

Omien kätten jäljet ovat näkyneet kaikkialla kotiympäristössä. Lapsuus-
muistot ovatkin kertomuksia ruumiillisesta suhteesta oman kodin ja elämän
aineellisuuteen. Niissä kerrotaan siitä kuinka paljon työtä elintarpeiden hank-
kiminen ja käyttöhyödykkeiden valmistaminen vaativat sekä siitä miten lapset
osallistuivat toimeentulon hankintaan ja olivat vuorovaikutuksessa ympäris-
tönsä kanssa. Muistoissa myös todetaan, että kaikki eivät tehneet samoja tehtä-

viä vaan erilaiset työt jaettiin sukupuolten ja ikäryhmien kesken. Puheissa kuvataan sukupuolen ja iän mukaan eriytyneitä ympäristösuhteita.

4.2 Työtehtävien jakautuminen

Haastateltavien lapsuudessa lapset tekivät kaikkia niitä tehtäviä, joita kotitalouksien toimeentuleminen edellytti. Lapset seurasivat vanhempiensa esimerkkiä ja tekivät sen, minkä jaksivat. He samaistuivat työhön ja työssä vaadittaviin taitoihin jo leikeissään.

Aikuisten työntäyteinen arki vaikutti pienten lasten tekemisiin. Lapset matkivat aikuisia ja leikkivät työntekemistä. (Ahponen & Järvelä 1983, 37.) Eriytyisen mukavaa pikkuisilla oli silloin, kun he saivat osallistua yhteisiin puuhasteluihin. Synnyinkylällensä asuvan rouvan mieleen palautuu lämpimiä ajatuksia, kun hän muistelee niitä kertoja, jolloin hän oli muiden mukana keräämässä rehua kotieläimille. Vesiheinää lastattiin ”helemaat täyteen, ja se oli hyvä leikki”. Koko naapuruston yhteen koonneet perunannostotalkoot ovat myös mukavia muistoja. Pelloille mentiin koko kulmakunnan porukalla ja hommiin osallistuvat kaikki iästä ja sukupuolesta riippumatta: ”Se oli mukavaa. Leikistä se kävi.” (Iäkäs nainen, h6a.) Leikin varjolla lapset omaksuivat työtä arvostavan ja pelkäämättömän elämänsenteen.

Maaseutukotitalouksissa työikäisten tehtävät jaettiin pääasiassa sukupuolen perusteella. Miehillä ja naisilla olivat omat vastuut ja toimintatilat. Esimerkiksi metsätyöt, peltöjen kyntäminen hevospelillä sekä metsästäminen ja kalastaminen olivat miesten hommia (Ahponen & Järvelä 1983, 37). Vastaavasti ne tilat, joissa näitä toimia harjoitettiin eli pyyntimetsät, kyntömaat ja kalavedet ymmärrettiin maskuliiniseksi ympäristöiksi. Naisten vastuulla olivat puolestaan sellaiset kotona ja sen pihapiirissä tehdyt työt, kuten karjanhoito, lehmän lypsäminen, ruoanlaitto, vaatteiden valmistaminen, pyykinpesu sekä muut perheen hoivatehtävät. (Oittinen 1999, 52-54; Ahponen & Järvelä 1983, 38; Jallinoja 1979, 17-23.) Koti ja sen lähipiiri miellettiinkin feminiinisen tekemisen paikaksi (Peltonen 1999, 35-42).

Sukupuolien välisen työnjaon ja edelleen työympäristöjen sukupuolittumisen tärkeimpiä syitä olivat synnyttäminen ja imettäminen (Jallinoja 1979, 18). Miehen ja naisen biologiset erot ja niiden määrittämät erilaiset osat suvun jatkamisessa asettivat perustavaa laatua olevat ehdot päälukuaan kasvattavan maaseutuperheen työnjaolle. Äiti oli elimellisesti sidottu pieniin lapsiinsa lausuman varsinaisessa merkityksessä. Hän ei yksinkertaisesti voinut poistua pitkäksi aikaa imetettävänsä luota, ei ainakaan ilman erityisjärjestelyjä. Tästä syystä hänen vastuulleen lankesivat ikään kuin luonnostaan sellaiset työt, jotka tehtiin kotona tai sen välittömässä läheisyydessä ja jotka olivat yhdistettävissä lasten hoitamiseen (emt.).

Talonpoikaisissa olosuhteissa ei ollut vaikeaa nähdä asia niin, että sukupuolien välisen työnjaon alkuperä oli luonnossa tai Jumalan luomistyössä. Luonto oli määrännyt naisen pitämään huolta jälkikasvusta ja kodista. Miehen

osaksi olivat puolestaan tulleet fyysistä voimaa vaativat työt. Huolimatta siitä, että maaseutukotitalouksien tehtäväjako oli tässä mielessä selkeä ja kyseenalaisittamaton, ei se ollut kuitenkaan näin tarkkarajainen. Ainakin kiireisimpinä aikoina oli naisten osallistuttava maataloustöihin miesten rinnalla (Ahponen & Järvelä 1983, 38). Tiloilla, joilla ei ollut riittävästi työikäisiä miehiä, joutuivat naiset niin sanottuihin miesten hommiin muulloinkin. Esimerkiksi pelloilla käsipareja tarvittiin ja tästä syystä naisten oli kotitöiden ohella ahkeroitava myös haravan varressa. Pientiloilla olisi apua toki tarvittu myös kotitöissä. Harvoin oli kuitenkaan niin, että miehet ottivat asiakseen esimerkiksi ruoanlaiton tai talon siivoamisen. (Vakimo 1996, 194; Jallionoja 1979, 20.) Tässä mielessä velvoitteet sukupuolitettun työnjaon rajojen ylittämisestä eivät koskeneet miehiä samalla tavoin kuin naisia.

Yleisesti ottaen miehillä ja naisilla oli kuitenkin erilainen suhde tilaan (Laurén 2006, 131). Kuten edellä todettiin, heillä oli omat pääasialliset toimintatilat. Lapset samaistuivat tähän eriytettyjen vastuualueiden ja toimintatilojen kulttuuriin jo varhain (emt. 121). Sen seurauksena jo vähintään työleikki-ikään ehtineiden tyttöjen ja poikien arkitodellisuudet erottuivat toisistaan – ainakin osittain.

Poikien töihin sulanmaan aikana sisältyivät muun muassa heinänteko, turpeennosto sekä riistan- ja kalanpyynti. Heinähommat metsä- ja suoniityillä⁸ sekä pitkät pyyntireissut salomailla tulevat monella maaseudulla varttuneella miehellä ensimmäisenä mieleen, kun kysytään lapsuuden ja nuoruuden ajan tekemisistä. Esimerkiksi pohjoiskarjalaisen kylän asukas kertoi, miten haravaa heiluteltiin heti kun siihen kyettiin. Ja pyssy oli apuna ravinnonhankinnassa jo nuorella miehenalullakin.

”Kaikki pojat, ni nehän NIITTI vi, sillon viikatteella niitettiin. (.) Nin nehä niitti (.) ja haravoi ja (.) sapilaalla⁹ kantovat heinät (.) ja pieleksii¹⁰ laittovat isommat sitte aina ja. (.) Että se oli ihan-ihan, (.) mitä nyt normaalii ihan, mitä aikaa sit tietysti (.) pienet teki vähemmä, koska eihä ne (.) jaksanu enempää, ’nii paljoa’, (.) ’että ihan ja’. (.) Ja vaan (.) meikeläine heti toisella kymmentä, nin (1) ihan täysin mehteen metässä (.) pyssyn kansa ja koiraen kansa metättiin. (.) Jotta pojat oli (.) ihan mehti ja kalastivat. (.) Kiertivät (.) näi syyskesällä, nin (.) NÄITÄ SALOJA. =Ei muuta ku ne (.) tuohikon-tit ja suolat matkaa ja (.) EI KUN KALASTAMMAA ja kala puhkastii ja suolattii ja tuotiin sitten tullessaan. (.) Että tämmöstä. Ja linnut (.) sitten kuivasivat ja talavvee varte, ’että se oli’ (.) riistalinnut.” (Iäkäs mies, h5a.)

Kotitilaansa asuvien veljeksien kertomuksiin sisältyy samanlaisia heinäntekokokemuksia kuin edelliseen katkelmaan. Hyvin nuorena on pitänyt heinätöihin lähteä. Veljistä vanhemmalla on muistoja myös erämaiden heinäsavotoista.

⁸ Heinänkäsittelyssä oli useampi vaihe. Ensin heinä kaadettiin viikatteilla. Sitten se haravoitiin ja kuivattiin. Kuivaamista- ja kuivaamistapoja oli muutamia. Poutapäiviksi heinä voitiin levittää luolle. Heinä voitiin myös nostaa haasialle tai seipäälle. Kuivaamisen jälkeen rehusato kannettiin väliaikaisvarastoon, joko latoon tai sapilaalle, odottamaan talvea ja rekikuljetusta kotitalalle. Tuohon aikaan monien niittyjen reunoille oli pystytetty pienimuotoisia rakennelmia, jotka olivat tarkoitettu juuri tätä heinän väliaikaisvarastointia varten. (Lähde: Pielisen museon kertomaa 1, 2, 3)

⁹ Sapilaat ovat kahdesta seipästä muodostuva yksinkertainen kantolaite, jolla kannettiin heinää.

¹⁰ Pieleles on pitkänomaisen puukehikon varaan koottu heinien säilytyspaikka.

Haastateltava 1: ”Minä oli seitsemän (...) tuonne [[Ylistötunturin ja Nuolivaaran]] väliin niitylle, niin siellä oltii (...)”

Haastateltava 2: ”(...) töihin o pitäny ruveta heti, ku o vaan (.) pysyny harava käsissä, että ((naurahtaa)).(.) Minä en oo niittyhommissa, minä oo kuitenkin sev verra nuorempi ko hän (...), että minä en siellä (.) siellä erämaassa en ole ollu. (...) No sen yhen kerran käyny siellä (.) nii sanotulla luo[[lahessa]].” (Kaksi iäkstä miestä, h4y.)

Useiden kilometrien päässä kotoa sijainneiden laajojen niittyjen niittäminen ja heinänkäsittely siellä edellyttivät yöpymistä erämailla. Noille työmatkoille varattiin mukaan runsaasti evästä. Pisimmillään heinäsavotoilla oltiin koko työviikko. Tuolloin töitä tehtiin verenhimoisten hyönteisten ympäröimänä aamusta iltaan. Yöt levättiin laavuissa havujen päällä. Pitkiksi päivät venyivät lähiniityilläkin eikä ötököiltä välttytty sielläkään. Aamulla matkaan lähdettiin puoliseitsemän aikaan ja takaisin tultiin neljätoistatuntia myöhemmin naamat ja käsivarret pikiöljystä mustina. (Iäkäs mies h3e.) Pikiöljyä käytettiin hyönteisten karkottamiseen.

Toinen syy, jonka takia salomailla saatettiin viipyä useita vuorokausia, oli ravinnonhankinta. Maatilojen miehillä ei ollut useinkaan aikaa metsästykselle taikka kalastukselle. Tavanomaista olikin, että verkkokalastusta lukuun ottamatta pojat saivat hoitaakseen nämä tehtävät. Pitkiksi venyneillä pyyntireissuilla kulkivat erityisesti sellaiset pojat, jotka pitivät kalastamisesta ja metsästämisestä. Erähenkisten pikkumiesten porukat lähtivät useiksi päiviksi salomaille kalalle ja riistanpyyntiin aina silloin, kun maataloustöiltä ehtivät. Päivät kierrettiin järvien rantoja kaloja narraamassa ja riistapolkuja lintupyödyksiä kokemassa. Yöt vietettiin perinteikkäissä leposijoissa eli laavuissa. Eväät ja ruoanlaiton työtarpeet kulkivat tuohikontissa. Raaka-aineet pyydettiin luonnosta ja ateriat valmistettiin nuotion lämmössä. Seuraavassa haastattelukatkelmassa tiivistyy poikien viettämän eräelämän tunnelma:

”Ja nii kun nämä kalalle lähtö, nii kun (.) ev, kato evvääät pannaan. (.) Sillo oli ne tuohikontit. (.) – semmonen tuohikontti ja siihen evvääät ja sitte ne suolat ja (.) sitten astia, mihinkä kala suolattaa, ni (.) nämä (.) täs on (.) tuommone lähes parikymmentä kilometriä tänne Tipaksen puolen. =Nämä salon, (.) monta päivee, jotta aina kierrettään (.) onkien kansa, hauvionki ja (.) ahvenonki ja ahvenongella (.) täkykala suohhaa ja (.) ja syöntikala ja sitten siitä laitetaan siihen hauvin onkeen (.) syöttikala, (.) joka on, isommilla haukia. Tämmönen ja (.) siel oli (.) LAAVUT (.) melekkeen JOKA paikassa niitä laavuja (.) jo (.) kautta aikain tehty ja (.) niissä se yöpyminen ja siellä kalakeiton keitto (.) ja semmosta kier, kiertoo semmonen sanottaa (.) virkotieksi, kun sitten taas nämä (.) tähän vielä tulloo nyt essiin tämä (.) lunnunpyvänti siihen aikaan, kun ei ollu näitä asseita. (.) Niin nehä tommosella (.) rihmasilla (.) ja tokilla (.) pyyettiin ne linnut ja se sanottiin vir, virkotieksi. (.) Se on semmone ISO LENKKI, (.) josta ne oli laitettu ne tokat ja (.) rihmaset ja tämä kierrettiin sitten aina se virkotie ja katottiin ne pyyvöt. (.)”

”Ni tämä oli yks semmonen liikuntamuoto kansa. Ja se oli nii ku syksyllä sitten, jotta (.) kun oli nämä linnunpojat tullu siihen (.) nii melek, vähän aikasemmin mitä nyt on tämä metästys alakkaa, mutta kuitenni. (.) Ni tämmöstä, (.) että siinä ja suurin piirtein ne oli tommosten poikasten hommia. (.) Nii jotta ei ne aikuiset niillä oli muuta hommaa, mutta (.) ne oli ehkä (.) NEUVONU (.) SEN HOMMAN ja (.) tehty ne (.) pyyvöt, nin sitten (.) nämä poikaset kierti ne. (.) Monesti kaksi poikkoo yhtä matkoo, että ei yksinnään [[monestikkaan]]. Ni nämä ja sieltä toivat sitte nämä (.) mitä oli pyyntöön ((naurahtaa)) käyny. (.) Että tämmöstä.” (Iäkäs mies, h5a.)

Kalastaminen ja riistanpyynti eivät välttämättä edellyttäneet metsässä yöpymistä. Aineiston perusteella vaikuttaisi ennemminkin siltä, että pojat nimenomaan halusivat viipyä eräseikkailuillaan useita päiviä. Saaliin saaminen oli tietenkin näiden retkien tärkein syy. Olennainen osa luontaistaloudessa eläneen perheen proteeinitarpeista hankittiin metsästämyllä ja kalastamalla. Kalaa ja lihaa oli pyydettyä koko vuoden tarpeiksi silloin, kun sitä parhaiten oli saatavilla. Näin ollen riittävän suuren saaliin kokoaminen saattoi hyvinkin olla selitys sille, miksi poikien pyyntiretket venyivät useiden päivien pituisiksi. Matkapäivien määrään saattoi vaikuttaa myös se, kuinka etäällä kotoa hyvät kala- ja riista-apajat sijaitsivat.

Mutta kuten edellä jo todettiin, niin hyödyntäminen eli ravinnonhankinta ei ollut ainoa syy pyyntiretkille. Aineisto sisältää useita toteamuksia siitä, että monille pojille metsästäminen ja erityisesti kalastaminen olivat oikeita mielitekoja¹¹. Ne olivat sosiaalisen toiminnan muotoja, joiden varjolla samanhenkiset pojat saivat tehdä yhdessä jotakin sellaista, jonka he kokivat mielekkääksi. Kesäiset onkimiset ja talviset pilkkimiset olivat heille harrastuksia siinä missä ne ovat sitä monille nykyäänkin. Itsensä toteuttaminen, tekemisestä innostuminen, tietojen ja taitojen harjaannuttaminen sekä onnistumisen elämykset olivat erottamaton osa poikien saalistusreissuja. Nämä retket olivat poikien omaa aikaa. Saalistamisessa ei noudatettu eikä edes voitu noudattaa sitä samaa kuralaisuutta ja raatamisen eetosta, joita maataloustöissä edellytettiin.

Työnteon hyveellisyyttä korostava moraalikulttuuri ei kuitenkaan sallinut viimeksi mainittujen seikkojen esille tuomista (Weber 1990, 124). Näin ollen esimerkiksi kotona metsästämisestä ja kalastamisesta oli puhuttava pelkästään osana perheen toimeentuloa. Ravinnonhankinta oli hyväksyttävä syy olla poissa kotitöistä useita päiviä. Pelkkä harrastaminen eli huvi ei puolestaan perusteluksi riittänyt. Joutilas kuljeskelu oli monen vanhemman mielestä hyödytöntä ja paheksuttavaa toimintaa. Tästä syystä metsästämistä ja kalastamista verrattiin lähinnä työntekoon, jota ne kieltämättä myös olivat. (Laurén 2006, 124.) Kotiin tuotu runsas saalis oli osoitus siitä, että tehtävä oli suoritettu ja että retki kannatti.

Kaikki pojat eivät olleet yhtä innostuneita metsissä samoilemisesta. Toiset viettivät töiltä ja muilta velvollisuuksiltaan lienneen aikansa ennemmin toislaisissa puuhissa, kuten puhdetöissä tai järjestörienoissa. Oli vielä niin, että kaikilla perheen pojilla ei ollut samoja mahdollisuuksia häipyä erille. Aina oli jonkun oltava kotona huolehtimassa jokapäiväisistä talon töistä. (Iäkäs mies, h5a.) Poikien suhde salomaihin ei siis ollut kaikilla samanlainen. (Itkonen & Simula 2008, 192.)

Joka tapauksessa omavaraistalouden hallitsemassa maaseutukulttuurissa pojat väistämättä omaksuivat käsityksen, joka määritteli metsät, suot ja vesistöt miehiksi työympäristöiksi sekä niissä tehdyt fyysisistä voimaa edellyttäneet työt miesten hommiksi. Viikatteen, kirveen ja kuokan varressa ahkeroiva sekä kalaa ja riistaa pyytävä raavas mies, edusti sitä roolimallia, johon pojat samistettiin. Poikien oli kuljettava miesten mukana muun muassa erätyömailla ja pel-

¹¹ Vrt. Lappalainen 1998, 322.

loilla sekä osoitettava siellä vahvuutensa voimaa vaativissa tehtävissä. Se oli omavaraistalouden määrittämään miehuuteen kasvamisen keskeinen edellytys.

Myös naiset ja tytötkin veloitettiin moniin kotipiirin ulkopuolella tehtäviin maa- ja omavaraistalouteen sisältyneisiin töihin. Naisten ja tyttöjen puurtaminen metsissä ja soilla on kuitenkin monessa maaseutuelämän kuvauksessa jäänyt vähälle huomiolle (Saarimaa 2004, 101, 104; Vakimo 1996, 195). Naisten työpanoksen vähäisen tarkastelun voi olettaa johtuneen siitä, että yleisesti ottaen näitä työympäristöjä ei ole pidetty heidän ensisijaisina vastuualueinaan. Valtakäsitys sukupuolien välisestä työnjaosta on saattanut ohjata tutkijoiden aineistonkeruuta ja johtanut aineistojen vinoutumiseen. Esimerkiksi metsissä työskentelemisestä on saatettu kysyä ainoastaan miehiltä. Voi olla myös niin, että tilaisuudet naisten metsätyökertomuksien tallentamiseen ovat olleet harvassa. Tätä tutkimusta varten tehdyissä maaseutuhaastatteluissa naiset saattoivat kertoa laajasti omasta luonnossa liikkumisestaan ainoastaan siinä talossa, jossa ei ollut isäntää. Oma merkityksensä on varmasti ollut myös maaseutututkijoiden sukupuolijakaumalla. Etenkin metsätöistä kirjoittaneet tutkijat ovat olleet pääsääntöisesti miehiä.

Täysin tutkimaton tämä alue ei kuitenkaan ole. Esimerkiksi suokokemuksia koonneeseen tutkimukseen saatiin useita naisten omakohtaisia kertomuksia suolla tehdystä työstä (Laurén 2006, 109-135). Ne osoittivat, että suo oli myös naisten ja tyttöjen työympäristö. Naiset auttoivat miehiä ja tekivät niitä töitä, joihin heidän voimansa riittivät. Tytöt puolestaan joko pitivät huolta nuorimmista sisaruksistaan tai tekivät samoja töitä kuin pojatkin – esimerkiksi haravoivat heiniä, olivat heinäsuovan päällä heiniä pinoamassa tai kantoivat pienimpiä turvepaakkuja. (Laurén 2006, 121-122.) Naisten ja tyttöjen osallistuminen useita päiviä kestäneille heinäntekoleireille oli kaikesti harvinaista, mutta ainakin lähellä kotia sijainneilla soilla he työskentelivät usein.

Muissakin tutkimuksissa on todettu naisten osallistuneen niin sanottuihin miesten töihin silloin kun on tarvinnut (esim. Peltonen 1999, 40; Ahponen & Järvelä 1983, 38; Jallinoja 1979, 17-23). Pohjois-Karjalaisen asutuskylän naisten elämänkertoihin paneutuneessa tutkimuksessa tultiin siihen johtopäätökseen, että kylän naiset ovat kokeneet oman roolinsa niin, että juuri he ovat pitäneet yllä sekä tilaa että karjaa ja ylipäänsä perheen koko taloutta. Naiset kertovat siitä, kuinka he päivittäin heräsivät aikaisin tekemään tilan aamutoimet ja valmistamaan aamupalan miehelle ja lapsille. Päivät he tekivät töitä miesten rinnalla. Ruoka-ajan koittaessa he taas laittoivat ruoan. Aterioinnin jälkeen he siivosivat pöydän, tiskasivat astiat ja palasivat sen jälkeen töihin. Miehille ruokailu oli puolestaan aidosti hengähdystauko (Vakimo 1996, 194, 226).

Sotien aikana naisten ja tyttöjen työtaakka oli raskas. Tuolloin heidän oli tehtävä myös ne välttämättömät työt, jotka rauhanaikana kuuluivat raavaille miehille. Tilanne ei välttämättä helpottunut sodan päättymisen jälkeenkään. Mies oli saattanut menettää työkykynsä sota-ajan tehtävissään (Vakimo 1996, 194). Noina vuosina naisten oli siis yleisesti ottaen otettava suuri vastuu toimeentulon hankkimisesta, tuotannollisesta toiminnasta ja ylipäänsä yhteis-

kunnan ylläpitämisestä (Meinander 1999, 224). Sukupuolitettua työnjakoa ei voitu silloin täysin noudattaa.

Naiset ovat olleet mukana kotipiirin ulkopuolella tehdyissä töissä. Tulkin-ta toimintatilojen sukupuolitettua eriytyämisestä vaikuttaisi siis olevan osin lii-oiteltu. Mutta täysin väärä se ei kuitenkaan ole. Yhden tulkin mukaan su-kupuolten välisen työnjaon noudattaminen oli yhteydessä talon varallisuuteen. Pientiloilla, joissa miestyövoimaa ei ollut riittävästi, oli naisten lähes poikkeuk-setta tehtävä myös heinä- ja peltotöitä. Sen sijaan varakkaissa taloissa oli per-heen lisäksi usein muutakin työväkeä. Näillä tiloilla työtehtäviä voitiin jakaa useamman tekijän kesken. Tällöin myös sukupuolta voitiin käyttää työnjaon perusteena. (Jallionja 1979, 20.)

Tulkin mukaan sukupuolten työtehtävien ja toimintatilojen eriyty-minen kuului siis ainoastaan isojen tilojen arkeen. Varakkaan talon emäntä saattoi keskittyä lasten hoitamiseen ja muihin kotitöihin. Sen sijaan pienillä ja varatto-milla tiloilla oli naisten hukkittava sekä kotona että pelloilla, metsissä ja soilla-kin. Toisin sanoen perheen sosioekonominen asema määräsi sen, missä määrin naisen ja miehen biologisia eroja voitiin pitää työnjaon perusteena. Pientilaa pystyssä pitäneelle nuorelle naiselle sukupuolien välinen työnjako ja kotiäidin rooli saattoivat näyttäytyä pelkkinä kielellisinä luomuksina – puheissa esiinty-vinä talonpoikaisina ihanteina.

Kuten edellä jo viitattiinkin, niin omavaraistaloudessa varttuneiden nais-ten saaminen mukaan tähän tutkimukseen osoittautui haasteelliseksi tehtäväksi. Kenttätutkimusjaksoilla tehdyissä haastatteluissa talon isäntä, niissä talouksissa, joissa sellainen oli, otti päävastuun kysymyksiin vastaamisesta. Kahdessa ko-dissa myös talojen emännät ottivat osaa haastatteluihin, mutta tekivät yhtäai-kaisesti kotitöitä. Tästä syystä he vastasivat ainoastaan niihin kysymyksiin, joita esitettäessä he olivat läsnä. Kahdessa kodissa emännät eivät kotitöiltään lain-kaan ehtineet mukaan keskusteluihin. Kyse voi olla myös siitä, että näissä talo-uksissa ulkopuolisten kanssa asioiminen oli niin sanotusti isännän heiniä. Yksi emäntä ei puolestaan sairautensa vuoksi voinut osallistua tutkimukseen ja yh-dessä talossa ei ollut lainkaan emäntää. Niinpä kattavimmat kuvaukset talon-poikaistyttöjen töistä saatiin itsekseen asuvalta naiselta. Myös miehet osasivat kertoa jotakin tyttöjen tekemisistä.

Tutkimusaineistoon sisältyvät maaseudulla varttuneiden naisten lap-suusmuistot eivät sisällä kokemuksia esimerkiksi heinätöiden tekemisestä suol-la. Sen sijaan marjastaminen ja myös sienestäminen mainitaan usein. Lisäksi karjan paimentamiseen ja hoitamiseen liittyvät tehtävät esiintyvät naisten ker-tomuksissa. Seuraavassa katkelmassa luetellaan sellaisia ulkotöitä, joita maa-seututyöt yleisesti tekivät pohjoiskarjalaisessa kylässä:

”No sitten mitä tulee ihan tähä arkielämän kuvioihin, ni sillonhan (.) oli lasten kasva-tus jo sitä, että aivan pienestä (.) lähdettiin vaikka pieni muki kädessä marjaan ja (.) ja (.) sit tehtiä [[lehtikerppuja]] ja (.) ja kerättiin (.) lehmille semmosia erikoisen mauk-kaita ruohoja, kun ne tuli kotiin, (.) niin siihen kesannolle enne lypsyä ja (.) nämä lehmisavujen tekemiset ja kaikki nämä.

Nii siis-siis se karjanhoito ja kaikki opimme ja karjanhoi'on, ruuan. (.) Kaiken mitä äiti teki, (.) 'ni se me tytöt opitti'. Se o suuri piirtei kaikki. =Se oli jo luontaistaloutta. (.) Et suolaa ja sokeria ja jauhoa ostettii kaupasta, mutta (.) siis oli nää (.) 'juurikasvimaat ja (.) lehmien (.) ruuat ja tällaset teh, opitti tekemään tästä (.) näistä pelloista'." (Iäkäs nainen, h5d.)

Pääasiassa kotona töitä tehnyt äiti kuvataan tässä yhteydessä tyttöjen roolimaliksi ja opettajaksi. Tytöt seurasivat äidin esimerkkiä ja oppivat samalla ne tiedot ja taidot, joita omavaraistalouden määrittämissä kotitöissä tarvittiin. Tällä tavalla tytöt kasvoivat pientilan emännän laaja-alaiseen asiantuntemukseen. Osaaminen siirtyi äidiltä tyttärille käytännön opetuksina.

Tytöt ruokkivat karjan heinillä, joiden kokoamiseen he olivat osallistuneet. Tytöt myös valmistivat itse ruokaa karjalle. He tekivät lehtikerppuja ja keräsivät ruohoa eli vesiheinää. He tiesivät, että "KUTA ISOMMI OLI SITÄ vesiheinee, ni sen römäkämpä lehmä" (iäkäs nainen, h6a). He sytyttivät lehmisavut ja pitivät tällä tavalla huolen siitä, etteivät kärpäset ja muut kiusalliset hyönteiset häirineet lehmän tai lehmien lypsämistä. Kasvimaiden hoitaminen sekä marjastaminen ja sienestäminen tulivat myös tutuiksi. Erilaisten viljeltyjen sekä luonnosta kerättyjen ja pyydettyjen raaka-aineiden käsittely, säilöminen ja ruoan laittaminen niistä olivat osa tyttöjen jokapäiväistä elämää. Ainoastaan suola, sokeri ja jauhot ostettiin. Muut ravintoaineet tuotettiin ja jalostettiin itse. Näiltä osin omavaraistaloudessa eläminen oli hyvin pitkälti naisten osaamisen varassa. Nimenomaan heillä oli se tieto-taito, miten luonnon raaka-aineista valmistetaan ihmisille kelpavaa ravintoa. Tämän asiantuntemuksen siirtäminen ja omaksuminen oli olennainen osa tyttöjen kasvatusta.

Naisten lisäksi kysyttiin tyttöjen työtehtävistä myös miehiltä. Heidän vastauksissaan korostuvat kuvaukset työtehtävien ja toimintatilojen sukupuolittumisesta. Myös työnjaon seurauksena ollut perhesuhteiden painottuminen todetaan.

"Kyllä se nii ku äiti oli varmaa nii ku tyttärien kanssa enempi, että tuota (.) ni, nii päi. Että mullaki, ku oli (.) meit oli neljä (.) sisaruksia neljä ja (.) 'sitte meitä poikia (.) viis, ni tuota' (.) että kyllä se nii kun äiti oli [[enemmänki]] tyttärien kanssa." (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Äiti oli työpäivinä enimmäkseen tyttäriensä kanssa. Vastaavasti pojat olivat suurimman osan työajasta isänsä kanssa. Tästä syystä pojilla ei välttämättä ollut yksityiskohtaista käsitystä siitä, mitä kaikkea tytöt tekivät ja päinvastoin. Joka tapauksessa yleiskuva oli ja on selvä. Tytöt tekivät pääasiassa kotitaloustöitä sekä hoitivat karjaa ja viljelyksiä. Tytöt olivat tietenkin mukana myös yhteisissä perunanistutus ja -nostotalkoissa. Joiltakin osin vastuualueiden rajat osattiin kuitenkin määritellä varsin tyhjentävästi. Esimerkiksi kalastus ja metsästys sekä hevosen käsittely olivat ainoastaan miesten ja poikien hommia. Oli siis itsestään selvää, että näihin toimiin tytöt eivät ottaneet osaa. Tämä seikka todetaan seuraavassa hyvin painokkaasti.

"NÄIHI MEHTUU TIETYSTI JA KALASTUSHOMMI, NI NÄIHIHÄN EI (.) TYTÖT oo osallistunu. (.) Ne o ollu nii ku tässä koti (.) tallouspuolella, että (.) LEHMÄ LYP-SY ja niie lehmähoitoo ja.

...etupiässä ne on kuitenni tytöt ja (.) niin kun aina äiti, ni ne (.) kotimarjat, ku joka paikassahan tiäl on sienet ja marjat, nin (.) sehän on pitäny varata (.) talaveksi. (.) Nin niihen ne on osallistunu, (.) nii kun ajatellaa, että (.) äiti ja tytöt. (.) 'Että se on, se o ollu'. (1) KAIKKEENHAN NE sitten (.) perunannosto ja tietysti perunanistutukseen ja KAIKKEEN TÄMMÖSEEN, MITÄ (.) normaalisti on ihan. (1) Mutta tietysti se (.) hevoshomma se o sitte ollu (.) miesten hommoo, että joku on siinä aina ollu, joka on (.) kyntäny ja. Mutta kuitenkin jottai ne. (.) Perunan kerruu ja (1) ja istutus. (.) Niihän ne KAIKKIIN tämmösiin hommiin." (läkäs mies, h5a.)

Näissä haastattelukatkelmissa mainittujen tehtävien lisäksi vaatteiden valmistaminen ja korjaaminen, pyykin peseminen, siivoaminen sekä muut kodin hoivatahtävät luettiin yleisesti naisten hommiksi (Oittinen 1999, 52-54; Peltonen 1999, 35-42). Marjastaminen ja sienestäminen olivat niitä harvoja tehtäviä, jotka miellettiin naisille kuuluviksi ja joiden vuoksi naisten oli lähdettävä metsään ja soille.

Marjastaminen ja sienestäminen olivat metsästyksen ja kalastuksen ohella merkittäviä omavaraistaloutteen sisältyneitä elinkeinoja. Yleisesti ottaen nämä käytännöt ymmärrettiin siis naisten ja tyttöjen hommiksi. Marjastusretkille lähdettiin usein naisten ja tyttöjen kesken. Erityisesti lähimetsissä saatettiin liikkua myös ilman aikuisia. Tuolloin porukan vanhimmat tytöt opastivat mukaansa ottamia pikkutyttöjä tunnistamaan hyvät marja- ja sienipaikat sekä eri lajikkeet.

"Nii, nii kun pienenä kun vaan (.) kyvettiin niin (.) isompien naapurien tyttöjen mukana. sieniä, että sillee otettiin, mitä isommat (.) naapurin lapset opettivat, mitkä on syöntisieniä." (läkäs nainen, h6a.)

Kauaksi kotoa suuntautuneille marjatusreisuille ei kuitenkaan lähdetty ilman aikuisen seuraa (Laurén 2006, 128-135). Poikien pitkiin saalistusvaelluksiin verrattavia marjastusretkiä ei edes tehty. Hillasoillekin mentiin usein isän kanssa ja valvonnassa.

Vaikka marjastusta pidettiin naisille kuuluvana tehtävänä, niin käytännössä kaikki perheenjäsenet marjastivat (Laurén 2006, 112). Satokausina marjoja ja myös sieniä – niissä talouksissa, joissa sienet kuuluivat ruokapöytään – kerättiin niin paljon kuin ehdittiin tai varastoihin mahtui. Tuolloin tärkeintä oli mahdollisimman suuren saaliin saaminen.

Marjastaminen oli raskasta työtä. Matkat hyvälle marjapaikolle saattoivat olla pitkiä ja poimiminen oli aikaa vievää ja selänpäälle käyvää puuhaa. Tästä syystä sukupuolitetusta työnjaosta ei läheskään aina pidetty kiinni, vaan kaikki kynnelle kyenneet osallistuivat sadonkorjuuseen. (Laurén 2006, 112.) Siinä vaiheessa, kun ostomarjojen kysyntä lisääntyi ja myyntitarkoitukseen poimiminen yleistyi, hylättiin lopullisesti edellä kuvattu käsitys marjastuksesta pelkästään naisille soveltuvana hommana. Marjastaminen ymmärrettiin keinoksi ansaita lisätuloja.

Hiltojenpoiminta on ilmeisesti ollut eräänlainen poikkeus marjastuksen naismaisuuutta korostavasta säännöstä. Tämän tutkimuksen aineistossa sekä muun muassa suotutkimusaineistossa on useita lapsuusmuistoja siitä, että hil-

lasuot olivat nimenomaan isien aluetta, vaikka muuten marjastus olisikin mielletty naisten ja tyttöjen toimeksi.

"Juu. No ainaki lakkoja marjastettii yhdessä. (.) Et se oli useimite isä, 'joka sano, että no niin (.) nyt lähdetään.'" (Iäkäs nainen, h5d.)

Seuraavassa paikallisen käytännön kuvauksessa marjastukseen osallistumisen perusteena ei ole sukupuoli vaan ikä. Niissä kotitalouksissa, joissa aikuisilla ei ollut aikaa lähteä marjametsille, oli suurin vastuu marjavarastojen täyttämisestä lapsilla eli tytöillä ja pojilla. Marjastamaan lähdettiin siis sisarusporukalla, mutta tässäkin yhteydessä muistutetaan, että metsästämisessä ei vastaavanlaista yhteistyötä tehty.

"Ei-ei-ei ne ((tytöt)) metillä, ei ne METÄSSÄ kulkenu. Se marjastushomma oli niiii ku yhteine, että (.) yhdessä kulettii. (.) SITÄ, sehä se kyllä oli syksy, syyskuu alku ja nii ku tähä aikaa ni tuota (.) MARJASSAHA sitä kyllä kulettii yhdessä ja ussei mite porukalla. =Täs oli (1) ku minäki oli sillo (1) en nyt iha na, nuori, mutta (1) mehä kulettii tuolla SAARISSA marjoissa paljo. (1) Monestikki tuota (.) minä muista sillo ku käyttii, käyttii isollaki porukalla KAHELLAKI venneellä käyttii. =Tuonne mentii tuonne (.) tossa on se pitkä nie, [[...]]niemi (.) Siel oli joskus sillo (.) aikasempina vuosina hakattu sitä nie. Se oli, siitä kasvo puolukkaa, iha mahoton, se oli jo syyspuoli sillo. (.) Siellä käyttii porukalla venelasti puolukoita sieltä hakemassa ((molemmat hymähtävät)).

ei siellä vanhemmat ollu mukana (.) eikä ne välttämättä nii kun joutanukkaa lähtemää ja sitte tuota (.) ja sitte kuitenkin joku nii ku vanhemmista sisaruksista otti nii ku vastuu, että tuota (.) nii ku se moottorilla ajo, että piti huole, että ainaki pysyy venneessä, kun nuorempi veli oli mukana, saatto olla iha pieniki mukana olla (.) tuota (.) kyllä se nii ku (.) ei-ei ne vanhemmat ei lähteny kuitenkin 'eikä päässykkää lähtemää'." (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Näillä lapsien yhteisillä retkillä ei pelkästään marjastettu. Kun työt oli tehty, niin oli leikin vuoro. Kokonaisuudessaan retket kuvautuvat eräänlaisiksi seikkailuiksi. Saarissa olleet suuret puolukkamäärät ovat jääneet mieliin poikkeuksellisina. Sen lisäksi oman jännityksen on antanut se, että retkillä oltiin ilman vanhempia. Mukaan lähti tietenkin joku sisaruskatraiden vanhimmista pitäen huolen siitä, ettei matkoista tullut liian jännittäviä – toisin sanoen, että vahinkoja ei sattunut ja että kotiin palattiin keruustasiat marjoja täynnä.

Työikäen ehtineet lapset keskittyivät talvisin koulunkäyntiin. Tuolloin osallistuminen tilan töihin jäi heidän osaltaan vähäiseksi. Mutta eivät he silloinkaan jääneet täysin osattomiksi kotitöistä. Lukukausien aikana koululaiset tekivät muun muassa "niitä iltapuhdetöitä" (Iäkäs mies, h3e). Pojat askartelivat monenlaisia tarvekaluja sekä tekivät ja korjasivat erilaisia pyydyksiä. Köyttäkin saatettiin punoa. Tytöt puolestaan muun muassa kehräsivät lankaa, kutoivat kankaita, valmistivat käyttövaatteita sekä tekivät muita käsitöitä. (Manninen 1984a, 118) Lisäksi lapset toimittivat tilan jokapäiväisiä asioita, kuten keräsivät polttopuita ja kantoivat vettä.

"No kyllä sitä sitte TALAVELLAKI kulettii, ku sitä (.) varsinki syystalavesta (.) ku polttopuita kerättii metästä ni sitähä piti olla sielläki mukana 'sitte', (.) mutta kouluha se esti kyllä sen, että tuota (.) sitä (.) sitä ei nii ku kou, koulussa ku, koulussa kuitenkin meni aika, että sitä ei nii ku (.) talavella sitte niinkää tarvinnu olla siellä (.) mies-

te hommissa. (.) Se piti olla koulussa, 'mutta tuota kuitenkin'. =Kyllä minäki muista ku kerra oli joulu[[aattona]] ni tota (.) polttopuita (.) keräätti tästä." (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Tutkimusaineistoon saatiin miesten ja naisten lapsuusmuistoihin sisältyä kokemuksia siitä, miten sukupuolittuneisiin käytäntöihin sovellettiin. Kerrotun perusteella pikkupoikien oli lähdettävä miesten mukana heinähommiin heti, kun harava käsissä pysyi. Myös kalastus ja metsästysretkillä käyminen aloitettiin varsin nuorina. Vastaavasti pikkutyöt kulkivat naisten ja itseään vanhempien tyttöjen matkassa marjastamassa ja sienestämässä. Tämän lisäksi he muun muassa keräsivät sioille ja lehmille rehua sekä osallistuivat muutenkin karjanhoitoon.

Aikaisemmin todettiin, että sukupuolitettuja käytäntöjä ei noudatettu sellaisenaan kuin vain varakkaissa talouksissa. Etenkin pienituloilla naisten ja myös tyttöjen oli tehtävä kaikkia tilan töitä. Sen sijaan pojat saattoivat keskittyä miehiin työvelvollisuuksiin.

Aineistoon valikoituneet naisten kertomukset eivät ole suurilla tiloilla kasvaneiden kertomia. Nämä lapsuusmuistot viittaavatkin osaltaan siihen, että vaikka sukupuolten välistä työnjakoa ei kaikissa olosuhteissa kyetty noudattamaan, niin lapset kuitenkin kasvatettiin tähän periaatteelliseen sukupuoliroolitukseen. Kertomukset saattavat olla myös osoitus siitä, että haastateltavat halusivat puhua nimenomaan niistä käytännöistä, jotka heidän lapsuudessaan yleisesti liitettiin heidän kulttuuriin sukupuoli-identiteetteihinsä. Tällä tavoin heidän oli helpompi jäsentää ja selittää omaa luonnossa liikkumistaan ja suhdettaan luontoon sekä antaa itseään tyydyttävä vastaus haastattelijan kysymyksiin. Ehkä haastateltavat pyrkivät perustamaan kertomuksensa ennemminkin kulttuuriin normeihin kuin niihin omakohtaisiin kokemuksiin, jotka eivät olleet näiden rakenteiden mukaisia. Muitakin mahdollisia selityksiä on.

Haastateltavien lapsuusmuistot osaltaan vahvistavat sen, että sukupuolten välinen työnjako oli eräänlainen kulttuurinen periaate tai tosiasia, johon lapset sovellettiin ja joka lasten oli sisäistettävä¹². Eri asia oli sitten, voitiinko perheen työtehtävät jakaa tämän periaatteen mukaisesti.

Sukupuolten välistä työnjakoa voitiin noudattaa ainoastaan niissä perheissä, joissa oli sekä tyttö- että poikalapsia. Esimerkiksi siskottomien veljeskaartien oli opetettava kotitöissä vaadittavat taidot. Muuta vaihtoehtoa ei ollut. Oma lukunsa oli sitten koulunkäynti, joka yhdisti tyttöjä ja poikia ihan eri tavalla kuin kotityöt. Kyläkouluissa tytöt ja pojat olivat samassa tilassa ja tekivät samoja asioita. Toisin sanoen toimintatila eli luokkahuone oli molemmille sukupuolille yhteinen. Joissakin oppiaineissa, kuten voimistelussa, sukupuolet erotettiin kuitenkin omiin ryhmiinsä, mutta lukuaineissa töitä tehtiin yhdessä. (Itkonen 1996b, 137-139.) Koulunkäynnillä onkin epäilemättä ollut merkityksensä tyttöjen ja poikien yhteisyyden vankistamisessa.

Metsien miehisyyden korostaminen on ainakin jossain määrin asioiden diskursiivista vääristämistä. Ei ole ollut niin, etteivätkö naiset olisi työskennelleet metsissä ja soilla. Kyse on ennemminkin siitä, että näistä ympäristöistä on

¹² Manninen (1984a, 108) kirjoittaa sukupuolten työnjaosta perinteisissä kyläyhteisöissä.

haluttu puhua nimenomaan miehisten tekojen paikkana – tiloina, joissa pärjääminen edellyttää miehistä voimaa ja joissa raavas mies on omimmillaan. (Peltonen 1999, 49.) Toisaalta saattoi myös olla niin, että miehet ja pojat eivät juuri arvostaneet naisten ja tyttöjen tekemisiä ja tästä syystä he eivät myöskään kiinnittäneet niihin erityistä huomiota. Tämä tulkinta on saanut kannatusta kansainvälisessä luontosuhteiden sukupuolieroja kartoittavassa tutkijakeskustelussa. Siinä korostetaan, että talonpoikaiskulttuurissa vaalittiin sekä hegemonista maskuliinisuutta että maskuliinista hegemoniaa. Toisin sanoen tämän näkemys mukaan talonpoikaiskulttuurissa arvostettiin nimenomaan miehiä miesten tekoja eikä juuri pantu merkille naisten työpanoksen yhteiskunnallista merkitystä. (Humberstone 2003, 112-117; Pedersen 2003, 122-124.) Nimenmukaisesti maaseutuyhteisöjen kulttuuri-identiteetit kytkettiin juuri talonpoikaisuuteen eikä talontyttöisyyteen (Rannikko 1984, 109-110).

Haastatteluaineiston perusteella ei voida arvioida talonpoikaisen arvo maailman maskuliinisuutta. Tämä tehtävä ei sisällynyt tutkimusasetelmaan. Sen sijaan aineiston avulla voidaan havainnollistaa sukupuolien erilaisia suhteita tilaan. Erityisesti luonnossa liikkuminen – toisin ilmaistuna liikkuminen maatalousmaiseman ulkopuolella – ja suhde salomaihin ovat niitä asioita, jotka erottavat miesten ja naisten lapsuusmuistot toisistaan. Miesten kertomuksissa salomaat ja vesistöt kuvataan poikien jokapäiväisiksi toimintatiloiksi. Sen sijaan naisten kertomuksiin ei sisälly vastaavanlaista kokemuksellisuutta. Tämä ero on selitettävissä yhtäältä sillä, että naisten ja tyttöjen pääasialliset työtehtävät rajautuivat kotipiiriin. Toisaalta tyttöjen ei ollut ylipäätään soveliasta liikkua salomailla samalla tavalla kuin poikien. Ne käytännöt, joilla erillä liikkumista perusteltiin, olivat miesten hommia. Naisten kulttuuriseen asemaan ei juuri sisällynyt sellaisia rooleja, jotka olisivat velvoittaneet tai oikeuttaneet kulkemaan tiettömillä taipaleilla. (Peltonen 1999, 40-42, 47.)

Tämä tulkinta on talonpoikaiseen kulttuurihistoriaan perustuva selitys sille, miksi erillä liikkuminen on yhä edelleen suositumpaa miesten kuin naisten keskuudessa (ks. Sievänen 2001, liite 1). Maaseudun naisilla ei ole ollut samanlaista sukupolvelta toiselle siirtyvää sosiaalistumiskokemusta erämaista kuin miehillä. Erityisesti omavaraistalouden työnjako ja sittemmin varusmiespalvelus, johon naiset on kelpuutettu vasta vuoden 1996 alusta alkaen, ovat yhtäältä sosiaalistaneet vain miessukupolvia metsissä liikkumiseen ja toisaalta tällä tavalla pitäneet yllä eräkulttuurin maskuliinisuutta. Naisilla ei ole myöskään ollut samalla tavalla samaa sukupuolta olevia eränkävijäesikuvia kuin miehillä. Luonnossa paljon liikkuneet isoisät, isät tai isoveljet ovat olleet innoittajina niin pojille kuin tytöillekin (Laurén 2006, 128; Ahponen & Järvelä 1983, 33-35). Tytöille isän esimerkin seuraaminen on saattanut tarkoittaa kulttuurisesti määriteltyjen sukupuolirajojen rikkomista. Tämä ei ole välttämättä ollut ongelmaton.

Tässä yhteydessä ei paneuduta tämän laajemmin perinteisten maaseutuyhteisöjen sukupuolittuneiden tilasuhteiden kuvauksiin. Aineisto on siihen tarkoitukseen liian suppea ja miehisen kokemuksellisuuden hallitsema. Jatkossa olisi kuitenkin selvitettävä, millainen käytännöllinen suhde talonpoikaisnaisilla

on ollut erämaihin ja millainen asema heidän kokemuksillaan on ollut eränkävynnin kulttuurisissa kuvauksissa. Eikö naisilla todellakaan ole ollut sijaa salomailla vai onko kyse ennemminkin siitä, että naisten erämaakokemusten ei ole katsottu sisältyneen eräkulttuurin ja luonnossa liikkumisen peruskertomukseen – että ne olisi tietoisesti jätetty vähemmälle huomiolle, kun luontokohtamisten kerrontaperinnettä on luotu?

4.3 Jokapäiväiset liikkumisympäristöt

Maaseutuyhteisöjen toiminnallinen suhde sellaisiin jokapäiväisen elämän tiloihin, kuten metsään, suohon ja vesistöihin, ei määrittynyt pelkästään työnteon perusteella. Paikalliset luonnonympäristöt olivat muistakin syistä erottamaton osa arkea – toisin sanoen jokapäiväistä ruumiillisuutta¹³. Ne olivat muun muassa erilaisten asiointimatkojen siirtymätaipaleita ja jokapäiväisiä liikkumisympäristöjä. Koulunkäyminen, päivittäistarpeiden hankkiminen ja muiden arkisten asioiden toimittaminen sekä leikki ja kisailu olivat syitä, joiden vuoksi näissä ympäristöissä liikuttiin.

Kun muuta kyytiä ei ollut, niin pitkätkin matkat oli taitettava lihasvoimalla. Kesällä liikuttiin pääasiassa jalan. Myös polkupyörällä kuljettiin niissä perheissä, joilla semmoinen oli. Talvella puolestaan menttiin enimmäkseen suksien päällä. Suksien merkitys määriteltiin hyvin käytännönläheisesti. Sukset olivat käyttöhyödykkeitä, joita ilman talvella ei juuri liikuttu. Tämä todetaan seuraavassa haastattelukatkelmassa:

”Sehä ((suksi)) o liikkumisväline. Sehä ... kouluhi ja ei, ei (.) ei tie, (.) ku tänne ei tule vaikka toi tie oli, ni se, silti se, sitä ei ollu aurattu. ... aina ku lähti jonneki, ni se oli [[pistettävä suksi jalakaa]].” (Iäkäs mies, h2e.)

Monet arjen matkat taitettiin itse avattuina uria tai aikojen saatossa tallautuneita polkuja pitkin. Myös hevosteitä käytettiin, aina kun ne reitille sattuivat. Ne olivat eräänlaisia valtaväyliä metsien keskellä. Paikallisten asukkaiden itse avamat ladut kulkivat ristiin rastiin pitkin maita ja mantuja sekä järvien jäitä (Iäkään parinkunnan haastattelu, h5). Ne olivat olennainen osa paikallista liikennejärjestelmää. Ne olivat väyliä, jotka saattoivat välillä umpeutua ja avautua uudelleen toiseen paikkaan. Talojen pihoista tulleet ladut yhdistyivät pääreiteille.

Perinteiseen arkiliikkumiseen sisältyi siis työnteon lisäksi sekä välttämättömiä että ajanvietteellisiä siirtymisiä. Esimerkiksi sellaiset peruselintarvikkeet, joita ei itse tuotettu, kuten jauhot, sokeri ja suola, oli haettava muualta. Myös koulumatkat oli taitettava vähintäänkin viikoittain.

Lapsuudessa hiihdetyt koulumatkat ovat jääneet monen haastatellun mieleen. Myös rippikoulussa käyminen mainitaan syyksi, jonka vuoksi on aikanaan

¹³ Massey (2005, 185) kirjoittaa ruumiillisuuden ja tilan yhteyksistä.

hiihdetty kilometritolkulla. Kertomuksissa painotetaan näiden matkojen pituuksia ja todetaan, että niiden kulkemisen ansiosta pysyi kunto hyvänä.

Oma erityinen syynsä pitkille asiointimatkoille on ollut postinkanto. Kahden haastateltavan lapsuusmuistoihin sisältyvät hikisiltä kuulostavat postinjakelutehtävät. Nuoren posteljoonin matka on ollut pitkä ja postisäkki painava. Siitä huolimatta matkat ovat taittuneet lihasvoimalla. Kertomuksissa kuuluu omakohtainen kokemus nykyajan ja menneisyyden ruumiillisesta erilaisuudesta. Se, mitä tänä päivänä pidettäisiin urheilullisena urotekona, on tuolloin ollut tavanomaiseen tekemiseen väistämättä sisältyvä asia.

Haastateltava: "Polokupyöriähän ne kyllä oli vaan (.) kävellehän etupäässä vähän pittemmätki matkat siihen aikaan. (.) Minähi (.) postia kanno Valtimolta (.) kolme ker-
too viikossa suksilla ja (.) pyörällä ja (.) että se (.) siellä. Ei nämä muutamit kilometrit
siihe aikkaa, ni paljo ((naurahtaa)) (.) ollu esteenä."

Haastattelija: "Mites tuliko siitä lisätienistä siitä postista vai?"

Haastateltava: "Joo sehän oli palakallista hommoo. (1) Isä oli (.) se postinkantaja. Mi-
nä olin vara (.) miehenä ja (.) siellä sotahommissa meni ((isän)) terveys meleko huo-
noks, ni minä jou'uin sen kantamaa sitten. (.) Kun sai (.) varamies kantoo sitten sen
postin, jotta semmonen ni. (.) Ni siinä minä (.) siihe hiihtohommaan (.) (.) harjannui,
että sen kummempoo harjotusta ei tarvinnu, kun (1) tämä ol (.) reilu kaksikymmentä
kilometriä (.) on sinne Valtimolle ja sieltä otettiin (.) suunnilleen kaksikymmentä kil-
lo postia selekään, kun sieltä lähetettiin takasi tulemaan. (.) Nii tuota (.) vaa se väheni,
(.) nii kun oli siinä mielessä hyvä' tta tiällähä sitä ei ollu paljo mittää enää. Tässähä
se oli se harjotus, kun (.) ei sitä muuta tarvinnukkaa. (1) Siitä tuli se hiihtohomma sit-
ten jotta sitä (.) tuli innostuttuu kokkeilemaan, kun niitä kilpailuita alko olla' tta jos
(.) josko tota vaikka pärjäisi siinä." (Iäkäs mies, h5a.)

Reilun neljäkymmenen kilometrin hiihto raskailla puusuksilla vaaramaisemis-
sa oli jo sellaisenaan melkoinen kuntoilusuoritus. Selkään nostettu parinkym-
menen kilon postisäkki lisäsi matkantekoon oman vastuksensa. Kaiken kaikki-
aan urakka oli suuri silloisenkin mittapuun mukaan ja sen tekemisen tuoma
harjoitusvaikutus merkittävä. Tämän oivallettuaan nuori posteljooni päätti koe-
tella kuntoaan ja taitojaan hiihtokilpailuissa. Kilpailuissa menestymisestä ei ol-
lut puhetta. Sen sijaan hän kertoi humoristisesta kaskusta, jonka kilpailujen kat-
sojat hänestä veistivät ja jolla he itseään viihdyttivät aina hänet havaittuaan.
Hiihtokilpailuissa häntä kutsuttiin postinkantajaksi.

"Aina, ku miä olin kilpailuissa, ni Valtimolla tai missä hyvä, nin (.) huuti, että posti
tulloo, ku minä tuln, että tuota. (.) Sen verran tuli SIINÄ' TTÄ ((naurahtaa)) minä
olin vaa postintulija, ku ((lausuu nauraen)). (1) Siitä sain sen nimen postinkantaja."
(Iäkäs mies, h5a.)

Toisen haastatellun kertomuksissa postinkanto yhdistyi koulumatkaan. Taival-
lettavaa ei ollut yhtä paljon kuin edellä siteeratulla palkkaposteljoonilla. Sen
sijaan kiireinen aikataulu asetti oman haasteensa.

"Se oli mulla semmone juttu, että ku se koulu alko yheksältä Mustosevaaralla. =Se oli
semmone reilu kolme kilometriä (.) ja postia, posti tuli tähän ni tuota (.) aamulla
yheksä puoli yheksä aikaa. (.) Ni minu piti ottaa se posti ja viijä opettajalle ja sitte sil-
le (.) sille tota talo väelle, ni posti sitte aamulla, että se oli enne yheksää minu piti olla

siellä ja minä (.) hippasi tuonne eihä tuo kaua kestäny, kyllähä se oli, se kunto oli kyl-
lä hyvä 'sillo'." (Iäkäs mies, h1c.)

Hänenkin kuntosaa kohosi säännöllisen postinkannon ja koulumatkailun ansiosta. Tämä seikka kävi ilmi muun muassa kunnallisen tason hiihtokilpailuissa, joissa hän oli monesti vertaistaan vailla. Hän arveli, että postinkantajan fysiikalla olisi pärjännyt kansallisella tasollakin. Mutta tämän seikan osoittaminen olisi edellyttänyt uusien välineiden ja asusteiden hankkimista sekä matkustamista. Näihin tarkoituksiin ei rahaa ollut.

Maastoreiteillä ei siis kuljettu pelkästään työn tai välttämättömien asioiden toimittamisen vuoksi. Laduilla urheileminen ja kilpaileminen eivät olleet yhteydessä säännöllisen toimeentulon hankkimiseen. Näiden harrasteiden lisäksi erätaipaleilla vietettiin vapaa-aikaa muillakin tavoilla. Kun työt oli tehty, niin saatettiin lähteä ulkoilemaan esimerkiksi hiihtolenkille. Tosin ainakin etelälappilaisessa perheessä tapana oli, että myös näille retkille esitettiin jokin yleishyödyllinen syy. "Pitihä se aina joku tekosyy keksiä jolleki lähtemiselle" (Iäkäs mies, h2e). Esimerkiksi pilkillä käyminen oli monien poikien usein käyttämä selitys. Myös kyläilyä eli naapurikyliissä vierailemista käytettiin maastossa kuljeskelemisen perusteluna. Kyläilyn tarkoituksena oli käydä tapaamassa lähi-seuduilla asuvia sukulaisia ja kavereita. Mutta oma merkityksensä oli myös itse liikkumisella. Kesäisin käveltiin metsäpolkuja pitkin ja talvisin hiihdettiin itse tehtyjä latuja tai hevosteitä pitkin.

"Aika paljohan ne (.) siihen aikaan on ollu tämmönen (1) jo nii sanottu kyläily. Ihan (.) tiällä, kun (.) nii kun Nurmeksen ja (.) sitten (.) Tipak (.) tänne Sotkamon puolelle, (.) ni semmonen, jotta niitä polokuja myöten semmonen se kyläily on kansa yks ollu, jota hyvin paljo on ihän (.) nuoret harrastanu' tta ne on käyny naapurikyliissä (.) ky-lässä ja tuota niitä polokuja myöten. (.) Jotta ihan semmoset, että se on siinä samalla tullu se liikunta sitten ja (.) nii ja tavattu sitten (.) sukulaisia, että se on sentyyppistä ollu (.) ollu silloin aikasemmin." (Iäkäs mies, h5a.)

1960- ja -70-lukujen maaseutuelämää kuvaavissa nuoruusmuistoissa retkeilyä ei tarvitse erikseen perustella. Metsätaipaleita on lähdetty kiertämään silloin, kun siihen on ollut otollinen hetki ja kun ajatus siitä on herännyt. Nuoret ovat koonneet kaveriporukan ja lähteneet käymään jossakin. Suosituimpia kohteita ovat olleet maisemapaidat.

Näissä naisten kertomissa muisteluissa luonto on toisella tavalla läsnä kuin edellä lainatuissa tarinoissa. Metsä oli paitsi toimintatila myös mielenkiinnon kohde. Lumihangelta etsittiin eläinten jälkiä, joita sitten asiaan perehtyneen johdolla tunnistettiin.

"Talvella me hiihettii sinne ja, ja (.) yleensä hä paistettii makkaraa Salonkallion päällä. Siel oli semmone vanha puinen näkötorni, mihkä kiivettii. =Se o nyt jo aikoja sitte kaadettu, ku se lahos. Mut sitte ku tää maja tuli ni me hiihettii. =Yleensä me käytettii sitä enemmänki talvella, et kesällä me ei niinkä menty sinne. (.) No ei siellä oikeastaa sit muuta, ku kahvi keitetii ja meil oli semmone (.) vanhasta maitotonkasta tehty (.) puu tai semmone lämmin (.); missä voi polttaa puita ja sitte (.) [[asettaa]] (.) kahvipannu ja 'paistettii makkaraa ja'. (2) Ja se matka yleensä aina oli mielenkiintone. Näki kaikenlaisia (1) eläinten jälkiä ja. Mun veli aina kerto, minkä linnun papanoita nää o ja ((naurahtaa)) ja arvailtii, et mitä siin o liikkunu ja." (Keski-ikäinen nainen, h4d.)

Luonto kuvataan erityiseksi asiaksi myös seuraavissa lapsuudenmuistoissa, jotka ajoittuvat 1940-luvulle. Niissä sanoitetaan käsitys kesästä elämyksellisten luontokokemusten vuodenaikana. Mieleen ovat jääneet muun muassa kylän lapsien yhteiset uintimatkat lähijärvelle. Lapsijonot kulkivat useita kertoja päivässä järven ja kylän välin metsäpolkuja pitkin. Pikku-uimareiden letka pidentyi aina, kun joukko meni uuden talon ohi. Kokonaisuudessaan kesäiset aistimukset ovat tässä katkelmassa keskeisellä sijalla. Valoisan ja varjojen erilaiset tunnelmat, värien kirjo sekä hyönteisten ja taivaan liikkeet kerrotaan elämyksien lähteiksi, joita sadut osaltaan rikastuttivat.

Haastattelukatkelma sisältää lisäksi kertomuksen siitä, miksi kodin lähiympäristöllä ja tietyillä paikoilla oli kertojalle ja hänen siskolleen erityinen merkityksensä. Perheen kotitalo ei ollut kovin tilava. Omia henkilökohtaisia alueita, kuten omia huoneita, ei ollut vaan kaikki tilat olivat yhteisessä käytössä. Näin ollen talon sisällä tilaisuudet omaan rauhaan vetäytymiselle olivat harvassa. Lapset hakivatkin ulkoa yksityisyyttä ja yksilöllisyyttä. Yhteinen leikki oli, että lähimaastoon rajattiin omat paikat, joihin toiset eivät saaneet tulla ilman lupaa. Ne olivat omia huoneita luonnossa. Myös ne hetket, jolloin voitiin täysin uppoutua omaan itseensä ja omiin aistimaailmoihinsa koettiin luonnossa. Näiden viimeksi mainittujen asioiden merkitys oli sisaruksille hyvin suuri.

"Mutta oli semmonen pula, ni sitä oppi nii ku, (.) nii kun tuota (1) sulanmaan aikaan (.) etsimään niin ihan siitä lähi luonnosta semmosia (.) paikkoja, jossa lepäsi ihan valtavasti. =Ja siis mielikuvitus liikkui aivan erikoisen (.) tuota tehokkaasti, (.) LUOMALLA KAIKENNÄKÖSTÄ (.) tämmöstä, (.) mitä tavallaa puuttui siitä (.) todellista elämämiljööstä. Ja tämä oli varmaa meillä (.) ainaki tällä Lempillä ja mulla. =Mehä ollaa nii ku ikä- (.) tovereita. Nii tuota (.) et joskus yhdessäki sellasta harrastettiin mutta (.) mutta sitten (.) että oli näitä ihan omia paikkoja. (.) Jopa tuolla järvenrannassa o katseltu, et siel o jopa tämmösiä kiviä, jolle ei saanu toine mennä vaan ne oli (.) nimetty tälleen, jos yhtä aikaa mentiin sinne. =Siel o aika kiva ranta. Nii oli vara, niin niin että se oli joku määrätty paikka oli jollekki ja näi ja se oli siis hyvin (.) tämmönen (2) hyvin tärkeä asia. =Ja mä esimeks nyt muistan aikuisena lapsuudestani, että (.) mul oli tuota (1) joitaki paikkoja siinä entisen kotini lähellä, jotka ovat kadonneet, (1) joihin vieläki voi mielikuvissaan palata: (1) ihan (1) esimeks katsomaan mikälainen taivas oli siitä (.) paikasta katsottuna. Jaa (.) ja millaista oli olla (.) heinikossa pitkänään vaan (.) ja katsella ku heinän tä, tähäkissä (.) lensi karpäsiä, perhosia ja KAIKKEA TÄLLASTA ((naurahtaa)). SIIS AIVA IHANIA tämmösiä. Ja (.) ne hetket saatto olla hyvinki pitkiä.

...ja sitten (.) ei oo koskaan voinu unohtaa niitä lähimetsiä siinä. (.) Neki on (.) hakattu ja kadonneet. =He, e, oli (.) sellanen (.) merkittävä kuusikko, joka oli hyvin pelottava. (.) Sinne si'ottu kaikki nämä satujen tontut ja peikot ja noidat ja ((lausuu naurahtaan)) KAIKKI TÄLLASET ja sitte oli VALOISA MÄNNIKKÖ, jo-jo-joka oli sitte iha TOISENLAINNE miljöö. (.) Ja entäs sit kaikki nää lehti- (.) puualueet. (1) AIVAN IHANIA elämyksiä." (lähäs nainen, h5d.)

Pihapiiri sekä kodin lähimaastot metsineen ja vesistöineen todettiin lapsille merkittäviksi toimintatiloiksi. Ne eivät olleet rakennettuja leikkimis- ja liikkumisympäristöjä niin kuin leikkipuistot ja urheilukentät vaan tiloja, joita muokattiin kulloisenkin toiminnan mukaisesti sekä mielikuvituksen että lihasten voimalla. Maastoon rajattiin alueita ja niille annettiin omat merkityksensä. Eri-laisia majoja rakennettiin ja luonnon muotoja käytettiin monenlaisten leikkien ja

muiden vastaavanlaisten tekemisten alustoina. Myös toiminnassa tarvittut välineet ja esineet otettiin luonnosta.

Nämä nikkaroinnit ja puuhastelut olivat erottamaton osa lasten leikkejä. Ne olivat tärkeitä asioita ja niitä muistellaan lämmöllä. Haastateltavat pitivät arvokkaana asiana sitä, että leikit oli luotava itse alusta loppuun asti. Ostettuja ja valmistettuja leluja oli vähänlaisesti. Tästä syystä rikkaalle mielikuvitukselle oli käyttöä. Käpylehmät edustavat monen muistoissa sitä luovuutta, joka oli yhteisten leikkien perusta.

Esimerkkejä siitä, miten lapset tuottivat itse toimintatilansa ja -välineensä, sisältyy lisäksi liikuntaa käsitteleviin muistoihin. Koulun piha saattoi olla kylän ainoa paikka, joka oli muokattu siten, että siinä saattoi pelata pallopelejä ja harjoittaa muita urheilulajeja. Mutta monesti sielläkin piti suorituspaikat erikseen määrittellä ja muokata. Esimerkiksi seiväshyppy- ja korkeushyppytelineet pystytettiin itse. Hyppäämisessä käytetyt seipäät olivat tietenkin omakätisesti veistettyjä. Vastaavasti pelialueet ja koulun ympäristöön avatut hiihtolenkit määriteltiin omatoimisesti. Seuraavassa haastattelukatkelmassa kerrotaan, miten myös hyppyrimäki tampattiin itse koulun läheiselle vaaralle. Toimeen kannusti maailmalta kantautuneet viestit suomalaisen mäkihyppääjän Tauno Luiron menestyksestä ja ennätushyppyistä.

”Sehä oli sillo se (.) se mäkihyppy (.) tuli nii ku (1) Tauno Luuro, ni tuota se (.) ((naurahtaa iloisesti)) tuli kato sitte tuota (.) ni, me tavallisilla suksilla hypättii yli kymmenne metriä siellä koulu, (.) se ol se vaara ja tehtii se mäki ja (1) lumella vyllättii ja EI muuta ku sitte, ni ykstoista metriä minäki lensi siinä että (1) että kyllä sitä näitä kaikkea tämmösiä (.) tehtiin.” (Iäkäs mies, h1c.)

Kolmessa eri kylässä tehdyissä haastatteluissa nimettiin koulun piha tärkeimmäksi yksittäiseksi liikuntapaikaksi. Siellä sekä tytöt että pojat pelasivat muun muassa neljää maalia ja kisailivat itse määrittämässään urheilulajeissa. Mutta se ei ollut tietenkään ainoa ympäristö, missä saattoi kuntoilla ja kehittää ruumiin taitojaan. Kuten yllä lainatusta kertomuksestakin käy ilmi, niin kaikkia urheiluja liikkumismuotoja ei voinut harjoittaa koulun pihalla. Se ei ollut myöskään samalla tavalla kaikkien lapsien ja nuorten käytettävissä. Joka tapauksessa koulu tilana ja instituutiona kuvattiin monessakin suhteessa merkittäväksi paikalliseksi liikuntapaikaksi. Se oli sekä harjoitteluympäristö että kilpailujen järjestäjä.

Kodin ja koulun välinen etäisyys saattoi olla monelle liikkumisharrastusta suuntaava tai jopa rajoittava tekijä. Mutta ehkä sitäkin enemmän lapsien osallistumiseen vaikutti vanhempien suhtautuminen liikuntaan ja ylipäätään asioiden harrastamiseen.

Kylänuoriso omaksui vanhempiensa elämäntavat ja -asenteet, mutta oli myös asioita, jotka eivät periytyneet omilta vanhemmilta. Liikuntaharrastuksiin sosiaalistaminen ei sisällynyt työntekoa ja ahkeruutta korostaneen kotikasvatuksen tärkeimpiin tehtäviin. Monille modernit urheilumuodot tulivatkin tutuiksi vasta koulussa. (Itkonen 1996b, 133-139.) Oma vaikutuksensa oli maailmalta kantautuneilla viesteillä suomalaisten urheilijoiden sankariteoista. Ne levittivät käsitystä urheilukulttuurin erityispiirteistä ja yhteiskunnallisista arvostuksista. Myös rintamalta palanneet miehet edistivät osaltaan maaseutunuo-

rison liikuntatietoisuutta. Heidän kotiutumisensa jälkeen kylillä yleistyi esimerkiksi lentopallon pelaaminen, joka oli ollut yksi sotilaiden ajanvietteistä asemasotavaiheessa.

Kaikissa perheissä edes rintamaveteraanien pelailut eivät lisänneet liikuntaharrastuksen arvostusta. Kurinalaista työntekoa ja ahkeruutta korostaneet vanhemmat eivät antaneet arvoa asioiden harrastamiselle. He asennoituivat vähintäänkin varauksellisesti kaikkeen muuhun paitsi hyödylliseen tekemiseen eli toimeentuloon liittyvään toimeliaisuuteen. Tämä tuli esille vanhempien suhtautumisessa nuorison arvostamiin ilmiöihin yleensä. Heille sellaiset ajanvietteet, kuten liikuntaharrastukset, olivat joutavia ja turhanpäiväisiä asioita. Tämä seikka tiivistyi veljeksien haastattelussa seuraavaan toteamukseen:

Haastattelija: ”Oliko näin että (.) että tota (.) liikunta tai urheilu, niin (.) sitä kutsuttiin tämmöseks (.) nimeomaan turhanpäiväseks kiirehtimiseks?”

Haastateltava: ”Ei isä ei antanu sille oikee mittää arvoa. (1) Että sitä on parempaaki tekemistä, ku tyhjä juoksemine ((naurahtaa)).” (läkäs mies, h2e.)

Esimerkiksi veljesten perheessä sisarusparven liikuntakokemukset keskittyivät koulun voimistelutunneille. Vaikea oli kysyä pelilupaa isältä, joka ei lainkaan arvostanut koko liikuntailmiötä. Toki oli niin, että moni perheen lapsista ei ollut kiinnostunut pelailuista ja kilpailemisista. He viettivät vapaa-aikansa mieluiten jotenkin toisin.

Haastateltujen maaseutumiesten ei tarvinnut erikseen pohtia metsäpolkujen, hevosteiden ja muiden arkiliikkumisen väylien merkityksiä. Heidän puheissaan nämä reitit määrittivät pelkiksi liikkumisen pinnoiksi ja etäisyyksiksi sekä niiden kulkemiset pelkiksi ajallisiksi tapahtumiksi¹⁴. Ne olivat siirtymätapahtumia, joiden merkitys oli sama asia kuin niiden käyttötarkoitus. Myös siirtymisten syyt sisältyivät reiteillä liikkumisen selityksiin. Yleisesti ottaen miesten kertomuksissa toiminnan käytännölliset päämäärät muodostivat sen perustan, jota vasten kulloisenkin toiminnan ja toimintatilan merkityksiä arvoettiin¹⁵. Tekemisiin sisältynyt kokemuksellisuus ei juuri saanut tilaa miesten puheissa.

Sen sijaan haastateltujen naisten liikkumiskertomuksiin sisältyi käytännöllisten selitysten lisäksi myös tulkintoja luonnossa kulkemisen elämyksellisyydestä ja henkilökohtaisista merkityksistä. Aineiston perusteella ei voida todentaa, onko tämä havainto osoitus laajalti omaksutuista erilaisista representoimisen käytännöistä – sukupuolien erilaisista tavoista hahmottaa luonnon merkityksiä – vai onko kyse vain sattumasta. Valikoituiko haastateltaviksi sattumalta sellaisia naisia, jotka halusivat romantisoida lapsuusmuistojaan ja sellaisia miehiä, joilla ei ole tapana tulkita tuntojaan vieraan ihmisen kuullen? Aineiston perusteella ei siis voi muodostaa yleistystä siitä, oliko kokemuksellisuus ylipääntään sukupuolittunut puheenaihe.

¹⁴ Massey (2005, 122) kirjoittaa tilan erilaisista merkityksistä.

¹⁵ Saarikangas (2002, 56, 69) kirjoittaa tilan käytön ja sille annettujen merkityksien yhteydestä.

Vaikka tämän tutkimuksen aineisto ei ole riittävän laaja, jotta edellä esitettyihin kysymyksiin voitaisiin vastata tyhjentävästi, niin joka tapauksessa sen pohjalta voidaan esittää diskurssianalyttisesti kiinnostavia pohdintoja. Voidaan tarttua aineiston sisältämiin vihjeisiin ja niiden avulla hahmotella niitä erityispiirteitä, joita talonpoikaisen merkitysmallman kielelliseen tuottamiseen mitä ilmeisimmin liittyi.

Useissa tutkimuksissa talonpoikainen luontosuhde kuvataan elinkeinoperustaiseksi ja käytännönläheiseksi. Luonnon kulttuuriset merkitykset johdetaan yhteiskunnallisista rakenteista ja käytännöistä. Luonto määritellään erottamattomaksi osaksi talonpoikaisyhteisön toimeentuloa ja arkea.

Tämä tulkinta toistui säännönmukaisesti kaikkien niiden haastatteltujen henkilöiden puheissa, joiden maaseudulla vietetty lapsuus ajoittuu 1940-,-50 ja -60-luvuille. Miesten kertomuksissa ei muita tulkintoja edes esiinny - joitakin vihjailuja lukuun ottamatta. Sen sijaan naiset puhuvat myös elämyksellisistä kesistä ja mielenkiintoisista luontoretkeistä asiointimatkojen ja ulkona tehtyjen töiden lisäksi.

Kaiken kaikkiaan rakenteellisten merkitysten korostuminen jättää vähänlaisesti tilaa luontosuhteen henkilökohtaisuuden kuvauksille. Miehet kertoivat muun muassa työn tekemisestä, kalastamisesta ja metsästämisestä sekä arkeen sisältyneiden matkojen taittamisesta. Muutama totesi, että myös hupitarkoituksessa tehdyille hiihtolenkeille oli aikanaan keksittävä jokin muu syy. Luonnossa liikkuminen ei voinut olla itseisarvoista vaan se oli aina asetettava välineelliseen asemaan. Kuten aiemmin on todettu, niin naiset kertoivat myös muista merkityksistä, joita he lapsina olivat luontoon liittäneet.

Selvää oli, että maaseutuväestön käytännöllinen suhde luontoon oli yhteiskunnallisten rakenteiden ja kulttuurin ehdollistama. Toimeentulo oli riippuvaista maan ja vesistöjen antamista. Mutta luonto oli maaseudun asukkaille muillakin tavoilla merkittävä. Henkilökohtaisista kokemuksista puhuminen saattoi kuitenkin olla monestakin syystä epäsovinnainen. Tekemisen perusteluiksi niistä ei ainakaan ollut. Tämän vuoksi hupitarkoituksessa tehdyille maastoretkeille oli kehitettävä omat kiertoilmauksensa. Niistä oli puhuttava osana toimeentulon hankintaa ja muita keskeisiä kulttuurisia käytäntöjä.

Rakenteellisten selitysten korostuminen ei siis jättänyt paljoa tilaa luontosuhteen kokemuksellisuuden ja henkilökohtaisuuden kuvauksille. Näihin seikkoihin kuitenkin viitattiin: miesten puheissa mainittiin maastoretkien teko-syyt. Naisten lapsuusmuistoihin sisältyi puolestaan avoimia kuvauksia esimerkiksi elämyksellisistä kesistä ja maastoretkeistä.

Yleisimmin esiintyvä tulkinta talonpoikaisesta luontosuhteesta korostaa nimenomaan niitä luonnon merkityksiä, jotka liittyvät elinkeinonhankintaan ja kulttuurisiin käytäntöihin. Luonnossa liikkumisen kokemuksellisuus ei sisälly tämän peruskertomuksen keskeisimpiin aiheisiin. Näin on ollut mahdollisesti siitä syystä, että luonnossa liikkuminen oli niin jokapäiväistä. Sen syvällisempien merkityksien erottaminen välinearvoista oli vaikeaa. Ne ovat avautuneet vasta sitten, jos elinympäristö on syystä tai toisesta vaihtunut. Toinen asiaan oletettavasti vaikuttanut seikka on talonpoikaiskulttuurin miesvaltaisuus. Mies-

ten puheissa mitä ilmeisimmin korostuivat luonnon elinkeinoperustaiset tulokinnat enemmän kuin naisten. Miesten sukupuoli-identiteetit olivat myös tiiviimmin kytketty maa- ja metsätalouden käytäntöihin kuin naisten. Oman arvonsa tuntevan miehen oli puhuttava luonnosta maa- ja metsätalouden raaka-aineena ja työympäristönä. Hyödytön metsässä hääräminen oli epämiehekkästä puuhastelua.

4.4 Luontotuntemukseen kasvaminen

Yleisesti ottaen maaseutuelämää kuvaavissa lapsuusmuistoissa ulkona oleminen on usein esillä. Töiden vuoksi suuri osa työikäisten päivästä kului pelloilla, salomailla, vesillä ja pihapiirissä. Näissä ympäristöissä vietettiin myös vapaa-aikaa. Lapsetkin leikkivät pääasiassa ulkona.

”Joo leikkitti, metässähän ne leikit oli kaikki. (.) Kuusen alle (.) tehti majoja ja (.) muuta kaikkee tämmöstä. Ja sitte (1) juostiin siellä ja (.) kateltiin paikkoja ((hymähtää iloisesti)). Se iha semmosta lähetti vaa johoki ja (.) sieltä osaski, osattii pois ki aina. (.) Ia sem mä muista, et mä oo ollu kes, (.) kansakoulu neljännellä elikkä yheksäkymmenenvuotias, ku meille opetettiin ’suunnistamaa, suunnistamista’, että (.) se ope, yläluokan opettaja opetti meitä suunnistamaa. (.) Et se oli oikeestaa aika hieno homma.

Ite asiassa me ((rykäisee)) lapsuuen viiteentoistavuotee, ikävuotee asti asuttii syrjäkylällä. =Kirkolle kuustoista kilometriä, ni (.) käytännössä voi sanoa, että (.) ulkon, siis ei sisällä leikitty oikeestaa ollenkaa, et sitä melkee asuttii ulkona sillo, että (.) se oli melkeen (2) aina metässä. Ja sitte tota (.) osa ke-, kesistä oltii Kuusamossa sitte, ku mun isä on Kuusamosta oli kotosin, ni siellä sitten oltii kesiä. (.) Ja sielläki se paikka oli sitte, kirkolle nelkyt kilometriä ja (1) eikä autoo ja siellä sitä sitte oltii ((hymähtää)) mökillä ja juostii pitki mehtiä ja souvettii järvellä, et se oli ulkona olemista melkee.” (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Pohjoispohjanmaalaisen perheen lapset tottuivat pienestä pitäen liikkumaan metsässä – myös ilman vanhempiaan. Metsä oli heidän pääasiallinen leikki-paikkansa. Siellä muun muassa seikkailtiin, rakennettiin majoja ja kuljeskeltiin muuten vain. Metsässä osattiin liikkua ja sieltä myös osattiin pois eli takaisin kotiin. Kaiken kaikkiaan lasten paikkatieto lähimaastoista oli hyvin yksityiskohtaista. Kivien, puiden, kuoppien ja onkaloiden sijainnit olivat tarkkaan tiedossa. Mutta sosiaalistuminen paikallisiin luonnonympäristöihin ei ollut pelkästään lasten oma valinta, kuten seuraavista haastattelukatkelmista käy ilmi:

”SITÄ KU EI, SITÄ KU EI MUUTA OLLU. (.) Se, sehä, se oli varmaa nii ku siitä kiinni, että (.) eihä sitä ollu muuta.” (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Mies: ”MUTTA JOTAKI AINA PITI TEHÄ. Ei siinä ollu.”

Nainen: ”Ei ollu diskoja eikä telekkaria.”

Mies: ”Ei ollu diskoja eikä televisiio. SE O AINOASTAA LUONTO (.) ollu täällä.” (Iäkäs parinkunta, h2y.)

Se luontotuntemus, jonka haastatellut maaseutuihmiset lapsuudessaan sisäistivät, koostui paikkatietoudesta ja tietenkin omavaraistalouden edellyttämästä perinnetiedosta. Muun muassa kulkureittien, luonnossa liikkumisen taitojen, hyvien marjapaikkojen, hyödyllisten raaka-aineiden, luonnontuotteiden jalostamisen, saaliseläinten käyttäytymisen ja erilaisten pyyntitekniikoiden tuntemus muodostivat olennaisen osan siitä tietoperustasta, jonka varassa maaseutuyhteisön arkea elettiin. Käytännöllinen luontotuntemus oli tärkeä osa näiden yhteisöjen kulttuurista pääomaa.

Omavaraistalouteen sekä talonpoikaiseen elämäntapaan sisältyneet tiedot ja taidot karttuivat toimintaan osallistumisen myötä. Oppikirjojen lukeminen ei ollut kovinkaan merkittävä oppimisen tekniikka tai ainakaan kirjatietous ei näy millään tavalla haastateltavien lapsuusmuistoissa. Tärkein ja käyttökelpoisin tieto hankittiin kokeneiden esimerkkiä seuraamalla sekä asioita itse kokeilemalla ja tutkimalla.

Seuraavassa haastattelukatkelmassa on esimerkkejä joistakin kokeiluista, joiden avulla haastateltava teki luontoa itselleen tutuksi. Mielenjohteet ja halu ottaa selvää kannustivat evakosta palanneen perheen poikaa erilaisiin hankkeisiin. Muun muassa eläinten käyttäytymisestä tehdyt havainnot ja eläinten kohtaamiset herättivät kiehtovia kysymyksiä ja ideoita. Usein hän myös tarttui niihin ja ryhtyi mielikuvituksensa lumoamana käytännölliseen tutkimustyöhön.

Kaikki kokeilut eivät olleet kuitenkaan täysin harmittomia. Vanhemmat saattoivat tulkita ne jopa tahalliseksi vahingonaiheuttamisiksi eli konnuuksiksi, kuten haastateltava itse näitä tekojaan nimittää. Vanhempien antama palaute näistä tempauksista oli myös sen mukaista. Ymmärrystä ei juuri herunut, pikemminkin päinvastoin. Jokatapauksessa näiden kokeilujen myötä selvisi erinäisiä yksityiskohtaisia asioita eläinten käyttäytymisestä. Tiedon käyttökelpoisuus oli toissijainen asia. Tärkeintä oli oman uteliaisuuden tyydyttäminen omilla menetelmillä.

Mies: "Minä. (.) NO JOO JOO NII, ku minä vei kanamunia hara-, HARAKANPES-SÄÄ ja hauvotin sieltä kanapoikasja ja (.) ((haastattelija hymähtää)) ja (.) sitte tuli joo-o."

Haastattelija: "Mikäs siinä oli idea?"

Ville: "Siinäkö? (.) KOKKEILI! KAIKKIA TÄMMÖSIÄ kokeiluja."

Nainen: "IDEARIKAS NI..." ((huudahtaa keittiöstä))

Mies: "Mm. ((naurahtaa)) (.) mm-MIELIKUVITUSTA. ((kertoja ja haastattelija nauravat)) MINÄ MENI KÄVI JOKA AAMU KUUNTELEMASSA, ku se oli kaksikymmentä (.) yksivuorokautta täysi, ni kävi kuuntelemassa, että millo piipitys kuuluu. =Ja piipitys kuulu, ni minähä kiipesi puuhu ja (1) ja kävi hakemassa sitte pois sen sieltä ja TULI TÄNNE. =SE TÄSSÄ PIRTI LATTIALLA se juoksi kuule. =Miä oli nii ku emo ((haastattelija hymähtää)), kuule juoksi minu perässä, kuule [...]]. ((Naurahtaa)) Ja ((naurahtaa)) ja (.) sitte oli se (.) yksi. (.) Niitä konnuuksiaha tuli aina tehtyä sitte. (.) Meil oli sitte ku se navetta oli ja se (.) äitimuori sitte meni (.) MINÄ oli tuolla käymässä tuolla (.) Airosniemellä siel oli semmone vanha talo, ni sitte käytii siellä piettiin tanssiloisii, ni meni sinne sitte. Tietenki vähä kättelemää tyttölapsii sinne ja nii pois päi. (1) Ni ((naurahtaa)) (.) MINÄ TULI SITTE YÖLLÄ kotia, ni tästä semmonen (1)

neljäkilometriä tuossa [[Korpelaan]] (.) ni (.) (.) ni tuota (.) siin oli riekkoja sitte tuota (1) tiellä (.) ja mul ol semmone pitkä sähkölamppu (1) ni minä sitte niitä pani näyti sitte, no [[perkäälä]] ja (.) NE EI LÄHTENY SIITÄ MIHINKÄ se pysähty siihe. (.) Minä oti pillistä kiini ja pani (.) povvee, pusero povvee ja (.) käveli kotia ja vei kanahäkki, tuol o vielä muutama häkki. 'Aamulla heräsin, ni' [...] mikä RYÖKÄLE SIELLÄ ON siellä kanalassa ollu, ku siel o kaike maailma höyhenet ja mummu huutaa. ((Nauraa ja haastattelija hymähtää)) (.) Minä heräsi, että ((lausuu ääntään karhentaen)) JOO MINÄHÄ VEI SEN RIEKON SINNE. (.) Mutta ku se tuli päivä, ni sehä rupes hulluttelemaa. =Ei se pimiässä 'tee mittää'. (.) No kyllä ne (.) kehu taas." (Iäkäs pariskunta, h2y.)

Haastateltavan lintutietous karttui lisäksi kylän poikien yhteisissä riennoissa. Monena keväänä he muun muassa kilpailivat siitä, kenen tekemissä ja asentamissa lintupöntöissä pesii eniten kottaraisia. Myös kalastustaitoja ja -tietoja harjoitettiin poikien kesken. Yhtä lailla luonnon havainnoiminen oli läsnä tyttöjen leikeissä. Luontotuntemuksen kasvaminen oli siis lasten sosiaalisen toiminnan seuraus. Mutta monet asiat oli kuitenkin opeteltava aikuisten johdolla.

Huolimatta siitä, että naisten hallussa oli merkittävä osa omavaraistalouden tietovarannosta mainitaan miehet selvästi naisia useammin tärkeimpinä luontoon perehdyttäjinä. Miehet ovat ylipäätään selvänä enemmistönä luonnossa liikkumista käsittelevissä muistoissa. Etenkin erilaisissa luonnonympäristöissä kulkeminen, niissä selviytyminen, luonnon tarkkaileminen, eläinten jälkien tulkitseminen ja lajien tunnistaminen mainitaan miesten erityisosaamisen alueiksi. Luonto ymmärrettyä pihapiirin ulkopuolelle rajautuvaksi vapaaksi tilaksi kuvataan miehisen asiantuntemuksen valtakunnaksi. Tämä käsitys toistui myös suomalaisten suokokemuksia koonneessa aineistossa (Laurén 2006, 128-129).

Sota-aikana suurin osa aikuisista miehistä oli armeijan leivissä. Naisilla ja ikämiehillä – niin maaseudulla kuin kaupungeissakin – oli tuolloin vastuu kotitalouksien toimeentulosta ja lasten kasvattamisesta. Tämä naisten velvoitteiden lisääntyminen ei kuitenkaan näy niissä aineistoon sisältyvissä oppimiskertomuksissa, joissa käsitellään erätaitoihin ja ylipäätään luonnossa liikkumiseen harjaantumista. Sen sijaan kotirintamalla olleet isoisät ja -veljet nostetaan tuon ajan tärkeimmiksi luontotuntemuksen opettajiksi. Myös muut asepalveluksesta vapautetut miehet saattoivat osallistua nuorten opastamiseen.

Tätä myöhemmin syntyneissä lapsuudenmuistoissa isä kerrotaan henkilöksi, jonka johdolla luontoon ja luonnossa liikkumiseen pääasiassa perehdyttiin¹⁶. Isä näytti esimerkkiä muun muassa hillanpoiminnassa ja kalastamisessa. Oma taitolajinsa oli soutuvene ohjaaminen kalaverkkoja laskettaessa. Isä käsittelee verkkoja ja samanaikaisesti antoi lapselleen ohjeita siitä, missä suunnassa veneen tulisi kulloinkin olla ja miten airoja tulisi käyttää. Verkot saattoivat nimittäin sotkeentua, jos vene liikkui vikasuuntaan. Se oli tilanne, jonka isä halusi aina välttää. Tästä syystä neuvomisen sävy vaihteli sen mukaan, miten hyvin airojen käsittelijä tehtävissään onnistui. Tämä seikka todetaan seuraavassa, tosin hieman iroisesti ilmaistuna.

¹⁶ Vrt. Laurén 2006, 129.

"Ja tuota 'kuitenki muista' ku minäki oo ollu (.) 'ollu nuorena' (.) mä oo ollu ensimmäisiä kertoja verkolla, ni (.) kyl se isä oli, ISÄ NII KU VERKKOJA LASKI JA MINÄ SOUVI, että sitte saanu. =Se soutu miehe[[homma]], ni se o tarkkaa hommaa." ((naurahtaa)) (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Salomailla viihtynyt isä oli esikuvana lapsilleen. Hän oli erämies, joka opetti myös jälkikasvunsa liikkumaan ja selviytymään maasto-olosuhteissa. Hän muun muassa antoi selkeitä toimintaohjeita ja neuvoi, miten metsäretkille tuli varustautua. Hän korosti erityisesti oikean asennoitumisen merkitystä. Jos eksyy, niin kotiin löytää varmasti aina, kun vain maltilla jaksaa reittiä etsiä. Kaikesta kaikkiaan isän suhteesta salomaihin välittyi suuri kiintymys ja kunnioitus, jota ei tarvinnut erikseen käsitteellistää. Isän rooli luontotuntemukseen kasvattajana tiivistyy seuraavassa haastattelukatkelmassa.

Haastateltava: "Joo, no esims isä, isän mukana ku kulki, ni (1) isällä oli kyllä aika hyviä juttuja. Että see (1) oppi tavallaan, (.) opetti tavallaan kulkemaan silleen, että siel ei tarvii pelätä. (.) Että se, semmonen niiku (.) oikea asenne siihen, että mitä se haittaa, jos eksyy (.) Ei se nyt nii vaarallista ((lausuu nauraen)). Tulee pois sitte, ku löytää. Et ei se (.) ja sitte just se, et tulitikut pitää olla aina mukana ja (.) JA SEN isä opetti, että jos meet marjaa ekkä tie mihi meet, ni ota aina kompassi mukkaa ja kato tien suunta (.) ja sitte lähet sitä kohti jos meinaat eksyä. Että tämmösiä jippoja sitte, että."

Haastattelija: "Joo. Olik siin (.) muuten, oisko sitte (.) siihen liittynyt jotain tämmöstä ikään kun (.) elämänfilosofiaa sitte siihen (.) juttuun, et tämmöst ikään kun (.) erämiehen filosofiaa?"

Haastateltava: "Ei. (.) Emmä oikee usko. (.) Isä ei ollu mikään tämmöne (1). Se vaan oli (.) erämies, 'semmonen'. Että ei se niiku (.) mitenkää filosofoinu sitä asiaa. Hän tykkäs olla metässä ja (.) kalastaa ja (.)" (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Kertomuksien sisältämä luontotuntemus on tärkeä osa sitä kulttuuriperintöä, joka on kuljetettu maaseutusukupolvilta toisille. Se on luonteeltaan käytännönläheistä ja sellaisenaan perinteisten luonnonkäytönmuotojen perusta. Se on eräänlaista soveltavaa tietoa, jonka totuus riippuu siitä, miten hyvin se palvelee käytännöllisiä päämääriä. Se on tietoa toiminnasta, toimintatilasta ja toiminnan edellyttämistä taidoista. Samalla se on tietoa siitä, miten asiat ovat olleet ennenvanhaan.

Tätä perinteistä luontotuntemusta voi myös luonnehtia sen mukaan, mitä se ei sisällä. Luonnontieteelliselle ja filosofiselle ihmettelylle ei juuri ole sijaa niissä kertomuksissa, joissa haastateltavat kuvaavat tietojensa ja taitojensa karttumista. Ne eivät sisällä esimerkiksi biologista perustietoa erilaisista ekosysteemeistä ja lajien käyttäytymisistä tai esteettisiä pohdintoja mielen ja luonnossa liikkumisen suhteesta. Teoretisoivat tulkinnat eivät muutenkaan kuulu näihin tarinoihin. Sen sijaan puheissa korostuvat sellaiset opit, jotka ovat joko saatu edeltäviltä sukupolvilta tai hankittu itse asioita kokeilemalla. Perinteinen luontotuntemus on muodostunut suurelta osin omakohtaisista havainnoista ja kokemuksista. Monet luontoa ja luonnossa liikkumista koskevat oivallukset ovat aidosti omatekoisia.

Erilaiset luonnonympäristöt ovat olleet välittömästi ja kokonaisvaltaisesti läsnä haastateltavien lapsuudessa ja myöhemmässä elämässä. Luonto on ollut

erottamaton osa heidän elämäkerrallistaan. Tässä suhteessa he ovatkin todellisia luonnon ja luonnossa liikkumisen tuntijoita. Heidän asiantuntemuksensa on muodostunut lukuisissa erilaisissa jokapäiväisen elämän tilanteissa. Tämä tietous on heille jopa niin itsestään selvää, että sen raportoiminen aiheuttaa omat haasteensa. Monialainen ja kokemusperäinen luontotietous ei välttämättä edes artikuloidu sanoissa vaan teoissa.

4.5 Yhteisölliset käytännöt ja eriytyneet luontosuhteet

Ne haastattelut, joihin edellä on viitattu, ovat ennen muuta kuvauksia maaseutuelämän menneisyydestä ja talonpoikauskulttuurista. Niissä painottuvat kertomukset niistä erilaisista omavaraistalouden käytännöistä, joiden vuoksi metsissä, soilla ja vesistöillä liikuttiin. Näiltä osin haastattelujen sisältämät tarinat ovat hyvin samankaltaisia. Ne luovat yhtenäisen tulkinnan luonnossa liikkumisen kulttuurisista merkityksistä esimoderneissa traditionaalisissa paikallisyhteisöissä.

Perinteisistä käytännöistä kerrottaessa toiminnan merkityksiä ei eroteta yhteisön taloudellisista ja sosiaalisista päämääristä. Käsitykset luonnosta ja luonnossa liikkumisesta kytketään ennen kaikkea työhön, toimeentulon hankkimiseen ja hyödylliseen tekemiseen¹⁷. Maat, metsät, suot ja vesistöt määritetään toimeentulon lähteiksi. Omavaraistaloudessa elettäessä ne eivät olleet ihasattelun kohteita vaan ruumiillisen työn ja tekemisen paikkoja. Ne myös tunnettiin toiminnallisesti. Omavaraistaloudellinen luontotuntemus ilmeni nimenomaan erilaisissa ruumiillisuuden käytännöissä. Maata osattiin viljellä, metsätöitä osattiin tehdä, karjaa osattiin hoitaa, riistaa osattiin metsästä, hyvät marja- ja sienipaikat tiedettiin, hyödylliset luonnontuotteet tunnettiin, erämailla osattiin liikkua ja paikalliset luonnonympäristöt tunnettiin. Kaiken kaikkiaan tässä kerronnassa luonnossa liikkumisen selitykset, luontotietous ja luonnon merkitykset juonnetaan niistä käytännöistä, jotka ovat liittyneet maaseutuyhteisöjen perinteisiin elinkeinoihin.

Luonnossa liikkumista ei kuitenkaan selitetä pelkästään toimeentulon hankkimisella ja omavaraistaloudellisen hyödyn tavoittelemisella. Niiden lisäksi esitetään muitakin syitä, joiden vuoksi luonnossa kuljettiin. Tässä yhteydessä mainitaan muun muassa tärkeiden asioiden toimittamiset, koulumatkat, sukulaisten tapaamiset sekä leikit ja kisailut. Yleisesti ottaen luonto ymmärretään erottamattomaksi osaksi perinteisten maaseutuyhteisöjen sosiaalista tilaa – toisin sanoen talonpoikaista kulttuuria ja elämäntapaa. Yhtäältä luonto kuvataan alueeksi, jonka keskellä kyläyhteisöt elivät. Kyläläiset ovat ottaneet luonnosta jokapäiväisen leipänsä sekä käyttäneet ja muokanneet sitä tarkoituksiensa mukaisesti. Toisaalta paikalliset luonnonympäristöt tulkitaan olosuhteiksi, jotka monellakin tavalla vaikuttivat maaseutuyhteisöjen elinkeinoihin, kulttuureihin

¹⁷ Vrt. Holmila 2001, 128-129.

ja sosiaaliseen elämään. Ympäristö asetti omat ehtonsa sosiaaliselle toiminnalle ja tältä osin muokkasi kulttuurisia käytäntöjä.

Luonnolle ja luonnossa liikkumiselle annetut merkitykset muodostetaan hyvin käytännönläheisesti. Korkea työmoraali, toimeentulo ja muut arkiset velvoitteet määrittävät ne tavat, joilla luonnosta tavallisesti puhuttiin tai joilla oli soveliaista puhua luonnosta. Esimerkiksi metsä kerrotaan työympäristöksi ja metsästysmaaksi. Sen asukkaat eli eläimet ja kasvit esiintyvät puheissa raaka-aineina. Vastaavasti metsäpolun merkitys liitetään sen käyttöön: polku oli kulkemista varten.

Luonnon ja luonnossa liikkumisen merkitykset johdetaan toimeen tulemisen ja ruumiillisen tekemisen päämääristä eikä esimerkiksi romanttisekologisesta maailmankatsomuksesta ja käsitteistöistä. Nämä tulkinnat muodostuvat työn ja ruumiillisen tekemisen kuvauksista. Arkisen elinpiirin merkityksien syvälinen analysointi ei ole tarpeen. Luonto kuvataan tutuksi ympäristöksi, jota ei tarvinnut erityisesti ihmetellä. Liikkumisen merkitykset kiinnitetään siihen asiaan, jota on oltu toimittamassa. Fyysisen ympäristön piirteet jätetään tiedostetun tekemisen taustalle¹⁸. Kaiken kaikkiaan luonto kuvataan yhtä joka-päiväiseksi asiaksi maaseudulla lapsuutensa viettäneelle kuin kaupunkitila siihen sosiaalistuneelle.

TAULUKKO 3 Koonti luonnossa liikkumisen traditionaalisia käytäntöjä sekä niiden merkityksiä kuvaavista sanoista ja lausumista.

Havaintoyksiköt	Aineistonäytteet
Luonnossa liikkumisen käytäntöjä kuvaavat sanat ja lausumat	asiointimatkat, kalastus, karjanhoito, kyläily, koulumatkat, marjastus, metsästys, metsätyöt, niittyhommat, peltotyöt, polttopuidenkeruu, sienestys, turpeennosto
Käytäntöjen tarkoituksia määrittävät sanat ja lausumat	leikki, päivittäismatkojen kulkeminen, työnteke, raaka-aineiden ja elintarpeiden hankkiminen, välttämättömien ja hyödyllisten taitojen oppiminen
Käytäntöihin osallistumisen perusteluita määrittävät sanat ja lausumat	joutuminen, pakko, arjessa selviytyminen ja suoriutuminen, toimeentulon hankkiminen, vastuu
Liikkumisympäristöjä luonnehtivat sanat ja lausumat	jänkä, järvi, kinttopolku, kärrypolku, lampi, latu, metsä, pelto, polku, saari, salomaa, selkonen

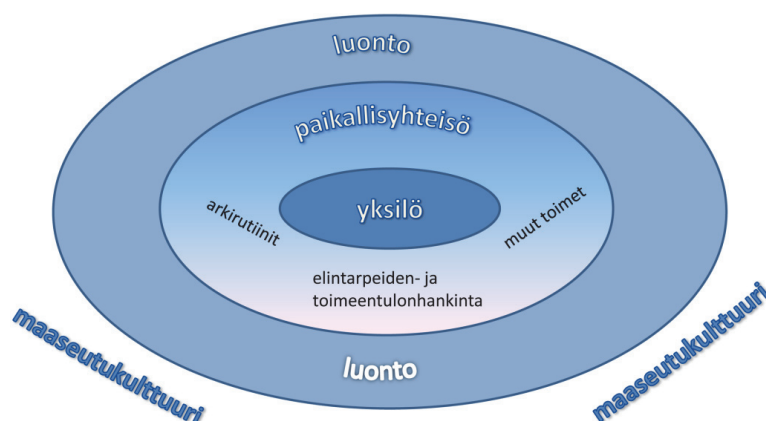
Nämä kertomukset muodostavat lausumakokonaisuuden eli representaation luonnossa liikkumisen perinteisistä käytännöistä. Tämä lausumakokonaisuus nimetään traditionaalis-pragmaattiseksi luonnossa liikkumisen representaatioksi. Sen juuret ovat omavaraistalouden käytännöissä ja maaseudulla asumisessa. Se on kuvaus läheisestä luontosuhteesta. Tämä läheisyys ei viittaa niinkään yksilöiden asennoitumiseen ja tunteisiin vaan ennemminkin kulttuuriseen riippuvuuteen ja suuntautumiseen. Koonti luonnossa liikkumisen traditionaalisia käytäntöjä sekä niiden merkityksiä kuvaavista sanoista ja lausumista on esitetty

¹⁸ Lefebre (2002, 11) kirjoittaa tilan ja tilan käytön suhteesta.

talukossa 3. Kuviossa 2 on havainnollistettu luonnon ja luonnossa liikkumisen asemaa ihmisten arjessa traditionaalisen maaseutukulttuurin kontekstissa.

Traditionaalis-pragmaattista luonnossa liikkumisen representaatiota ilmentävät yksittäiset tarinat korostavat niitä yhteisöllisiä tarpeita ja käytäntöjä, jotka kohdistuivat maahan, metsään, vesistöihin ja vuodenaikoihin. Yksilöiden käytännöllinen suhde luontoon ei riippunut henkilökohtaisista mieltymyksistä. Se oli kulttuuriin sisältyneet väistämätön asia. Yksilö oli toimijana laajemmassa kulttuurin ja luonnon vuorovaikutuksessa. Hänen henkilökohtaiset kosketuksensa esimerkiksi metsään ilmensivät sitä yhteisöllistä elämäntapaa, jota hän noudatti. Toisin sanoen luonnon ja luonnossa liikkumisen merkitykset eivät riippuneet yksilöistä vaan kulttuurisista, taloudellisista ja sosiaalisista rakenteista. Tulkinnat johtuivat yhteiskuntarakenteen ominaisuuksista eikä yksilön arvostuksista – yhteisön määrittämästä luontosuhteesta. Tämä käy ilmi muun muassa siitä, miten haastateltavat kuvaavat suhdettaan omavaraistalouden käytäntöihin. Tässä yhteydessä korostuvat pakon ja välttämättömyyden sanastot¹⁹. Haastateltavat eivät itse pohdi tekemisen tarkoituksia vaan kertovat niistä itseltään selvistä syistä, joiden vuoksi luonnossa liikuttiin.

KUVIO 2 Luonnon ja luonnossa liikkumisen asemaa ihmisten arjessa traditionaalisen maaseutukulttuurin kontekstissa

Traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio siis liittyy yhteen kuvaukset niistä taloudellisista, sosiaalisista ja kulttuurisista olosuhteista, joissa luonnolla ja ruumiillisella tekemisellä on ollut tärkeä asema. Se on tulkintaa esimodernista yhteisöstä ja traditionaalisesta elämäntavasta, joka paitsi jäsentää yhteisöllistä muistia myös aikanaan vartioi konstruoimaansa sosiaalista todellisuutta²⁰. Toisin sanoen on syytä olettaa, että omavaraistalouteen perustuneissa kyläyhteisöissä tämä representaatio on kuulunut erottamattomasti siihen sosiaalisuusprosessiin, jonka myötä uudet sukupolvet omaksuivat taloudenpidon käytännöt ja paikallisen moraalikulttuuriin. Se sisältää tulkinnan yli-

¹⁹ Vrt. Laurén 2006, 120-127; Sironen 1995, 12.

²⁰ Lehtinen (2003, 17) ja Giddens (1995, 92) kirjoittavat traditionaalisten yhteisöjen piirteistä.

päätään ruumiillisen tekemisen merkityksistä talonpoikaiskulttuureissa (Giddens 1995, 115).

Traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio on kertomus yhteisöllisistä käytännöistä, arvostuksista ja uskomuksista – siitä, miten kyläyhteisössä tietyt asiat tehtiin ja myös siitä, miten ne piti tehdä. Kaiken kaikkiaan tämä representaatio sanallistaa sen arkiymmärryksen ja perinnetietouden, josta johdettiin käsitykset ruumiillisen tekemisen ensisijaisista merkityksistä.²¹ Seuraava haastattelukatkelma osaltaan valaisee tähän yhteisölliseen tulkintakehikkoon sisältyviä selityskäytäntöjä. Siinä viitataan kahteen uskemukseen, joiden perusteella määriteltiin puunkaatoitoiden ja karjaeläimen teurastamisen oikea hetki. Vaikka toinen haastateltavista suhtautuu varauksellisesti uskomuksien totuusperään, hän kuitenkin toteaa noudattaneensa niihin sisältyvää ohjetta.

Haastateltava 1: ”Nii ja (.) sahapuu, ni se piti hakate yläkuulle²².”

Haastattelija: ”Aha. (.) Mikäs taika siinä on sitte.”

Haastateltava 1: ”No ne meinas, et jos alakuulle hakataa, ni [[lahhoaa]]...”

Haastattelija: ”Joo-joo.”

Haastateltava 1: ... ” [[Kyllä nykysi ihmiset nauraa]], mut nii se o ollu vaa toiki. Ja pärepuuhan esimerkiks [[sitte ku oli]] yläkuu. (.) Ja eluka, elukan teurastus, (.) ku navetasta [[...]] otettiin, ni se, (.) se oli yläkuun hommia.”

Haastattelija: ”Mites kaua tämmöstä ohjetta on noudatettu sitte?”

Haastateltava 1: ”No meillä oli iha [[kii...]], ku meil oli, karjaa ku yläkuulle ku teurastettii.”

Haastattelija: ”Joo-joo.”

Haastateltava 2: ”Eihä sitä passaa luopua, ku semmone on kerra [[opetettukki]] ((naurahtaa)).” (Kaksi iäkstä miestä, h4y.)

Maaseutuväestön suhde luontoon ei ole ollut kuitenkaan niin yksiselitteinen kuin se edellä on kuvattu (Holmila 2001, 128.). Siitä huolimatta, että paikallisyhteisö on pitkälti määrittänyt sen, millaisia merkityksiä luonnolle on yleisesti ottaen annettu tai miten sitä on arvotettu, ovat yksilöiden henkilökohtaiset suhteet luontoon voineet poiketa toisistaan merkittävästikin. Muun muassa perheen varallisuus ja elannonhankkimisen muodot sekä sukupuolien välinen työnjako ovat vaikuttaneet siihen, miten ja kuinka paljon yksilöt ovat erilaisissa luonnonympäristöissä liikkuneet. Myös yksilöiden kiinnostuneisuudella ja suuntautumisella on ollut merkityksensä. Erot sosiaalisissa ja kulttuurisissa asemassa ovat näkyneet eroina tilojen ja paikkojen käyttämisessä ja tulkitsemisessä. Eri liikkumisympäristöillä on ollut omat pääasialliset käyttäjäkuntansa.

²¹ Giddens (1995, 93-115) kirjoittaa traditionaalisten kyläyhteisöjen moraalikulttuurista.

²² Nousevan kuun aika

Maaseutuyhteisöissä kotitalouksien toimeentulo perustui suurelta osin omavaraisuuteen. Monet kotitaloudet eivät kuitenkaan olleet omavaraisia. Esimerkiksi pientilojen viljelyala ei tuottanut riittävästi, jotta siitä olisi saanut perheelle leipäviljan koko vuodeksi. Sellainen väki, jolla ei ollut laisinkaan maata hallinnassaan sai olla ilman sitäkään vähää. Riista, kalat, marjat ja sienet olivat tietenkin merkittävä lisä kaikkien maaseutukotitalouksien ruokapöytiin ja toimeentuloon. Mutta pelkällä metsän ja veden viljalla ei perhettä elättänyt. (Oksa 1998, 106-109; Ahponen & Järvelä 1983, 37.)

Niiden kotitalouksien, jotka eivät olleet omavaraisia, oli siis hankittava elantonsa muualta tai muulla tavalla kuin maata viljelemällä. Käden taidot, palkkatyö ja ammattimainen keräilytalous olivat tavanomaisimpia muita toimeentulon lähteitä. (Ahponen & Järvelä 1983, 36-39.) Metsäyhtiöt työllistivät suuria miesjoukkoja ennen metsätöiden koneellistamista (Björn 1999, 97; Oksa 1998, 108). Myös sellaiset perinteiset elinkeinot, kuten metsästys ja kalastus, toivat merkittävän osan joidenkin kotitalouksien toimeentulosta (Lappalainen 1998, 57). Erikoistuneita käsityöläisiä, kuten seppiä, muurareita, suutareita ja räätäleitä, tarvittiin maaseutuyhteisöissä aina jonkin verran. Lisäksi maaseudulla oli myös palvelualan, kirkon ja julkisen vallan edustajia.

Tuotannollinen erikoistuminen, palkkatyö ja maanomistusolot synnyttivät erilaisia tilasuhteita. Esimerkiksi maatilan omistajuus, pienviljelijäisyys ja metsätyöläisyys olivat asemia, jotka vaikuttivat siihen, miten yksilöt arvottivat erilaisia ympäristöjä ja miten he olivat niiden kanssa tekemisissä. Talolliselle omat maat ja metsät olivat monella tavalla tärkeitä. Ne olivat muun muassa toimeentulon takeita ja sukuperintöjä sekä varallisuuden ja paikallispoliittisen vaikutusvoiman osoittimia. (Holmila 2001, 128-129.) Pienviljelijälle oma maatilkku oli ennen kaikkea välttämättömien elintarpeiden lähde. Sen sijaan varmuusvaranoksi ja arvoallan pönkittäjäksi siitä ei ollut. (Ahponen & Järvelä 1983, 36-39.) Vastaavasti metsätyöläisen suhde metsään määrittyi hyvin käytännönläheisesti ilman omistamisen ja politiikan symboliikkaa. Palkkatyö ja perheen toimeentulo vaikuttivat siihen, miten hän metsää arvotti. (Rannikko 1996, 29-31, 47.) Nämä erilaiset tuotannollis-taloudelliset asemat selittivät myös tiettyjen käytäntöjen erilaisia merkityksiä. Esimerkiksi kalastus oli talollisille vakituinen osa monimuototaloutta, mutta kalastukseen keskittyneille ja köyhille kotitalouksille se oli välittömän elannon hankkimista (Lappalainen 1998, 76).

Siinä, missä varallisuus ja toimeentulohankinta muovasivat yksilöiden suhdetta luontoon, myös sukupuolien välinen työnjako osaltaan sääteli yksilöiden luonnossa liikkumista. Marjastusta ja sienestystä lukuun ottamatta kodin ulkopuolella tehtävät ja ruumiillisesti raskaat työt olivat yleisesti ottaen miesten heiniä. Hevosvetoisesti tehdyt peltojen muokkaukset, suoniittyjen niittämiset, turpeennosto, tukkien ja tarvepuiden tekemiset, metsästämiset ja kalastamiset muiden muassa kuuluivat tähän joukkoon. Naisten vastuulla puolestaan olivat kotityöt ja karjanhoito. Näiden lisäksi naiset saivat tarpeen tullen osallistua myös niin sanottuihin miesten hommiin. Sen sijaan miehet eivät niinkään ottaneet osaa kodinhoitotehtäviin. (Vakimo 1996,194; Ahponen & Järvelä 1983, 38; Jallinoja 1979, 17-23.)

Miesten ja poikien elinpiirit ovat olleet naisten ja tyttöjen elinpiirejä laajempia. Kaukana kotoa sijaitsevat metsätyömaat, suoniityt sekä metsästys- ja kalastusmaat ovat olleet maskuliinisen toimeliaisuuden alueita. Ne ovat olleet miehille sekä työympäristöjä että mielekkään tekemisen ja yksityisyyden alueita. Sen sijaan marjastusta ja sienestystä lukuun ottamatta naisten pääasialliset toimintatilat ovat rajautuneet pääasiassa kodin lähipiiriin. Näin ollen naisilla ja tytöillä ei ole ollut samoja mahdollisuuksia kuin miehillä ja pojilla liikkua kodin ulkopuolella ei sen enempää työtä tehdessään kuin muutenkaan. (Laurén 2006, 132-133; Humberstone 2003, 111, 117; Holmila 2001, 132.) Myös heidän suhdettaan luontoon on pidetty etäisempänä kuin miesten ja poikien. Maaseudulla varttuneiden lapsuusmuistoissa nimenomaan isä tai isoisä kerrotaan henkilöksi, joka on välittänyt luonnon yhteisölliset merkitykset ja ylipäätään kulttuurisen luontosuhteen seuraavalle sukupolvelle. Äitiä ei näissä yhteyksissä juurikaan mainita. (Laurén 2006, 128; Ahponen & Järvelä 1983, 33-35.)

Erot maaseutuasukkaiden luontosuhteissa ja luonnossa liikkumisessa eivät kuitenkaan selity pelkästään kulttuurisilla ja sosiaalisilla asemilla, kuten sukupuolella, ammatilla ja maaomistajuudella. Myös henkilökohtaiset mieltymykset vaikuttivat siihen, kuinka paljon salomaita ja vesistöjä koluttiin. Esimerkiksi kalastaminen ja metsästäminen uskottiin perheessä niille pojille, jotka olivat niistä innostuneita. Heille metsä lampineen ja järvineen on ollut paitsi työympäristö myös mielitekojen tyyssija ja elämyksellisyyden maailma. Se on ollut yksityisyyden ja itsensä toteuttamisen tila. Kaikille pojille sillä ei ole ollut näin kokonaisvaltaista merkitystä – tai ainakaan heidän suhteensa metsään ei ole rakentunut samalla tavalla. He viettivät töiltä lienneen aikansa ennemmin muissa puuhissa. Heidän mielenkiintonsa kohteet löytyivät esimerkiksi tekniikasta, kirjallisuudesta tai yhteiskunnallisista keskusteluista. (Simula & Itkonen 2008, 192; ks. myös Lappalainen 1998, 337.)

Joka tapauksessa yksilön omaksuma kulttuuri-identiteetti ja hänen osakseen tullut sosiaalinen rooli vaikuttivat ratkaisevasti hänen luontosuhteeseensa ja hänen tapaansa puhua suhteestaan luontoon. Etenkin sukupuoli oli tällainen liikkumis- ja tulkintakäytäntöjä määrittävä tekijä. Haastatteluissa sukupuoleen perustuvat erot kävivät ilmi paitsi työnjaosta myös luonnossa liikkumisen kokemuksellisuudesta puhuttaessa. Haastattelut vahvistivat käsityksen, että luonnossa liikkuminen oli monelta osin eri juttu miehille kuin naisille.

Kaiken kaikkiaan traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio jäsentää yksilöiden ymmärrystä ruumiillisen toimeliaisuuden merkityksistä perinteisissä kyläyhteisöissä. Se kuvaa sen kulttuurisen kontekstin, jonka puitteissa fyysistä tekemistä ja liikkumista arvotettiin. Se kytkee luonnossa liikkumisen merkitykset ennen kaikkea omavaraistalouteen ja sen piirissä vaalittuun sukupuoliperusteiseen työnjaon normistoon. Se korostaa käsitystä, jonka mukaan pellot, metsät, suot ja vesistöt olivat pääasiassa miesten toimintatiloja. Piirtyy toimeentulon ja arjen käytäntöjen sekä hegemonisen maskuliinisuuden määrittämä kuva luonnossa liikkumisesta ja maaseutukulttuurien luontosuhdeperinnöstä (Humberstone 2003, 112-117; Pedersen 2003, 122-124).

Traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio ei ole ainoa tulkinta perinteisten liikkumiskäytänteiden merkityksistä. Menneiden aikojen muisteluihin sisältyi viittauksia muun muassa luonnon estetiikkaan ja elämyksellisiin hetkiin luonnossa. Mutta etenkin miehet halusivat korostaa luonnossa liikkumisen ehdottomuutta ja työperäisyyttä. Heidän puheissaan toistui käsitys hyödyn tavoittelemisesta kaiken tekemisen normatiivisena päämääränä. Lapsuusmuistoissa ei ollut juurikaan tilaa luonnossa liikkumisen elämyksellisyyttä ja virkistävyyttä käsittelevälle diskurssille. Tähän tulkintatapaan ei oltu sosiaalistuttu eikä sitä pidetty sosiaalisesti suotavana.

4.6 Maaseutuelämän ja perinteisten käytäntöjen uudet tulkinnat

Maaseutuyhteisöissä omavaraistalouden merkitys säilyi pitkälle 1900-luvulle (Lappalainen 1998, 58). Erityisesti pientilat, joiden toimeentulo koottiin useasta lähteestä, olivat riippuvaisia itse tuotetuista elintarvikkeista ja hyötyesineistä. Elannon hankkimiseksi pientilojen ihmiset tekivät epäsäännöllisiä palkkatöitä, viljelivät peltotilkkujaan, pitivät muutamia karjaeläimiä sekä keräsivät ja pyysivät luonnontuotteita. (Ahponen & Järvelä 1983, 35-37.) Muun muassa pelto- ja metsätyöt, luonnontuotteiden kerääminen, pyytäminen ja säilöminen, erilaisten pyyntitapojen taitaminen sekä oma ruumiillinen työ olivat heille elämisen perusasioita 1900-luvun puolivälin jälkeenkin. Luonto oli heille jokapäiväinen elannonhankkimisen ja liikkumisen ympäristö.

Vielä 1950-luvulla valtakunnan politiikassa tehtiin päätöksiä, joilla pyrittiin turvaamaan pienviljelyn kannattavuus. Yksi tärkeä perustelu oli se, että metsäteollisuus oli vielä tuolloin riippuvainen maaseudulla eläneiden ihmisten työvoimasta (Karisto et al. 2006, 60-61; Björn 1999, 93). Kun koneita ei ollut, niin metsien hakkuut ja tukkien kuljettaminen oli tehtävä lihasvoimalla. Suurilla metsätyömailla tarvittiinkin kymmeniä miehiä ja useita hevosia. (Björn 1999, 98.) Metsätyömiesten ruokkiminen ja savottakämppien siivoaminen työllisti aina muutaman naisenkin (Rannikko 1996, 31).

Palkallisia metsätöitä ei kuitenkaan riittänyt koko vuodeksi. Savotat olivat aina talvella, jolloin tukkien kuljettaminen pois metsistä oli helpointa. Muina vuodenaikoina oli metsätyöläisten hankittava elantonsa muilla keinoin. (Björn 1999, 98.)

Osittaiseen omavaraistalouteen ja kausittaiseen palkkatyöhön perustunut toimeentulonhankinta mukaili vuodenaikoja. Keväällä kynnettiin pellot, huollettiin kotitilaa ja tehtiin monenlaisia ulkohommia. Kesät menivät maataloustöissä. Hoidettiin viljelyksiä ja karjaa, korjattiin sato sekä tehtiin heinätöitä. Loppukesällä ja syksyllä täytettiin marja-, sieni- ja riistavarastot sekä valmistauduttiin muutenkin talven tuloon. Talvet uurastettiin palkkolisina metsäyhtiöiden savotoilla. (Björn 1999, 98.)

Metsäyhtiöt ja pienviljelijät olivat riippuvaisia toisistaan. Yhtäältä pienuotoiseen maatalouteen perustunut maaseudun asuttaminen turvasi metsäteollisuudelle työvoiman saatavuuden savottakausina. Toisaalta kausittaiset met-

sätyöt tarjosivat pientilallisille mahdollisuuden pitää yllä perinteistä talonpoikaista elämänmuotoa. Tämä riippuvuussuhde viivytti yhteiskunnallisen rakennemuutoksen etenemistä ja markkinatalouden leviämistä. Se suojasi viimeiseen asti ajatusta talonpoikaisen Suomen jatkuvuudesta. (Karisto et al. 2006, 60-61.)

Maaseudun tärkeimpien elinkeinojen koneellistaminen muutti ratkaisevalta tavalla maaseudun vaihtosuhteita. Maataloudessa koneiden käyttö yleistyi (1950-luvulla) jotakuinkin kymmenen vuotta aikaisemmin kuin metsätaloudessa. Metsätöissä konekantaan siirryttiin pääosin 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa. (Oksa 1998, 109-110.)

Metsätöiden koneellistamisen myötä kausittaiseen palkkatyöhön ja pienviljelyyn perustunut elämäntapa kriisiytyi ja katosi 15:ssä vuodessa. Metsätyöt tehostuivat eikä metsäteollisuus ollut enää riippuvainen pientilojen työvoimasta. (Oksa 1998, 31-34, 109.) Lyhyessä ajassa nämä ihmiset joutuivat omaksumaan modernien työmarkkinoiden pelisäännöt ja omakohtaisesti kokemaan sen, miten markkinatalous hallitsee sekä politiikkaa että ihmisjoukkoja. Kun metsätöiden ja pienviljelyn välinen sidos purkautui, ei syrjäkylillä asumista tukevalle maaseutupolitiikalle ollut enää perusteita. Suurten joukkojen oli lähdeittävä etsimään uusia toimeentulonlähteitä teollisuuspaikkakunnista ja asutuskeskuksesta. (Meinander 1999, 362.)

Moderniin tuotantotapaan ja markkinatalouteen siirtyminen koetteli myös omavaraisia tiloja ja maataloustyöläisiä. Talonpoikaistalous ei kuitenkaan romuttunut, kuten pienviljelijyyteen ja kausittaiseen palkkatyöhön perustunut talousmuoto. Maatalouden siteet maaseutuasumiseen säilyivät. Talonpoikainen elämäntapa kuitenkin muuttui ja harvinaistui samaa tahtia maatalouden nykyaikaistamisen ja globalisoitumisen kanssa. (Oksa 1998, 31-34, 109; ks. myös Malinen 2000, 25.) Tämä kehitys on jatkunut edelleen 2000-luvullakin (Knuuttila & Rannikko 2008, 17).

Maatalouden modernisoimisen myötä omavaraisista maatiloista tuli perheyriyksiä, jotka myivät suurimman osan tilansa tuotannosta (Karisto et al. 2006, 63; Holmila 2001, 51; Lappalainen 1998, 62). Uusissa markkinatalouden määrittämässä tuotanto-olosuhteissa tilojen kannattavuus määräytyi ennen kaikkea tuotannon tehokkuuden ja saavutettujen markkinaosuuksien perusteella. Moderniin maatalouteen siirtyminen ohjasikin tiloja tuotantomäärien kasvattamiseen, työvaiheiden koneellistamiseen ja tuotannon erikoistamiseen. Myös maatalouspolitiikka muutettiin suurilla tuotantoyksiköitä ja -määriä suosivaksi. (Kukkonen & Laaksonen 1991, 59.) Nämä maatalouden rakennemuutokset osaltaan edistivät työvoiman siirtymistä maaseutuelinkeinoista teollisuuden ja palvelualojen ammatteihin sekä väestön muuttoa maaseudulta asutuskeskuksiin.

Maa- ja metsätalous ovat olleet maaseutuväestön tärkeimpiä elinkeinoja. Niissä tapahtuneet muutokset ovat näkyneet maaseutuyhteisöissä ja niiden väkimäärissä hyvin nopeasti. Kiivain muutosjakso ajoittui 1950-luvun lopulta 1970-luvun lopulle (Kirkinen 1984, 11). Kaiken kaikkiaan kolmessa vuosikymmenessä taajamissa asuvan väestön määrä lisääntyi huomattavasti. Kun vuonna 1960 taajamissa asui 2,5 miljoonaa suomalaista, niin vuonna 1990 taajamissa kortteerasi jo 4 miljoonaa eli yli 80% väestöstä. Tuona aikana puolitoista miljoonaa

naa ihmistä joutui jättämään maaseututodellisuuden ja muuttamaan palkkatyön perässä sinne, missä sitä oli tarjolla (Karisto et al. 2006,67).

Yhteiskunnan urbanisoituminen ja elinkeinorakenteiden uudelleen organisoituminen etenivät sellaisella vauhdilla, että kehityksen nähtiin johtavan maaseudun täydelliseen autioitumiseen. Maaseudun uskottiin menettävän yhteiskunnallisen merkityksensä. Näin ei kuitenkaan käynyt. Väestön enemmistön muutettua kaupunkiin, löytyi maaseudulle uusia merkityksiä ja etsittiin uusia toimeentulonlähteitä modernisoidun maatalouden rinnalle. (Oksa 2008, 249-258.)

Perinteiset maaseutuyhteisöt eivät kuitenkaan selvinneet. Talonpoikainen maatalous edellytti tuekseen vahvaa sosiaalista rakennetta, joka paitsi valvoi, sääteli ja ohjasi yksilöiden elämää myös auttoi ja suojeli heitä. Sen sijaan moderniin tuotantotapaan ei sisällynyt tällaisia riippuvuuksia. Se ei tarvinnut kyläyhteisöä ympärilleen menestyäkseen. Maa- ja metsätaloustöissä tukeuduttiin lukuisten käsiparien ja talkoiden sijasta konevoimaan. (Manninen 1984b, 139; ks. myös Galeski 1972, 125.)

Kyläyhteisön jäseniä yhdistäneet siteet olivat monisäikeisiä. Toimeentulonhankinnan ja naapuruuden lisäksi heitä yhdisti muun muassa sukulaisuus, yhteiset perinteet ja sukupuolitapaisuudet. Yhteisyys ei siis ollut vain esimerkiksi paikallisuustunteen tai tuotannollis-taloudellisen riippuvuuden varassa vaan kyläläiset jakoivat keskenään hyvin monenlaisia asioita. He olivat jatkuvasti tekemisissä toistensa kanssa – tahtoivatpa he sitä tai eivät. Kyläyhteisön jäsenyys merkitsi rinnakkaineloa muiden kyläläisten kanssa. Se tarkoitti jaettua kokemuksellisuutta.

Tuotantotapojen ja talousmuodon muutokset sekä niitä seuranneet väestösiirtymät järjestyivät maaseutuyhteisöjen sosiaalisia rakenteita. Väkimäärän väheneminen näkyi tietenkin vuorovaikutustilanteiden määrällisenä vähenemisenä ja sosiaalisten verkostojen harvenemisena. Suurimmat muuttopaineet kohdistuivat työikäisiin ja nuoriin, joilla oli tärkeä tehtävä maaseutuyhteisöjen sosiaalisten tilojen tuottamisessa ja joiden vastuulla oli perinteisen yhteisöllisyyden jatkaminen. (Meinander 1999, 362.)

Mutta maaseutuyhteisöjen sosiaalisuus muuttui myös laadullisesti. Rahatalouden yleistyminen maaseudulla muutti maaseutuväestön suhteen työhön ja ydinperheeseen. Rahataloudessa työ ymmärretään rahaksi vaihdettavaksi hyödykkeeksi siinä missä työn tuotekin. Työn pääasiallinen merkitys ei ole välittömässä hyödyssä vaan välttämättömien ansiotulojen hankkimisessa ja edelleen niiden suomissa kulutusmahdollisuuksissa. Työn sisältö ei riipu niistä elämisen perustarpeista, joita työntekijällä ja hänen elätettävillään on. Työtä ei tehdä käytännöllisen ongelman ratkaisemisen tai elintarpeiden valmistamisen vaan rahan vuoksi. Rahalla puolestaan ostetaan kaupasta se, minkä työntekijä ja hänen elätettävänsä tarvitsevat. (Ahponen & Järvelä 1983, 117-118, 129.) Rahataloudessa siis työ ei ole oman elämän ja elinympäristön hallitsemisen keino, kuten omava-raistaloudessa vaan myyntiartikkeli – teko, jolla on määrätty hinta.

Rahatalouteen siirtyminen teki maaseudun ydinperheistä itsenäisiä tulonhankkimisyksiköitä ja erotti ne perinteisestä yhteiseen talousmuotoon perustu-

neesta yhteisyydestä (Karisto et al. 2006, 153; Petrisalo 1984, 57, 74). Päätoiminen palkkatyö ei yhdistänyt kyläläisiä samalla tavalla kuin omavaraistalous, sillä se edellytti ammatillista erikoistumista ja mahdollisesti perinteisistä maaseutuelinkeinoista luopumista. Uusissa taloudellisissa olosuhteissa kyläläisten toimeentulonhankinta ei ollut riippuvaista yhteisön yhteisistä ponnisteluista. Se perustui yksittäisen ihmisen työvoiman myymiseen.

Aikaisemmin kylät muodostivat työkollektiiveja, joiden tuella suoriuduttiin suuristakin urakoista. Niin yksittäiset kyläläiset kuin metsäteollisuuskin hyötyivät tästä yhteistoiminnasta. Maa- ja metsätalouden modernisoimisen myötä nämä yhteisöt tulivat kuitenkin tarpeettomiksi ja yksittäisen kyläläisen työvoima valjastettiin pääomaa kerryttävän tuotannollisen toiminnan palvelukseen – osaksi kansantaloutta (Karisto et al. 2006, 150).

Maa- ja metsätalouden modernisoiminen heikensi maaseutuyhteisöjä. Sitä mukaa kun maaseutuväestön määrä väheni ja ydinperheen asema vahvistui, menettivät paikallisyhteisöt merkitystään yksilöitä hallitsevina sosiaalisina rakenteina (Petrisalo 1984, 74-78). Yhteisökeskeinen kyläkulttuuri hiipui perinteisen omavaraisuuteen perustuneen elämäntavan mukana. Uudet maaseutusukupolvet sosiaalistuivat markkinatalouden ohjailemaan yhteiskuntaan ja individuaaliseen taloudenpitoon. Talouden modernisoiminen modernisoi myös maaseutuyhteisöjen sosiaaliset suhteet.

Perinteinen yhteisöllisyys oli erottamaton osa maaseutuasukkaiden luontosuhdetta. Luontoa tulkittiin ennen kaikkea yhteisön perinteiden ja talousmuodon kontekstissa. Sen merkitykset näyttäytyivät yksilöille ennen kaikkea kulttuurisina tosiasioina.

Paikallisyhteisöjen heikentyminen muutti maaseutuasukkaiden suhdetta luontoon (Lehtinen 2003, 18; Holmila 2001, 154.). Verrattain lyhyessä ajassa heidän ympäriltään hävisi se sosiaalinen todellisuus, jonka osana luontoa ja tietenkin luonnossa liikkumista oli arvotettu.

Kyläyhteisö ei ollut pelkästään toisiaan lähellä asuvien ihmisten joukko. Se oli sosiaalinen tila, jossa kyläläisten persoonat olivat muokkautuneet ja jonka ohjailemina he arvottivat ja käsitteellistivät todellisuutta²³. Paikallisyhteisö tuotti kertomusta siitä, miten asiat ovat sekä siitä, millaista on oikeanlainen elämäntapa. Yksilöiden käyttäytyminen ja heidän arvostuksensa mukailivat niitä kaavoja, joita yhteisö oli perinteisesti noudattanut. (Giddens 1995, 142.) Kyläyhteisö oli arvoyhteisö, joka loi ja piti yllä oman moraalikulttuurinsa. Se oli kollektiivisen tietoisuuden vartija, joka suojasi yhteisön traditioita.

Paikallisyhteisön aseman heikentyminen ei välttämättä vaikuttanut maaseutuväestön käytännölliseen luontosuhteeseen. He saattoivat edelleenkin vaalia niitä käytäntöjä, joita omavaraistaloudessa oli noudatettu. (Rannikko 1996, 41; Giddens 1995, 142.) Sen sijaan traditionaalisen yhteisyyden purkautuminen muutti olennaisesti sitä sosiaalista kontekstia, jonka puitteissa perinteisten käytäntöjen ja luonnon merkityksiä oli määritetty. Paikallisyhteisö menetti merkitystään tulkintojen ja arvottamisen lähteenä.

²³ Lefebvre (2002, 34) kirjoittaa sosiaalisen tilan ja persoonan muodostumisen yhteydestä.

Paikallisyhteisö ei enää siinä määrin kuin aikaisemmin ohjannut jäsentensä ajattelua ja valvonut heidän kielenkäyttöään. Heikkenemisensä myötä se oli menettänyt hegemonisen asemansa merkityksien määrittäjänä ja arkidiskurssien tuottajana. Maaseutusukkaat saattoivat toki edelleen turvautua traditionaaliin totuuksiin ja käsityksiin – toisin sanoen tulkita luontoa samalla tavalla kuin aikaisemminkin. Mutta syynä ei enää ollut se, että ympäröivä yhteisö ei tarjonnut muita vaihtoehtoja vaan se, että heillä oli erityinen suhde perinteiseen tapaan puhua luonnon merkityksistä (Itkonen & Simula 2008, 200).

Yhteisöllisen luontosuhteen ohentumisen jälkeen maaseutusukkaat ovat voineet tai heidän on ollut pakko kokea ja katsella ympäristöä uusilla tavoilla. Enää luonnon merkitykset eivät ole olleet kaikkien sisäistämiä kulttuurisia tosiasiota. Samalla kun sosiaalinen tila on muuttunut, on henkilökohtaisesta näkökulmasta tullut yhä tärkeämpi arvojen lähde. Yhtäältä moderni maatalous, työn ja vapaa-ajan rytmittämä arki sekä uudet maaseudun ilmiöt, kuten vapaa-ajan asuminen ja matkailu, ovat luoneet uudenlaisia käsityksiä maaseudun ja luonnon merkityksistä. Toisaalta vahvan kollektiivisen otteen hellitettyä ovat yksilöt saaneet tai joutuneet muodostamaan omia kertomuksiaan suhteestaan elinympäristöönsä. (Itkonen & Simula 2008 197-200.)

Yhteiskunnallista rakennemuutosta ja maaseutuyhteisöjen heikentymistä ei seurannut perinteisten käytäntöjen katoaminen ja luonnossa liikkumisen perinteiden katkeaminen (Ilmonen & Siisiäinen 1998, 8). Mullistuksien jälkeenkin ne säilyttivät asemansa keskeisenä osana sitä elämäntapaa, johon maaseudulla varttuneet olivat sosiaalistuneet ja jota he halusivat noudattaa vastaisuudessa. Tätä käsitystä vahvistavat lukuisat tutkimusaineistot, jotka käsittelevät maaseutuväestön luontosuhdetta ja ylipäätään suomalaisten luonnossa liikkumista (Laurén 2006; Pitkänen & Vepsäläinen 2005; Holmila 2001; Pouta & Sievänen 2001; Hallikainen 1998; Rannikko 1996). Muun muassa kalastus, metsästyminen, marjastus, sienestys ja pienimuotoiset metsätyöt ovat edelleenkin erittäin suosittuja käytäntöjä koko kansan keskuudessa. Valtaosa väestöstä ilmoittaa keräävänsä tai pyytävänsä luonnonantimia kotitarpeisiin. Innostus ei kuitenkaan jakaudu tasaisesti kaikkien väestöryhmien kesken. Ero maaseudun asukkaiden ja kaupunkiväestön välillä on merkittävä. Edelliset ovat näissä toimissa huomattavasti puuhakkaampia kuin jälkimmäiset. Myös ikä erottelee. Nuoret eivät ole läheskään yhtä innokkaita marjastajia ja sienestäjiä kuin varttuneet kansalaiset. (Pouta & Sievänen 2001, liite 1.)

Perinteisten käytäntöjen merkitykset ovat kuitenkin muuttuneet. Kerronta, joka kytkee luonnossa liikkumisen toimeentulonhankintaan, on huomattavasti vähentynyt maaseutusukoiden puheissa. Modernia maataloutta ei käsitetä samanlaisiksi luonnossa liikkumiseksi, joksi traditionaalisen maatalouden harjoittaminen tulkittiin. Sen määrittämä elämäntapa on erilainen kuin omavaraisalouden sanelema arki. Ruumiillinen työ on korvattu konevoimalla ja monitoimitalous on vaihtunut erikoistuneeseen maataloustuotantoon.

Haastatteluaineistossa maaseutuelämän muutos ilmenee luonnossa liikkumista käsittelevien representoimiskäytäntöjen muutoksena. Nykyisyyden kuvauksissa tunnelma on aikalailla toinen kuin työntäyteisestä menneisyydestä

kerrotaessa. Ehdottomuuden määritelmät eivät enää hallitse luonnossa liikkumisen selityksiä. Tuotannollisen ruumiillisuuden kuvaukset ovat vaihtuneet kertomuksiin omaehtoisesta liikkumisesta²⁴.

”NII NO se nyt (.) no (.) niin no se on ennen ollu se (.) ihan se, ihan se (.) tur, (.) toimeentulon takia (.) liikkuminen, nythän se o enemmän niiku harrastus.” (Iäkäs mies, h2e.)

Perinteisissä maaseutuyhteisöissä toimeentulon hankkiminen ja arkisten velvoitteiden hoitaminen selittivät suurimman osan ihmisten luonnossa liikkumisesta. Omavaraistalouden käytäntöjen merkityksiä ei tarvinnut pohtia. Ne koettiin omassa ruumiissa esimerkiksi fyysisinä rasituksina, kotitalon tuomana suojana, palavien polttopuiden lämpönä tai ruoan tuomana kylläisyytenä. Luonnossa liikkumisessa oli kyse elämisen perustarpeiden tyydyttämisestä ja talonpoikaiskulttuurin määrittämän elämäntavan noudattamisesta.

Nykyisyyden kuvauksissa elintarpeiden tuottamisen ja luonnossa liikkumisen välinen riippuvuus ei ole enää niin vahvasti esillä. Luonnossa liikkumisen perusteluja ei enää siinä määrin kuin aikaisemmin kytketä paikallisyhteisön talouteen ja kulttuuriin. Moni maaseudulla asuva ennemminkin sisällyttää luonnossa liikkumisen kertomukseen maaseutuasumisesta ja sen hyvistä puolia. Tämän kertomuksen sanoma tiivistyy lauseisiin, jotka kuvaavat muun muassa omavaraistalouden perinteiden jatkamista, luonnossa liikkumisen jokapäiväisyyttä ja luonnonläheistä asumista. Siinä pidetään tärkeänä sitä, että luonto ja sen suomat liikkumismahdollisuudet ovat alituisesti läsnä.

Tämä tulkinta sisältyy muun muassa puheisiin, joissa kuvataan läheisiksi koettuja tapoja viettää aikaa. Sen voi lukea esimerkiksi seuraavasta haastattelukatkelmasta, jossa kerrotaan säännöllisesti toistuvista kalastusretkistä.

”No myö käyvvään sielä. (.) Se on (.) läänirajalla kansallispuisto, ni siin on niemi ja meil on (.) vanahasta. (.) Meil oli sillo, ku oli pojat, ni iso puuvene niin (.) omatekonen, ni (.) Se katkasti ja pistettiin pystyyn, ni semmonen laavu ja siin o kahvinkeittopaikat ja VEHKEET on. =Siel on (.) pannu ni siellä sitte käyvvää ja (.) kahvit keitetää ja (.) ja monesti kalat puhkastaan siinä.” (Iäkäs mies, h5a.)

Synnyintilaansa pitävä isäntä muotoilee haastattelun loppuksi tiivistetyn kuvauksen siitä, miten hän liikkuu metsässä eri vuodenaikoina. Hänen elämässään metsä on säilyttänyt perinteiset merkityksensä. Se on hänelle edelleen muun muassa toimeentulon lähde ja mieluisan tekemisen tila. Käytännöllisen luontosuhteen kuvaus pitää kuitenkin sisällään sellaisia tokaisuja, joita ei nuoruuden kertomuksissa esiintynyt. Muun muassa kuntoilu ja virkistäytyminen ovat sanoja, jotka eivät kuuluneet traditionaalisten maaseutuyhteisöjen arkikieleen. Myöskään oman luontosuhteen pohtiminen ei ollut tavanomaista. Kaiken kaikkiaan tämä haastattelukatkelma viestii kulttuurisen tulkintakontekstin muutoksesta. Perinteisten merkityksien lisäksi viitataan muun muassa henkilökohtaiseen luontosuhteeseen ja järjestäytyneeseen harrastustoimintaan. Se on esi-

²⁴ Rannikko (2008, 51) kirjoittaa luonnossa liikkumisen muutoksesta maaseudulla.

merkki lausumasta, jossa metsä kuvataan monessakin suhteessa tärkeäksi paikaksi – sekä arkea että sydäntä lähellä olevaksi asiaksi.

”Kyllähä se ni (.) tuosta nii ku tuosta luonnossa liikkumisesta, ni tuota (3) se on, kuitenkin se on (.) siellä, siellä lii-liikutaa (.) marjastustarkotuksessa (2) ja (.) ja sitte metsästystarkotuksessa (.) etupäässä hirvimetsäs tällä hetkellä (1) ja sitte (1) sen virkistystarkotus jääpi siihe kevät talaveen, hiihtelyhommiks o jääny jääny, että se o etupäässä sitä hommaa. (1) Lähteny kahtomaa (.) ja ja kunno vuoksi hiihtämää. [[Sitä ku lähtee, ni]] tu-tuos o nii hyvä (.) matka ku lähtee Riisitunturii hiihtämää, ni se o seittemäkilometriä yhtee suuntaa. Että se o jo (.) jo hyvä hiihtolenkki ku kävi mutka siellä. (.) ’Että se nii ku (1) ja sit’, no se sitte se metsässä liikkumine on taas sitte nii kun (.) metsätöie osalta se o taas nii ku (.) nii ku taas iha sitte (.) TYÖ, työssä (.) työssä minä oo jonku verra [[...]] (2) metsässä kulkenu tuota (.) syksysin, syystalavesta (.) ’aina’ (.) pari kuukautta (.) hakattu mehtää ja polttopuita (.) polttopuita aina seuraavaksi vuojeksi kerätty sieltä ja. (1) Että se metässä liikkumine on (2) se o heleppoa omasta mielestä ainaki, iha mi, millo vai. (1) Sinne, sinne o heleppo lähteä (1) ja mielellää sinne lähtee, ku vaa suiki joutaa näistä, näistä kotihommista.” ((Naurahtaa)) (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Samanlaisia liikkumiskäytäntöjen kuvauksia sisältyy entisen maatilallisen ja matkailuyrittäjän kerrontaan. Myös hän asuu syntymätilallaan. Hänelle piha-piirin ääri laidasta alkava järvi sekä paikalliset metsät ja suot ovat yhtä tärkeitä liikkumisympäristöjä kuin ennenkin. Hän kulkee niissä mielellään ja esimerkiksi seuraa niissä tapahtuneita muutoksia. Hän puhuu omistamastaan metsästä kuin omasta puutarhastaan. Puheista puuttuvat viittaukset sellaiseen vaihtoehdottomuuteen, joka määrittäi nuoruuden tekemisiä.

”No minä liikun etupäässä nyt tällä hetkellä nii ku (.) sanotaa ni (.) nii kun mm-marjastan (.) paljon. (.) Aikasemmin olin sitte nii ku metsästyshommaa. (.) Mutta (.) ne o nii ku jääny ja (.) ja sitte tuota. (.) No sitte o tommone KÄVELYJUTTU, että sitä nii ku seuraa (.) seuraa aika paljon sitä (1) no (.) nii kun LÄHINNÄ ON NYT nii ku oma, oma mettä, että puustoa seuraa sitte, että mite se kehittyy ja mite kasvaa. (.) Että nämä on nii ku semmosia (.) semmosia, kun muutamia palstoja on, ni (.) ni sehän on vähä nii ku samalla tavalla, ku nuo nais-, (.) naisväki kahtoo kato ne istuttaa kukkia piha ympärille ni (.) sitä ite käy kattoo niitä puita siellä, että mite se nyt muuttuu ja (.) sehä muuttuu kyllä aika paljo. (2) Aika paljo vuosittai muuttuu kyllä.” (Iäkäs mies, h1c.)

Seuraavassa haastattelijan kysymykseen vastaa sama henkilö, joka kuvasi luonnossa liikkumisen muuttuneen toimeentulonhankinnasta harrastukseksi. Myös hän on entinen maatilallinen ja asuu syntymätilaansa. Hänen vastauksensa havainnollistaa osuvasti sitä, miten elämäntilanteen ja sosiaalisen tilan muutokset vaikuttavat perinteisten käytäntöjen merkityksiin. Hän puhuu nykyisistä pilkkireissuistaan pelkkinä muistelutapahtumina. Hän ei liitä niitä talon ravinnonhankintaan tai tarpeeseen irtautua tilan arjesta. Hän ei sovelle perinteisiä selityksiä, joiden avulla hän perusteli nuoruuden pilkkiretkiään. Niiden sijaan hän käyttää ilmaisua muistojen verestäminen. Hän antaa ymmärtää, että pilkkimisellä ei ole enää muuta merkitystä kuin se, minkä hän henkilökohtaisesti kokee. Se on tekemistä, jolla on erityinen asema hänen henkilöhistoriassa. Muita merkityksiä hän ei siihen liitä.

Haastattelija: ”Onko vielä niitä pilkkireissuja sitte?”

Haastateltava: "Sev verran että ollaa nii ku, (.) vielä vanhoja verestä, muistoja verestä ni käyny ((pilkillä)). Ei se sii, nii aktiivista oo enää. (.) Mulla o sillä tavalla, että se o ihan (.) mulla on tuolla kuitenkin talvet. Mul on nii ku verkot tuolla pyytämässä, ni (.) ei ole tarvetta niiku kalan takiakkaa lähteä enää." ((naurahtaa)) (Iäkäs mies, h2e.)

Uudet tunnelmat sisältyvät myös saman henkilön hiihtokertomuksiin. Hän totesi, että ennen hiihtäminen oli ennen kaikkea siirtymistä paikasta toiseen. Pelkkää tarkoituksetonta kuljeskelua ei arvostettu. Sitä saatettiin jopa paheksua. Suksi oli liikkumisväline siinä, missä henkilöauto nykyisin. Tätä nykyä hän ei enää puhu hiihtämisestä arkiliikkumisena. Siitä on tullut hänelle tavoitteellista toimintaa. Varastossa on eri sukset sekä pohjustetuille hiihtoreiteille että umpihankekin. Hiihtolenkit kuuluvat talven jokaiseen päivään.

Haastattelija: "Seuraatko iha sitä (.) kuinka monta kilometriä tulee hiihdetty?"

Haastateltava: "Kaks ja puoli, kakstuhatta oli tavote, mutta kaks ja puolituhatta tuli täytee, nii hyvät kevät hanget tuli, ni (.) sehä pittää hyödyntää." ((naurahtaa))

Haastattelija: "Nii. (.) Kuika pitkän reitin sä sitte yleesä teet?"

Haastateltava: "No se on iha mieliala mukkaa. ... yli kaksikymmentäkilometriä tulee iha tommissilla mettäsuksillaki, viime talavena tuli pakerrettua."

Haastattelija: "Kauas siinä menee aikaa?"

Haastateltava: "KOKO PÄIVÄ, Koko päivä homma."

Haastattelija: "Montas kertaa viikossa se o sitte näitä retkiä? Se o melkee joka päivä käytävä."

Haastateltava: "Kyllä (1) joka päivä sitä on." (Iäkäs mies, h2e.)

Perinteisen maaseutuelämän kuvauksissa oli vähänlaisesti viittauksia luonnossa liikkumisen tuomiin nautintoihin. Nykyisessä maaseutupuheessa puolestaan luonnon läheisyyden tuottama mielihyvä on usein esillä. Tyytyväisiä ollaan siihen, että voi edelleenkin vaalia perinteisiä käytäntöjä ja liikkua luonnossa milloin haluaa. Jokapäiväisiä luontoelämyksiä pidetään maaseudulla asuvan etuina. Esimerkiksi kesäaamuisin voi juoda aamukahvit ulkona ja aistia uuteen päivään heräävää luontoa.

"JOSKUS TUOSSA KUUE-SEITTEMÄ aikaa niin tuota (.) jos otat vaikka kupi kahvia, meet kiikkuun istuu jos on (.) siin o pikkunen on vesisade ollu yöllä. (1) Ja se tuoksu, mikä on. Eihä se tartte muuta. (.) Ja meet vaikka kahvikupin kansa tuoho rappusille ja istut siinä ja juot (.) kahveet aamulla, ni (.) kyllähä se hieno tuntune on sillon." (Iäkäs mies, h1c.)

Perinteisessä maaseutuyhteisössä toimeentulonhankinta ja arkisten asioiden hoitaminen olivat tärkeimmät perustelut luonnossa liikkumiselle. Maaseudun elinkeinorakenteen ja sosiaalisen tilan muututtua taloudesta ja kulttuurista johdetut selitysmallit menettivät kuitenkin merkitystään. Perinteisen yhteisöllisyyden rakoiltua, oli vahvoissa paikallisyhteisöissä varttuneiden etsittävä uusia

arvottamisen lähteitä. Sen myötä kokemus- ja identiteettiperusteinen tulkintatapa yleistyi. Uudet maaseutusukupolvet eivät enää sosiaalistuneet omavaraisalouden ja vahvan paikallisyhteisön tuottamaan puhuntaan. Nykysukupolvien suhde luontoon on rakentunut toisenlaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa kuin edeltävien sukupolvien.

Luonnossa liikkumisen merkityksien henkilökohtaistuminen ei ole ollut kuitenkaan ainoa muutossuunta. Esimerkiksi perinteinen kotitarvemarjastaminen laajeni joidenkin kohdalla kannattavaksi ja paikallisesti tärkeäksi taloudelliseksi toiminnaksi. Myös luontomatkailu ja paikalliset ympäristökamppailut ovat osaltaan yhteiskunnallistaneet tai politisoineet joidenkin käytäntöjen tulkintoja.

Metsämarjojen myyminen ei kuulunut yleisesti harjoitettuihin sivuelinkeinoihin 1900-luvun alkupuolikkaan maaseudulla (Björn 1999, 132). Seuraavassa haastateltava toteaa, että hän ei vielä nuoruudessaan marjastanut myyntitarkoituksessa.

”No siinä mielessä marjastaminenkin muuttunu, että se (.) ainaki minä oo ottanu, että se (.) niiku myyntimarjaa nii (.) vuosikausia sitte. ((...)) NUO, NUOREMPANAHA se ei ollu. =Sehä oli vaa nii kun (.) kotitarvekäyttö se marja, marjastaminen.” (Iäkäs mies, h2e.)

Samansisältöinen tiedonanto sisältyy myös alla olevaan lainaukseen, jossa kerrotaan poikien ja tyttöjen työnjaosta entisajan maaseudulla. Kotitarvepoiminta oli perinteisesti tyttöjen ja naisten vastuulla. Mutta marjamyynnin käynnistyminen muutti tätä asetelmaa. Sen jälkeen myös pojat ja miehet ottivat osaa marjastukseen.

”Se on sitten (.) myöhemmänä aikana sitten, ku on jo ollu NII PALJO, (.) jotta sitte oli tämä jo marjanosto, (.) ni sitte ne ((pojat ja miehet)) o kyllä osallistunu, että non myyntimarjoo kylä poiminu. Mutta (.) ehkä etupiässä ne on kuitenni tytöt ja (.) niin kun aina äiti, ni ne (.) kotimarjat, ku joka paikassahan tiäl on sienet ja marjat, nin (.) sehän on pitäny varata (.) talaveksi. (.) Nin niihen ne on osallistunu, (.) nii kun ajatella, että (.) äiti ja tytöt.” (Iäkäs mies, h5a.)

Marjojen ja sienien poimiminen tulonhankkimistarkoituksessa alkoi toden teolla vasta 1970-luvulla. Tuolloin luotiin logistiset käytännöt, jotka kytkivät yksittäiset poimijat maaseudun syrjäisimpiä pitäjiä myöten osaksi luonnonvara-alan kaupallista verkostoa. Jakeluun erikoistuneet toimijat kulkivat kylillä ja ostivat ihmisiltä marjoja sekä myivät ne edelleen jalostajille ja kuluttajille. Vasta heidän ilmaantumisensa avasi maaseudun asukkaille mahdollisuuden lisäansioden hankkimiselle marjastamalla ja sienestämällä (Björn 1999, 132.) Yleisesti ottaen ennen jakeluverkoston muodostumista marjoja ja sieniä ei ollut poimittu yli paikallisen tarpeen (Karisto et al. 2006, 150).

Edellä esitetyn lisäksi kaupallisen poiminnan yleistymiselle voidaan esittää kaksi selkeää selitystä. Ensinnäkin muutto kaupunkiin vähensi suurten joukkojen marjastusmahdollisuuksia. Matka tutuille marjapaikoille kasvoi niin pitkäksi, ettei niitä voinut enää arkisin tarkistaa. Uusissa asuinympäristöissä ei välttämättä ollut kelvollisia marjamaita tai sitten niiden sijaintia ei tiedetty.

Kaupunkiin muuttaneilta puuttui tyydyttävän poimintatuloksen takaava paikkatietous. Oman esteensä asetti tasatahtinen ansiotyörytmi, joka jatkui samanaikaisena läpi vuoden. Aikaa marjametsissä kulkemiselle ei juuri jäänyt – aina-kaan samassa määrin kuin omavaraistalouteen perustuneessa maaseudun arjessa. Samaan aikaan kun suurten joukkojen marjastustilaisuudet harvenivat, saattoi marjaruokien arvostus jopa kasvaa.

Toiseksi metsätöiden ja muiden tärkeiden sivuelinkeinojen hiipuminen pakotti maaseutuväestön etsimään uusia tulonlähteitä. Marjojen myymisestä tuli varteenotettava vaihtoehto vasta kun entiset ansiotyöt loppuivat. Ennen sitä ei marjojen kaupallista arvoa osattu tai tarvinnut pohtia.

Marjojen myyminen ja myynnistä saadut tulot muuttivat sekä marjastuksen käytäntöjä että tulkintoja sen merkityksestä. Kotitarvepoiminta oli urakka- luonteista. Kyykisteleminen lopetettiin, kun vuoden marjavarastot oli täytetty. Sen sijaan kaupalliseen marjastukseen ei sisälly samanlaista rajoitinta. Se voidaan ymmärtää järjestelmällisenä ja koko satokauden jatkuvana ammatinharjoittamisena. Se on puhdasta taloudellista toimintaa, jota ohjaa käsitys kerätyn marjasaaliin koon ja myyntitulojen määrän välisestä yhteydestä. Mitä enemmän poimii, sitä enemmän tulee rahaa.

Seuraava aineistoesimerkki osoittaa, millaista on kaupallinen marjastaminen. Poimitut määrät kertovat siitä, että metsissä on uurastettu toden teolla sekä siitä, että kyse ei ole enää lasten keskinäisestä puuhastelusta vaan täysiverisestä ammattilaisuudesta²⁵. Kannattava poimintatyö edellyttää tietoa hyvien paikkojen sijainnista, erityistä kädentaitoa ja ennen kaikkea kokopäivätoimista ahkeroinnista. Näiden lisäksi marjojen käsitteleminen ja myyminen asettavat omat haasteensa. Kokonaisuudessaan kaupallinen marjastaminen kuvautuu täysipäiväiseksi elinkeinotoiminnaksi. Tekemisestä välittyy tehokkuuden ja ahkeruuden meininki.

Mies: ”Ja meil on se ammattitaito.”

Nainen: ”Se oj jo tota SAAVUTETTU.” ((Naurahtaa))

Mies: ”Nii-ihhii ((lausuu naurahtaan)). Varmaa ainaki satakilloo päivässä on (.) kerätynä me vaimon ((Lempin)) kansa, ni (.) ihan (.) kesät, jotta myöntiin, kun (.) tehti’ttä ihan myöntiin, ku. Mo kolome kertoo viikossa (.) nii paljo, ku autoon (.) laittaa sopi, ni tuota viettiin Kuhmoon myö, joka viikko, ni (.) meil on se taito kyllä (.) tuli otettua. ((Naurahtaa)) (.) Ja silloin oli vielä marjalla hintoo. (.) Vaan nyt ei oo ja korvasienet (.) kaikki nin (.) kerättiin heti kevvään, että semmone oli meilä (.) systeemi yhtee aikkaa.” (Iäkäs pariskunta, h1y)

Perinteisen kotitarvepoiminnan kuvauksiin ei sisällynyt samanlaisia järjestelmällisyyden ja määrien ilmauksia kuin yllä olevaan lainaukseen. Kerätyillä marjalitroilla tai -kiloilla ei ollut merkitystä. Tekemistä mitattiin talvivaraston koolla, jota ei kuitenkaan lukumääräistetty.

Marjojen myynnistä saadut tulot innoittivat myös nuoria marjastamiseen vaikka muuten ei marjastaminen ollutkaan niin mieleistä puuhaa.

²⁵ Rantanen ja Valkonen (2008, 29) kirjoittavat nykyisestä kaupallisesta metsämarjojen poiminnasta.

”Kyllähä se ((marjastaminen)) nuorempana (.) vähä semmosta (.) itkua ja hammasten kiristystä, (1) mut toisaalta siinä oli semmone porkkana, että (.) poimittii hilloja niistä sai nii hyvi rahhaa, et sillo (.) nuorena, ku ei ollut mittään töitä, (.) ni sillä tienas hyvät rahat, (.) ku jakso olla ahkera.” (Nuori mies, h6e.)

Myös suhde marjaan piirtyi toisenlaiseksi. Omavaraistalouteen perustuneissa paikallisyhteisöissä metsien antimet olivat korvaamaton lisä kotien ruokapöydissä (Rannikko 2008, 48). Marjoja poimittiin niiden maun, ravintoarvon ja maksuttomuuden vuoksi. Sen sijaan myyntiin poimitun marjan merkitys on siitä saatavassa hinnassa. Tässä puhunnassa marja määrittyy vaihdon välineeksi ja marjasta maksettu hinta tärkeimmäksi poimintatyön motiiviksi.²⁶

Kaiken kaikkiaan marjastaminen on puheenaihe, jonka käsitteleminen tuo esille sen, miten perinteisten käytäntöjen merkitykset sekä ylipäätään maaseutuvaestön kulttuurinen luontosuhde ovat muuttuneet. Erilaiset marjastuskerhomukset ovat todiste tulkintojen monipuolistumisesta (Laurén 2006, 111). Nykyisyyden kuvaukset eivät enää kytkeydy ainoastaan yhteen omavaraistalouden sanelemaan juonteeseen. Sen sijaan poimintaa saatetaan perustella hyvin monella eri tavalla. Talvivarastoiden täyttämisen lisäksi selityksenä voi olla esimerkiksi lisäansioiden hankkiminen, tapojen noudattaminen, harrastaminen, kuntoilu tai vaikka ahkeruuden ihanteen vaaliminen.

Seuraavassa aineistoesimerkissä puhuu henkilö, joka on kasvanut maaseudulla ja joka nykyään asuu taajaman laidalla metsäisessä ympäristössä. Hän listaa monia asioita, joilla hän perustelee marjastamistaan. Halu syödä itse poimittuja marjoja talvella, tieto marjojen alkuperästä, hyvä fyysinen terveys, kuntoilu, kyky löytää marjoja sekä mahdollisuus kokea monenlaista muutakin ovat syitä, jotka hän marjastamiselleen esittää. Toimeentulon hankkiminen ei ole näiden syiden joukossa.

”Mä tiedän mistä ne on poimittu ja se, että miks mä ostaisin ne, ku mulla o terveet jalat ja mä kuiteki mä tiedän, et mä löydän marjoja ihan varmasti, et se on vaa mun omasta viitseliäisyydestä kiinni. Ni ku mum mieshän sano, et jos, jos hänet (.) jos mä sanon, et sun pitää poimia kymmenen litraa marjoja, ni se menee iha varmasti ja ostaa ne torilta. Et vaikka seki o liikunnalline, mut se inhoo marjastamista. Et jos mä tykkään marjastamisesta ja mä koen sen tärkeeks, että (.) että (1) niitä on (.) talvella ja, ja (.) Em’ mä, mä. Siinä tulee niiku se (.) liikunta ja monenlaista muutaki sitte samassa. Ei se mitää helppoo oo. Kyl se aika raskastaki on ja, ja (.) ei sinällä oo tota (.), sitte ne helposti tulee mutta.” (Keski-ikäinen nainen, h4d.)

Haastateltava kuvaa marjastamisen kokonaisvaltaiseksi kokemukseksi, jonka hyödyt tuntuvat niin ruumiissa kuin mielessäkin. Marjastaminen määrittyy keinoksi vaalia liikunnallista elämäntapaa. Se on raskasta ruumiillista puurtamista, jonka arvon voi tuntea jälkikäteen fyysisessä kunnossaan. Toisenlaista ruumiillista nautintoa tuovat työn näkyvät ja maistuvat tulokset eli ruokapöytää koristavat marjaruoat. Näkemänsä vaivan arvon voi tuntea suussaan mieltä hivelevinä makuaistimuksina. Itse poimitujen marjojen syöminen tuntuisikin olevan suurempi elämys kuin ostettujen metsän herkkujen popsiminen.

²⁶ Oksanen (2000, 9) kirjoittaa arvostamisesta, arvosta ja vaihtoarvosta.

Ruumiillisten hyötyjen lisäksi katkelma sisältää viittauksia marjastuksen kokemuksellisista merkityksistä. Haastateltava kertoo tykkäävänsä marjastamisesta. Se on hänelle mieluisa tapa käyttää vapaa-aikaa. Hän saa liikkua luonnossa, poimia marjoja sekä tehdä mielenkiintoisia eläin- ja kasvihavaintoja. Marjastaminen on hänelle harrastus, jossa mieli virkistyy.

Kokonaisuudessaan haastattelukatkelma kuitenkin välittää käsitystä, jonka mukaan hänen suhdettaan marjastamiseen tulisi kuvata jollakin toisella termillä kuin harrastus. Hänen puheensa viestivät koetusta velvollisuudesta poimia itse kotona kulutettavat marjat. Hän ei niinkään etsi perusteluja marjastamisellensa. Enemminkin hän vakuuttelee, että hänellä ei ole mitään pätevää syytä olla marjastamatta.

Vaikuttaisi siltä, että marjastamisen selityksiä jäljittävä kysymys tuli hänelle eräänlaisena yllätyksenä. Marjastaminen on aina ollut hänelle itsestään selvä osa kesäistä ja syksyistä elämää. Haastattelun alussa hän kertoi varttuneensa sellaisessa yhteisössä, maaseutupitäjässä, jossa kaikki kulmakunnan lapset marjastivat. Hän on tottunut siihen, että tietynä vuodenaikana lähdetään metsään marjakorit kädessä. Näiden retkien syitä ei ole tarvinnut pohtia. Niille on vain lähdetty. Hänen henkilöhistoriassaan marjastamisella on erityinen asema. Voisikin puhua ennemminkin elämäntavasta kuin harrastuksesta. Marjastamisen yksi tärkeä merkitys liittyy niiden perinteiden vaalimiseen, joihin hän on jo lapsuudessaan sosiaalistunut.

Siinä missä edellä käsitelty haastattelukatkelma on esimerkki perinteisten käytäntöjen uusista tulkintatavoista, kieli seuraava marjastuskertomus kokonaa uudenlaisesta suhtautumisesta näihin käytäntöihin. Synnyintilaansa pitävä isäntä vertaa lapsuuden elinolojaan omien lapsiensa vastaaviin. Hän kertoo omakohtaisista kokemuksista ja havainnoista siitä, miten erilainen kasvuympäristö perinteinen maaseutu oli nykyiseen verrattuna. Hänen lapsuudessaan luonto ja luonnossa liikkuminen olivat erottamaton osa arkea. Tämä asia oli kaikille sama.

Ennen sukupolvien välinen työnjako oli selkeä ja ehdoton eikä sitä voinut yksittäinen lapsi vastustaa. Lasten oli osallistuttava yhteisen toimeentulon hankintaan omalta osaltaan ja parhaan kykynsä mukaan. Esimerkiksi marjastamiseen lähteminen ei ollut tahdon asia. Poimintahommiin oli mentävä muiden mukana. Vanhemmat ja koko muu yhteisö pakottivat siihen. Nämä retket eivät kuitenkaan merkinneet pelkkää uurastamista. Ne olivat samalla tärkeitä sosiaalisia tapahtumia, joissa lapset ja nuoret olivat tekemisissä ikäistensä kanssa.

Näin ei ole asianlaita nykyisin. Yhtäältä marjastaminen ei ole enää välttämätöntä. Talven ravintovalikoima ei riipu siitä, kuinka kauan kesällä on marjamättäiden äärellä kyyristelty. Toisaalta marjanpoimintavelvollisuus ei enää yhdistä maaseudun lapsia samalla tavalla kuin aikaisemmin. Heitä hillasoille ja puolukkakankaille pakottanut sosiaalinen paine on hellittänyt. Nykyisin he saavat itse päättää lähtemisestään.

”Nykyjää tuota (.) nuo koululaiset, et tuota vähä nii kö laiskoja lähtemää marjamehtää. (.) Vaikka mullaki tuossa tytär on nyt on (.) lukioa käyny ni tota (.) pyhänä viimeksi, ni ei, (.) ei muka oikee (.) eivät oikee halua lähteä. ((naurahtaa)) (.) EIKÄ TIE-

TENKÄÄ, (.) Ennehä ne kyllä pakottivat lähtemää, ((naurahtaa)) (.) että siinä ei ollu paljo VAIHTOEHTOJA, et se piti lähteä.” (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Omavaraistalouden merkityksen vähettyä, on kotitarvepoimintaan osallistumisen vaatimukselta pudonnut pohja pois. Maaseudun kulttuurinen ilmapiiri ei enää samalla tavalla kuin ennen tue vanhempien lapsilleen osoittamia painokkaita kehotuksia tarttua marjakoriin ja lähteä metsään. Perinteisissä paikallisyhteisöissä kasvaneiden vanhempien ja heidän lastensa sukupolvikokemukset eivät kohta. Nyky-yhteiskunnan valtavirtaukset sosiaalistavat nuoria toisentyypisiin asioihin kuin mihin maaseutuelämä aikoinaan ohjasi heidän vanhempiaan. Nuoret tulkitsevat marjastamisen merkityksiä eri näkökulmasta ja erilaisessa kulttuurisessa tilanteessa kuin vanhempansa nuoruusvuosinaan. Suhde marjastukseen on nykyään henkilökohtainen tai laajimmillaan ydinperheen sisäinen asia.

Nykyään muun muassa tiedotusvälineiden ja teknokulttuurin tarjoamat virikkeet ovat yhtä lailla maaseutu- kuin kaupunkinuorisonkin saatavilla. Ne vetävät uusien maaseutusukupolvien mielenkiinnon toisaalle pois perinteisen maaseutuyhteisön merkitysmaailmoista. Ne sosiaalistavat heidät nykykulttuurin ilmiöihin ja populaarikulttuurituotteiden kuluttamiseen. (Petrisalo 1984, 74.) Omavaraistalouden käytäntöjen vaaliminen ei saa välttämättä tukea niistä sosiaalisista verkostoista, joihin nykynuoret väistämättä kuuluvat.

”No kyllähä niitä tie o tullu houkutettua. Mutta ne ei välttämättä oo nii ku innostunu siitä, innostunu siitä hommasta. ’Että tuota’ (.) tuntuu, että heillä o nii ku erilaiset, eri-eri harrastukset on. (.) Että ei välttämättä ’nii ku sitä (.) mehtää suunta o sillä laila.’ (1) Että ne siihe marjareissuu ja onkireissuu sitte jääny mitä ollu (.) - vähä-vähä niitäki.

Kyllähä se jääpi tähän (1) tähän (.) tietokonehom, näi-näi-näihi jääpi se homma. Että har-harrastukset o siellä kotona sitte. (.) ’Että se o’ ja se, ja sen, MINÄ OO SITÄ MIELTÄ, että se se o VAIKUTTANU sitte siihen (.) siihen (.) nuorison (1) esimeks luonnossa liikkumisee. (.) Ja sit on. (1) Sitä ollaa nykytekniikassa nii paljo kiinni.” (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Marjastuskertomukset muodostavat kiinnostavan aineiston, jonka avulla voi tarkastella perinteisten käytäntöjen merkitysten ja ylipäätään maaseutuväestön kulttuurisen luontosuhteen muutosta. Ne havainnollistavat osaltaan sitä, miten puheet luonnossa liikkumisesta ovat monipuolistuneet ja henkilökohtaistuneet. Niissä ei näy samanlaisia merkkejä vahvoista ulkopuolisista vaikuttajista, mitkä sävyttivät entisaikojen muisteluita. Tästä huolimatta maaseudulla asuvien puheista voi kuulla perinteiden velvoittavan kaiun.

Marjastaminen on käytäntö, jonka juuret ovat omavaraistaloudessa mutta joka edelleenkin on suosittu liikkumismuoto koko kansan keskuudessa (Sievänen 2001, liite 1). Marjastaminen ei tietenkään ole pelkästään maaseutuväestön juttu vaan myös taajamissa ja kaupungeissa asuu innokkaita marjastajia. Onkin syytä muistaa, että marjastamista kuten myös maaseutua määrittävät nykyään maaseutuväestön lisäksi myös asutuskeskuksissa asuvat ihmiset (Knuuttila & Rannikko 2008, 9; vrt. Lehtonen 2004, 70; Holmila 2001, 15, 145-146). Marjastaminen on tärkeä asia lukemattomille urbaania arkea eläville suomalaisille.

Pelkästään marjastuskertomuksia tutkimalla voisi tehdä analyysin siitä, miten talousmuodon muutokset ja valtakulttuurin urbanisoituminen ovat vaikuttaneet sekä maaseudulla asuvien että yleensäkin suomalaisten tulkintoihin perinteisten käytäntöjen merkityksistä. Täten rajattu aineisto muodostaisi selkeän kokonaisuuden ja olisi huomattavasti helpompi käsitellä kuin tähän tutkimukseen kerätty haastatteluaineisto. Sen avulla voisi syventyä nimenomaan siihen, millainen asema omavaraistalouteen sisältyneellä käytännöllä on suomalaisten nykyisyydessä. Lisäksi voisi tätä tutkimusta tarkemmin eritellä niitä eroja ja yhtäläisyyksiä, joita maaseutu- ja kaupunkiasukkaiden suhtautumisissa ilmenee.

Nämä kysymykset eivät ole kuitenkaan jääneet vaille käsittelyä nytkään. Voi jopa todeta niinkin, että ajatus luonnossa liikkumisen erilaisten tulkintojen sekoittumisesta oli tämän tutkimuksen keskeinen teema. Ensisijaisena tavoitteena oli jäljittää ne kulttuuriset kontekstit ja representaatiot, joihin luonnossa liikkujat selityksissään nojautuvat. Mutta analyysin tuloksista ei ollut tarkoitus johtaa väittämiä yksittäisten ihmisten luontosuhteista. Sen sijaan pyrkimyksenä oli tunnistaa ja selittää ne representoimisen tavat, jotka kiinnittyvät tiettyihin luonnossa liikkumisen käytäntöihin ja jotka tarjoavat suomalaisille erilaisia tapoja tehdä ymmärrettäväksi luonnossa liikkumistaan. Tämän täsmennyksen jälkeen jatketaan vielä siitä, mihin marjastuskertomuksia purettaessa jäätin.

Aiemmin nimettiin traditionaalis-pragmaattiseksi luonnossa liikkumisen representaatioksi se lausumakokonaisuus, jonka muodostavat maaseudulla asuvien lapsuusmuistot. Kuten on jo useaan kertaan todettu, niin tätä kerrontaa määrittävät kuvaukset työn tekemisestä, toimeentulonhankinnasta, arkisten velvoitteiden hoitamisesta sekä ylipäätään omavaraistalouteen perustuvasta elämäntavasta. Edellä puolestaan käytiin läpi niitä aineistonäytteitä, jotka osoittavat perinteisten teemojen harvinaistuneen maaseudulla asuvien puheissa. Todistavatko nämä aineistonäytteet traditionaalis-pragmaattisen luonnossa liikkumisen representaation katoamista? Onko perinteisellä luontopuhunnalla jatkuvuutta vai edustaako se katoamaisillaan olevaa kansanperinnettä?

Tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi, mikäli asian haluaa nähdä niin, että traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio esiintyy ainoastaan sellaisissa kulttuurisissa konteksteissa, jollaisia perinteiset paikallisyhteisöt olivat. Elinkeinorakenteen ja kulttuurin mullistukset ovat lähes hävittäneet ne sosiaaliset tilat, joissa monimuotoinen luonnossa liikkuminen on erottamaton osa toimeentulonhankintaa. Ensimmäisenä tuleekin mieleen, että näiden sosiaalisten tilojen mukana ovat hajonneet myös ne yhteisöt, joiden keskuudessa perinteinen luonnossa liikkumisen tulkinta sai muotonsa ja joissa se jäseni ruumiillisuuden ja ympäristön merkityksiä. Mutta jos tehtäväkseen ottaa sen selvittämisen sisältykö nykyisiin luonnossa liikkumisen kuvauksiin vielä piirteitä perinteisistä lausumista, ovat johtopäätökset toisenlaisia.

Tässä alaluvussa on havainnollistettu sitä representaatiokäytäntöjen muutosta, jota maaseutuasukkaiden elämänkerralliset haastattelut todistavat. Huomio on kiinnitetty ennen kaikkea elinkeinokeskeisen puhunnan vähentymiseen ja sellaisiin lausumiin, joita ei esiintynyt menneiden aikojen kuvauksissa. Toisin

sanoen on keskitytty menneisyyden ja nykyisyyden kuvauksissa oleviin eroihin. Mutta kaikista edellä käsitellyistä aineistoesimerkkeistä voi myös tunnistaa samankaltaisuuksia. Pyrkimys kuvata sitä, millaisina lausumina traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio ilmenee nykyisin edellyttääkin juuri yhtäläisyyksien jäljittämistä. Siten voi osoittaa, miten maaseutukulttuurien luontosuhdeperintö yhä edelleen välittyy luonnossa liikkujien puheissa.

Maaseutuyhteisöjen rakenteelliset mullistukset eivät johtaneet perinteisten ruumiillisuuden käytäntöjen hylkäämiseen. Monet historiallisesti merkittävät toiminnot ovat yhä tärkeä osa sitä elämäntapaa, johon maaseudulla asuvat ovat sosiaalistuneet ja jota useat heistä haluavat jatkossakin noudattaa. Niiden tärkeyttä merkitystä ei enää välttämättä liitetä toimeentulon hankkimiseen vaan siihen, että ne ovat vuosikausien aikana muodostuneet ihmisten keskeisiksi elämänsisällöiksi. Siis esimerkiksi kalastus-, metsästys- ja marjastusreissuja on tehty elinkeinorakenteen muutoksen jälkeenkin, mutta ainakin osittain toisista syistä.

Perinteisillä käytännöillä on edelleen erityinen asema monissa paikalliskulttuureissa. Ne luovat toiminnallista samankaltaisuutta nykyisen ja menneen elämän välille. Niiden harjoittaminen on edelleen yhteydessä paikallisyhteisön määrittämiin sosiaalisiin rooleihin ja kulttuuri-identiteetteihin²⁷. Alla olevassa aineistonäytteessä metsästäminen todetaan koko suvun miehiä ja ylipäättään kaikkia Lapissa asuvia miessukupolvia yhdistäväksi perinteeksi. Metsästäminen määritetty miehisyteen liittyväksi normiksi.

”Meiän suku on semmone metsästäjä suku ollu tavallaa. Siel on kerrottu aina metsästytarinoita ja (.) sukukokouksissa ja. Sodankylässä (.) melekee kaikki mettästä. (.) Siel o vähä (.) EI NYT OUTO LINTU, mutta tuota (.) kuitenki kaikki ((miehet)) mettästä enemmän tai vähemmän. (2) Se o niinku (1) osa sitä identiteettiä tavallaa siellä Lapissa.” ((että et se (3) Se o jotenki, (2) siel ei ole paljo muita (.) virikkeitä ja harrastuksia mahdollisuksiakaa niinku täällä etelässä. Kyllähä se suuri osa sitte mettästä.)) (Nuori mies, h6e.)

Luonnossa liikkumista ei enää – ainakaan siinä määrin kuin aikaisemmin – tulkitä välttämättömyyden hengessä. Sitä vastoin sen merkitykset tiivistyvät käsitykseen hyödyllisestä tekemisestä, mielekkästä ajankäytöstä, omaksutusta kulttuuri-identiteetistä ja tavoitelluista elämänsisällöistä. Traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio on puhetta niiden maaseutuperinteiden vaalimisesta, joihin puhujalla on erityinen suhde. Sen avulla voidaan muodostaa tarina omasta esimerkiksi kotitarvekalastajan, -metsästäjän, -marjastajan, -sienestäjän tai ylipäättään hyötyliikkujan identiteetistä. Samalla kun kerrotaan siitä, miten on aina menetelty, vahvistetaan käsitystä siitä, miten jatkossakin tullaan toimimaan. Perinteiset käytännöt kuvautuvat myös tulevan elämän sisällöksi.

Traditionaalis-pragmaattista luonnossa liikkujan identiteettiä konstruoiva kerronta ei rajoitu pelkästään maaseutuväestön puheisiin. Myös moni maaseudulla vapaa-aikaansa viettävä kaupunkilainen kertoo arvostavansa mahdoli-

²⁷ Giddens (1995, 146) kirjoittaa traditionaalisten yhteisöjen piirteistä.

suutta tehdä niitä asioita, joita maaseudulla on perinteisesti tehty. Erityisesti he, jotka ovat aikanaan jättäneet kotikylänsä koulutuksen hankkimisen tai työn hakemisen vuoksi, pitävät tärkeänä sitä, että he voivat aika ajoin palata niiden tuttujen asioiden pariin, joiden ympäröimänä he ovat kasvaneet. Tuolloin he voivat käyttää tilaa samalla tavalla ja samoihin tarkoituksiin kuin henkilöhistorioidensa varhaisvuosinakin.²⁸ He voivat viettää yksinkertaista elämää ja nauttia perinteikkästä ruumiillisuudesta. He voivat muistella sitä, miten asiat olivat ennen.

Mutta maaseutujuuretkaan eivät ole edellytyksenä sille, että osaa arvostaa perinteisiä maaseutuoloja. Yleisesti ottaen vapaa-ajan asunnon merkitykset liitetään sen avaamiin toimintamahdollisuuksiin. Se mielletään toimintaympäristöksi, jossa on monenlaisia tilaisuuksia spontaanille ja mieluisalle tekemiselle (Pitkänen & Vepsäläinen 2005, 174). Vapaa-ajan asunnolla – tai kansanomaisesti sanonuttuna mökillä – vietetyn ajan viehätys ei niinkään perustu siihen, että siellä tehtäisiin jotakin erityisen hienoa vaan siihen, että mökkipäivät väistämättäkin täyttyvät kaikenlaisista askareista. Hyödyllistä ja mielekästä tekemistä ei tarvitse erikseen keksiä vaan sitä riittää ikään kuin luonnostaan. Moni haluaa mökillä ollessaan saada kokemuksia siitä ruumiillisen tekemisen täyttämästä elämästä, jota yksinkertaiset asuinolot ja omavaraistalouteen perustunut toimeentulo määrittivät. (Väisänen 2008, 218-219, 224; Pitkänen & Vepsäläinen 2005, 183.) Sen myötä mökkeilijät voivat luoda omaa kertomustaan olosuhteista, joissa ruumiillinen tekeminen on erottamaton osa elämisen perustarpeiden ja ympäröivän tilan tuottamista. He voivat luoda omia tarinoitaan esimerkiksi säiden vaikutuksista marjasatoon, polttopuiden tekemisestä tai ruoan laittamisesta itse pyydytyistä kaloista.

Traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio on kerrontaa sellaisista perinteisistä käytännöistä, jotka ovat puhujalle läheisiä. Se on kuvausta maaseutuperinteistä ja niiden nykyisistä merkityksistä. Mutta tämä representaatio ei ole vain menneisyyden uudelleen tulkittamista. Sen lisäksi se sisältää yhä edelleen sellaisia perusteluja, määritelmiä ja merkityksiä, jotka esiintyvät myös menneiden elämäntilanteiden luonnehdinnoissa. Esimerkiksi ilmaisut hyödyllisen tekemisen arvostamisesta ja ahkeruuden ihanteen kunnioittamisesta eivät ole kadonneet luonnossa liikkumisen selityksistä. Tätä todistaa muun muassa aiemmin käsitelty nykyaikaan sijoittuva kertomus, jossa metsämarjojen poimiminen todetaan itsestään selväksi asiaksi – jopa eräänlaiseksi velvoitteeksi. Vastaavanlainen marjastuksen määritelmä sisältyy myös seuraavaan aineistoesimerkkiin, jossa koko ikänsä tehdasyhdyskunnassa asunut henkilö kertoo omista marjastusretkistään. Hänenkin lauseistaan välittyvät ajatukset velvollisuuden täyttämistä ja työn palkitsevuudesta.

”No ei ku, (,) ihan tosissaan, ni kyllä mä kellosta aina katon, et mul on semmonen tavote: kaks ämpäriä mustikoita noukki, mut sit mul o eväät ja kaljat mukana. = Ei mulla sitte oo mitään kiirettä, ku mä oon saanu noukittua. Mut sil, ei semmosta, et

²⁸ Vrt. esim. Itkonen & Simula 2008, 194; Hämynen 2008, 100; Väisänen 2008, 218-221; Björn 1999, 211-212; Rannikko 1996, 21; Petrisalo 1984, 83; Ahponen & Järvelä 1983, 115

pitää äkkiä päästä kotia vaa että, (.) se on niinku työ tai mikähän se on, tavoote, että (.) kaks ämpäriä (.) tehokkaasti ja sitte o aikaa nautiskella.” (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Yllä olevassa tekstissä työ ja huvi yhdistyvät marjastamiseen samalla tavalla kuin ne yhdistyvät entisaikojen poimintareissuja muistelevissa kertomuksissa. Siinäkin nämä luonnossa liikkumisen eri merkitykset tunnustetaan ja erotetaan toisistaan. Toisin sanoen ne asetetaan perinteiseen järjestykseen. Ensin on työn ja vasta sen jälkeen hovin aika. Ensin poimitaan marjat ja vasta sitten nautitaan sekä eväistä että luonnosta.

Perinteinen työmoraali jäsentää siis yhä edelleen poimintakokemuksia. Marjastamisesta puhutaan kuin työn tekemisestä ja puheisiin sisältyy ajatus uurastamisen hyveellisyydestä. Kotitarvepoiminnan ajatellaan edellyttävän viitseliäisyyttä ja kerätyn marjamäärän mittaavan poimijan ahkeruutta. Poimintatavoitteen saavuttaminen on sekä osoitus ahkeruuden hyveen vaalimisesta että oikeutus nautiskelemiselle. (Laurén 2006, 144-145). Näin ennenkin ajateltiin. Mielihyvä oli ansaittava työtä tekemällä.

Myös ravinnon hankkiminen ja talveen varautuminen ovat säilyttäneet asemansa luonnossa liikkumisen selityksissä. Metsämarjoja ja -sieniä poimitaan pääasiassa kotitarpeisiin. Tavanomaista edelleenkin on, että koko saalista ei syödä satokauden aikana vaan että osa siitä säilötään talven varoiksi. Näin saatetaan menetellä silloinkin, kun poimintareissuja ei tehdä kovinkaan montaa ja kokoon saaduista metsänherkuista ei riitä aineksia kuin joidenkin aterioiden valmistamiseen tai maustamiseen. Tällöin tavoitteena ei ole tietenkään koko vuoden marja- ja sienitarpeiden varastoiminen vaan ennemminkin kesäisten ja syksyisten makujen säilöminen. Joka tapauksessa yhteys perinteisiin menettelytapoihin on kiistaton.

Seuraavassa nuori nainen kertoo jokasyksyisistä sienireissuistaan. Ne ovat ennen kaikkea mukavia tapahtumia. Hän ei käytä sanoja, jotka viittaisivat tavan velvoittavuuteen tai kuormittavuuteen. Sen sijaan perinteikkäänä voi pitää lausumaan sisältyvää viittausta talven ravintovalikoimiin. Metsässä on kiva kulkea ja etsiä sieniä. Talvella puolestaan saa vaivansa palkaksi nauttia sieniruokien mausta.

”Syksyiset sienireissutkin mitä ollaa tehty jo tässä (.) monie vuosia ajan ni (.) ne on niin ku (1) NE ON ((naurahtaa)) (.) tosi mukavia (.) ja niistä niin ku (.) on on kiva ku saa olla luonnossa (.) sit samalla tulee just liikuttuaki siinä ((...)) ja sit taas o mukava (.) keräillä niit sieniä siellä ja (.) tehä niistä sitte talvella ruoka.” ((Hymähtää)) (Nuori nainen, h3a.)

Edellä käsiteltyjen lausumien lisäksi aineistossa on paljon merkkejä maaseutukulttuurien luontosuhdeperinnöstä. Haastattelut sisältävät viitteitä muun muassa siitä, että luonnossa liikkumisessa noudatetaan vieläkin tiettyjä sukupuolittapaisuuksia. Esimerkiksi metsästys- ja kalastuskertomuksissa vaalitaan edelleen maskuliinisuuden perinteitä. Niissä luonto ja erityisesti erämaa määritellään miehisen tekemisen tilaksi nykyäänkin²⁹. Myös ne lausumat, joissa henki-

²⁹ Humberstone (2003, 112) ja Hallikainen (1998, 198-218) kirjoittavat erämailla liikkumiseen liittyvästä maskuliinisesta hegemoniasta.

löt kuvaavat sosiaalistumistaan luonnossa liikkumiseen, ovat sisällöiltään jokseenkin samanlaisia kuin niille rinnasteiset menneisyyden kuvaukset. Yhtä lailla samankaltaisuus menneisyyden ja nykyisyyden välillä ilmee lausumissa, joissa kuvataan maaseutuelämän luonnonläheisyyttä.

Haastateltavien muistot perinteisestä maaseutuelämästä kuvasivat luonnossa liikkumisen asiaksi, jolla oli kaksi pääasiallista selittäjää: toimeentulon hankkiminen ja elämä luonnon keskellä tai toisin ilmaistuna luonnonläheinen elämäntapa. Edellä on havainnollistettu, miten talousperusteiset luonnossa liikkumisen selitykset ovat harvinaistuneet maaseudulla ikänsä eläneiden puheissa. Nykyisyyden kuvauksien on todettu viestivän perinteisten maaseutuelinkeinojen modernisoimisen, kyläyhteisöjen heikentymisen sekä väestön vähenemisen, ikääntymisen ja eläkkeelle siirtymisen seurauksista – siis ylipäätään sosiaalisen kontekstin muuttumisesta. Tätä muutosta kuvattaessa on samalla kuitenkin esitetty todisteita sille, että perinteisen luonnossa liikkumisen representaation toinen pääjuoni on edelleen käyttökelpoinen perustelu monille käytännöille. Maaseudusta puhutaan edelleen tilana, jossa eletään luonnonläheistä elämää. Tämä puhunta pitää yllä talonpoikaisen elämänmuodon arvostusta sekä maaseudulla asuvan ja siellä aikaansa viettävän väestön yhteisyyttä (Holmila 2001, 128; Rannikko 1996, 47).

Maaseudulla asumiseen ja yhtä lailla vapaa-ajan asunnolla vietettyyn aikaan liitetään erottamattomasti ajatus ulkona olemisesta ja hyödyllisten asioiden tekemisestä. Luonnossa liikkumista ei eroteta omaksi asiakseen vaan se sisällytetään puheisiin jokapäiväisistä toimista. Yleisesti ottaen ulkona olemista ja lähiympäristössä häärimistä pidetään luonnossa liikkumisena, sillä elinympäristö kokonaisuudessaan ymmärretään luonnoksi tai luonnonmukaiseksi. Tiedetään, että luonto on alituisesti läsnä. Mutta siellä kulkemiseen ei liity mitään erityistä luontotietoisuutta. Tämä käsitys muotoutuu seuraavassa nuoren naisen lausumassa:

”Em mä tiedä onko ikinä tullu ajateltua, että liikkuu oikee luonnossa, ku se luonto o iha tossa lähellä ja sillälaila (.) sillälaila ikinä ajatellu, että nytpä lähden lenkille luontoon. ... että just (.) pienenä ku on leikkiny ni se aikalailla (.) tuolla metsässä ja pelloilla ja ((hymähtää)) kaikkialla tullu (.) mentyä ja (.) oltua.” (Nuori nainen, h1d.)

Maaseudulla asuvan puheet päivittäisistä käytännöistä eivät sisällä pohdintoja luonnon olemuksesta, kuten eivät kaupunkilaisetkaan oletettavasti arkisia asioita toimittaessaan analysoi kaupunkikortteleiden luontoa. Välttämättä henkilö ei ole ikinä pukenut sanoiksi suhdettaan pääasialliseen elinympäristöönsä. Sille ei ole ollut mitään tarvetta. Käsitys omasta läheisestä luontosuhteesta tiivistetään toteamuksiin maaseudulla asumisesta ja luonnossa liikkumisen jokapäiväisyydestä.

Perinteinen ajatus maaseutuasumisen ja luonnossa liikkumisen välittömästä yhteydestä sisältyy myös seuraavaan aineistoesimerkkiin. Siinä nuori nainen vertaa erilaisten asuinympäristöjen tarjoamia liikkumismahdollisuuksia. Hän toteaa, että maaseudulla on vähemmän rakennettuja liikuntapaikkoja kuin kaupunkialueilla. Siitä huolimatta maaseudulla on hänen mielestään paremmat mahdollisuudet liikkumiselle ja ruumiilliselle tekemiselle kuin kaupunkiympä-

ristössä. Ensinnäkin siellä vapaat liikkumisympäristöt ovat helposti saavutettavissa. Toiseksi jatkuva ruumiillinen tekeminen liittyy erottamattomasti luonnonläheiseen asumiseen ja elämäntapaan. Toisin sanoen maaseutu on sosiaalinen tila, missä kynnykset liikkumiselle ovat matalia.

”Tämmöset isot (.) isot öö urheiluhallit, (.) sisäjääkiekkokentät ynnä muut (.) niin (.) niitä (.) harvemiten on ((maaseudulla)) (.) kuitenkaan (1) eli (.) tämmöset VÄ-LINEELLISET, (.) mutta kuitenkin tämmöset välineelliset (.) öö puutteet korvataan sitten (.) sillä, että (.) se luonto on (.) vahvasti siinä (.) läsnä ihmisten elämässä, joten se kynnys (.) lähteä liikkumaan (.) on mielestäni pienempi, koska ei tarvitse kahlata kymmentäkilometriä (.) betoni- (.) kerrostaloviidakkoa ennen ku pääsee jonneki (.) pienelle (.) puisto- (.) alueelle (.) lenkkeilemään (.) pois kaupungin sykkeestä.” (Nuori nainen, h1e.)

Luonnon läheisyydestä ja läheisestä luontosuhteesta puhutaan seuraavassakin haastattelukatkelmassa, mutta toisessa hengessä kuin edellisissä. Siinä haastateltava pohtii luonnossa liikkumisen merkityksiä siitä näkökulmasta, että hänelle ei olisi siihen yhtä hyviä mahdollisuuksia kuin nykyisin. Hän yhdistää asuinympäristönsä ominaisuudet omaan henkiseen hyvinvointiinsa. Tunne luonnon läheisyydestä ja tieto siitä, että hän voi koska tahansa lähteä metsään ovat hänelle erittäin tärkeitä.

”Nii, se o kai se (1) vanha (.) aika kulunukki, että suomalaiset voi viiä pois metästä, mut (.) mut ei mehtää ’suomalaisesta että’ (1). Et see on, että (.) MITEHÄ tuoho sanos? (2) Mä tulisi var, varmaa ihan, (.) ihan seinähulluks, et vois pistää laitoksee, jos em pääsis (1) että ei nii kun (.) Sen kokkee sil, sillä keinoi, et ei nii kun (.) eii (.) elämä oo elämise arvosta (.) jos jossaki lähiöhelevetissä on (.) koko ikäsä (.) tuossa kärpäskuutiossa (.) keskellä Helsinkiä ja kattellee siellä, ni ei se oo, että (.) ... se (.) luonto, aa, (.) luonto minu arvomaailmassa (.) ja se mahollisuus vaikka minä en joka vuosi, (.) vaikka tekis nii, että minä en tänä vuonna kävis metällä (.) mut mul o mahollisuus lähtee just silloin ku mä halluun (.) Ni se! (.) Tai että minä pääse kalalle, mul o vene tossa Kitkan rannalla vaikka minä en käytä monta kertaa (.) tuota venettä koko kesänä (.) Se, että (.) se o se portti o auki koko ajan. (1) Mut jos menisin jonneki semmosee paikka, missä ei ois mahollista tätä, ni se ois iha ku jonku (1) elukan pistäs pikkü häkkii.” (Keski-ikäinen mies, h3b.)

Entisaikojen muisteluissa luonto kerrottiin erottamattomaksi osaksi kyläyhteisöjen sosiaalista tilaa. Sen sijaan nykyisissä maaseutupuheissa luonto määritellään yhä useammin asiaksi, joka ei sisälly toimeentulon ja muihin arjen käytäntöihin vaan joka ennemminkin ympäröi niitä (Itkonen & Simula 2008, 197; Petrisalo 1984, 84). Edellä on esitelty useita esimerkkejä tämänsisältöisistä lausumista. Yhtäältä ne toistavat perinteistä käsitystä maaseutuasumisen luonnonläheisyydestä. Niistä välittyy ajatus, että maaseudulla asuvat kokevat jatkavansa sitä luonnonläheistä elämäntapaa, jota siellä on aina vaalittu. Aina on tultu toimeen luonnon kanssa: osattu liikkua luonnossa ja käyttää hyväksi luonnon antimia (Rannikko 1996, 37, 41; Ahponen & Järvelä 1983, 38). Eivätkä nämä asiat ole miksikään muuttuneet. Yksi haastatelluista tiivistä tämän käsityksen seuraavasti:

”Me olemme aina eläneet lähellä luontoa täällä Kuusamossa.” (Keski-ikäinen mies, h5c.)

Toisaalta nämä haastateltavien kertomukset tuovat esille maaseutuasukkaiden luontosuhteen uusia jäsennyksiä³⁰. Ennen paikallinen talousmuoto ja jokapäiväisen elämän käytännöt määrittivät tulkintoja luonnosta ja luonnossa liikkumisesta. Arvottavat lauseet olivat kuvauksia paikallisyhteisön kulttuurista ja sosiaalisesta järjestyksestä. Ne sisälsivät tietoa siitä, miten asiat oli tapana hoitaa sielläpäin. Tätä nykyä tavanomaista on, että luonnossa liikkumisen merkitykset liitetään myös yksilön henkilöhistoriaan ja mieltymyksiin. Luonto ymmärretään tilaksi, jossa harjoitetaan sellaisia käytäntöjä, jotka ovat itselle merkityksellisiä. Näissä yhteyksissä luonnossa liikkumisesta puhutaan vapauden termein. Vapaus liitetään sekä aikaan ja tilaan että kokemukseen.

Seuraava kertomus metsästysinnostuksesta havainnollistaa edellä tehdyt johtopäätökset maaseutuyhteisöjen sosiaalisen kontekstin muutoksesta sekä omavaraistalouteen kytkeytyneiden käytäntöjen vaalimisesta ja uusista tulkinnoista. Haastateltava toteaa, että hänen pyytämällään saaliilla ei ollut juurikaan taloudellista merkitystä. Hänen mukaansa vaatimattomat saalismäärät olisi voinut hankkia kaupastakin. Toteamus sisältää viittauksen aikaan, jona elintarpeet on jo totuttu hankkimaan kaupasta. Tämän jälkeen haastateltava kuvaa pyyntitaitojen harjoittamisen ja kehittämisen tärkeäksi elämänsisällöksi. Hän kertoo palavasta halusta harjaantua vanhojen erätaitojen taitajaksi – mestarilliseksi erämieheksi. Hän ei liitä erätaitojen opettelemista toimeentulonhankintaan vaan omiin arvostuksiin ja haluun vaalia eräkulttuurin perinteitä.

Haastattelija: "Mut sillä oli siis iha taloudellista merkitystä sitte?"

Haastateltava: "No eei nyt tiä, OISKOHA ((naurahtaa)) niillä, (.) ne liham- ja kalamäärät ni tota (.) voinu kaupastaki ostaa mut sillee, että sitä nii ku ite (.) rupes arvos-tamaa eritavalla, että (.) meillä äiti oli tiukka, et se ei ottanu lintuja vastaa ennen ku se oli (1) NYLETTY tai kynitty ja kaikki piti olla nii ku, et se (.) tuli siitä (.) saalii käsitte-ly iha loppuu asti ja.

Se oli semmone niiku (.) hirvee himo oppii aivan kaikki (.) ja (.) nii kun (.) aivan kaikki pyyntivälineet ja pyyntitavat ja kalastusvälineet ja kaikki. =Se oli nii kun (.) se oli kokkeiltava ja se oli [[laitettava]] ja (.) vanhat erätaidot ja (.) ja suunnistukset kaikki tommoset (.) [[metän]] merkeistä ja KAIKESTA nii ku silläki (.) et pääsi mahdollisimma syvälle siihe ja sitte ku (.) olevinaa luuli, että (.) nythä tässä (.) o, ossaa ni (.) yht'äkkii nii ku (.) havahtu, että ei tää ku (.) murto-osa, et siihe ei yks (.) ihmisikä riitä (.) vaik ois kui tuota (.) mehtän perillä asus." (Keski-ikäinen mies, h3b.)

Huomion kiinnittäminen niihin piirteisiin, jotka yhdistävät kertomuksia luonnossa liikkumisen menneistä ja nykyisistä käytännöistä maaseudulla, on tehnyt mahdolliseksi osoittaa luonnossa liikkumisen selityksien historiallisuuden. Tällöin on voinut huomata, että traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio ei ole vain kuvausta menneistä ajoista vaan että omavaraistalouteen kytkeytyneitä luonnossa liikkumisen käytäntöjä yhä edelleen selitetään samalla tavalla kuin aikaisemminkin. Tämä representaatio luo yhteisyyttä menneisyyden ja nykyisyyden välille.

³⁰ Vrt. Lehtinen 2003, 11

Luonnossa liikkuminen määrittyy monelta osin samanlaiseksi asiaksi, jollaiseksi se kuvattiin menneiden aikojen muistoissakin. Edelleen noudatetaan perinteisiä käytäntöjä ja myös jokseenkin samoista syistä. Monet luonnossa liikkujat haluavat vaalia niitä tapoja ja tottumuksia, joihin he ovat lapsuudessaan sosiaalistuneet, jotka ovat perinteisesti määrittäneet eri vuodenaikoja, jotka ovat kuuluneet entisaikojen kotitaloudenhoitoon ja joilla yhä edelleen on erityinen asema paikalliskulttuureissa. Kertomuksista välittyy käsitys, että perinteikkäät tekemiset merkitsevät monille paitsi hyödyn tavoittelemista myös palamista aikaisempiin elämäkokemuksiin. Toisin sanoen esimerkiksi marjastamisen ymmärretään tuottavan varastoitavan marjasaaliin lisäksi tilaisuuden kokea uudestaan muun muassa sitä moraalista tyytyväisyyttä, jolla ahkera poimija on perinteisesti itseään palkinnut. Näissä yhteyksissä luonnossa liikkumisen selitykset ovat muotoiluiltaan samankaltaisia kuin entisaikojen maaseutuelämän kuvauksissakin.

Vastaavasti puheet maaseudulla elämisestä ja luonnossa liikkumisesta noudattelevat perinteisiä juonteita. Luonnossa liikkuminen ymmärretään erottamattomaksi osaksi maaseutuelämää, ihan kuten ennenkin. Tämän käsityksen jakavat sekä maaseudulla asuvat että siellä vapaa-aikaansa viettävät kaupunkilaiset. Koonti luonnossa liikkumisen traditionaalisten käytäntöjen uusia tulkin-toja ilmentävistä sanoista ja lausumista on esitetty taulukossa 4.

TAULUKKO 4 Koonti luonnossa liikkumisen traditionaalisten käytäntöjen uusia tulkin-toja ilmentävistä sanoista ja lausumista.

Havaintoyksiköt	Aineistonäytteet
Luonnossa liikkumisen käytäntöjä kuvailevat sanat ja lausumat	kalastus, kävely, lenkkeily, maastohiihto, marjastus, metsästys, metsätyöt, polttopuidenkeruu, sienestys, ulkoilu
Käytäntöjen tarkoituksia määrittävät sanat ja lausumat	hyöty- ja ravintotarpeiden hankkiminen, kuntoilu, liikunta, luonnontarkkailu, myyntimarjojen poiminta
Käytäntöihin osallistumisen peruste-luja määrittävät sanat	ahkeruuden osoittaminen, elämäntavat, luonnossa liikkuminen on osa maalla asumista, hyötytarpeiden hankkiminen, mieltymys luonnossa liikkumiseen, pakko, perinteisten tapojen noudattaminen, rahan tienäminen, velvollisuus
Liikkumisympäristöjä luonnehtivat sanat ja lausumat	metsä, salomaa, järvi, lampi, polku, latu, pelto, suo

Mutta luonnossa liikkumisen menneitä ja nykyisiä selityksiä tutkittaessa huomio ei kiinnity ensimmäisenä samankaltaisuuksiin. Niiden sijaan päällimmäiseksi nousevat ne erot, joita näissä eri aikakausia ja sosiaalisia todellisuuksia kuvaavissa teksteissä ilmenee. Niiden havainnollistamat käytäntöjen ja merkityksien muutokset ovat siinä määrin silmiin pistäviä, että ne helposti kätkevät sen jatkuvuuden, jota edellä on todisteltu.

Lyhyesti sanottuna edellä tulkitut haastattelut vahvistavat käsitystä luonnossa liikkumisen merkitysten henkilökohtaistumisesta. Niiden sisältämät lukuisat viittaukset maaseudun sosiaalisten tilojen muutoksiin ja toimeentulope-

rusteisen liikkumisen vähenemiseen tukevat tätä johtopäätöstä. Nykyistä tilannetta kuvaaviin lausumiin ei sisälly sitä samaa vaihtoehdottomuuden tunnelmaa, joka sävytti kertomuksia menneestä maaseutuelämästä. Omaa käyttäytymistä ei enää samassa määrin kuin aikaisemmin selitetä taloudellisilla velvoitteilla ja paikallisyhteisön asettamilla rooliodotuksilla. Sen sijaan nykyisissä luonnossa liikkumisen selityksissä puhujan oma tahto ja mielenkiinto ovat vahvasti esillä. Niissä kerrotaan asioista, joita mielellään tehdään ja joihin kertojalla on henkilökohtainen suhde. Pakon sijaan tekemisten selitykset liitetään tapakulttuuriin ja omaan sosiaalistumishistoriaan.

Kokonaisuudessaan traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio on puhetta henkilökohtaistuneesta suhteesta perinteiseen ruumiinkulttuuriin ja maaseutuoloihin. Se kuvaa niitä arki- ja hyötyliikkumisen käytäntöjä, jotka yhdistävät maaseutuelämän menneisyyttä ja nykyisyyttä mutta jotka tätä nykyä tulkitaan enneminkin elämälle sisältöä tuoviksi asioiksi kuin jokapäiväisen elämän välttämättömyyksiksi (Knuuttila 2008, 116). Toisin sanoen se on kerrontaa traditionaalisesta ruumiillisuudesta, josta on tullut osa jälkitraditionaalista subjektiivisuutta tai identiteettityötä (Giddens 1995). Se muotoilee esityksen perinteisestä luontosuhteesta ja sen nykyisyydestä.

5 ROMANTTIS-EKSPRESSIIVINEN LUONNOSSA LIKKUMISEN REPRESENTAATIO

Kaupunkielämästä ja kaupunkilaisesta elämäntavasta on kirjoitettu paljon. Aihe on ollut erityisenä mielenkiinnon kohteena muun muassa niissä yhteiskunnallisen muutoksen tutkimuksissa, joihin edellisessä luvussa on useaan kertaan viitattu. Niissä kaupunkia on määritetty sen perusteella, miten erilainen elämisen puite urbaaniympäristö on maaseutuun verrattuna. Erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, miten elinympäristön vaihtuminen on vaikuttanut maaseudulta kaupunkiin muuttaneiden sosiaalisiin suhteisiin, ajan- ja tilankäyttöön sekä ylipäätään jokapäiväiseen elämään. Tarkastelujen pohjalta on kirjoitettu kuvauksia kahdesta hyvin erilaisesta sosiaalisesta tilasta. Täten muodostettu dialektinen tarkastelu on ollut monien tutkimuksellisten selityksien lähde.

Ajatus maaseudun ja kaupungin vastakkaisuudesta ei ole uusi. Se on ollut vaikutusvaltainen valistuksen jälkeisessä urbaanissa tilakäsityksessä. Tässä tilakäsityksessä ei ole tehty eroa ainoastaan maaseudun ja kaupungin välille. Myös luonto on sijoitettu urbaaniuden rajojen taakse. Luonto on rinnastettu traditionaaliin maaseutuyhteisöihin ja sitä on kuvitettu viittauksilla maaseutukulttuurien idylleihin. Sanoihin luonto ja maaseutu on liitetty samoja tarkoituksia. Vastaavasti modernisuus ja urbaani teollinen yhteiskunta on mielletty kuuluvan samaan kokonaisuuteen. (Giddens 1995, 109; Sironen 1995, 216; Beck 1990, 23, 64.) Ne ovat muodostaneet sosiaalisen tilan tyyppin, joka on asetettu luonnon ja maaseutuyhteisöjen muodostamaa sosiaalisen tilan tyyppiä vastaan.

Kaupungin ja maaseudun vastakkainasettamisen taustalta voi löytää erilaisia motiiveja. Yhteiskunnallista kehitystä on todisteltu vertaamalla perinteistä maaseututodellisuutta moderniin urbaaniin todellisuuteen. Täten on punottu juoni kehityskertomukselle, joka esittää kansakunnan siirtyneen alkukantaisesta yhteiskunnallisesta järjestyksestä hyvinvoinnin, sivistyksen ja demokratian aikakauteen. Traditionaalinen maaseutu ja moderni kaupunki on kuvattu tämän kehityskaaren ääripäiksi. (Blom 2003, 12.) Myös näiden eri ympäristöjen erilaiset hallinnolliset asemat ovat osaltaan innoittaneet jännitteisiin suhdetuksiin. Siinä missä kaupungit on määritelty hallinnollisiksi keskuksiksi, on maaseutu ymmärretty hallinnoitavaksi alueeksi. Kaupungin ja maaseudun

suhde on rinnastunut hallitsijan ja hallinnoitavan eripuraiseen suhteeseen. (Green 1995, 11.)

Tässä yhteydessä ei ryhdytä kartoittamaan vastakkainasettamisen syiden koko kirjoa. Sen sijaan syvennytään yhteen katsantokantaan, joka kiinnittää huomiota kokemuksellisuuteen ja erityisesti luonnon kokemiseen. Tämä selityslinja korostaa sitä, miten eri tavalla moderni kaupunkilainen arvottaa luontoa perinteisiä maatalouselinkeinoja harjoittavaan talonpoikaan verrattuna (Sironen 1995, 216). Se kirjoittaa auki romantiikan filosofiaan juurensa ulottavaa luontokäsitystä, jonka on ymmärretty syntyneen urbaaneissa elinoloissa – sellaisissa kulttuurisissa tilanteissa, joilla ei ole välitöntä yhtymäkohtaa traditionaaliseen eikä myöskään moderniin maaseutuelämään (Lukkarinen 2004, 63). Huomio kiinnittyy luonnon estetiikkaan ja ihailmiseen sekä luontokokemuksien merkityksiin.

Käsitys luonnosta virkistys- ja elämöympäristönä yleistyi porvariston keskuudessa 1800-luvun teollisuuskaupungeissa. Tähän vaikutti monta asiaa. Kasvavissa kaupungeissa maata käytettiin hyvin pitkälle teollisuuden ja elinkeinoelämän ehdoilla. Niitä rakennettiin ennen kaikkea tuotannon ja kaupankäynnin ympäristöiksi, joissa joutoajan toiminnoille ei juuri jätetty tilaa. Näin ollen nautiskelemisen ja virkistäytymisen paikat oli etsittävä muualta – siis luonnosta ja maaseudulta. (Anttila 2005, 66; Green 1990, 91.) Porvariston ja herrasväen maaseutumatkailussa ja ylipäätään heidän vapaa-ajan vietossaan oli samalla kyse myös erottautumisesta. He halusivat ottaa etäisyyttä kansankulttuuriin ja teollisuustyöväestön tiloihin (Anttila 2005, 59; Veblen 1994, 24-25, 57).

Liikenneteknologian kehittyminen ja yleistyminen teki mahdolliseksi nopean siirtymisen paikasta toiseen. Sen myötä voitiin kaupunkien melskeestä piipahtaa maaseudun rauhaan arjen lomassakin. Tämä teknologinen kehitys – erityisesti rautatieverkoston laajeneminen – yhdessä väestön vaurastumisen ja matkustuskustannusten alenemisen kanssa loi edellytykset maaseutumatkailulle ja ylipäätään matkailuteollisuudelle. (Green 1990, 84, 89, 93, 154; Urry 1990, 21; ks. myös Timonen 2009, 204; Williams 2003, 68). Tämän yhteiskunnallisen kehityksen rinnalla yleistyivät tulkinnat matkailukäyttäytymisen ja -kohteiden symbolisista merkityksistä. Matkailuvalintojen ymmärrettiin ilmentävän yksilön omaksumaa luokkaidentiteettiä ja sosioekonomista asemaa (Urry 1990, 20).

Oma vaikutuksensa oli myös terveysvalistuksella, jolla pyrittiin lisäämään kaupunkien viheralueiden ja maaseudun arvostusta. Valistajat korostivat näiden ympäristöjen ilman raikkautta ja puhdistavaa voimaa. Liikkuminen luonnonmukaisiksi kuvatuissa tiloissa nähtiin erinomaiseksi keinoksi ehkäistä monia sairauksia ja vaivoja. Se määriteltiin kansanterveyden parantamisen keskeiseksi menetelmäksi. (Green 1990, 70, 74-75.) 1700-luvun urbaanissa terveystuessa maaseutu kuvattiin ympäristöksi, missä eivät tartuntataudit levinneet siinä määrin kuin ahtaasti asutetuissa kaupungeissa, sekä merenranta paikaksi, missä ennemminkin hoidettiin terveyttä kuin virkistäydyttiin (Anttila 2005, 66; Urry 1990, 17). Vasta 1800-luvun puolivälissä yleistyi käsitys merenrannasta virkistysympäristönä.

Ehkä kaikkein vaikuttavimpia luontokäsitysten uudistajia olivat kuitenkin romanttisen maailmankatsomuksen innoittamat maisemakuvaukset ja ylipäättään romanttinen liike. Romantikkojen luomat maisemakuvastot ja tilakäsitykset loivat etäisyyttä luonnon ja kulttuurin välille. Esteettiset ja mystifioivat kuvaelmat koskemattomista ja muuttumattomista maisemista hahmottelivat urbaanille todellisuudelle vastakkaisen maailman. Tämä maailma ymmärrettiin esteettisten elämysten, ylevien tunteiden, meditaation ja ylipäättään hyvän olon tilaksi. Luonto tulkittiin inspiroiviksi paikoiksi ja sykehdyttäväksi maisemiksi, joiden omakohtainen kokeminen oli kiehtova ja tavoittelemisen arvoinen asia. Syntyi ajatus luontoretkestä – sellaisesta luontokokemuksesta, jossa luontoa ja maaseutua aistitaan ikään kuin vapaana arjen poliittis-taloudellisista intresseistä. (Green 1990, 69, 80-93, 184-185; ks. myös Lukkarinen 2004, 68).

Romanttinen liike kehitti ja levitti esteettistä tulkintaa luonto- ja maaseutumaisemista sekä täten vaikutti ennen kaikkea yhteiskunnan hyväosaisten mieltymyksiin. Säätyläiset ja varakkaat halusivat kokea sitä ylevyyttä, joka sisältyi romantisoituihin kuvauksiin todellisen maaseudun hengestä. (Green 1990, 84, 88-89, 120, 155; Urry 1990, 20; ks. myös Williams 2003, 59.) He halusivat vapaa-ajallaan retkeillä tässä täydellisen harmonian maailmassa (Anttila 2005, 66). Yläluokkaisten kiinnostuksen myötä luonnossa virkistäytyminen ja maisematurismi saivat elitistiset muodot ja ne sisällytettiin herrasväen etiketteihin. Todetakaan vielä, että myös sukupuoli rajoitti osallistumista luontomatkailemaan. Urbanissa patriarkaalisisessa yhteiskuntajärjestyksessä luonto ja maaseutu kuvattiin nimenomaan miesten virkistäytymisympäristöiksi. (Green 1990, 85-99, 147.)

Luokkanäkökulma ei selitä nykysuomalaisten luonnossa liikkumista. Luontomatkaileu ja -retkeily eivät ole vain hyvätuloisten kaupunkilaisten harrastuksia. Sen sijaan romantikkojen siveltimistä ja kynistä irronneet esteettiset tulkinnat ovat edelleen erottamaton osa urbanisoituneen valtaväestön luontosuhdetta (Sironen 1995, 200; ks. myös Paronen 2001, 101; Pouta & Sievänen 2001, 49-50; Hallikainen 1998, 64, 119;). Luonnossa liikkumiseen liittyvät aistikokemukset ovat heille vähintään yhtä tärkeitä kuin itse ruumiillinen suorittaminen. He hakevat luonnosta, jotakin sellaista, jota he eivät työssään ja arjessaan kohta. Luonto määrittäyty tässä katsannossa elementiksi, joka ei ole ihmisen tekemä tai joka ainakin vaikuttaa koskemattomalta ja vapaalta. Se asettuu eräänlaiseksi jokapäiväisen elämän vastamaailmaksi. (Sironen 1995, 169, 219, 221; ks. myös Hallikainen 1998, 119; Vuolle & Oittinen 1994, 49-50.) Luonto on tila, jossa voi kokea jotakin sellaista, joka on vapaa suhteessa arjen aikomuksiin, velvoitteisiin ja merkityksiin. Näiden kokemusten merkitys liitetään omaan hyvinvointiin (Kotkavirta 1998, 112-113.)

Romanttinen tulkinta luonnossa liikkumisesta korostaa elämyksellisyyttä ja irtiottoa urbaanin elämän rationaalisuudesta, lineaarisesta aikakäsityksestä ja kiivastempoisuudesta (Kiewa 2002, 147; Sironen 1995, 169). Länsimaiset urbanit ihmiset ovat voineet jakaa tämän käsityksen 1800-luvulta lähtien (Williams 2003, 68). Luonto ja maaseutu on voitu määrittää mielekkään tekemisen ja kii-reettömyyden tyyssijoiksi. Ne on voitu kuvata tiloiksi, joissa elämän harmonia ja estetiikka ovat säilyneet ja joihin voi mennä piiloon modernin yhteiskunnan

kehitysvirtauksia. (Roberson & Babic 2009, 110; Giddens 1995, 109; Beck 1990, 66, 84-86; Urry 1990, 96-98.) Toisin sanoen ne on voitu nostalgisoida eli maisemaa ihaileva katse on voitu suunnata ohi taloudellisissa tarkoituksissa muokatus luonnon ja maaseutuelämän arjen (Massey 2005, 124). Näin on voitu pitää yllä uskoa siihen, että on olemassa paikkoja, joissa voi palata idylliseen menneisyyteen ja joissa voi kokea jotakin alkuperäistä ja aidosti luonnollista.

Kuten edellä on todettu juontavat tämänlaisen kokemuksellisuuden juuret romanttiseen liikkeeseen tai toisin sanoen romantismiin. Romantismi on myös se aatesuuntaus, joka on tarkimmin kuvannut ja analysoinnut luonnon ihmisesä herättämiä tunteja. Tämä liike ja katsanto ei kuitenkaan koskaan muodostanut itsenäistä filosofiaansa. Nämä termit – romanttinen liike ja romantismi – eivät siis viittaa mihinkään tiettyyn filosofiseen järjestelmään vaan tietynlaiseen tieteen ja taiteen rajat ylittävään elämänsenteeseen, joka korostaa estetiikkaa ja subjektiivisuutta ja joka on vaikuttanut ajattelijoihin ja taiteilijoihin 1700-luvun lopulta alkaen. (Lukkarinen 2004, 62; Taylor 2001, 368; Salomaa 1999, 149; Russett 1996, 230; Green 1990, 105-106.)

Seuraavassa käsitellään sellaista kirjoittelua, joka liittyy romantismin modernin moraalikulttuurin tarkasteluihin. Huomio kiinnitetään tulkintaan siitä, mistä länsimaisen ihmisen jokapäiväisessä elämässään kohtaamat moraaliset ristiriidat saavat alkunsa. Tämä tulkinta tunnistaa ne moraaliset katsannot, jotka jäsentävät modernin ihmisen erilaisia identiteettejä ja jotka taustoittavat toisilleen vastakkaisia arvostelmia jokapäiväisen elämän käytännöistä. Siihen sisältyvät oivallukset muodostavat tukevan perustan myös urbaanin luontosuhteen tulkitsemiselle. Elämyksellisyyden korostuksille ja vastamaailmaajattelulle voidaan esittää aatehistoriallinen selitys.

5.1 Romantismi

Modernin moraalikulttuurin perustavat ristiriidat voidaan jakaa kolmeen alueeseen: hyvän lähteitä, instrumentalismia ja moraalisuutta yleensä käsitteleviin keskusteluihin. Näistä eniten hälyä ovat herättäneet instrumentalismiin liittyvät aatehistorialliset kamppailut. Tämän katsannon ja sen tuottaman elämäntavan yleistymistä on arvosteltu voimakkaasti valistusfilosofian syntyajoilta alkaen. Kritiikki on kohdistunut niiden mukanaan tuomiin kokemuksellisiin ja sosiaalisiin seurauksiin. (Taylor 2001, 499-500.)

Instrumentalistinen luonnosta ja henkisistä auktoriteeteista vapautunut ajattelu syntyi ja vahvistui valitusaikakaudella eli 1700-luvulla (Taylor 2001, 347). Tuolloin vauhdittunut luonnontieteiden edistys järjestytti yhteiskunnallista muuttumattomuutta tuottaneen keskiaikaisen maailmankuvan perustuksia. Syntyi usko ihmiskunnan kykyyn edistyä. Tässä uudessa katsannossa edistykseen voimaksi ymmärrettiin ihmisen kyky rationaaliseen ajatteluun. Rationaalisuus käsitettiin ihmiskunnan väyläksi täydellisyyteen, keinoksi, jonka avulla ihmiskunta voi vapautua jumalallisiin lähtökohtiin nojautuvan epärationaalisen mielikuvituksen kahleista ja ottaa kohtalonsa täydellisesti omiin käsiinsä. Tä-

män uuden älyllisen virtauksen etujoukoissa kulkenut Immanuel Kant määritteli valistuksen ihmisen vapautumiseksi itse aiheuttamastaan alaikäisyydestä. Sapere aude – rohkene käyttää järkeäsi, hän huudahti. (Salomaa 1999, 78-79.)

Kaikki eivät kuitenkaan kannattaneet valistusajattelua. Jean Jacques Rousseau kyseenalaisti hyvin jyrkästi sen monille hänen aikalaisilleen itsestään selvänä näyttäytyneen ajatuksen, jonka mukaan tieteitten kehitys, valistuksen leviäminen ja kaikenlaiset teknologiset edistysaskeleet toisivat mukanaan ihmiskunnan onnen ja menestyksen. Sen sijaan, että hän olisi yhtynyt valistuksen henkeen, hän väitti rationalismin ja edistysuskon turmelevan ihmistä. (Salomaa 1999, 105-106.) Suoranaisena erehdyksenä ja virheenä hän piti tieteellisen maailmankuvan piirtämää yksiulotteista moraalikäsitystä, jonka mukaan ihmisen toiminta kumpusi yhdestä ja ainoasta halujen hallitsemasta ihmisluonnosta. (Taylor 2001, 355-356.)

Ikään kuin vastalauseeksi valistuksen rationalismille Rousseau otti filosofiansa lähtökohdaksi esisosiaalisen, vaistoihinsa luottavan ihmisen (Salomaa 1999, 106; Russel 1996, 246). Hän näki onnellisuuden ja aidon moraalin piilevän siinä inhimillisessä luonnossa, joka edelsi kulttuuria. Hänen mukaansa ihmisen siirtyminen yhteiskuntaan turmeli tämän puhtaan ihmisluonnon. Tästä näkemyksestään hän ei kuitenkaan johtanut sellaista kantaa, että hyvän elämän edellytyksenä olisi paluu villiyyteen. Sen sijaan hän korosti muutosta ihmisten tavoissa suhtautua elämään ja tarjosi muutoksen tieksi eräänlaisen luontouskonnon omaksumista. (Taylor 2001, 362.)

Rousseau näki ihmisen ja luonnon yhteydessä moraalisen ajattelun perustan ja hyvän elämän lähteen (Rousseau 1905, 110-111). Rousseauin kehittelemässä katsannossa luonto rinnastettiin Jumalaan ja ihmisen sisimmässä sykkivä luonnon ääni Jumalan ääneen. Luonto nähtiin läpikotaisin hyvänä ja sisäinen luonnon ääni moraalin lähteenä. Uskottiin, että elämän syvimpiä merkityksiä tulee etsiä kuuntelemalla omaa sisäistä luonnon ääntä. Uskottiin, että ihminen saavuttaa ylimmän onnellisuutensa elämällä tämän äänen mukaisesti, toisin sanoen kuuntelemalla sisintänsä ja olemalla kokonaisvaltaisesti oma itsensä. (Taylor 2001, 362.)

Tämän käsityksen Rousseau asetti valistuksen rationalismia vastaan (Salomaa 1999, 107). Hänen näkemyksensä oli, että valistus ei tuo ihmiskunnalle täyteläistä, hyvää ja oikeaa elämää. Päinvastoin rationaalisuuden lisäämiseen liittyy liian usein ihmisen moraalinen näivettyminen ja ajatusten siirtyminen omista tuntemuksista kulttuurisiin arvostuksiin, kuten vaurauden kasvattamiseen ja sosiaalisen aseman vahvistamiseen. Kaiken kaikkiaan ihminen tulee riippuvaiseksi valistuneiden mielen sosiaalisesta verkostosta ja kadottaa yhteyden sisimmästään kuiskivaan luonnon ääneen. Tästä syystä tulisi yhteiskunta perustaa täysin toisenlaiselle filosofialle. Maailmankatsomuksellinen ja moraalinen ajattelu tulisi virittää siten, että se vapauttaisi ihmisen tästä turmeltuudesta verkosta – toisin sanoen siten että ihmisen ja luonnon välinen yhteys palautuisi. Tämänlainen ajattelu muodostuu niukkuudelle perustuvassa elämäntavassa. (Taylor 2001, 357-360.) Rousseau (1905, 110-111, 403-404) toteaaakin, että ihmisen todellinen voima piilee siinä, että hänellä on vain vähän tarpeita ja että

hän on tyytyväinen olennaiseen. Olennaista on, että jokainen on kokonaisvaltainen ja vapaa itsenäinen ihminen.

Rousseaun kritiikki loi käsitteellisen tukijalan sellaiselle katsannolle, jota kutsutaan romantismiksi tai romanttiseksi ekspressivismiksi. Tämän Euroopassa laajalle levinneen ajatussuunnan tärkeimpänä pyrkimyksenä oli ihmisen ja luonnon välisen yhteyden palauttaminen – sen yhtenäisyyden uudelleen viritäminen, jonka valistuksen tuottama instrumentaalinen järki oli kadottanut. (Taylor 2001, 368; ks. Russel 1996, 241, 246.) Huolimatta siitä, että monet romantismin ideat ovat jo hävinneet, on tämän filosofian peruskäsitys ja -pyrkimys yhä edelleen elinvoimainen. Viimeisen reilun kahdensadan vuoden ajan se on tarjonnut viitekehysten yhteiskuntien instituutioihin ja käytäntöihin juurtuneen instrumentalismin arvostelemiselle. (Taylor 2001, 384-385, 500.)

Instrumentaaliin yhteiskuntiin kohdistuneet kokemukselliset hyökkäykset ovat nostaneet esille ennen kaikkea elämän merkityksellisyyden katoamisen. On puhuttu siitä, että instrumentalistinen katsanto tyhjentää elämän henkisestä rikkaudesta, syvyydestä ja tarkoituksesta (Lukkarinen 2004, 62, 69). Se ei jätä jäljelle mitään, mikä voisi antaa elämälle syvän ja voimallisen tarkoituksellisuuden tunteen. Se kadottaa elämästä intohimon.

Tätä väitettyä merkityksellisyyden katoa on selitetty monella tavalla. Syitä on etsitty instrumentalismin tuottamista ja suosimista elämänasenteista, jotka tekevät syvemmät merkitykset vaikeammin tavoitettaviksi tai havaittaviksi ja joiden yhtenä peruspyrkimyksenä on alituisen mielihyvän varmistaminen. Syvempien merkityksien katoaminen on liitetty myös siihen, että instrumentalismi on syrjäyttänyt ne perinteiset yhteisöt ja elämäntavat, jotka olivat läheisessä suhteessa luontoon. Sen myötä elämän luonnollista tarkoituksellisuutta korostavat tulkinnat ovat menettäneet asemansa ihmisten maailmankatsomuksissa. Tämä kritiikki on kohdistettu kapitalistisissa ja teknologisoituneissa yhteiskunnissa korostuviin elämäntapoihin ja -kultuihin. Näissä yhteiskunnissa arjesta selviytymisen on ajateltu edellyttävän sellaisen instrumentaalisen toiminnan mallin, joka toissijaistaa ihmisen sisimmästä kumpuavat tarkoitukset. (Taylor 2001, 500.)

Syitä on etsitty lisäksi toisenlaisista lähtökohdista. On puhuttu maailman ja luonnon lumon hävittämisestä. Luonnontiede on riisunut maailman siitä taianomaisuudesta ja pyhydestä sekä niistä ideoista, jotka siihen ennen liitettiin. (McDowell 2002, 174.) On muotoiltu kuva luonnosta neutraalina, ainoastaan ihmisten tarkoitusten suhteen merkityksellisenä todellisuutena. On myös nojautunut erottautumisen ja pirstoutumisen käsitteisiin. Tässä yhteydessä on väitetty seuraavaa: Kun ihminen tarkastelee luontoa instrumentalistisesti, irrottaa hän itsensä niistä merkityksen lähteistä, jotka ovat luonnossa. Kohdistessaan saman katsannon omiin tunteisiinsa, jakaa hän itsensä sisäisesti, erottaen järjen tunteesta. Yksilön instrumentalistinen suhde yhteisöön johtaa puolestaan sosiaalisten siteiden höltymiseen ja pinnallistumiseen, mahdollisesti jopa yhteisöllisyyden häviämiseen. (Taylor 2001, 500-501.)

Edellä hahmoteltu filosofisten katsantojen välinen kamppailu, modernia moraalikulttuuria luonnehtiva ristiriita, on juurtunut syvälle edistykseksi

kutsuttuihin yhteiskuntiin (Taylor 2001, 384-385). Tämä vastakohta-asetelma ei ilmene ainoastaan yhteiskunnallisena puheena ja liikehdintänä. Se nousee esille monissa niissä yksilön jokapäiväisen elämän tilanteissa, jotka hän kokee moraalisesti ongelmallisina. Toisin sanoen nämä katsannot asettuvat vastakkain myös yksilön tietoisuudessa (emt., 384, 503).

5.2 Ekspressiivisyyden korostaminen

Avautuminen luonnon impulsseille ja luonnon kanssa samalle taajuudelle virityminen muodostavat romantismin kuvaaman hyvän elämän lähtökohdat. Tunteet asettuvat tässä asetelmassa keskeiseen asemaan. Perusajatuksena on se, että tie syvimpään moraalisuuteen ja kosmiseen totuuteen löytyy ihmisen sisimmästä ja erityisesti tunteista. (Taylor 2001, 368-369, 371.) Tämä filosofia kiinnostuu ensisijaisesti siitä, mitä ihmiset ajattelevat maailmasta ja elämästä yleensä. Se korostaa tarvetta kokea tietyllä tavalla elämä, tavalliset halut ja täyttymykset sekä se suurempi luonnollinen järjestys, jonka osia ihmiset ovat. Tämän tavan se näkee kumpuavan luonnosta. Luonnon kanssa samalla taajuudella olemisen tarkoittaakin näin ollen tiettyjen tunteiden kokemista sekä pyrkimystä tehdä tiettyjä asioita. Nämä tunteet ja pyrkimykset ovat lähtöisin ihmisen sisimmästä, luonnon äänestä ihmisessä. (Emt., 372; ks. myös Green 1990, 83, 87.)

Hyvän elämän peruselementtien etsiminen sisimmästä kumpuavista tunteista loi uudenlaisia mahdollisuuksia tarkastella moraalisuutta yleensä. Ensimmäkin tunteiden aseman korostaminen moraalisessa elämässä avasi siihen uuden kokemuksellisen ulottuvuuden. Tätä kuvasti esteettisen kategorian nousu eettisen rinnalle. Tämä uusi kategoria erotteli hyvän elämän kannalta tärkeitä tunteita. Uusista lähtökohdista tarkasteltuna alkoivat moraalisuuteen liittyvät rajanvedot vaikuttaa häilyviltä. Tämä johtui siitä, että esteettisten ja eettisten arvostelmien erottaminen toisistaan oli vaikeaa. Niin muodoin ei muodostunut selkeää käsitystä siitä, missä määrin moraalisuus määrittäisi eettisten arvostelmien ja missä määrin esteettisten kokemuksien perusteella. Kaiken kaikkiaan oli epäselvää oliko näitä kahta eri arvostelmakategoriaa enää tarpeen erottaa toisistaan. (Taylor 2001, 373.)

Toinen mahdollisuus liittyi uudenlaisen ekspressivismiksi kutsutun ihmisen elämää koskevan käsityksen muodostamiseen. Tämän käsityksen perusideana oli, kuten jo nimestä voi päätellä, ilmaisun käsitteen liittäminen luontofilosofisiin tarkasteluihin. Sisäinen luonto käsitettiin ulottuvuudeksi, joka voitiin saavuttaa ainoastaan tuomalla esiin siellä olevia asioita. Tämä esiintuominen puolestaan ymmärrettiin tämän sisäisen ulottuvuuden ilmaisemiseksi. Mutta tätä ilmaisemista ei ymmärretty vain ihmisen sielunmaiseman kuvaamiseksi tai julkilausumiseksi vaan myös sen muotoilemiseksi ja tulkitsemiseksi. Sisäisen luonnon ilmaiseminen ymmärrettiin siis yhtäältä tunteiden ja ajatuksien esiintuomiseksi toisaalta niiden ymmärrettäväksi tekemiseksi. (Taylor 2001, 373-374.)

Taiteella oli keskeinen asema ekspressiivisessä käsityksessä ihmiselämästä. Tähän käsitykseen perustuen taiteen asema todellisuuden kuvaajana sai myös

aivan uuden merkityksen. Taiteesta ja taiteellisesta luovuudesta tuli ihmisen sisäisen maailman kuvittaja. Tämä johti myös taiteen uudelleen määrittämiseen. Perinteisesti ymmärrettynä taide oli ihmisen elinympäristössä olevien asioiden mahdollisimman tarkkaa toistamista eli jäljittelyä. Sen sijaan uuden määrittelyn mukaan taide ei ollut jäljittelyä vaan ilmaisua siinä mielessä kuin edellä on esitetty. Se siis toi esiin taiteilijan sisäistä luontoa samalla luoden sitä ja antaen sille määrätyn muodon. Taide siis muuttui todellisuuden jäljittelyn välineestä sen ilmaisemisen välineeksi. (Emt., 377-378.) Tämä asetti taiteilijoille uudenlaisen haasteen. Heidän tuli luoda uusi kieli, jonka välityksellä olisi mahdollista tuoda luonnosta esille jotain sellaista, jolle ei vielä ollut riittäviä sanoja olemassa. Tämän uuden taiteiden kielen tuli ilmentää luonnon impulsseja ja vapauttaa niiden voima taideteoksessa. (Emt., 380-381.)

Instrumentalistinen ajattelu ei tavoita niitä moraalisuuden syvyyksiä, jotka ekspressivistinen katsanto luonnosta löytää. Mutta valistusajattelu ei ainoastaan hukkaa yhteyttään näihin syvyyksiin, vaan se myös muodostaa esteen luonnon ja ihmisen välisen yhteyden palauttamiselle. Se katkaisee ihmisen yhteyden hänen sisäiseen ääneensä. (Taylor 2001, 383.) Romantismien pyrkimyksenä oli juuri tämän ihmisen ja luonnon välisen yhteyden palauttaminen. Tämä pyrkimys on yhä tänä päivänä hyvinkin elinvoimainen, kuten lukemattomat luonto- ja ympäristökamppailut osoittavat. Huolimatta siitä, että varsinainen luontouskonto-ajattelu on enää pelkkä historian lehdille painettu muisto, niin käsitys luonnosta moraalilähteenä on säilynyt. (Emt., 383-384.)

Edellä tiivistetty modernin moraalikulttuurin yhden ristiriidan aatehistoria on filosofinen perusta urbaanin luontokokemuksen tulkitsemiselle. Sen pohjalta voidaan erottaa kaksi katsannollista kehystä, jotka jäsentävät ja arvottavat todellisuutta eri tavoin ja joiden välinen jännite säilyttää edelleenkin monia yhteiskunnallisia nykykeskusteluja. Sama dialektiikka liittyy myös lukuisiin sellaisiin jokapäiväisen elämän tilanteisiin, jotka moderni yksilö kokee moraalisesti ongelmallisiksi. Niissä instrumentalistinen toiminnan malli ja ihmisen sisimmästä kumpuavat arvostelmat asettuvat vastakkain ja aiheuttavat ristiriitaisia tuntemuksia. Tämä sisäiseksi ristiriidaksi luonnehdittava ilmiö on erottamaton osa modernia identiteettiä. (Taylor 2001, 26, 384.) Se on tunnistettavissa myös luonnossa liikkumisen merkityksien tulkinnoissa (Simula 2005, 61 ks. myös Larsen 2008, 21).

Käsitys, jossa luonto ja maaseutu asetetaan kaupungin vastakohtiksi ja jossa luontokokemus ymmärretään arkeen liittymättömäksi asiaksi, voidaan ymmärtää romantismin perustuvan yhteiskuntakritiikin yhdeksi ilmenemis- muodoksi. Luonnossa virkistäytyessään ihminen voi tarkastella maailmaa ja elämäänsä toisenlaisen kehyksen läpi kuin arkeaan. Hän voi sulkea mielestään jokapäiväisen elämän välttämättömiin toimintoihin kytkeytyvän instrumentalistisen katsannon. Täten hän voi irrottautua sekä siitä elämänrytmistä, jonka yhteiskunta tuntuisi sanelevan että niistä pyrkimyksistä, jotka tavallisen elämän varmistaminen näyttäisi edellyttävän. Kaiken kaikkiaan hän voi syrjäyttää ne ajattelutavat, asenteet ja merkitysrakenteet, jotka ohjaavat hänen arkeaan. Hän voi rakentaa kokemuksiaan ja tulkintojaan toisenlaisista lähtökohdista. Hän voi

ymmärtää luonnon arkisten ympäristöjensä vastakohtaksi ja erilaisen kokemuksellisuuden tilaksi. (Simula 2005, 63; ks. myös Kompridis 2006, 4.) Hän voi tunnistaa näiden kulttuuristen tilojen erilaiset henget (Green 1990, 5).

Tässä pääluvussa aineistotulkinnat kytketään romanttis-ekspressiiviseen kontekstiin. Tarkasteltaviksi otetaan ne haastattelutekstit, joihin ei sisälly vastaavanlaisia hyödyllisyyden ja käytännöllisyyden korostuksia kuin traditionaalisen maaseutuelämän ja perinteisten käytäntöjen kuvauksiin vaan joissa arkiset ympäristöt ja velvoitteet sävyttyvät jokseenkin kielteisesti ja joissa luonnossa liikkuminen selitetään keinoksi etäännyä näistä.

Tulkittamisen haaste ei ole niinkään urbaaneihin elinoloihin perehtymisessä vaan sen artikuloimisessa, mistä johtuvat käsitykset luonnon ja kaupungin vastakohtaisuuksista. Olennaisinta tässä työssä ei ole niiden ympäristöllisten ja sosio-ekonomisten tekijöiden selvittäminen, joiden vuoksi kaupunkielämän arki kuvataan psyykkisesti kuormittavaksi ja kaupunkimaisema tylsäksi. Tämän vyyhdin avaaminen ei välttämättä johda urbaanien luonnossa liikkumisen selityksien taustojen ymmärtämiseen. Sen sijaan tärkeää on tunnistaa ne asiayhteydet, sanastot ja lausumat, jotka määrittävät urbaaneja tulkintoja luonnossa liikkumisen merkityksistä. Luontoa ja luonnossa liikkumisen käytäntöjä kuvaavien sanastojen lisäksi huomio tulee kiinnittää siis siihen, miten tutkimukseen osallistuneet kertovat arjesta, vapaa-ajasta sekä ylipäätään urbaanista sosiaalisesta tilasta ja sen suhteesta luontoon. Tähän tunnistamisen haasteeseen vastataan soveltamalla edellä muotoiltua selitysmallia, jonka mukaan romanttiset luontotulkinnat juontuvat yksilöiden omaksumasta katsannollisesta kehyksestä – urbaania luontosuhdetta valistuksen ajoista saakka jäsentäneestä romanttis-ekspressiivisestä diskurssista.

5.3 Vastamaailma

”Se on ihan eri maailma” (Keski-ikäinen mies, h 2d).

Näin luonnehti kaupungista maaseudulle muuttaneen perheen isä urbaania ympäristöä. Haastattelu oli noin vuosi siitä, kun he olivat muuttaneet lapsineen ruuhka-Suomesta Pohjois-Karjalaiseen kylään. He eivät puhuneet vain maise-mallisista eroista vaan kokonaan toisenlaisesta kulttuurista ja elämisen tavasta. He loivat puheissaan vastakohta asetelman, jonka puitteissa he paitsi määrittivät kaupunkia ja maaseutua myös kuvasivat perheen viimeaikaisia kokemuksia ja omia oloilojaan. He totesivat, että muutto kaupungista maaseudulle oli muuttanut heitä kaikkia. He olivat omaksuneet uudenlaiset elämäntavat ja -asenteet. Kaiken kaikkiaan he puhuivat kokonaisvaltaisesta elämänmuutoksesta ja sosiaalistumisesta uudenlaiseen sosiaaliseen tilaan. (Keski-ikäisen perhe-kunnan haastattelu, h3y.)

Kaikissa haastatteluissa viitattiin maaseutu- ja kaupunkitodellisuuksien perustaviin eroihin. Keskustelut eivät rajautuneet ainoastaan sen toteamiseen, että mahdollisuudet luonnossa liikkumiselle ovat erilaiset maaseudulla ja kau-

pungeissa. Yleisesti ottaen luonnossa liikkuminen miellettiin asiaksi, jota harjoitetaan asutuskeskuksien ja rakennettujen ympäristöjen ulkopuolella. Tämän seikan lisäksi esille nostettiin erot muun muassa sosiaalisissa suhteissa, ihmisten mentaliteeteissa, ajankäytössä, elämänasenteissa ja arkikokemuksissa.

Yhteistä aineistoon sisällyneille kaupunkitilan kuvauksille olivat arki-realistiset ja kielteiset koettuja asioita korostavat ilmaisut. Vapaata ja muokkaamatonta tilaa todettiin olevan harvakseltaan. Ahtauden kokemukset ovat tavanomaisia. (Keski-ikäinen mies, h3b.) Kaupunkimaisema tulkittiin perusilmeltään karuksi: ”Onha tää aika kivikkoa” toteaa yksi haastateltavista kotikaupungistaan (Keski-ikäinen nainen, h3f). Ja toinen lausuu samanlaisen käsityksen omastaan ”Aika harmaataha tässä on” (Nuori mies, h3g).

Kaupunkiluontoa ei pidetty luontoelämysten lähteenä. Häiritseviä tekijöitä on liikaa. Taukoamaton liikenteen kohina ja yleinen häly yksipuolistavat äänimaailman. Ne muodostavat kakofonian, joka taustoittaa kaikkia kuuloaistimuksia ja peittää alleen heikoimmat luonnonäänet: surinat, piipitykset ja huminat (Keski-ikäinen pariskunta, h3y). Ilmakaan ei ole aitoa ja puhdasta luontoa. Se on tunkkaista. (Nuori mies, h3g.) Katupölyn ja erilaisten päästöjen seasta ei erota niitä monia tuoksujia, joista esimerkiksi keväinen metsä täytyy. Ruuhkaiset liikenneväylät, hehtaarien laajuiset parkkialueet ja kerrostalolähiöt ovat kaukana lumoavista maisemakuvaelmista (Keski-ikäinen mies, h3b). Kaupunki ei ole luonnollista luontoa.

Elämän urbaanissa ympäristössä sanottiin eroavan maaseudun arjesta ennen muuta rytmensä puolesta. Ihmiset ovat jatkuvasti matkalla jonnekin. Työpaikka, koti, kauppapaikat, julkiset palveluasemat, harrastusympäristöt ja muut käyntikohteet viitoittavat arki-reitistön, jota kuljetaan päivästä toiseen. Saman päivän aikana on ehdittävä moneen paikkaan. (Keski-ikäinen nainen, h3f.) Tästä syystä välimatkat on taitettava nopeasti ja kulloisellakin väliasemalla viivytävä mahdollisimman vähän aikaa. Kiireen tunnulta ei voi välttyä. Myös turvatomuuden kokemukset kuuluvat hektiseen kaupunkilaisarkeen (Nuori mies, h6e).

Kiireen tulkittiin sisältyvän myös ihmisten elämänasenteisiin ja käsityksiin mallikansalaisuudesta. ”On oltava ehtivää tyyppiä.” (Keski-ikäinen nainen, h3f.) Toisin sanoen on ehdittävä tehdä kaikkea mahdollista. On muun muassa seurattava aikaansa, kehitettävä itseään monipuolisesti, hoidettava kuntoaan ja ulkonäköään, käytävä monenlaisissa tilaisuuksissa ja syvennyttävä moneen asiaan. Lisäksi on pidettävä huolta, että omat lapset voivat noudattaa tätä samaa ohjeistusta. Tosiasiassa on kuitenkin niin, että aika ei riitä tähän kaikkeen. Rooliodotusten ja toimintamahdollisuuksien epäsuhta synnyttää vouhotuksen ja levottomuuden ilmapiirin (Keski-ikäinen pariskunta, h3y).

Edellä kirjoitetun kielteisen kaupunkinkäsityksen korostumista aineistossa ei pidä ymmärtää niin, että haastatellut eivät näe kaupungissa asumisessa mitään myönteistä. Tämänlainen tulkinta olisi väärä. Enneminkin havainto tulisi nähdä osoituksena siitä, että on olemassa laajalti omaksuttu tapa puhua luonnosta tai maaseudusta ja kaupungista. Tämä puhunta noudattaa edellä kuvattua logiikkaa määritellä tilat toistensa vastakohtiksi. Eroihin ja vastakohtai-

suuksiin keskittyvä tarinointi muodostaa eräänlaisen kerronnallisen menetelmän, jonka avulla puhuja voi selittää luontokokemuksiaan ja luonnossa liikkumistaan. Arkirealistinen kuvaus urbaanista kokemuksellisuudesta on tausta, jota vasten on helppo ymmärtää maaseutu- ja luontoelämyksien merkitykset.

Yhteiskuntatieteellisessä kaupunkitutkimuksessa selitykset kaupunkien perustamisesta ja modernista kaupunkielämästä on yhdistetty taloudellisen toiminnan ensisijaisuuteen. Kaupunki on määritelty tuotannollisen toiminnan, mainonnan, kaupankäynnin ja kulutuksen keskittymäksi eli rahan tekemisen ja kuluttamisen paikaksi (Weber 1992, 31). Se on kuvattu maantieteelliseksi rakenteeksi, joka vähentää tuotannollis-taloudellisen toiminnan alueellisia ja ajallisia rajoitteita. Kaupungissa ja sen lähiöissä asuva väestö on sekä työvoimavaranto että kuluttajakunta. Suuren asukastiheyden sekä hyvien liikenneyhteyksien johdosta tuotantolaitoksien ja elinkeinoelämän tarvitsemia työntekijöitä on enemmän kuin haja-asutusalueella. Vastaavasti kauppa käy kaupungissa vilkkaammin kuin maaseudulla. (Harvey 1989, 18-19, 50.) Kauppojen näytekkunat sekä teiden varsilla, rakennusten seinillä ja mediatuotteisiin sisällytetyt mainokset lisäävät ihmisten tuotetietoisuutta ja houkuttelevat heitä kuluttamaan. Mainonta onkin yksi huomiota herättävimmistä kaupunkitilan ilmiöistä. (Haas 2002, 217-231.)

Kaupunki on tila, jossa edistetään sekä tuotannollis-taloudellista toimintaa että pääoman kertymistä ja jossa nämä asiat muokkaavat ihmisten elämäntapoja ja sosiaalisia suhteita sekä ylipäättään koko urbaania kulttuuria. (Harvey 1989, 158-165.) Leimallista urbaanille sosiaaliselle tilalle on maan- ja ajankäytön eriytyminen. Tuotannollinen toiminta ja kaupankäynti sekä esimerkiksi asuminen on keskitetty omille alueilleen. Vastaavasti vuorokausien jakautuminen työ- ja vapaa-aikoihin säätelee ratkaisevalla tavalla urbaania arkea. (Jokinen 2002, 49-50; Järvelä 2002, 213, 217.) Näihin eriytymisiin ovat osaltaan vaikuttaneet käsitteet maan ja ajan rahallisesta arvosta. Ne on ymmärretty tuotteiksi tai hyödykkeiksi, joille voidaan määrätä hinta ja joilla voidaan käydä kauppaa. (Lefebvre 2002, 329.)

Mutta urbaania elämänmenoa ei määritä pelkästään tuotannollinen toiminta ja kaupankäynti. Kaupunki on myös poliittis-historiallinen yhteisö, jossa noudatetaan demokraattista vallanjako-oppia (Weber 1992, 34). Kaupungissa käydään jatkuvaa poliittista debattia kaupungin asukkaita koskevista asioista ja tehdään niihin liittyviä päätöksiä. Ratkaisuihin vaikuttavat poliittisten voimasuhteiden lisäksi myös yhteisön poliittinen historia ja historia ylipäättään. Kaupungin nykyisyys polveutuu lukuisista historiallisista kerrostumista. (Lefebvre 2002, 73, 165.)

Makrotason tulkinnat urbaanista elämisen kontekstista korostavat siis taloudellisen ja poliittisen toiminnan keskeistä asemaa. Sen sijaan mikrotason tarkasteluissa huomio kiinnittyy yksilöiden kokemuksiin³¹. Kaupunki kuvataan eleyksi tilaksi eli muun muassa asumisen, elannonhankinnan, arkisten tekemisten, ajanvietteen, itsensä toteuttamisen, julkisen esillä olemisen ja sosiaalis-

³¹ Todettakoon, että tässä luvussa tarkastelun kohteena olevat haastattelunäytteet kuvaavat nimenomaan haastateltavien kokemuksia kaupunkielämästä.

ten verkostojen tilaksi (Saarikangas 2002, 49, 54-55; Harvey 1989, 234). Kaupunkilaisille kaupungin kadut, jalkakäytävät, torit, aukiot, parkkipaikat, liiketilat, tuotantolaitokset, rakennelmat ja rakennukset ovat jokapäiväisen elämän toimintaympäristöjä, jossa eletään kaupunkilaisten elämää.

Kaupunkiympäristön paikat merkitsevät eri ihmisille erilaisia asioita (Nevalainen 2005, 242; Saarikangas 2002, 56; Harvey 1989, 41.) Esimerkiksi kadut voivat olla leikki- ja pelikenttiä, kotikatuja, työmatka- ja lenkkeilyreittejä, työympäristöjä, yhdessä olemisen paikkoja, harrastusympäristöjä, poliittisten mielipiteiden ilmaisemisen tiloja, oleskelutiloja sekä asiointipaikkoja. Paikkojen merkitykset voivat olla käytännöllisiä, tuotannollisia, taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia tai tunne-elämään liittyviä. Niissä hoidetaan liiketoimintaa sekä arjen välttämättömyksiä ja velvoitteita. Niissä myös vietetään aikaa, harrastetaan ja rentoudutaan. Ne saattavat myös olla yksilöiden omaksumien paikallisidentiteettien lähteitä ja henkilöhistoriallisesti tärkeitä paikkoja. Ne eivät siis ole vain tuotannollisen toiminnan tarpeisiin rakennetun logistisen järjestelmän osia vaan merkityksiltään kerrostuneita urbaaneja tiloja. (Saarikangas 2002, 55-56.)

Tästä kaupunkitilojen merkityksien kerrostuneisuudesta tullaan tietoisiksi erityisesti silloin, kun tärkeinä pidettyjä paikkoja uhkaa rakentaminen tai muunlainen uudelleenjärjestely (Lehtinen 2003, 24-30; El Harouny 2002, 268; Kauste 2002, 299; Peltonen 2001, 152; Hankonen 1994, 98). Tilojen pääasialliset käyttäjät asettuvat vastustamaan muutoksia (Rannikko 1994, 16). He yrittävät vedota päättäjiin, maanomistajiin ja suureen yleisöön. He puhuvat muun muassa elämänlaadusta, hyvän elinympäristön piirteistä, kulttuuriperinnöstä, tasa-arvoisista toimintaedellytyksistä ja oikeudenmukaisuudesta. He kertovat asioista, jotka menetetään, mikäli aiotut rakennussuunnitelmat toteutetaan. Lasten vanhemmat määrittelevät rakentamattomat lähimetsät elämysellisiksi, innoittaviksi ja ennen kaikkea luonnollisiksi leikkipaikoiksi. Nuoret kapinoivat vanhojen käytöstä poistettujen varasto- ja tuotantorakennuksien käyttöarvojen puolesta. Viheralueen lähistöllä asuvat ihmiset väittävät, että alueen virkistysellinen arvo laskee, mikäli sinne rakennetaan lisää taloja. Kaiken kaikkiaan rakennussuunnitelmia vastaan nostetaan tulkinnat hyvän elämän edellytyksistä, rakennuspyrkimysten kohtuuttomuudesta ja ympäristönkäyttöön liittyvistä epäoikeudenmukaisuuksista (Lehtinen 2003, 24-30, Harvey 1989, 41).

Taloudellinen laskelmointi ja toiminta nimetään monien kaupunkielämän varjopuolien aiheuttajaksi (Harvey 1989, 182). Rahan tekemisen pakko on yleinen selitys muun muassa ainaiselle kiireelle ja vapaiden tilojen rakentamiselle. Markkinatalous ymmärretään yhteiskunnalliseksi voimaksi, joka noudattaa omaa logiikkaansa ja jonka vaikutusvaltaa on hyvin vaikea kaventaa. Mutta puhtaan taloudellisen laskelmoinnin kritiikkiä kuulee kuitenkin usein. Erityisesti maankäytön ristiriitatilanteissa rakennettavaksi aiotun alueen käyttäjät arvostelevat puhtaan taloudellisen rationaalisuuden sisältämää maailmankuvaa. Julkisissa puheenvuoroissa todetaan, että puhtaaseen markkinatalouteen perustuva maankäyttö ei ota huomioon yksityisten ihmisten toiminnallisia tarpeita ja hyvän elinympäristön vaatimuksia. (Semi 2005, 208; Harvey 1989, 47, 182.)

Kaupunkitilan käyttöä koskevissa kamppailuissa merkitykselliset paikat politisoidaan (Haila 2001, 11-13; Rannikko 1994, 24). Etujaan ja toimintaympäristöjään suojelevat ihmiset nostavat huolensa julkisuuteen ja edelleen päätöksentekijöiden tietoisuuteen. He esittävät moraalisia kannanottoja säilyttämisyrittämisensä puolesta. Samalla tavalla he ajavat muun muassa alueen liikenneturvallisuutta ja viihtyisyyttä lisääviä hankkeita (Konttinen 1994, 118-119). Siten seudun asukkaat nostavat oman etunsa paikallispoliittisen keskustelun ja päätöksenteon asialistoille. He tekevät huolenaiheistaan poliittisia kysymyksiä.

Samoja näkemyksiä korostavaa ja samoihin asioihin kohdistuvaa kritiikkiä sisältyy myös tässä luvussa käsiteltävään haastatteluaineistoon. Siinä missä rakennushankkeita vastustavissa puheenvuoroissa valtaideologia määritellään syylliseksi urbaanin elinympäristön huonontamisyrittämyksiin, niin luonnossa liikkumisen merkityksiä selventävässä kerronnassa urbaanin elämänmenon todetaan rajoittavan yksilön mahdollisuuksia toteuttaa ja kuunnella itseään. Niissä luonto määritetään vapaaksi tilaksi eli sellaiseksi ympäristöksi, missä ei ole kaupunkielämään ja -ympäristöön kuuluvia rajoitteita sekä missä voi ottaa etäisyyttä kaupunkiarkeen.

Urbaanisessa tai turistikissa luontopuhunnassa tietynlaisia ympäristöjä arvostetaan juuri siitä syystä, että ne ymmärretään taloudellis-poliittisen kaupunkiyhteisön ulkopuolisiksi tiloiksi. Ne kuvautuvat kokemusympäristöiksi, joihin yhteiskunnallisen arjen pyrkimykset, velvoitteet ja kamppailut eivät liity millään tavalla (Williams 2003, 56; Massey 2001, 124; Green 1990, 185). Luonnossa liikkuminen todetaan keinoksi luoda etäisyyttä nyky-yhteiskunnan ja yksilön välille. Luonto määritellään menneiden aikojen ja nostalgisten kokemusten symboliksi sekä taukopaikaksi, jossa voi vetäytyä omiin oloihinsa sekä rentoutua ja virkistyä (Berglund 2003, 37).

Tämä seikka on syytä ottaa huomioon pohdittaessa muun muassa luontokokemuksen ja ympäristömyönteisen kulutuskäyttäytymisen yhteyttä. Luontokokemus ei tämän tarkastelun perusteella näyttäisi orientoivan ympäristöpoliittisiin pohdintoihin ja ekologisesti kestävämmien käytäntöjen kyseenalaistamiseen. Se on tunnetila, jossa yksilö enneminkin vapautuu yhteiskunnallisista kysymyksistä ja omaa arkeaan määrittävistä sosiaalisista verkostoista kuin kiinnittyy niihin. Hän voi työntää ajatuksistaan kaikki epämiellyttävät asiat, niin oman arkensa rasitukset kuin yhteiskunnalliset epäkohdatkin, ja tavoitella mielenrauhaa tai vaan hyvää oloa. Hän voi kääntää selkensä hetkeksi jokapäiväisen elämän sosiaaliselle todellisuudelle sekä syventyä yksityisyyteensä ja miellyttävään asioihin. Seuraavat kaupungissa asuvien toteamukset tukevat tätä tulkintaa kukin omalla tavallaan:

Yleesä mikä on niin ku (.) PARASTA, ni se on et (.) kiire unohtuu ja tavallaa aika (.) ajan merkitys häviää siellä ((luonnossa)) niin ku. (.) Mihinkää ei oo kiire, et. (Nuori mies, h4f.)

...ei oo sit sitä hälinää, (.) mitä nii ku tääl ((kaupungissa)) on koko aja (Nuori mies, h6d).

Kiire unohtuu ja (.) jotenki keskittyy siihen, mitä siinä ympärillä on - (.) jotain sellasta mitä ei niin ku (1) ehkä jossai kaupungissa tai täällä muussa menossa huomaakkaa. =Kiinnittää asioihi eri tavalla huomiota ja näkee ittesä siellä (.) kaiken sen ison keskellä pienenä yksityiskohtana. (Nuori nainen, h4c.)

No (.) sieltä (.) siellä ((luonnossa)) pääsee niin ku irti tästä (1) normaaliympyröistä ihan täysi, että (.) sehän siinä niin ku parasta on. (.) Eikä tarvii miettiä tosiaankaan niin ku (1) normaalikuvioita, että (.) ja yleensä ku sinne menee, ni siellähän o hyvien kavereitten kanssa. (Nuori mies, h5b.)

Varsinki niin ku (1) korostuu ko kaupungissa assuu ja sitte jos (.) on (1) kun on vähä hektine ehkä elämäntilanne tai opiskelu- tai työkiireitä, ni (.) jotenki sitte kokkee, että siellä rau rauhottuu. (Nuori mies, h6f.)

Luontokokemus kuvataan tunnetilaksi, johon ei sisälly universaalia ympäristöhuolta tai mitään muutakaan yhteiskunnallista. Se on yhteiskunnallisen urbaanin arjen subjektiivisesti jäsentyvä vastamaailma, joka muodostuu niistä asioista ja teoista, jotka ovat yksilölle kulloinkin merkitseviä. Mutta luonnossa liikkumisen merkitykset eivät kuitenkaan perustu pelkästään yksilöiden elämäntilanteisiin ja henkilöhistorioihin. Tulkintojen taustalta voidaan tunnistaa kokonainen aatehistoriallinen suuntaus, joka korostaa subjektiivisten kokemusten ja luovan ilmaisun tärkeyttä ihmisen elämässä. Romantismin tradition voidaan väittää jatkuvan luonnossa virkistäytymisen representaatiossa. Tämä ylivuosisatainen diskurssi yhä edelleen jäsentää puhunutta luontokokemuksien esteettisistä ja moraalisisista merkityksistä.

Haastatteluaineisto osoittaa, että keskustelu luonnossa liikkumisen merkityksistä tuo esille kaupunki- ja yleensäkin arkielämään liittyvät varjopuolet. Vastaavasti siitä käy ilmi, että luonto ja maaseutu saavat tässä yhteydessä romantisoidut kuvaukset. Ne määritellään ainoastaan parhaimpina pidettyjen piirteidensä perusteella. Kaupungista käsin muodostettu kuva hahmottelee myyttisen maaseudun puhtaine luonnonympäristöineen, mikä asetetaan arki-kaupunkikuvan vastakohtaksi. Toisin kuin kaupungissa maaseudulla luonnon ja kulttuurin ymmärretään yhdistyvän toisiinsa saumattomasti. Kaiken kaikkiaan maaseutu määritellään ei-kaupungiksi. Yhtäältä se on kaikkea sitä hyvää, joka kaupunkiyhteisöitä puuttuu. (Lehtonen 2004, 61-63.) Toisaalta se myös nähdään eräänlaisena kehitysalueena, josta puuttuvat modernin yhteiskunnan saavutukset. Kaupunkilainen käsitys ei tunnista maaseudun arkitodellisuutta ja modernisoitumista, vaan se luo mielikuvaa ikuisesti esimodernista, perinteisiin talonpoikaisiin käytäntöihin perustuvasta sosiaalisesta tilasta (Massey 2005, 124; Lehtonen 2004, 66; Williams 2003, 56; Lefebvre 2002, 58). Maaseudun ymmärretään edustavan menneisyyttä, joka sijaitsee paitsi ajallisesti myös tilallisesti etäällä nykyaikakaudesta (Lehtonen 2004, 67). Se on elämyksellinen tila ja matkailuhyödyke, josta nauttivat ennen kaikkea siellä vapaa-aikaansa viettävät kaupunkilaiset (Lefebvre 2002, 58, 329; Björn 1999, 209).

Käsitys luonnosta ja maaseudusta kaupungin vastamaailmana luo käsitteellisen taustan luonnossa liikkumisen urbaaneille tulkinnoille eli luonnossa liikkumisen representaatiolle, joka tässä tutkimuksessa on nimetty romanttiseksi. Siinä luonnon ja maaseudun yhteiskunnalliset merkitykset

häivytetään ja korostetaan ainoastaan näiden ympäristöjen kokemuksellista arvoa. Ne kerrotaan paikoiksi, joissa on mahdollista irrottautua yhteiskunnallisesta arjesta sekä standardielämän pyrkimyksistä ja velvoitteista. Romantisoitu luonto on epäpoliittinen, epätaloudellinen ja epäyhteiskunnallinen ympäristö, jossa voi syventyä omiin ajatuksiinsa ja tunteisiinsa.

Sosiaalisen tilan ja luonnon erottaminen toisistaan ei ole kuitenkaan pelkästään urbaani ilmiö. Myös ikänsä maaseudulla asuneet saattavat määrittää luonnon asiaksi, joka aidoimmillaan sijaitsee etäällä ihmisyyhteisöistä (Itkonen & Simula 2008, 195). Todellinen ja puhdas luonto koetaan niissä ympäristöissä, jotka eivät ole ihmisen tekemiä tai joissa ihmiskäden jäljet ovat jo peittyneet. Tämänlainen vapaasti muotoutunut tila löydetään esimerkiksi kansallispuistojen rauhoitetuista metsistä ja salomaiden eristämiltä lammilta.

Haastattelu: Mikä sum'mielestä on luonto?

Haastateltava: (3) No sehä ku mennee tuonne (.) tuonne tuota, missä ihmiskäsi oo mittää tehny, ni sieltähä se löytyy. Esimeks tuoho, (.) TUO PUISTOALUE o hyvä esimerkki siitä. (.) Että ku siinä, siinä ku [[ei o]] (.) ihmiskäe jäläkeä, ni tuota (.) minu mielestä se o siellä. (1) Että siellä ei näy (.) 'näy hakkuualueita eikä tuota.' (2) Kyllä se sieltä löytyy. (Keski-ikäinen mies, h4e.)

Vastaavasti kuvaukset luontokokemusten psyykkisistä merkityksistä kuuluvat myös maaseudulla asuvien kielenkäyttöön.

No kyllä niillä ((luontokokemuksilla)) varmaan (.) on aika suuri merkitys kummin-kin, että se (.) sillä lailla (.) justii rauhottaa ku on kauhee kiire, niin (.) ja väh vähentää stressiä ja muuta että. (.) Ihan niin ku näin (.) näin (.) muillakin ihmisillä, ni kyllä se (.) sillä lailla saa rauhottumaan ja (.) paremmalle mielelle. (Nuori nainen, h1d.)

Maaseudulla luonto ei ole kuitenkaan samalla tavalla arkielämän ulkopuolella kuin kaupungissa. Nimittäin asia nähdään ennen kaikkea niin, että maaseudulla asutaan luonnon ympäröiminä – ”täällä on luontoa, joka puolella” (Iäkäs pariskunta, h2y). Luonto on aina lähellä. Se ei ole vieras ja kaukainen vastamaailma vaan pihaportin takaa aukeava aina saavutettavissa oleva liikkumisympäristö. Tämä luonnon läheisyys on erottamaton osa maaseudulla asumisen perusteluja ja omaa hyvinvointia.

Edellä havaittu samankaltaisuus – luonnon ja sosiaalisen tilan erottaminen toisistaan – on joka tapauksessa huomionarvoinen seikka. Se vahvistaa oletuksen siitä, että ihmisten tulkinnat luonnosta eivät jakaannu asuin ympäristön mukaan – eivät ainakaan nykyään (Lehtonen 2004, 74-75). Myös maaseudulla asuville luonto on kokemuksellisesti tärkeä ympäristö.

5.4 Omien ajatusten ja tunteiden äärellä

Omat ajatukset, mielentilat ja tunteet ovat keskeisessä asemassa niissä haastateltavien kertomuksissa, joissa kuvataan luonnossa virkistäytymistä. Näissä yhte-

yksissä luontokokemus tulkitaan yksityisyyden saavuttamiseksi ja itsensä kuuntelemiseksi. Huomio kiinnittyy kertojan sisäiseen maailmaan ja luontohavaintojen synnyttämiin mielen liikkeisiin.

Jokapäiväistä elämää hallitsevat sosiaaliset verkostot muokkaavat yksilön käyttäytymistä, mielipiteitä ja ajattelutapoja sekä luovat riippuvuussuhteita (Taylor 2001, 357-360). Ne vaikuttavat hyvin merkittävällä tavalla yksilöiden arkeen ja elämäntapaan. Aika ajoin yksilöt saattavat kokea nämä verkostot eräänlaisiksi pakottaviksi rakenteiksi, ulkopuolisiksi voimiksi, jotka vetävät heidät mukaan yhteiskunnallisten massaliikkeiden ja trendien virtauksiin. Tällöin ne näyttävät erottamattomaksi osaksi sellaista sosiaalista todellisuutta, joka noudattelee tiettyjen tapahtumien ja asioiden kiertoa, jossa korostuvat tietynlaiset arvostukset ja pyrkimykset sekä jossa ei juuri jää aikaa luovalle pohdiskelulle ja omien ajatuksien setvimiselle.

Arkisissa ympyröissä pää täyttyy muun muassa muistettavista asioista, päiväohjelmien suunnittelemisesta, käytännöllisten ongelmien ratkaisemisesta ja ajan seuraamisesta. On keskityttävä moneen asiaan yhtä aikaa ja mietittävä tulevia juttuja. Aivot tekevät jatkuvasti työtä ja tästä syystä niitä on välillä lepuutettava. On päästävä pois ihmisten ilmoilta omaan rauhaan. On voitava syventyä johonkin muuhun. Luonnossa tämä onnistuu. Näin asia ilmaistaan seuraavissa aineistonäytteissä:

"Luontoharrastus on niinkö henkireikä (.) verrattuna arkeen. (.) Jos niinkö arki on (.) ihmisten parissa ja (.) näin päin pois, ni luonnossa sitte pääsee rauhottuu. (.) Oha sielä se flow (.) -ilmiö tapahtuu, et sielä voi niinkö (.) tyhjentää aivot." (Nuori mies, h6e.)

"Varsinki tässä (1) viime (.) vuosina ni on tullut semmone, että ai että onpa ihana olla täällä (.) yksinään metsässä [...] keskellä. (.) Ja tykkään tosi paljo ja. (1) Ja siis ihan semmone niin ku (2) jotkut tekee joskus tekee mieli mennä metsään kävelemään, että (.) et 'onhan se nii ku' (3) rauhottavaa ja (.) ja yksin olemista ja sitte (.) iha erilaista ku se, että (.) että (1) mitä koko ajan tekee tanssi (1) salissa sisällä." (Nuori nainen, h6b.)

Etäisyys arkeen antaa tilaisuuden rentoutua. Samalla se saattaa myös kirkastaa ajatuksia. Näin ei käy siitä syystä, että henkilö yrittäisi niitä tietoisesti jäsenellä. Ne vain ikään kuin loksahavat kohdilleen. Toki tämän edellytyksenä on, että ei tarvitse ottaa huomioon muita ihmisiä. On saatava kulkea metsässä omaan tahtiin. Vain omassa rauhassa ollessa voivat mieli ja aistit vapautua alitajuntaiseen mietiskelyyn ja ajatuksien selvittämiseen.

"Monta kertaahan sitä on niiku, (.) miettii kai asioita jotenki mylläkkänä, mutta kun menee metsään, ni musta ne asiat asettuu aina semmosille oikeille, oikeisiin mitta-suhteisiin ja (.) ja (.) niiku (.) se tasaa ajatukset. =Semmonen (.) turhanpäivänen (.) vatkuu mum mielestä jää niiku. Sen takii mä tykkään liikkua itekseni, kun (.) öö (.) mun ei tartte tavallaa huomioida koko aika jotai muuta ihmistä ja siihen (.) tahistaa omaa kulkua." (Keski-ikäinen nainen, h4d.)

Luonto on mitä parhain paikka muun muassa purkaa kiukkua ja surra suruja. Kun on oikein turhautunut ja suutuksissaan, niin "kyllähän se sillo hyvä lenkki luonnossa o kaiken aa ja oo" (Keski-ikäisen mies, h4a). Vastaavasti luonnossa voi käsitellä murheitaan. Voi etsiä omaan rauhaan ja antautua surulle. Ei

tarvitse vaivautua muiden ihmisten reaktioista. Voi itkeä ”jos itkettää” (Keski-ikäinen nainen, h4d).

Seuraavassa on katkelmia useasta eri haastattelusta. Niissä puhutaan yleisesti luontokokemusten ja aistihavaintojen synnyttämistä tunnetiloista. Niissä haastateltavat etsivät sopivia vertauksia tuntemustensa sanallistamiseen. He muotoilevat tiheitä kuvauksia sellaisista ympäristöistä sekä tilanteista, joissa ajattelutapa muuttuu ja tulee hyvä olo. Kerrotaan esimerkiksi siitä, miten avara näkymä ja mieli yhdistyvät katsomistapahtumassa sekä miten luonnon äänet, tuoksut ja näyt koetaan myönteisesti vapauden ja rentoutumisen tunteina:

”Mut se on kiva se (.) että näkee kauas. Sillon mieli avartuu. – Et kyllähä se avaruuden tuntu, ku on, ni se on ihan mukavaa. [[Käy eri vuodenaikoina samoissa pakoissa]]. (1,5) Kai sitä vähän tulee funtsattua asioita toisella tavalla, ku (.) kattelee, (.) jostaki mäen päältä.” (Keski-ikäinen mies, h4a.)

”Onha se niin ku ihana semmone esimerkiks jos sä meet johonki metsään (.), ni siel o iha tunne niin ku (.) juosta tai kävellä tai pyöräillä. (.) Siel (.) sul on (.) puuta ympärillä ni (.) ei tuule liian kovaa. (.) Aurinko ei o, ei oo liian kuuma (.) eikä toisaalt liian kylmää, et metsä niin ku jotenki suojaa sillai sua (.) eri tavalla ku sä juokset jossai asvaltilla.” (Nuori nainen, h1f.)

”Varsinki (.) nyt (.) viime aikoina on viettäny paljo aikaa neljän seinän sisällä, ni (.) nii tota kyl se (1) kyl se nii ku siel o (.) siel o raikas ilma. =Siel siel ei happi lopu (.) ja tota (1) se on (.) kuitenkin ku pienestä pitäen ollu mökillä (.) viettäny kesiiän, ni kyl se nii ku (1) se se (.) se o hyvin vaikee sanoo. =Se ov vaa jotenki nii ku sellane mahtava tunne, että (1) on siellä. =Siel o linnut laulaa ja (.) heinäsiirakat (.) siirtää ja ja tota ni (.) aurinko paistaa (.) ja tota (1) on sellane (.) tuntee tavallaan jotenki nii ku palanneensa jotenki luontoon. =Siis se on nii ku (.) hyvin (.) kornin kuulosta ... Jotenki siin tulee sellane, että et on nii ku irti irti normaalista kiireestä ja sellasesta ja että voi nii ku voi nii ku olla vaa ja ja kävellä.” (Nuori mies, h3c.)

”Kyl se o se (.) jonki (.) laine vapauden tunne, ehkä (.) ehkä tota (.) päällimäisenä, et siel on (.) et voi nii ku (1) voi niiku mennä (.) miten haluu oikeestaa ja (1) ja ei oo nii ku (.) ei oo sit sitä hällinää, (.) mitä nii ku tääl on koko aja ja (1) ja kaikki ne luonnon äänet ja hajut ja (.) ja (.) se tietysti ihan se visuaalinenki puoli (.) on on monesti aika vai vaikuttavia ja. (3) Ja ehkä siin on myös sit semmost tietynlaista (.) sit semmost (.) hyvää fiilist tulee siitä, et siel nii ku pärjää.” (Nuori mies, h6d.)

Näissä kertomuksissa muotoillaan käsitystä, jonka mukaan luonto on ihmisen kaikkia aisteja koskettava elementti. Se on aika-tila, jossa mieli ja ruumis yhtyvät aistikokemuksessa osaksi luonnon mystistä suuruutta. Tunne siitä, että ihminen on erottamaton osa aistimaansa hetkeä ja todellisuutta, keskittää ajatukset käsillä olevaan tilanteeseen. Arjen pyrkimykset, rasiukset ja velvoitteet unohtuvat. Syntyy mielentila, jossa on luonnollista alkuperäisyyttä ja välittömyyttä – jossa havaintoja tekevän subjektin ja paikan välinen raja hälvenee³². Kertomuksissa ihminen on kokonaisvaltaisessa ja välittömässä vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Hän voi tuntea sellaisia asioita, joita hän ei arjessaan koe tai joihin hän ei tuolloin kiinnitä huomiota.

”Aistit aukee ja sielu lepää ja akut latautuu ja iho iho tulee kaunii väriseks ja olo tulee hyväks” (Keski-ikäinen nainen, h2b).

³² Koski (2000, 51) kirjoittaa kokemuksesta, jossa mielen ja luonnon tunnetaan yhtyvän.

Luonto siis kuvataan paikaksi, jossa voi etäännyä arjen ympäristöistä sekä päästä omaan rauhaan ja viehättyä aistimistaan asioista. Samalla se määrittyy tilaksi, jossa on hiljaista – toisin sanoen jossa voi kuulla ainoastaa luonnon ääniä – ja jossa ei ole muita ihmisiä³³. Tämä autius ymmärretään ehdoksi yksityisyyteen uppoutumiselle ja onnistuneelle luontokokemukselle³⁴. Toisten ihmisten kohtaamiset vievät huomion pois itsestä ja luonnon havainnoinnista. On noudatettava hyviä tapoja ja muun muassa vastattava vastaantulijoiden tervehdyksiin. Tällöin oma rauha rikkoutuu ja siirrytään sosiaalisen alueelle, kuten seuraavissa haastattelukatkelmissa todetaan:

”Se ((luonto)) on semmonen paikka jos ei oo paljon muita ((hymähtää)). (.) Että mulla hetii jos (.) esims jokuu (1) semmonen paikka, joka on, sanotaa, että se on suosittu. Siel on paljon ihmisiä (1), niin (.) mä mielummin oon menemättä sinne, koska (.) silloin se luonto (.) itessään jää vähä sivuseikaksi, jos siel on sitä sakkia hirveesti. (.) Esimerkkinä vois sanoo, esimeks se, että ku mä kävin Keb-, Kebnekaisen fjällstationilla. En oo käyny Kebnekaisella (.). Käveltii se kaksytkilometriä Nikkaluoktasta sinne fjällstationille (.), ni varmaa sata kertaa HEIJA, HEIJA. (1) Ni em’mä varmaa toista kertaa sinne mee. (1) Että ehkä sitä vähä itsekästä sanoo, (.) ku mä mee mettää, ni mä haluan olla siellä yksin ((naurahtaa)). (.) Em’mä tykkää olla semmosessa paikassa, jossa o kauhee trafiikki. (.) KIVA on (.) tavata ihmisiä silleen satunnaisesti, iha mukava, mut se et jos se on (.) populaa ihan hirveesti, ni ei se ’kauhee kivaa oo’.” (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

”Että ei välttämättä tarttee kaikkien ihmisten löytääkkää sitä luontoo. (.) Sit siel ei oo enää rauhaa.” (lausuu naurahtoen) (Keski-ikäinen nainen, h2b.)

Näissä lausumissa todetaan muiden ihmisten merkittävästi häiritsevän luonnon kokemista. Parhaita hetkiä ovat ne, jolloin saa olla aivan yksin. Mutta oman rauhan löytäminen ei välttämättä edellytä väliaikaista erakoitumista. Yksityisyys voi olla myös esimerkiksi perheenjäsenten tai hyvien ystävien kesken jaettava. Se voi olla vaikkapa sanatonta rinnalla olemista. Voidaan tehdä asioita yhdessä ja silti olla ikään kuin itsekseen. Seuraavassa aineistoesimerkissä viitataan erävaellusretkiin, joilla on pisimmillään viivytty yli kaksi viikkoa:

”Mutta sitte toisaalta, kun (.) paljon reissanu saman ihmisen kans (.), ni voi olla puoliki päivää (.) eikä oo yhtää vaivautunu olo vaik ei ois puhunu yhtää mittää. (.) Et se o semmonen hyvä pointti. Ei tarvii niiku pitää seuraa sille toiselle.” (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Toinen haastateltava muotoilee näkemyksen, että muut ihmiset eivät yleensäkään häiritse omaa luontoelämystä. Kulkijoita on maastoreiteillä vähemmän kuin kaupunkien kaduilla ja he käyttäytyvät siellä toisin kuin arkisissa ympäristöissään. Kaikki liikkuvat luonnossa samoissa aikeissa. Jokainen etsii hiljaisuutta ja rauhaa. Ihmisiä on vähän eikä kukaan rynni metsäpoluilla, kuten kaupungin vilkskeessä. Kaikki saavat edetä omassa tahdissaan sekä keskittyä omiin ajatuksiinsa ja toimiinsa.

”((Luonnossa liikkumisessa minua viehättää)) (1) Luonto. (.) Se, että siellä (.) SAA olla rauhassa vaikka siellä ois muitaki ihmisiä, ni ei ne haittaa (.) ei ne häiritse, niit ei

³³ Vrt. Hallikainen 1998, 64

³⁴ Vrt. Urry 1990, 45

oo samalla tavalla, ku kaupungissa tiiviisti (.) autoja ympärillä, että (.) siellä mennään (.) omien voimien ja taitojen mukaan. ... Ja se, että SAA olla siellä (.) ihan luonnon helmassa (.) hetken aikaa omine (.) ajatuksineen. (.) Se on mukavaa." (Nuori nainen, h2a.)

Yksityisyyden ja rauhallisuuden tavoittelu on näkyvästi esillä edellä lainattujen haastateltujen kertomuksissa luonnossa liikkumisen merkityksistä. Omaa rauhaa sekä omiin ajatuksiin ja välittömiin tuntemuksiin syventymistä pidetään arvokkaina asioina. Saavutetut henkiset hyödyt nimetään ja ne saatetaan kuvata monisanaisestikin. Mutta niiden ymmärrettäväksi tekemistä pidetään jo sitten toisena juttuna.

Omien kokemusten ja tuntemusten selittäminen on vaikeaa. Ei välttämättä kyetä erittelemään, mikä jossakin luontohavainnossa viehättää tai mihin se perustuu, että mieli rauhoittuu luonnossa oltaessa. Ei välttämättä edes haluta analysoida näitä kokemuksia. Tärkeintä ei ole niiden filosofointi tai psykologisointi vaan niiden kokeminen ja niistä nauttiminen. Yksityisyyttä tavoitellaan, jotta olisi mahdollista kuulla omaa sisintään ja vapauttaa aistinsa havaintojen tekemiseen. Sen sijaan mielenliikkeiden tulkitsemisen ja sanoiksi pukemisen ei koeta olevan tarpeen. Arvokkaat luontokokemukset eivät ole ennalta suunniteltuja vaan jokainen luontoretki on aina uusi tilanne – ennalta aavistamattomien satumusten ja elämysten lähde. Nämä asiat todetaan muun muassa seuraavassa haastattelukatkelmassa:

Haastattelija: "Jäsenät' sä näitä (.) maisemakokemuksia sillä tavalla, että"

Haastateltava: "Analysoin? Eii, (.) emmä."

Haastattelija: "Et meet sinne ja mietit, et tää oli se mitä halusin nähdä."

Haastateltava: "Eei (.) (naurahtaa). Sanotaa näi, että mä en suorita sitä. Että (.) se tavallaa, ku sinne menee sinne metään, (.) menee mihi vaan ni (.) siellä on ja (1) sitten vaan (.) korvat ja silmät auki." ((...))

Haastattelija: "Jos mä nyt pistän sut sitte vielä analysoimaan, vaik sä et tätä harrasta, ni (.) minkälaine se on sitte se hetki, jos sä ihan niiku käyt sen läpi mielessäs?"

Haastateltava: (5) "Siis se (.) ku mä olen siellä (.) luonnossa."

Haastattelija: "Nii ja esimeks nytte näitä (.) taivaan vihertymisiä (.) ihas, ihastellessasi."

Haastateltava: (4) "Sitä niiku mielti, et (.) siis tuommostaki, ku o olemassa, että (.) onpa kiva (.) ja mahtava, ku minä sain nähä tämän. Et joku tämmöne siinä tulee, että (.) Tämänki elämyksen sain kokea ((hymähtää oivalluksestaan)). (1) Ei sitä niiku sy, ((yskäsee)) syvällisemmi muuten. ((...)) Ei sitä tarvii ymmärtää." (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Samanlaisia ajatuksia sisältyy myös seuraavaan toteamukseen. Haastateltava kertoo, että omat luontohavainnot ovat usein hänen juttujensa aiheina, mutta omia kokemuksiaan hän ei näissä yhteyksissä käsittele. Niistä ei tarvitse muille puhua.

Joo mut sitte (.) su, vaikka niistä mäki nyt aina puhun kaikil, en nyt kaikille, mutta (.) puhelen, mut et kyllä mä (.) suurimman osan jutuista jätän, emmä viitti puhuakkaan kellekkään, että pitää aina nii ku '[[oikeen kaikki niistä]]' (.) eikä tarttekkään hua, 'että mitä ite on kokenu.' =Ei niitä voi 'välittää toiselle'. (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Omien luontoelämysten tulkitseminen osoittautui hankalaksi kysymykseksi kaikille haastateltaville taustoista riippumatta – sekä kaupungissa että maaseudulla asuville. Niiden merkitykset olivat toki kaikilla kirkkaana mielessä. Ne määrittyivät erottamattomaksi osaksi omaa olemassa olemista ja henkilökohtaista käsitystä hyvästä elämästä. Ne kuvautuivat asioiksi, jotka ovat minuuden ytimessä. Sen sijaan niiden kielellistä hahmottamista pidettiin vieraana asiana.³⁵

Yhtäältä kielen nähtiin olevan riittämätön tai väärä väline elämysten ilmaisemiseen. Kommentteissa välittyi omakohtainen kokemus siitä, että yksityistä tunnemaailmaa ei voida kuvata tyhjentävästi kollektiivisen merkitsemisjärjestelmän yleisnimityksillä. Toisin sanoen sisäisiä tunteita ei voida muuttaa kielellisiksi ilmauksiksi kadottamatta niistä jotakin oleellista – sitä henkilökohtaisuutta, jonka voi ainoastaan kokea.³⁶ Toisaalta luontoelämysten ja arvokkaiden muistojen artikuloimista ei pidetty tärkeänä.

Siitä huolimatta, että omien tunteiden sanallista esittämistä pidettiin vaikeana ja jokseenkin tarpeettomana asiana, niin yksityisyyden ja elämyksellisyiden korostamista voidaan pitää romanttis-ekspressiivisen luonnossa liikukumisen representaation erityispiirteenä. Luonnosta ei etsitä hyötytarpeita vaan omaa rauhaa sekä mahdollisuutta etäännyä arjen sosiaalisista verkostoista ja rasiuksista. Jokapäiväiset asiat voi siirtää taustalle, keskittyä esimerkiksi ruumiin liikkeisiin tai aistihavaintoihin ja antaa mielen vaeltaa vapaana tai alitajunnan tehdä omaa setvimistyötään. Voi myös avata ajatuksensa tunteilleen ja antaa niiden purkautua. Voi unohtaa sanat ja antaa tunteiden puhua omaa kieltään. Voi aistia mielensä liikkeet ruumiissaan.

5.5 Elämykselliset retket ja tilat

Luontoretkeilyn ja maisematurismin alkuvaiheita käsittelevissä teksteissä esitetään syitä sille, miksi maaseudun arvostus nousi ja maaseutumatkailu yleistyi 1800-luvun eurooppalaisissa teollisuuskaupungeissa. Ilmiötä selitetään muun muassa kuljetusteknologian kehittymisellä, terveysvalistajien suosituksilla sekä vauraan ja yläluokkaisen elämäntyylin romantisoitumisella. Näiden asioiden tulkitaan lisänneen urbaanin herrasväen kiinnostusta maaseutua kohtaan. Niiden innoittamina varakkaat kaupunkilaiset matkustivat vapaa-ajallaan nauttimaan maaseudun idyllisistä maisemista ja raikkaasta ilmasta. Maisematurismi oli siis ensi alkuun elitistinen urbaani-ilmio. Se oli herrasväen matkailuharras-

³⁵ Vrt. Karjalainen 1987, 26

³⁶ Vrt. Taylor 2001, 389-390

tus, jossa puhtaan ympäristön terveydelliset hyödyt yhdistyivät mieltä ylevöittäviin maisemaelämyksiin.

Nykyisin matkailu ja retkeily ylipäättään ovat osa suomalaista keskiluokkaista standardielämää. Siirtyminen ei ole samanlainen ongelma kuin 1800-luvulla. Henkilöauto kuuluu keskivertokotitalouden perushyödykkeisiin ja tieverkoston haarat ulottuvat kaupunkien keskustoista aina erämaiden sydämiin. Myös julkisen liikenteen yhteydet tarjoavat lukemattomia mahdollisuuksia matkailulle ja retkeilylle. Korkean elintason ja lähes rajattomia mahdollisuuksia avaavan liikennejärjestelmän ansiosta moni ihminen voi halutessaan käydä ulkoilemassa naapuripitäjän metsissä, pistäytyä maaseudulla viikonlopun vietos- tai vaikka matkustaa toiselle puolelle maapalloa ihmettelemään harvinaista luontonähtävyyttä.

Historiallisessa kuvauksessa kaupungeissa asuvien luonnossa liikkuminen määritellään ennen kaikkea maaseutumatkailuksi ja maisematurismiksi. Lisäksi kaupunkipuistoissa ulkoileminen mainitaan tässä yhteydessä. Luontomatkat ja -retket tulivat mieleen myös niillä nykykaupunkilaisilla, joita haasteltiin tätä tutkimusta varten. Haastatteluaineisto sisältää lukuisia kertomuksia mieleen painuneista lomareissuista luontomatkoille ja päiväretkistä kotiseudun maastoihin.

Matkailumuistoissa luonto määrittyy maisemapaikoiksi, joiden vuoksi on matkustettu pitkiä matkojakin. Toteamukset matkakohteen ympäristöstä ja matkanaikaisista tuntemuksista välittävät mielikuvaa paikoista, joissa ihminen voi kohdata erämaan kauneuden, hiljaisuuden ja jännityksen. Niissä saatujen luontokokemusten teoksellisuutta ja monumentaalisuutta ei edes yritetä käsitteellistää. Ne tiivistetään sanoihin ihana, upea ja mahtava. Seuraavassa on neljä lyhyttä kertomusta mieleen jääneistä luontomatkista:

”Me oltiin Lapissa pari vuot sitte tai sillo lukio aikoina, ni laskettelemassa. (.) Ni oli kyllä (1) aika ihanaa, =me oltiin tuol (.) Pyhällä, ni jotenki se (.) öinen öinen talvimaisema Lapissa, ni se on semmonen (.) pyöree se taivaa, (.) taivas ja tähdet on nii ku lähempänä toisiaan, ni oliha se aika ihana. (1) Ja isot lumikano, -kinokset. ... Sit me oltiin Norjassa (.) sillä (.) asuntoautolla ja teltalla (.) ’niin ku (1) sillo ku mä olin’ (.) kuustoista. (.) Siitäki oj jo aikaa, mutta niin ku se oli kyl aika upeeta. (1) Sillee ne vuonomaiset ja (.) nii ku.” (Nuori nainen, h1f.)

”Toissa kesänä olin (.) aviomieheni kanssa. (.) Kilpisjärveltä men menttiin tota laivalla Ruotsin tuntureihin yli (.) ja oltiin siellä Ruotsin ja Norjan tuntureilla (.) viikon verran. =Että se o ehkä semmonen viimesin (.) makein reissu. =Et patikoitiin siellä viikko hirveessä helteessä ja ketään muita ihmisiä ei paljoo edes nähty ja käyttii [[Peltsa]] vallottaa ja (.) oli kyllä aiva ihanaa oltii ku paratiisissa.” (Keski-ikäinen nainen, h2b.)

”Mikä on jääny eniten mieleen on kun Kitkajoki (.) on laskettu (.) kanoo inkkarikaja -kanooteilla ja (.) kajakeilla, ni se o varmaa kaikkei mielee jäävin, koska se on (.) kesti muutaman päivän ja (.) se oli pelo pelottavaa ja hauskaa samaa aikaa.” (Nuori mies, h1g.)

”Me käytiin usein vanhempien kanssa öö Ahvenanmaalla ja siel on todella erikoinen ja kaunis luonto. Ja sitte siel o semmonen Getavuori niin siellä me käytiin vaeltelemassa ja muistan hyvin, miten siellä tuuli ja miten oli ihana kävellä siellä ja katsella maisemia.” (Nuori nainen, h1e.)

Yllä olevissa lausumissa mainitaan nimeltä sellaiset alueet, jotka ovat suosittuja luontomatkailun kohteita. Niiden ymmärretään olevan luonnonoloiltaan ja nähtävyyksiltään ainutlaatuisia. Vastaavasti näiden kokemista pidetään erityisenä asiana. Samalla tavalla puhutaan sellaisista lähiseudun paikoista, jotka tunnetaan niiden luontoarvojen, suojelustatuksen tai muun piirteen vuoksi. Päiväpatikoinnin kohteeksi valitaan jokin lähellä sijaitseva erikoinen maastokohde, vaikkapa luola, kuten seuraavassa kerrotaan:

”Nyt viimeksi me tehtiin tuonne (1) toukokuussa, nii (.) yks ystävä soitti, et lähetäänkö jonneki ja sitte me (.) lähetti tonne Toivaka ja (1) ää (.) ei Toivakan kun (.) Joutsan ja (.) Kangasniemen välillä on semmonen, ku Rapalan [[luola]] me käyti sielä. (.) Se oli aika kiva paikka (1). ‘Semmosia (1) semmosia paikkoja’.” (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Toinen haastateltava kertoo päiväretkistään kansallispuistoihin. Hän toteaa, että paikallistuntemus ja luontotietous voivat tehdä puistokierroksesta erityisen kiehtovan. Asiantuntevassa opastuksessa voi retkiympäristöstä havaita merkkejä alueen aikaisemmista vaiheista. Jos ryhmä on onnekas, voi se oppaansa johdolla myös kohdata sellaisia eläin- ja kasvilajeja, joita retkeläiset eivät ole aikaisemmin nähneet. Tieto lajin nimestä ja harvinaisuudesta saattaa tehdä mieleen painuvan elämyksen esimerkiksi sellaisesta lintuhavainnosta, jolle ei muuten osaisi antaa arvoa. Kaiken kaikkiaan paikkoihin liittyvät tarinat ja niiden synnyttämät mielikuvat ovat tärkeä osa onnistunutta retkikokemusta.

”Kyllähä se rikasti sitä Pyhä-Häki ((kansallispuisto Saarijärvellä)) reissuaki, ku meillä oli se paikallinen opasti meitä, ni (.) kyllähä siitä iha erilaine tuli, ku hä kerto (.) kuinka [[Ahosen]] (.) vanhan (.) torpan taustoja ja (.) sitte reiti taustoja. =Hän nimeomaa tunsi kaikki ja sit yks’kaks me nähtiiki sitte pohjantikka, mikä o äärettömä harvinaine.” (Keski-ikäinen nainen, h4d.)

Tieto määrittänyt tärkeäksi asiaksi toisessakin haastattelussa. Siinä haastateltava kertoo lukevansa kotiseutunsa paikallishistorioita ja etsivänsä niistä kohteita löytöretkilleen. Hän käyttää kirjallisuutta suunnistuskarttanaan hakiessaan tiettyjä paikkoja lähialueiden metsistä. Hän ottaa suunnan paikkoja kuvaavista lauseista.

”Sit o hyvä noita ku, lukee noita (.) noita, noita (.) kylien historiikkei, (.) niistä löytää semmosia tarinoita ja niitä käy sitten kättelee niitä paikkoja, että löytääkö niitä. Kivijalkoja jostaki.” (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Mutta paikka tai alue ei tarvitse erityisiä mainintoja ollakseen elämyksellinen liikkumisympäristö. Matkailu- ja retkeilykuvastojen ainutlaatuiset luontokohteet – jylhät kallionmuodostelmat, lumoavat tunturi- ja järvimaisemat, vanhat metsät sekä kuohuvat kosket – eivät ole ainoita paikkoja, joissa voi viehättyä luonnon kauneudesta ja villeydestä. Niin sanotut tavalliset lähimetsät ja -kukkulat voivat yhtä lailla olla kiehtovia luontoretken kohteita. Niistä voi löytää ”köyhän miehen Lapin” – toisin sanoen erämaisen tilan, jossa voi nähdä jotakin ”turistipaikkoja parempaa” (Keski-ikäinen mies, ha4). Voi etsiä esimerkiksi kiven, josta on kirjoitettu paikallishistoriassa; käydä kurkistamassa ovatko

eläimet jo aloittaneet pesintäpuuhat tai lähteä metsäkävelylle, jonka aikana voi tehdä monia luontohavaintoja. Välttämättä ei tarvitsisi mennä kovinkaan kauaksi. Usein ”ihmiset lähtee liia kaukaa hakee elämyksiä.” Seuraavissa esimerkeissä puhutaan niistä tavallisista luontoretkeistä ja niiden kohteista:

Haastateltava: ... ”Mut semmone iha (.) metsämaasto (.) om mum mielest ihana (.) nii ku. (3) Ei sen tarvii olla mitään nii sellast ihmeellistä (.) huippu” (.)

Haastattelija: ”Norjan vuonoja”

Haastateltava: ”nii tai mitää (.) Sveitsin Alpeja tai tällasta välttämättä.” (Nuori nainen, h1f.)

”Yks on iha, (.) sanotaa vaikka nyt (.) että lähtee, että käympä tuolla kattomassa maisemia. Sitte ku niiku, (.) eihän se nyt ihan mikään Himalajan huippu aina oo tai mikään tämmöne, mutta (.) käy nyt kattelee maisemia ja sitten löytyykö, (.) onko kettu pesällään tai kalasääski tullu ja (.) Joku tämmöne. (.) Ei se sen kummosempi oo, että. Keväällä oli kiva käyä kattoo, oliko kalasääski tullu ja (.) sit, ku se oli tullu, ni tuli hyvä mieli. Se on tullut kotiin ((sanoo naurahtaen)). (1) Joku tämmöne näin et.” (Keski-ikäinen mies, h4a.)

”Et kyllä se niiku, se on lapsilleki niin iso elämys, et me ollaa esimerkiks oltu tässä iha meä takamehtässä, ku ne o ollu pieniä, ni me ei oo menty (.) sen kauemmas, et tossa on (.) pari lampee tossa takana, ni me ollaa aina kaakaopullojen ja (.) leipien kanssa menty tuota (.) polkua pitkin ja käyty tossa lamme rannassa kattomassa lintuja ja (.) sev verra, että talo o lakannu näkemästä, näkymästä, ni, ni (.) se o ollu lapsille semmone, hyvin pitkän aikaa, et (.) se oli niiku mukavaa ja (.) iha semmosia yksinkertasia asioita.” (Keski-ikäinen nainen, h4d.)

Maisemapaidat ja erilaiset luontonahtävyydet ovat olleet suosittuja käyntikohteita. Luontoretki on usein suunniteltu siten, että sen reitillä on ollut vähintään yksi näkemisen arvoinen paikka esimerkiksi kukkulan harjanne, vesistöalueen ranta, iso kivi, eläimen asumus tai koski. Kohde tai kohteet on käyty katsomassa, mahdollisesti matkan varrella syöty eväät ja tultu sitten pois. Tämänlaiset retket todettiin tärkeiksi ja virkistäviksi luontokokemuksiksi, mutta niistä ei ollut juuri muuta kerrottavaa. Muistoksi on jäänyt hyvä mieli. Se on pääasia.

Seuraavassa on vielä yksi esimerkki siitä, miten luontoretken elämyksellisyys tiivistetään ympäristön ominaisuuksien ja toiminnan toteamiseen. Siinä mainitaan sellaiset retket, joiden kohteina ovat olleet paikkojen sijaan sääolosuhteet. On lähdetty ulkoilemaan erityisen kovilla keleillä. Kaikki on kuitenkin mennyt mallikkaasti eikä tapahtumista veistellä erityistä juttua. Tästä huolimatta kokemukset ovat saattaneet olla hyvinkin ainutkertaisia ja sykähdyttäviä.

”Oli (.) myrsky ja lähin lenkille ’sitte, ni’. (1) Siin o, siitä mä tykkään bongata tämmösiä ääriolosuhteita. (.) Ne on kanssa yks. (.) Et tuota ni. (.) No se nyt ei mee top 5:een, mutta ni (.) tuli mielee nyt tosta ni. [[Sanoin...]], vuosisadan, Suomessa (.) mitattu vuosisadan kylmin päivä. (.) No silloin piti päästä hiihtämää.” (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Tässä aineistoviittauksessa luontovastuksen koetteleminen kuvautuu ruumiilliseksi elämykseksi. Esimerkiksi myrskyisellä säällä lenkeillessään voi tuntea

tuulen painon kehossaan ja mielessään sekä ponnistella sitä vastaan. Voi käyttää niitä inhimillisiä voimavaroja, joita ei arjessaan muuten tarvitse. Voi tuntea samanaikaisesti sekä voimattomuutta vyöryvien ilmassojen edessä että voimakkuutta saavuttaessaan tavoitteensa. Näissä kokemuksissa on jotakin alkuperäistä ja kiehtovaa. Niissä voi kohdata maailmankaikkeutta hallitsevan luonnon omassa ruumiissaan.

Yleisesti ottaen luontoretki - lomamatka tai päiväretki - kerrotaan elämykselliseksi tapahtumaksi. Se on katsomista, haistamista, kuuntelemista, tuntemista, liikkumista ja ihmettelemistä. Se on viehättymistä näkymien kauneudesta ja monimuotoisuudesta. Se on uppoutumista aistihavaintoihin sekä niitä jäsentäviin tarinoihin ja tietämyksen lajeihin. Se on luonnon vastuksien ja voimien kokemista. Lyhyesti sanottuna luontoretki kuvataan matkaksi luonnon ihmeelliseen maailmaan.

Retkeilymuistoissa on innostuneisuuden ja hurmaantuneisuuden henki. Ne ovat eräänlaisia rakkaustarinoita. Luonnosta puhutaan kuin mistä tahansa ihastumisen kohteesta. Esille nostetaan sellaisia piirteitä, jotka erityisesti viehättävät ja miellyttävät. Ja näitä riittää. Luonto koskettaa eri ihmisiä eri tavalla. Myös se asiayhteys, johon luontokokemuksen kuvaukset liitetään ohjaa tunteiden sanallistamista. Mutta erilaisten luontoa estetisoivien luonnehdintojen taustalta voi löytää myös yhden yhteisen tulkinnan. Sitä voisi kutsua käsitykseksi luonnon kauneudesta. Se sisältyy sekä kaupungissa asuvien että maaseudulla asuvien puheisiin.

Luontoa pidetään aitouden perikuvana ja vääristyneen nykytilan vastakohtana (Haila 2004, 7; Urry 1990, 11). Siinä nähdään jotakin sellaista, joka edeltää ihmisten luomia nykytodellisuuksia ja jota voidaan nimittää alkuperäisyydeksi ja villeydeksi. Taivas, maanpinnan muodot, vesistöt ja eliöstö muistuttavat niistä voimista, jotka ovat maailmankaikkeuden luoneet ja muokanneet. Luonto ymmärretään sosiaalista edeltäväksi kerrostumaksi, jonka päälle kulttuurit ovat rakentuneet. Se on tila, jossa vallitsee ihmisestä riippumaton ja alkuperäiseksi mielletty järjestys. Sen halutaan symboloivan välittömyyttä ja tarkoituserien peittelemättömyyttä. Luonnon kauneus on villeyden ilmentymissä, elämän monimuotoisuudessa, voimien mahtavuudessa ja olentojen kesyttämättömissä luonteissa. Näitä asioita luontoretkillä ihastellaan. Tämän tulkinnan voi asettaa myös seuraavan luontomääritelmän taustalle. Sen muotoili mies, joka on asunut suurimman osan elämästään syrjäseuduilla.

"Luonnossa ei oo mittää teennäistä. (.) Se ei koskaa petä, (.) että (.) ku suhtautuu sillä keinoi, että (.) sieltä voi tulla (.) räntää ja (.) rakkeita vaikka keskellä kessää. =Kaikki o sitte siitä omasta suhtautumisesta (.) ja ennakkovalmisteluista ja kaikesta ja. KOS-KAA et voi tietää ennakolta mitä tapahtuu. =Siin o aina semmone (.) semmonen-semmonen (.) uus, et se ei oo koskaa kulu vaikka meet sammaa mehtäpolkua (.) vaikka joka ikine päivä, ni sieltä voi AINA joka polu mutkasta hypätä koppelo 'lento tai' (.) nähä hirve tai (.) kotka taivaalla tai (.) nähdä vaikka joku (.) tavallinen mehtämyyrä polu ohi tai (.) nähä kärpä. =IHA MITÄ VAIN! Et se ei oo ikinä sama, että (.) se ei oo nii ku (.) ykkös-, kakkos- ja MTV3-kanava, et sielt tullee suuri piirtei sama, ku sinä oot, tiät mitä, mikä viikonpäivä on, ni se on (.) eri jakso vaa tulloo 'erilaista'. (.) Siinäpä se." (Keski-ikäinen mies, h3b.)

Tässä määritelmässä luonnon ihmeellisyys liitetään ihmisestä riippumattomaan olemukseen sekä tapahtumien ennalta arvaamattomuuteen ja sattumanvaraisuuteen. Myös ne paikat, joissa henkilö on paljon kulkenut ja häärinyt, saattavat olla yllätyksiä täynnä – ennestään tuntemattomista maastoista puhumattakaan. Ikinä ei voi tietää, mitä seuraava retki tutulla metsäpolulla tuo mukanaan. Jokainen puu, kivi ja kumpu saattaa kätkeä jännittävän sattumuksen, pienimuotoisen seikkailun tai jopa ikimuistoisen elämyksen. Jo pelkästään vuodenajan vaihtuminen muuttaa ympäristön kokemista. Luonto on tapahtumien virta ja vangitsevien näkymien kuvakavalkadi, joka ei koskaan pysähdy.

Tulkinnan luonnon kauneudesta voi lukea myös monien suomalaisten kirjailijoiden tuotoksista. Itse asiassa suomalainen kaunokirjallisuus on pullollaan kuvauksia luonnon ihmeellisyydestä ja luonnon kauneudesta. Taitavat sanankäyttäjät ovat vanginneet aistimukset ja tapahtumat sekä niiden synnyttämät tunnetilat lyyrisiin lauseisiin. Lukijan mielikuviutus on kuljetettu kirjailijan hahmottelemiin luontomaisemiin ja mielentiloihin. Tilanteet on kerrottu siten, että toisen ihmisen on mahdollista samaistua niihin. Aistimukset on eritelty. Tuoksut, äänet, näkymät ja tuntemukset on nimetty. Paperille on luotu todellisuus, jonka lukija voi kokea mielessään.

Kaunokirjailijat ovat taitavasti tulkinneet luontoa ihastelevan tuntoja ja pukeneet ne sanoiksi ja muiden luettaviksi. He ovat luoneet yleviä esityksiä koskettavista hetkistä erämailla ja vesistöjen äärellä. He eivät ole selittäneet luonnon lumouksellisuutta vaan tehneet siitä sanataidetta. He ovat muotoilleet käsityksen, jonka mukaan kokemuksen kauneus on sama asia kuin sen merkitys.

Retkeilymuistot lähestyvät kaunokirjallisia tilannekuvauksia. Ne eivät sisällä samanlaisia teoksellisia luonnehdintoja kuin sanataiteilijoiden kirjalliset luomukset. Haastattelutilanteessa ei voi luontevasti syventyä omiin tuntoihin ja pitkään pohtia sitä, missä muodossa elämyksistään kertoo. Sanat on löydettävä hetimiten. Tästä huolimatta muistelut muodostivat mukaansatempaavia kokonaisuuksia. Erityisen elävästi kerrottiin tarinat sellaisista sattumuksista, joita haastateltavat pitivät yllätyksellisinä, epätodennäköisinä ja poikkeuksellisinä. Tunnelmat tihentyivät kertojien sanavalintoihin ja paatokseen. Ilmeet, eleet ja äänenpainot osallistuivat elämyksellisten tilanteiden kuvaamiseen.

Yllättävät villieläinten kohtaamiset ovat monien kertomusten aihe. Eläinten näkeminen ei ole ollut retken päätarkoitus vaan liikkeellä on oltu esimerkiksi kuntoilumielessä. Sitten onkin tapahtunut jotain hyvin epätavanomaista.

”No (.) uusin (.) uusin kokemus on, et (.) top viiteen menee (.) ehkä, koko elämäni. =Viime kesänä olin (.) juoksulenkillä tässä (.) taas (.) yllättäen iha lähimaastossa, ni (.) juoksin kallioo pitkin näi. (.) ((näpyttää pöytää ja naurahtaa)) ja pysähyn, (.) katon näin, ni (.) mäyrä katto mua (.) suuraa (.) silmiin näi. ((Haastattelija hymähtää)) (.) Ja (.) hiki valu, (.) putos sen naamalle. ((Haastattelija hymähtää)) (.) Ja se kahtoo mua näi ja (.) emmä tiä aikaa kymmenen sekuntia tai kaksikytsekuntia me katottiin toisiamme ja (.) se oli aiva uskomato (.) tilanne. ((haastateltava hymähtää)) Ja sitten tota ni, (.) hyppäsin siitä näi ja meni toiselle puolelle, ni eipä näkyny enää ja (.) monta kertaa käyny kattoo, mut en oo nähny sitä sen koomin.” (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Seuraava tarina muistui haastateltavan mieleen, kun hän kertoi metsässä liikkumisen vaarattomuudesta. Hän totesi olevansa usein yksin liikkeellä ja nauttivansa siitä. Yksin kulkemiseen ei liity mitään erityisiä riskejä kunhan noudattaa sitä varovaisuutta, jota on muutenkin kaikessa liikkumisessa noudatettava. Hän ei koe oloaan turvattomaksi metsässä. Päinvastoin hänen mielestään se on paljon turvallisempi ympäristö kuin kaupunkien korttelit. Mutta jännittäviä ja jopa pelottaviakin tilanteita saattaa toki eteen tulla.

"Kerran on hyökänny pöllö mun kimppuun sillee, että (.) sitä mä säikähin tosissaa. Mutta (.) sitte kuulin myöhemmin, et se on tosi vaarallista. Et ilmeisesti mä olin jossain (.) hänen (.) pesän lähellä. (.) Mutta sillon lu, säikähdin iteki, käy tänne (.) niskaa (.) kii. =Olin (.) vattuja keräämässä ja (.) ja (.) yks'kaks vaan kuulu sellane suhaus ja mä näin, että pöllö istuu (.) oksalle ((naurahtaa)). 'Sillo mä säikähin'." (Keski-ikäinen nainen, h4d.)

Yksi haastateltava kertoi, millaisista kohteista hän ottaa mieluiten valokuvia Lapin vaelluksillaan. Siinä yhteydessä hänelle tuli mieleen retki, jolloin hän ja hänen matkakumppaninsa joutuivat porotokan keskelle. Hän on lähtöisin Koillismaalta, poronhoitoalueelta, joten hän ei pidä poroa mitenkään kiehtovana eikä kuvauksellisena luontokappaleena. Se on hänelle karjaeläin. Mutta tuolloin porojen kohtaamiseen liittyi oma jännityksensä.

Mä oo kerran joutunu tokan keskelle, ku ((hymähtää)) me oltii tuolla [[...]] ja (.) semmone (.) varmaa viis-kuussataa päinen porotokka tuli ja (1) ja tuota (.) käänty kohti. (.) Ja mä sille mun reissukaverille, se oli Taivalkoskelainen, (.) nuoruuen ystäviä, ni mä sano, että äiti o sanonu, että porot ei tuu päälle, (.) ni ne tuli kohti, ni ne (.) teki semmosen kolon meidän kohalle ((lausuu ihmetyksestä hymähdellen)), sit näi (.) jatko ((hymähtää)) (.) eikä tullu päälle. [[Sillon kannatti luottaa äidin neuvoihin]] SE O KYLLÄ JÄNNÄ TUNNE, KU O KAÜHEE (.) jumputus kuuluu, ku ne tulee - =se tokka kääntyy kohti. ((luo tarinaan jännitystä ääntään varioiden)) (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Mieleen jääneet luontokokemukset eivät ole välttämättä syntyneet arkisten ympäristöjen ulkopuolella. Työmatkallakin saattaa nähdä esimerkiksi ketun. Seuraavassa haastateltava kertoo kesästä, jolloin hän oli töissä kotikonnuillaan pääkaupunkiseudulla. Hänellä oli tapana kulkea työpaikalleen polkupyörällä. Päivittäinen reitti kulki laajahkon peltoalueen läpi.

"Viime kesänä mä (.) pyöräilin töistä (.) kotiin. (.) Se o semmone puolen tunnin pyörämatka, et siin tuli iha hyvä (.) hikiki ku meni nii ku (.) kovaa. (.) Niin tota (.) sit siin tuli (.) tota kettu (.) niinku oli TIEN TOISELLA PUOLELLA ja vaik siin o iha semmone (.) suhteellisen kuitenkin (.) paljo ajaa autoja sitä tietä pitkin ni, (.) se vaan katto mua siinä toiselta puolen tietä ja se oli siin nii ku talon pihassa, mut sit siin o samal myöski semmosta mettää tai semmosta. (1) Se oli siin asutusalueen reunalla tavallaan et sit se (.) kettu, ni se oli vaa jotenki hauska nähä se siin työmatkalla." (Nuori nainen, h1f.)

Luontoretket ovat lukemattomien tarinoiden aiheita. Kerrotaan muun muassa lomamatkoista maisemakohteisiin sekä ylipäättään niiden maisemien kokemisesta, joiden erityisyyttä on kuvattu muun muassa matkailu- ja retkeilyesitteissä. Myös päiväretkistä vesistöillä, retkeilyreiteillä ja kotiseudun luonnossa riittää jutun juurta moneen tilanteeseen. Erityisen elävästi puhellaan niistä kerroista,

jolloin on kohdattu villieläimiä. Tapahtuman taustoja ja itse tapahtumaa hahmottavat virkkeet muodostavat tiheitä kuvauksia. Ne välittävät viestin kokemuksen ainutlaatuisuudesta.

Retkeilytarinoissa luonto romantisoituu. Ympäristöstä ja kokemuksista puhutaan esteettisyyden ja elämyksellisyyden ilmauksilla. Muotoillaan kuvauksia seikkailuista, innostavista havainnoista, jännittävistä tilanteista ja koskettavista aistimuksista. Sepitetään itsenäisiä tekstejä kertomukseen ihmeellisestä luonnosta.

Nämä tarinat ovat kuitenkin muutakin kuin kielellisiä esityksiä havaintoympäristön ominaisuuksista. Ne ovat myös vertauskuvia, joiden avulla kerrotaan omista kokemuksista ja mielentiloista. Toisin sanoen näkymiä, äänimaailmaa ja tuoksuja kuvaavilla lausumilla määritetään samanaikaisesti sekä omia aistimuksia että omaa kokemuksellisuutta. Näissä tarinoissa toistuu käsitys mielen, tunteiden ja aistitun ympäristön sanattomasta yhteydestä. Ympäristön kauneuden ja rauhallisuuden kuvaukset heijastuvat omien tunteiden tulkinnoista.

5.6 Puhetta vapaa-ajasta, luontoelämyksistä ja virkistymisestä

Tämän luvun alkuun muotoiltiin luontokokemuksen urbaani selitysmalli, jonka mukaan yksilön arkiajattelua ohjaavat käsitykset ja tulkinnat luonnon merkityksistä johtuvat erilaisista katsannollisista kehyksistä. Johtopäätökseksi esitettiin, että puheisiin urbaanin arjen kielteisistä piirteistä ja luonnosta arjen vastamaailmana liittyy näkökulman eli katsannollisen kehyksen vaihtuminen. Luonnon elämyksellisyydestä kerrottaessa siirretään syrjään standardielämää suuntaava instrumentalistinen ajattelutapa ja tukeudutaan romanttiseksi ekspressiiviseen katsantoon. Puhutaan siitä, miten luonnon hiljaisuudessa ja yksinkertaisuudessa voi irrottautua arkisista ajatuksistaan sekä kuunnella itseään. Voi syrjäyttää ne ajattelutavat, asenteet ja merkitysrakenteet, jotka ohjaavat jokapäiväistä elämänmenoa, ja löytää itsestään luonnollisen olotilansa. Voi herkistää mielensä aistimuksilleen ja kehon äänille sekä saavuttaa tunteen mielen ja ympäröivän luonnon yhtymisestä. Voi jäsentää omaa olemista ja tekemistä ilman ajatusta hyödyllisyydestä tai hyötymisestä.

TAULUKKO 5 Koonti luonnossa liikkumisen romanttis-ekspressiivistä representaatiota ilmentävistä sanoista ja lausumista

Havaintoyksiköt	Aineistonäytteet
Luonnossa liikkumisen käytäntöjä kuvailevat sanat ja lausumat	erävaellus, hiihto, juoksu, kiipeily, kävely, laskettelu, lenkkeily, melonta, patikointi, pyöräily, retkeily
Käytäntöjen tarkoituksia määrittävät sanat ja lausumat	arjesta irtautuminen, ajatuksien tyhjentäminen, kiireen unohtaminen, luonnon ihaileminen ja tarkkaileminen, mielen rauhoittuminen, vapauden tunteen saavuttaminen, yllätyminen
Käytäntöihin osallistumisen perusteita määrittävät sanat	ks. edellinen rivi, yksin, kavereiden sekä perheen kanssa oleminen ja tekeminen
Liikkumisympäristöjä luonnehtivat sanat ja lausumat	maisemien sekä tuoksu- ja äänimaailmojen luonnehdinnat

Tätä selitysmallia tai tulkintaideaa on mukailtu tähän lukuun sisällytetyssä aineistoanalyysissä. On eritelty lausumia, joissa luonnossa liikkuminen kuvautuu yhtäältä irtautumiseksi arjesta toisaalta retkeksi omaan kokemuksellisuuteen ja luonnon lumoavaan maailmaan. Niiden muodostama kokonaisuus on nimetty romanttis-ekspressiiviseksi luonnossa liikkumisen representaatioksi. Tämän representaation keskeiset sisällöt on havainnollistettu taulukkoon 5. Tähän representaatioon kytkeytyvien merkitystulkintojen muodostaminen on puolestaan kuvattu kuviossa 3.

Romanttis-ekspressiivinen luonnossa liikkumisen representaatio on puhetta vapautumisesta ja vapaudesta³⁷. Se antaa kielellisen muodon käsitykselle tai mielikuvulle, joka määrittää luonnon eräänlaiseksi jokapäiväisen elämän vastamaailmaksi. Luonto kerrotaan tilaksi, jossa voi vapautua arjen pakoista ja velvoitteista. Retkeily maaseudulle, maisemakohteeseen tai kotiseudun metsiin todetaan siirtymiseksi tähän tilaan. Näihin siirtymisiin sisällytetään ajatus irtautumisesta. Luonnossa liikkuminen tulkitaan irtautumiseksi arjesta³⁸. Siihen liitetään ajatus vapautumisesta niistä sosiaalisista verkostoista ja rutiinikäytännöistä, jotka ohjaavat ihmisten arkikäyttäytymistä ja muokkaavat heidän elämäntapojaan³⁹. Tämä käsitys on ollut myös vapaa-ajantutkimuksen ja turismitutkimuksen yksi keskeisimmistä kohteista (Larsen 2008, 21).

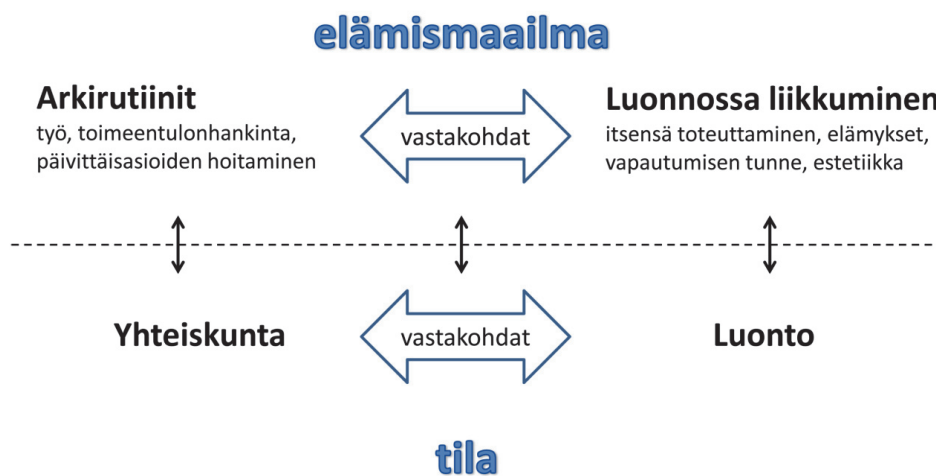
Vapautumisen mielikuvat yhdistyvät vapauden mielikuviin. Kertomuksiin luontokokemuksista sisältyy erilaisia vapauden ilmaisuja. Ensinnäkin niissä käsitellään vapaa-ajan tekemisiä. Luonnossa liikkuminen määritellään osaksi sitä elämänaluetta, jonka ihminen kokee vapaaksi sosiaalisesta kontrollista sekä jossa yksilö on ainut ja suvereeni päätöksentekijä. Luonnossa liikutaan omalla ajalla ja omasta vapaasta tahdosta. Luonnossa liikkumiseen yhdistetään vapaus tehdä sitä mitä haluaa ja liikkua siellä missä haluaa. Toiseksi luonnossa liikku-

³⁷ Anttila (2005, 223-224) kirjoittaa vapaa-aikana koetuista vapautumisen tuntemuksista.

³⁸ Vrt. esim. Paronen 2001, 104; Sievänen 2001, 10; Hallikainen 1998, 121

³⁹ Taylor (2001, 357) kirjoittaa luontokokemuksiin liittyvistä vapautumisen kokemuksista.

miseen liitetään käsitys mielen ja kokemuksen vapaudesta. Se luonnehditaan tekemiseksi ja olemiseksi, joka ei kahlitse ajatuksia vaan vapauttaa ne. Todetaan, että luonnossa liikkuaessa voi antaa mielensä vaeltaa vapaasti ja antaa aistien hallita tiedostamista. Voi antautua havaintojensa vietäväksi ja eläytyä luonnon tapahtumiin. Kolmanneksi vapauden mielikuva liitetään itseensä luontoon. Luonto mielletään tilaksi ja elämänsfääriksi, jota ihminen ei ole tehnyt ja jonka tapahtumia hän ei kontrolloi. Se määritellään omaksi maailmakseen, joka on vapaa kulttuurisista järjestyksistä ja järjestelyistä.⁴⁰ Luonnon luonnehdinnat pitävät sisällään ajatuksen omalakisuudesta ja tätä omalakisuuutta eli riippumattomuutta kulttuurista pidetään ihmeellisenä ja kiehtovana asiana.

KUVIO 3 Luonnon ja luonnossa liikkumisen merkityksien konstruointi romantti-ekspressiivisessä luonnossa liikkumisen representaatiossa

Romanttis-ekspressiivinen luonnossa liikkumisen representaatio on puhetta siirtymisestä jokapäiväisyyden ulkopuolelle. Se jäsentää kertomuksia niistä kerroista, jolloin on haluttu lähteä pois arjen ympäristöistä sekä kokea luontoa ja virkistäytyä. Muistellaan muun muassa lomamatkoja maisemakohteisiin, päiväretkiä puistoalueilla sekä liikkumista kotiseudun luonnossa. Kuvataan näkymien kauneutta, ympäristön puhtautta, ilman raikkautta, elämyksellisiä hetkiä sekä kiehtovia havaintoja. Kerrotaan liikkumisesta paikoissa, joissa on voinut ja voi kokea jotakin tavanomaisesta poikkeavaa. Huomio kiinnitetään erilaisiin aistihavaintoihin ja niiden tulkintoihin. Luonnossa liikkuminen kuvautuu retkeksi esteettisten ja elämyksellisten aistimuksien maailmaan.

Näissä lausumissa nostetaan esille ainoastaan parhaimpina pidetyt puolet luonnosta ja maaseudusta⁴¹. Ne määrittyvät nimenomaan vapaa-ajan ympäristöiksi ja retkeilykohteiksi eikä esimerkiksi tuotannollisen toiminnan tiloiksi tai

⁴⁰ Kotkavirta (1998, 112-113) kirjoittaa tulkinnan luontoon liitetystä vapaudesta.

⁴¹ Lehtonen (2004, 61) kirjoittaa urbaanista maaseutukäsityksestä, joka korostaa maaseudun maisemallisia arvoja.

poliittisiksi kiistakapuloiksi⁴². Tarinoihin ei sisällytetä havaintoja vaikkapa maaseudun autioitumisesta, tuoreiden työn jälkien puuttumisesta ja ympäristön tärveltymisestä. Kielteisinä pidetyt asiat sivuutetaan ja tehdään romantisoitu tulkinta luonnosta. Luonnon käsitteellä viitataan sykehdyttäviin maisemiin, koskemattomiin erämaihin, elämyksellisiin aistimuksiin, yllättäviin kohtaamiin, hiljaisuuteen, rauhaan ja vapauteen⁴³. Retkeily metsissä, vesistöillä ja maaseudulla ymmärretään hakeutumiseksi näiden asioiden pariin. Se on luonnon kuluttamista (Karisto et al. 2006, 145). Tämä sama käsitys oli yleisesti omaksuttu jo 1800-luvun lopulla kaupunkiporvariston keskuudessa (Anttila 2005, 66; Green 1990, 91).

---

⁴² Massey (2005, 124) ja Lefebvre (2002, 58) kirjoittavat erilaisista tavoista tulkita tilan merkityksiä.

⁴³ Vrt. Hallikainen 1998, 37, 64-65

6 HARRASTUKSELLIS-KOLLEKTIIVINEN LUONNOSSA LIKKUMISEN REPRESENTAATIO

Määritelmät urbaanista ja traditionaalisesta luontosuhteesta muodostavat käsitteellisen kehyksen, jonka avulla voi kontekstoida ja tulkita ison osan aineistoon sisältyvistä luonnossa liikkumisen kertomuksista. Ylipäätään tästä dialektisesta tulkintakehyksestä voidaan johtaa suomalaisten laajalti omaksumat käsitykset luonnossa liikkumisen merkityksistä. Mutta kaksiosainen selitysmalli ei ole kuitenkaan riittävä aineiston kaikkien piirteiden selittämiseen. Perinteisten luonnossa liikkumisen käytäntöjen ja virkistymistarkoituksessa tehtyjen luontoretkien kuvauksien lisäksi aineisto sisältää myös lukuisia kertomuksia järjestäytyneestä ja säännöllisestä harrastustoiminnasta.

Luontoharrastuksia käsittelevissä puheissa kerrotaan paitsi varsinaisesta toiminnasta myös harrastajien välisestä yhteisyydestä ja heidän muodostamistään yhteisöistä. Niissä luonnossa liikkuminen ja erilaiset luontoharrastukset määrittävät omiksi harrastuskulttuureikseen ja kansalaistoiminnan muodoikseen.

Tässä luvussa syvennyttään tähän puhuntaan. Aineiston tulkinnat kytkevät tutkimusteksteihin, joissa kansalaistoiminta ja kansalaistoiminnan viralliset organisaatiot eli yhdistykset kuvataan erilaisten aatteiden ja arvottamiskäytäntöjen konteksteiksi. Kirjallisuus- ja aineistotarkastelujen pohjalta muotoillaan käsitys luonnossa liikkujien kansanliikkeestä ja sen keskuudessa omaksutusta luonnossa liikkumisen representaatiosta. Luonnossa liikkujien järjestäytyneet ja järjestäytymättömät yhteisöt tai kollektiivit määritellään luonnossa liikkumisen kulttuurisiksi konteksteiksi⁴⁴. Tarkastelut kohdistuvat siihen, miten puheissa konstruoidaan nämä kontekstit ja niistä johdetut luonnossa liikkumisen selitykset⁴⁵.

---

⁴⁴ Ylä-Anttila (2010, 287) ja Siisiäinen (2002, 97-98) kirjoittavat kansaliikkeiden kulttuureista.

⁴⁵ Salmenniemi (2008, 112) kirjoittaa kansanliikkeisiin liittyvistä diskursiivisista käytännöistä.

6.1 Kansalaistoiminta kollektiivisena voimavarana ja arvottamisen kulttuurina

Suomalaisessa yhteiskunnassa yhdistyksillä on suuri merkitys. Suomalaiset pitävät edelleen liittymistä yhdistykseen tai järjestäytymistä yhdistysmuotoon parhaana tapana osallistua kollektiivisiin pyrkimyksiin (Siisiäinen 2003, 13). Yhteiseksi koettu intressi onkin yhdistyksen perustamisen ja olemassaolon lähtökohta. Yhdistyksen jäseniä liittävä yhteen tärkeinä pidetyt inhimilliset tarpeet ja yhteiset intressit, jotka yhtäältä määrittävät kollektiivisen toiminnan kohteen toisaalta motivoivat yhteenliittymän jäseniä järjestäytymään ja kehittämään yhteistyön muotoja. Yhdistys on sosiaalista pääomaa, jonka avulla sen jäsenet voivat edistää kollektiivisia pyrkimyksiään. (Siisiäinen 2002, 96-97.)

Suomalaista yhdistyslaitosta on kuvattu sekä yksilöiden kokemusmaailmoista käsin ja heidän kansalaistoiminnalle antamien merkitysten valossa että rakenteiden muutoksen ja jatkuvuuden näkökulmista. Kansalaisyhteiskunnan rakenteisiin kohdistunut tutkimus on tehnyt näkyväksi suomalaisen yhdistyslaitoksen vaiheet. Suurten joukkojen järjestäytymismuotona yhdistys on säilyttänyt suosionsa 1800-luvun lopulta saakka. Voidaan sanoa, että Suomessa modernilla yhdistystoiminnalla on pitkät perinteet. Järjestäytymisen syissä ja laajuuksissa sekä kansalaistoimijoiden käyttämissä keinovalikoimissa on kuitenkin ilmennut suuriakin vaihteluja. Erityisesti kansalaisliikkehinnän määrässä ja toiminnan näkyvyydessä on voitu havaita selkeitä voimistumisen ja vaimenemisen vaiheita. Hyppäyksenomaiset muutokset ovat liittyneet sellaisiin yhteiskunnallisiin tilanteisiin, joissa suuret ihmisjoukot ovat kokeneet jonkin asian ongelmaksi ja ryhtyneet yhteisvoimin ajamaan muutosta. Nämä kansalaistoiminnan tihentymät on nimetty protestijaksoiksi. (Siisiäinen 1990, 20-22.)

Pyrkimys kansanliikkeiden erilaisten vaiheiden kuvaamiseen ja käsitteellistämiseen on ollut keskeisessä asemassa suomalaista yhdistyslaitosta käsitellessä historiallis-sosiologisessa tutkimuksessa. Menneisyyden tulkitsemisella on luotu pohja yhdistyskulttuurien nykyisyyden ymmärtämiselle. Historian tuntemus on tarpeen myös luonnossa liikkujien harrastusyhteisöjä määrittäessä ja harrastuskulttuurista luonnossa liikkumista tutkittaessa.

Seuraavaksi luodaan katsaus suomalaista kansalaistoimintaa selittävään historialliseen ja sosiologiseen tutkimukseen. Katsauksen avulla kuvataan suomalaisen yhdistyskulttuurin vaiheet, esitetään käsitys yhdistyksistä kansalaisten aatteellisten mieltymysten ja vakaumuksien ilmentyminä sekä selvitetään harrastusyhdistysten ja -yhteisöjen ominaispiirteet. Katsauksen lopuksi muotoillaan tutkimus- ja teoriakirjallisuuteen perustuva tulkinta harrastusyhdistyksestä ja -yhteisöstä luonnossa liikkumisen kulttuurisena kontekstina.

6.1.1 Joukkoliikkeiden synty

Ensimmäiset yhdistykset ilmaantuivat Suomeen 1700-luvulla. Tuolloin järjestäytymisen syyt eivät olleet niinkään yhteiskunnan rakenteissa vaan Euroopan

kulttuurikeskusten vaikutteiden leviämässä. Suomalaisen yhdistyslaitoksen alkuvuosia voisi luonnehtia ennemminkin keskieurooppalaisten virikkeiden kotouttamiseksi kuin kansallisista erityispiirteistä ja kansalaisten kollektiivisista pyrkimyksistä nousseeksi liikehdinnäksi. Toisin sanoen yhdistyksen perustamista ei ymmärretty keinoksi edistää ihmisryhmiä yhdistäviä asioita vaan teoksi, jolla oli lähinnä symbolista merkitystä. Jäsenyyस्कään ei perustunut vapaaehtoiseen järjestäytymiseen vaan jäsenet valikoitiin kelpoisuusehtojen perusteella. (Alapuro & Stenius 1989, 21-22.)

Varsinaisesti vapaaehtoinen järjestäytyminen ja kollektiivisten pyrkimysten edistäminen kohtasivat 1830-luvulla. Tuolloin yleistyi käsitys järjestäytymisen yhteiskunnallisesta merkityksestä. Kansalaisten järjestäytyminen yhdistykseen nähtiin ratkaisuksi niin suuriin kuin pieniinkin yhteiskunnallisiin haasteisiin tai kollektiivisiin pyrkimyksiin. (Alapuro & Stenius 1989, 27.) Ensi vaiheessa yhdistystoiminnassa keskityttiin kansakunnan henkisen ja aineellisen tilan kehittämiseen. Kyse oli lähinnä kansan valistamisesta. Mutta ajatukseen voimien yhdistämisestä sisältyi jo avoimen poliittisen joukkotoiminnan siemen (Liikanen 1989, 126; ks. myös Pulkkinen 1989, 54). Taustalla loimotti kansalaisten epäluottamus valtiokoneistoon ja pyrkimys irrottaa yhteiskunta valtion alaisuudesta. Nämä näkemykset oli omaksuttu sekä porvariston että palkkatyöväestön piireissä (Alapuro & Stenius 1989, 27.)

Vähitellen yleistyi käsitys järjestäytymiseen liittyvästä joukkovoimasta, jonka turvin kansalaiset saattoivat vaikuttaa valtakoneistoon tai jopa asettua vastustamaan sen aiheuttamia epäkohtia. Näkyvin ja kärkevin muutosrintama muodostui raittiusaatteen kannattajista. Ensivaiheessa raittiusliike ajoi pelkäänsä alkoholipoliittisia uudistuksia. Yksittäisten raittiusyhdistysten liittyttyä yhteen valtakunnalliseksi keskusjärjestöksi Raittiuden Ystäviksi monipuolistuivat myös näiden toimijoiden esittämät uudistusvaatimukset. Liikkeen toimintaa ohjaavana näkemyksenä oli että hyvän yhteiskunnan rakentaminen edellytti paitsi entistä parempia ihmisiä myös entistä parempia lakeja. Tämä näkemys muotoutui vähitellen vaatimukseksi yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta. Myös työväen elinolojen parantaminen oli raittiusliikkeen tärkeä tavoite. (Ruonavaara 1998, 52-53; Alapuro & Stenius 1989, 35; Alapuro & Sulkunen 1989, 142, 148.)

Yhdistysmuotoinen toiminta ymmärrettiin mahdollisuudeksi myös riviuskovaisten keskuudessa ja vaihtoehtoisissa uskonnollisissa yhteisöissä. Yhtäältä se nähtiin keinoksi muuttaa sekä kirkon määrittämiä tulkintoja uskonnollisista opinkappaleista että uskonnon harjoittamisen muotoja (Heikkilä & Seppo 1989, 70). Toisaalta sen suojissa voitiin helpommin monipuolistaa ja ajanmukaistaa kirkon työmuotoja kuin virallisen kirkkoinstituution puitteissa. Yhdistys tarjosi myös juridisen järjestäytymismuodon sellaisille uskonnollisille vähemmistöliikkeille, joiden asema vakiintui Suomessa 1860-luvun ja Ensimmäinen maailman sodan välisenä aikana. Tuona aikana oman yhteisönsä muodostivat baptistit, metodistit, vapaakirkolliset, pelastusarmeija, adventistit, helluntailaiset ja Jehovan todistajat. (Heikkilä & Seppo 1989, 82.)

Pyrkimys naisten yhteiskunnallisen aseman parantamiseen ei synnyttänyt omaa joukkoliikettään 1800-luvun Suomeen. Itsenäisen naisasialiikkeen sijaan naisjoukot järjestäytyivät samoihin kansalaisliikkeisiin kuin miehetkin ja ajoivat etujaan niiden piirissä. (Meinander 1999, 137.) 1800-luvun lopulla erityisesti raittiusliike toi esille naisena olemiseen liittyviä yhteiskunnallisia epäkohtia. Tämä viesti painottui raittiusliikkeen julkisissa kannanotoissa etenkin sen jälkeen, kun työväenliikkeen kannattaneet olivat eronneet siitä ja liittyneet vastaperustettuihin työväenyhdistyksiin ja sosiaalidemokraattiseen puolueeseen. Se nivoutui liikkeen piirissä syntyneisiin nais- ja mieskansalaisuuden ihannetyyppien määritelmiin sekä mielikuviin oikeanlaisesta perhe-elämästä ja kasvatus-työstä. Kaiken kaikkiaan tavoitetta naissukupuolen yhteiskunnallisen aseman parantamisesta perusteltiin koti- ja äidillisyyshanteiden avulla. (Sulkunen 1989, 158, 164)

1900-luvun alussa naisasiakysymys synnytti omat osastonsa lähes kaikkiin poliittisiin puolueisiin. Monet ammattijärjestöt olivat perustaneet omat naisosastonsa jo edellisellä vuosikymmenellä. Samoihin aikoihin naisosastojen ilmestymisen kanssa erillinen naisasialiike aloitti itsenäistymisensä muusta kansalaistoiminnasta. Riippumattomien naisasiajärjestöjen jäsenmäärä ei kuitenkaan koskaan noussut kovin suureksi vaan naisten etuja ajettiin jatkossakin keskusjärjestöjen alaisuudessa (Meinander 1999, 137; Sulkunen 1989, 169-171.)

Varhaiset joukkoliikkeet yhdistyksineen ja niiden toimintaan osallistuminen levittivät tietoisuutta tasavertaisesta kansalaisuudesta ja voimien yhdistämisen tuomista mahdollisuuksista. Erityisesti niiden piirissä vahvistui ja levisi epäily säätyjakoon perustuvien valtasuhteiden oikeutuksista. Laajentuneen yhdistys- ja järjestötoiminnan lisäksi käsitys kansalaisten tasa-arvoisuudesta sai tukea vähitellen levinneestä modernista talousjärjestelmästä – markkinataloudesta. Vapaat vaihtosuhteet ja markkinoiden toimiminen edellyttivät tasa-arvoisia toimijoita. Tästä syystä markkinatalouden vahvistamispyrkimykseen kytkeytyi idea kansalaisvapauksien laajentamisesta ja tasa-arvoisuudesta. (Alapuro & Stenius 1989, 20.)

Selvitys joukkovoiman idean syntyisestä luo perustan 1900-luvun kansalaisyhteiskunnan suurten linjojen selittämiseksi. Niitä kuvaavat tekstit määrittävät yhdistyslaitoksen merkitystä yhteiskuntatietoisuuden ja maailmankuvien muodostamisissa sekä poliittisessa vaikuttamisessa. Protestoimisen ja kamppailamisen käsitteillä hahmotetaan niitä kulttuurisia ilmapiirejä, joihin viime vuosisadan näkyvimät joukkoliikehdinnät liittyivät. Samalla kerrotaan aatteista, joiden tunnustamiseen liittyi kokemus samalla tavalla ajattelevien välisestä yhteisyydestä ja solidaarisuudesta.

6.1.2 1900-luvun protestijaksot

Vuoden 1905 suurlakosta vauhtia saanut poliittinen eriytyminen muodostaa 1900-luvun suomalaista kansalaisyhteiskuntaa ja yhdistyslaitosta jäsentävän suuren kertomuksen. Sen avulla on kuvattu sekä sisällissotaa edeltäneitä vaihteita että sen jälkeensä jättämiä jännitteitä. Jako vasemmistoon ja oikeistoon on muodostanut perusjuonen, jonka ympärille on kuvattu suomalaisen yhdistys-

laitoksen historia 1900-luvun alkuvuosista aina 1980-luvulle asti. Näihin ajankohtiin rajautuvasta ja tähän selityslinjaan perustuvasta kansalaisyhteiskunnan historiasta on tunnistettu erilaisia vaiheita, jotka on nimetty protestijaksoksi.

Vuoden 1905 suurlakkoon ja Talvisotaan rajoittuvaa vaihetta yhdistyslaitoksen historiassa on kutsuttu luokkaleiriytymisen jaksoksi. Kansalaisista ja siihen johtanut yhteiskunnallinen liikehdintä jättivät jälkeensä kahtia jakautuneen kansakunnan ja järjestökulttuurin. Puhuttiin valkoisesta ja punaisesta Suomesta tai voittajista ja häviäjistä. Sotaan johtaneessa kansalaisliikehdinnässä murentui se kansalaisten kokema yhteisyys, joka oli muodostunut kansakunnan itsetietoisuutta lisättäessä. Sen myötä muodostui kaksi valtakeskittymää, jotka lopulta kävivät sodan auktoriteettiasemasta itsenäistyneessä Suomen valtiossa. (Siisiäinen 1990, 31-32; Alapuro & Stenius 1989, 48.)

Sisällissodan jälkeen valtiovallan ottanut oikeistolainen koalitio ryhtyi muodostamaan uutta valkoista yhteiskuntaa. Tätä työtä ohjasivat seuraavat käsitykset ja asenteet: Ensinnäkin oli rakennettava uusi poliittinen kansalaisyhteiskunta, joka pystyi suojautumaan sekä maan rajojen ulkopuolelta että niiden sisäpuolelta tulevia uhkia vastaan. Merkittävimpänä uhkana pidettiin kommunismia, joka oli jo koetellut kansakuntaa ja levittänyt sen keskuuteen epäisänmaallista aatetta, sekä sen emämaana pidettyä Neuvostoliittoa. Toiseksi kansakunnan moraali tuli kytkeä talonpoikaisiin arvoihin. Tämän edellytyksenä pidettiin sitä, että maaseutuköyhälistön ja teollisuusproletariaatin yhteydet oli katkaistava. Sosialistisen rintaman hajottamista pidettiin ensimmäisenä toimenpiteenä hankkeessa, jonka tarkoituksena oli muodostaa eheä ja talonpoikaisia arvoja tunnustava Suomen kansakunta. Kolmanneksi tämän muutoksen ja kansankunnan uudelleen rakentamisen tärkeimmiksi toimijoiksi määritettiin valtio ja porvarilliset järjestöt. (Siisiäinen 1990, 32-34; ks. myös Meinander 1999, 76-94.)

Suomalaisessa yhdistyslaitoksessa tämä rakennusohjelma ilmeni pyrkimyksinä vahvistaa porvarillista järjestökenttää ja heikentää työväenliikettä. Valtion ja porvarillisten järjestöjen siteitä lujitettiin. Yhtenä esimerkkinä tästä oli valtion ja suojeluskuntien puolivirallinen yhteistyö poliisille ja armeijalle kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Samanaikaisesti vasemmistososialististen järjestöjen toimintaa hankaloitettiin ja joitakin järjestöjä jopa lakkautettiin. Isänmaalliseksi liikkeiksi itsensä luokittelemisissa järjestöissä suunniteltiin vielä näitäkin kovempia toimia. Puhuttiin sisällissodassa kesken jääneiden töiden loppuun viemisestä. (Siisiäinen 1990, 34-35; ks. myös Meinander 1999, 76-94.)

Kaiken kaikkiaan tämä vaihe suomalaisen yhdistyslaitoksen historiassa on kuvattu katkoksenä modernin kansalaisyhteiskunnan kehityksessä. Se oli aika, jolloin ei kunnioitettu modernin kansalaisyhteiskunnan ja yhdistyslaitoksen peruseriaatteita. Vapaaehtoinen järjestäytyminen ei kuulunut kansalaisoikeuksiin eivätkä yhdistykset voineet toimia vapaasti – eivät ainakaan vasemmistolaisiksi määritellyt. (Siisiäinen 1990, 32-34.)

Seuraavaa yhdistyslaitoksen vaihetta on kutsuttu kansanrintaman ja vaaran vuosien ajaksi. Vuonna 1944 Neuvostoliiton ja Suomen välille solmittu välirauhasopimus muutti suomalaisen oikeiston ja vasemmiston valtasuhteita.

Kommunistiselle liikkeelle palautettiin täydet toimintavapaudet ja äärioikeistolaisiksi tai fasistisiksi määritetyt järjestöt lakkautettiin. Kahtena aikaisempana vuosikymmenenä yhteiskunnan porvarillista henkeä suojelleiden ja vasemmistososialismin kannattajia sortaneiden toimijoiden oli peräännyttävä maan rajojen ulkopuolelta tulleen määräyksen mukaisesti. Nämä rauhanehtoihin kirjatut kansalaistoimintaa koskevat rajoitukset eivät kuitenkaan muodostuneet porvarillisille piireille samanlaisiksi järjestäytymisen esteiksi, jollaisia vasemmistososialisteille oli asetettu kansalaissodan jälkipuinneissa. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa niin, että Toisen maailmansodan päättyminen palautti Suomeen sellaiset olosuhteet, joissa moderni kansalaisyhteiskunta saattoi kehittyä. (Siisiäinen 1990, 50-52, 58; ks. myös Meinander 1999, 250.)

Vuodet 1950 ja 1964 rajaavat epäpoliittisen poliittisuuden jaksoksi nimettyä vaihetta suomalaisen yhdistyslaitoksen historiassa. Tuolloin järjestökulttuuri oli edelleen jakautunut kahteen leiriin, mutta uutta oli se, että järjestäytymisvapautta ei enää rajoitettu. Ainoastaan rauhansopimuksissa äärioikeistolaiseksi tai fasistiseksi määritetty järjestötoiminta oli kiellettyä. Vuoteen 1964 saakka jatkunut jakso oli tietyssä mielessä epäpoliittinen ja paikallaan pysyttelevä. Vasemmistososialistinen kansalaistoiminta oli eristetty omaan järjestökulttuuriinsa eivätkä kansainväliset kulttuuri-ilmiot vielä juurikaan näkyneet kansalaisten – etenkin nuorison – järjestäytymisessä. Kokonaisuudessaan yhdistyslaitos kehittyi tasaisesti. Merkittävin uusi kansalaistoiminnan ilmiö oli pienviljelijöiden elinkeinoa puolustaneen kansanliikkeen nopea leviäminen ja Suomen maaseudun puolueen pääseminen eduskuntaan. (Siisiäinen 1990, 59-60.)

Aikavälille 1965-1979 ajoittuvat suomalaisen protestikulttuurin hulluuden hetket. Suomessa 1960-luku oli rajujen muutosten vuosikymmen. Muun muassa pientilavaltaisen maatalouden alasajo, suurten kansanjoukkojen siirtyminen osittaisesta omavaraisuudesta kokopäivätoimiseen palkkatyöhön ja suuret muuttoliikkeet maaseudulta kaupunkiin mullistivat suomalaista elämäntapaa. Rakennemuutosten seuraukset vaikuttivat kaikkialla: väestön sijoittumisessa ja kouluttautumisessa, taloudessa, kulttuureissa, sosiaalisissa suhteissa ja identiteeteissä. Yhteiskunnallisten mullistusten pyörteistä muodostui uusi kansalaisliikkeen aalto, jonka seurauksena päättyi SKP:n 18 vuotta ja SDP:n kahdeksan vuotta kestänyt yhtäjaksoinen oppositiokausi. Vasemmistolaiset piirit ja aatteet tarjosivat alustan järjestelmäkriittiselle kansalaistoiminnalle. (Siisiäinen 1990, 63-64; ks. myös Kontinen 1998, 189-191.)

Vasemmiston vaikutuspiiristä tai sen kannattamista aatteista kehkeytyi uusia liikkeitä ja järjestöjä, jotka toivat uusia aiheita ja näkökulmia julkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Sukupuolien välinen tasa-arvo, liikenteen haitat, seksuaalipolitiikka, kolmannen maailman ongelmat, Vietnamin sota ja valtion harjoittama kansalaisten valvontapolitiikka muiden muassa olivat asioita, joihin kansalaistoimijat ottivat kantaa ja jotka tuotiin julkiseen keskusteluun. Yliopistolaitoksen henkilökunta ja erityisesti yliopisto-opiskelijat muodostivat tämän protestiliikkeen keskeisimmän toimijajoukon. Vasemmistolaisen poliittisen protestiliikkeen toimintaan kuuluivat näyttävät mielenosoitukset ja myös aktionistiset mielenosoitukset – siis lakeja rikkovat ja julkisen tilan rauhaa häi-

ritsevät joukkoteot. (Siisiäinen 1990, 65-66; ks. myös Meinander 1999, 394-398; Konttinen 1998, 187-191.)

Aluksi kansalaisliikehdintä kytkeytyi eräänlaiseen elämäntaparadikalismiin. Se oli sosiaalista toimintaa, joka kokosi joukkoja muun muassa mielenosoituksiin, keskustelutilaisuuksiin ja opintopiireihin. Ensivaiheessa tavoitteena ei siis ollut järjestäytyminen ja jäsenien haaliminen vaan yhteiskuntapoliittisten näkemysten jalostaminen sekä julkisen tilan ottaminen haltuun. Vasta sitten, kun toimijat lähentyivät puoluepolitiikkaa ja omaksuivat vasemmistolaisen järjestömallin, alkoi protestiin osallistuneiden laajamittainen järjestäytyminen. Se näkyi vasemmistolaisten järjestöjen määrän hyppäyksenomaisena lisäyksenä 1970-luvun puolivälissä. Tämä toiminnan muodollistaminen siirsi protestiliikkeen kaduilta ja julkisuudesta kokoushuoneisiin ja puoluepoliittisiin rientoihin. Järjestäytymisen seurauksena luova ja spontaani toiminta korvautui poliittisen valtakamppailun ja byrokraattisen hallintomallin käytännöillä. (Siisiäinen 1990, 67-68; ks. myös Konttinen 1998, 193-194.)

Siinä, missä 1960- ja -70-luvuilla kukoistaneen vasemmistolaisen kansalaisliikehdinnän syyt kytketään tuolloin vallinneisiin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, niin vastaavasti 1980-luvun järjestökulttuurin nähdään ilmentävän aikansa yhteiskunnallisia kehityspiirteitä. 1980-luvun hiljaisen vallankumouksen ja yhdistystoiminnan kriisiksi nimetyn jakson ydinjoukon muodostivat koulutetut ja hyvän elintason saavuttaneet nuoret kansalaiset. Heidän kollektiiviset ja poliittiset pyrkimyksensä eivät enää kytkeytyneet tuotantosuhteiden kysymyksiin. Muutoinkin heidän tapansa suhtautua yhteiskunnallisten rakenteiden epäoikeudenmukaisuuksiin tai valtopoliittikan epäkohtiin oli erilaista kuin 1960- ja -70-luvuilla. Intressiristiriidat ja yhteiskunnalliset ongelmat koettiin yksilöllisesti. Nämä kokemukset eivät enää samalla tavalla kuin aikaisemmin johtaneet voimien yhdistämiseen. Suurten poliittisten joukkoliikkeiden sijaan yksilöiden maailmankatsomusta ja yleensäkin julkista mielipidettä ohjasivat media, populaarikulttuuri ja yksilölliset tai ammatilliset mielenkiinnon kohteet. Yhteiskunnan keskiluokkaistumisen seuraukset ilmenivät yhdistyslaitoksessa poliittisten joukkoliikkeiden merkityksen vähenemisenä. Kansalaistoimijoiden mielenkiinto suuntautui ammatillisiin erityiskysymyksiin ja palkansaajien etuihin sekä urheilun, liikunnan ja kulttuurin harjoittamiseen. Yleisesti ottaen elämäntapa ja -laatu olivat asioita, jotka kokosivat ihmisiä yhdistystoiminnan pariin selvästi aikaisempaa enemmän. Asioiden harrastaminen korostui yhdistyksien perustamisen syynä. Myös ympäristökysymykset nousivat uudeksi kansalaistoimeliaisuuden kohteeksi. (Siisiäinen 1990, 70-76.; ks. myös Konttinen 1998, 197-199.)

Kuvaus suomalaisten joukkoliikkeiden historiasta havainnollistaa muutoksen kansalaisyhteiskunnassa ja kansanliikkeisiin järjestäytymisen perusteissa. Luokka- ja puoluepoliittinen järjestäytyminen on menettänyt merkitystään ja alaa ovat vallanneet etenkin harrastuksiin ja professioihin keskittyneet yhdistykset ja yhdistysjäsenyydet. Samalla historiallinen katsaus tekee ymmärrettäväksi erilaisia kansanliikkeitä yhdistävät piirteet. Kansanliikkeet voidaan määritellä aatteellisten katsantojen, sosiaalisten toimintojen ja kollektiivisten pyrkimysten kulttuurisiksi konteksteiksi (Ylä-Anttila 2010, 287).

Ennen tämän määritelmän täsmentämistä luodaan vielä katsaus ympäristöjärjestöjä ja yhteiskunnallista ympäristöliikettä käsitteleviin tutkimuksiin. Ympäristöjärjestöt ovat merkittävällä tavalla lisänneet kansalaisten tietoisuutta modernin yhteiskunnan ympäristösuhteesta ja täten osaltaan suunnanneet yhteiskunnallista ympäristökeskustelua. Ne ovat olleet luomassa ja levittämässä sitä kriisikäsitteistöä, jonka avulla muotoillaan nykyisin usein esitetty tulkinta ihmisen suhteesta luontoon. Ympäristöjärjestöjen piirissä luonto määritetään eri tavalla kuin luonnossa liikkujien harrastusyhteisöissä.

6.1.3 Ympäristöprotestien aallot

Protestikäsitteistöä on sovellettu ympäristönsuojeluun liittyvän kansalaistoiminnan eli ympäristöliikkeen yhteiskuntatieteellisissä selityksissä. Myös näissä on määritelty kansalaistoiminnan vaiheita jaksottelemalla. Niissä on tunnistettu ne ympäristökysymykset, jotka ovat synnyttäneet näkyviä kollektiivisia reaktioita eri aikoina. Ne jäsentävät sitä ympäristöongelmien määrittelytyötä, jota ympäristöliikkeissä on tehty erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa (Rannikko 1994, 18). Kaiken kaikkiaan nämä ympäristöprotestien aalloja kuvaavat tekstit täydentävät käsitystä eri vuosikymmenien yhteiskunnallisista haasteista sekä niihin liittyvistä vapaaehtoisen kollektiivisen toiminnan merkityksistä.

Ympäristöprotestin ensimmäinen aalto – yhteiskunnallisen ympäristötietoisuuden syntyminen – on ajoitettu 1960-luvun loppuun ja 1970-luvun alkuun. Suomalainen luonnonsuojelu keskittyi aina 1960-luvulle saakka pääasiassa niin sanotun koskemattoman luonnon suojeluun (Järvikoski 1991, 167). Uudenlainen näkemys ihmistoiminnan kielteisistä vaikutuksista luontoon levisi tutkija- ja opiskelijapiireissä 1960-luvulla. Luonnosta ja sen tilasta kiinnostuneiden huomio kiinnittyi alkuperäisistä luonnonympäristöistä ja maisemakohteista ihmisen elinympäristöön ja sen saastumiseen. Luonnonsuojelun sijasta alettiin käyttää käsitettä ympäristönsuojelu sekä luontoarvojen ja maisemien kansallisromanttisten merkitysten sijasta alettiin pohtia yhteiskunnallisen kehityksen suhdetta luontoon. Muotoiltiin näkemys, jonka mukaan talouden kasvu ei saanut ylittää ympäristön kantokykyä vaan yhteiskunnan kehityksen oli noudatettava ekologisesti kestävästä ympäristönkäytön periaatetta. (Järvikoski 1991, 168.)

Tästä tietoisuudesta alkunsa saanut ympäristöliikettä muodostui samanaikaisesti vasemmistolaisen opiskelijaliikkeen kanssa. Näiden eri liikkeiden toimijoiden taustat olivat jokseenkin erilaiset. Opiskelijaradikalismi kokosi yhteen pääasiassa yhteiskuntatieteilijöitä ja humanisteja. Uudenlainen ympäristöajattelu vetosi puolestaan ennen kaikkea biologeihin. Nämä molemmat liikkeet arvostelivat kapitalistista yhteiskuntakehitystä – tosin eri näkökulmista ja erilaisin johtopäätöksin. (Järvikoski 1991, 170.)

Uudenlaisesta ympäristöajattelusta sekä sen kannattajista muodostui Suomeen varsinainen ympäristöliike. Tämä toimijajoukon kritiikki kohdistui Suomen luonnonsuojeluyhdistykseen, jonka suojelukäsityksiä se piti vanhakanlaisina. Vuonna 1967 nuoret yhteiskunnallisen ympäristöajattelun kannattajat saivat enemmistön luonnonsuojeluyhdistyksen johtoportaan ja siten kirjoi-

tettua uudelleen yhdistyksen toiminta-ajatuksen. Vuonna 1969 Suomen luonnonsuojeluyhdistys järjestäytyi uudelleen ja vaihtoi nimensä Suomen luonnonsuojeluliitoksi. Uudesta järjestöstä tuli yhteiskunnallisen ympäristöliikkeen muodostumisvaiheen keskeisin toimija. Sen tärkein tehtävä oli levittää yhteiskuntaan tietoisuutta ympäristökysymyksen tärkeydestä. (Järvikoski 1991, 169-171.)

Seuraavan vuosikymmenen lopulla eli 1970-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ilmaantui uusia yhdistyksiä, jotka eivät olleet tyytyväisiä Luonnonsuojeluliiton toimintatapoihin ja aikaansaannoksiin. Muun muassa sellaiset yhdistykset kuten Energiapoliittinen yhdistys, Pehmeän teknologian seura ja Oraan suojelijat perustettiin etsimään uusia keinoja lisätä yhteiskunnallista tietoisuutta ympäristön saastumisen syistä ja seurauksista. Näihin ryhmiin kuuluneet nuoret muodostivat Kojjärvi-liikkeen keväällä 1979. Tällä eri yhdistyksen jäsenistä koostuneella ryhmällä oli kaksi tehtävää. Ensinnäkin se asettui vastustamaan samannimisen lintujärven kuivatushanketta. Toiseksi yleisenä pyrkimyksenä oli järjestää suoran kansalaistoiminnan tempaus, joka nostaisi ympäristökysymykset takaisin julkiseen keskusteluun ja poliitikkojen tietoisuuteen. Samoihin aikoihin eri puolella Suomea käytiin monia muitakin paikallisia ympäristökamppailuja. Kojjärvi-liike ylitti kuitenkin ensimmäisenä valtakunnallisten uutisten kynnyksen ja oli muutenkin vaikutuksiltaan merkittävin. Siitä muodostui toisen aallon ympäristöliikehdinnän symboli. (Järvikoski 1991, 173-175; ks. myös Konttinen 1998, 202-203.)

Kojjärvi-liikkeen aktivismissa ei ollut kyse pelkästään yhden luontokohteen suojelemisesta vaan se edusti sekä laaja-alaista protestia kulutusyhteiskuntaa vastaan että vaatimusta länsimaisen elämäntavan muuttamisesta. Liikkeen toimijat olivat menettäneet uskonsa valtapoliitiikan kykyyn korjata yhteiskunnallisen kehityksen suuntaa, jonka seuraukset luonnolle ja ihmisen elinympäristöille olivat tuhoisat. Mutta he näkivät myös yksilöiden olevan vastuussa ja voivan vaikuttaa kulutusvalinnoillaan yhteiskunnan luontosuhteeseen. (Järvikoski 1991, 173-175; ks. myös Konttinen 1998, 202-203.)

Kojjärvi-liikkeestä vauhtia saaneen kansalaistoiminnan seurauksena ympäristökysymykset vakiintuivat osaksi yhteiskuntapolitiikkaa ja muodostui ympäristönsuojeluun erikoistunut poliittinen puolue: vihreät (Järvikoski 1991, 175; ks. myös Rannikko 2003, 167-168). Tämä toinen sivilisaatiokritiikiksi nimetty protestiaalto syntyi sekin laaja-alaisesta arvokeskustelusta tai moraalista närkästyisestä, jota edustivat feministinen naisliike, rauhanliike, vaihtoehtoisen elämäntavan liikkeet, sivistysyliopistoliiike sekä punk-musiikki (Konttinen & Peltokoski 2004, 178).

Näkyvä ja kuuluva ympäristöliikehdintä väheni ympäristöjärjestöjen aseman vahvistumisen, vihreiden eduskuntaan pääsemisen sekä ympäristöministeriön ja -hallinnon perustaminen myötä. Julkinen keskustelu ympäristökysymyksistä ei kuitenkaan vähentynyt.

Uusi vuosiin 1988 ja 1991 rajautuva aalto syntyi hankkeista, joiden tarkoituksena oli ottaa rakennuskäyttöön vanhoja metsiä sekä maisema- ja kulttuuriarvoiltaan merkittäviä luontokohteita. Samalla ennen yhteiskunnallista ympä-

ristöheräämistä vallalla ollut perinteinen suojeluorientaatio vahvistui ympäristöliikkeessä. Kuten aiemminkin, nämä alkuperäistä luontoa ja kansallisia kulttuuriarvoja suojelleet toimijat eivät kytkeneet suojelupyrkimyksiään ja kritiikkiään rakennushankkeiden yhteiskunnallisiin tai talousteoreettisiin taustoihin. Toisin sanoen heidän pyrkimyksensä ei ollut herättää julkista keskustelua yhteiskunnallisen kehityksen epäkohdista vaan ainoastaan estää tiettyjen luontokohteiden rakentaminen. (Rannikko 2003, 168-169.)

Tämän kolmannen metsäaktivismiksi määritellyn ympäristöprotestin katsannollisen kehyksen muodostivat käsitykset globaaleista ympäristöuhista ja luonnon monimuotoisuuden vähenemisestä sekä ohjelmalliset puheet kestävästä kehityksestä. Kaiken kaikkiaan liikehdintää suuntavana kehyksenä oli luonnontieteellinen asiantuntemus ympäristön tilasta ja tietynlaisten ekosysteemien arvosta. (Konttinen & Peltokoski 2004, 178.)

Vanhojen metsien ja kulttuuristen arvojen suojelijat eivät siis käyneet arvokeskustelua yhteiskunnallisen kehityksen seurauksista. Sen sijaan seuraava ympäristöprotestin aalto – vuosien 1995 ja 1997 rajaama aktiivisuushuippu – kumpusi nimenomaan tarpeesta käydä arvokeskustelua yhteiskunnan ja luonnon suhteesta. Keskustelun kirjoittajana oli eläinten kohtelu. Kritiikki kohdistettiin turkistarhauksen epäeettisiin käytäntöihin ja ylipäätään eläinten kaupalliseen hyväksikäyttämiseen. Tämä liike toi julkiseen keskusteluun ajatuksen eläinten oikeuksista asettaen kyseenalaisiksi kulutuskeskeisen elämäntavan sekä eläinten kasvattamisen ja tappamisen kaupallisiin tarkoituksiin. Se korosti kulutusvalintojen eettisyyttä. Se vaati, että ihmisten tuli olla tietoisia tiettyjen myyntiartikkeleiden tuotantoon sisältyvistä eettisistä epäkohdista, kuten eläimille tuotetuista kärsimyksistä. Näkemyksien politisoimiseksi ja median mielenkiinnon herättämiseksi liike ei kaihtanut niin sanottuja kovia toimia. Muun muassa turkiseläinten vapauttamiset, myytävien turkiksien tarvelemiset ja muunlaiset vahingon tuottamiset kuuluivat radikaaleimpien toimijoiden käytäntöihin. (Rannikko 2003, 171-173.)

Kyseisen ympäristökamppailujen tai -liikehdinnän jakson nimeäminen pelkästään eläinoikeusliikehdinnän mukaan luo kuitenkin vääränlaisen kuvan Suomessa 1990-luvun puolivälissä alkaneesta ympäristöprotestista. Eläinten oikeuksien puolesta tehdyt julkisuustempaukset, ekostaasit, olivat toki näkyvin osa tuota liikehdintää, mutta eläinten kaupallisen hyödyntämisen kritiikki oli ainoastaan osa maailmanlaajuisia suuryhtiöitä, vapaata markkinataloutta ja ylipäätään uusliberalistista talousoppia vastaan suunnatusta liikehdinnästä. Kokonaisuudessaan protestiaalto muodostui kansalaistoiminnasta, joka levitti julkisuuteen tietoisuutta länsimaisen kulttuurin tuottamasta kaikkeen vaikuttavasta ympäristökriisistä. Ympäristöliikehdinnän eri ilmenemismuotoja yhdisti kritiikki maailmanlaajuiseksi levinnyttä kapitalistista totalitarismia vastaan. Liikehdinnällä ei ollut yhtä keskusta vaan se muodostui erillisistä kollektiiveista, joilla oli ainoastaan löyhät siteet muihin saman protestiaallon kollektiiveihin. Näitä erillisiä liikkeitä kuitenkin yhdisti pyrkimys käsitellä ympäristökysymyksiä laaja-alaisesti sekä levittää tietoisuutta uusliberalistisen talousopin ja maail-

manlaajuiseksi laajentuneen kapitalismin epäeettisistä ja tuhoisista seurauksista (Konttinen & Peltokoski 2004, 9, 17-18, 168-170).

Ympäristöprotestin neljäs aalto oli selvästi aikaisempia protestiaaltoja radikaalimpi. Se toi julkisuuteen lohduuttomat arviot kapitalistisen talousjärjestelmän seurauksista sekä näkyvät mielenosoitukset ja tempaukset muutosten puolesta. Toiminta oli selvästi julkisuushakuista. Viestiä välitettiin muun muassa turkistarhaiskuilla ja tarkkaan kohdennetuilla omaisuusrikoksilla, jotka herättivät median huomion. Toisin sanoen aktiiviset toimijat suunnittelivat tekoja, joiden avulla he saisivat herätetyksi median huomion ja siten välitettyä sanomansa suurelle yleisölle. Tämän protestiliikkeen toimijat perustelivat näkemystään ennen kaikkea moraalisin argumentein. (Konttinen & Peltokoski 2004, 179-180.)

Ylipäätään ympäristökamppailujen neljäs vaihe tulisi ymmärtää tilanteena, jolloin kysymys yhteiskunnan ympäristösuhteesta nostettiin nykyajan suurimpien yhteiskunnallisten haasteiden joukkoon. Sen myötä keskustelut oikeudenmukaisuudesta, ympäristöetiikasta sekä kulttuurin ja luonnon suhteesta levisivät laajalle länsimaisissa yhteiskunnissa. Ympäristöpoliittisen pohdinnan tulivat osaksi päivittäistä yhteiskunnallista keskustelua.

6.1.4 Harrastusyhdistyksen sosiaalisen pääoman lähteenä

Protesti-käsitteistö valaisee kansalaistoiminnan konteksteja yhdestä näkökulmasta. Se tuo esille ne pyrkimykset ja huolenaiheet, joiden vuoksi järjestäytyneet ryhmittymät ovat muun muassa asettuneet vastustamaan yhteiskunnan valtavirtoja ja julkista valtaa. Protestiliikkeet ja niihin liittyneet yhdistykset määrittävät tietynlaisten uhka- ja toivekuvien maalareiksi, muotoilemiensa näkemysten levittäjiksi sekä suoran vaikuttamisen yhteisöiksi. Toisin sanoen kansalaistoiminta esitetään sosiaalisena yhteisyytenä, joka synnyttää ensinnäkin todellisuuskäsityksiä ja toiseksi näihin käsityksiin pohjautuvaa kollektiivista toimintaa (Bourdieu 1998, 22). Se on asioiden, tapahtumien ja toiminnan merkityksien tulkitsemista, yhteisten arvopäämäärien määrittämistä sekä näiden puolesta toimimista. Yhdistykset kansalaistoiminnan keskeisinä instituutioina ovat tietynlaisten määrittäjäkäytäntöjen sekä yhteiskunnallisten pyrkimysten ja toimintojen konteksteja.

Protesti-käsitteistöön perustuvat selitykset eivät kuitenkaan sovellu modernin kansalaistoiminnan kaikkien ilmiöiden ja ilmenemismuotojen tulkitsemiseen. Esimerkiksi harrastusyhteisöjen piirteiden tunnistamisessa on sovellettava muita näkökulmia ja käsitteitä. Kansalaisyhteiskunnan kokonaisrakenteen historiaa erittelevät tekstit sisältävät tulkintoja järjestäytymiskulttuurin muutoksista. Pohdinnat moderneista ja postmoderneista sosiaalisista suhteista sekä kansalaistoimintaan liittyvän yhteisyyden merkityksistä puolestaan johdattavat vielä käsittelemättä jääneille selityslinjoille.

1990-luvun kansalaisyhteiskunnan vertaaminen suomalaisen yhdistyslaitoksen koko kertomukseen tuo esille kolme yleistä muutosta. Ensinnäkin suurten keskusjärjestöjen jäsenmäärien suhteellinen osuus on pienentynyt. Erityisesti tämä näkyy poliittisten puolueiden jäsenrekistereissä. Uudenlainen muutos-

hakuinen poliittinen toiminta ei ole löytänyt paikkaansa puoluepolitiikassa vaan se on muodostanut omat toimijaverkostonsa. Toiseksi yhdistyslaitos on erikoistunut ja eriytynyt. Suuria joukkoja yhdistäneiden aatteellisten liikkeiden merkitys on pienentynyt. Sen sijaan erilaisten elämäntapa- ja elämäntyyliyhdistysten määrä ja suhteellinen osuus yhdistyslaitoksessa on lisääntynyt. Valtaosa 1970-luvulla perustetuista yhdistyksistä liittyivät osaksi suurta poliittista osakulttuuria – esimerkiksi ammatillis-taloudellisia keskusjärjestöjä tai sosiaalialan ja liikunnan keskusjärjestöjä. Sen sijaan 1990-luvulla perustettujen yhdistysten enemmistöä voisi luonnehtia pienten ryhmien harrastusyhteisöiksi, joilla ei ole siteitä valtakunnallisiin liikkeisiin tai ylipäätään muuhun kansalaisyhteiskuntaan. Kolmas havainto on suomalaisen yhdistyslaitoksen kansainvälistyminen. Ideologiat, kulttuuriset tyypit ja harrastusmuodot ovat kautta aikain yhdistäneet ihmisiä yli maantieteellisten hallintorajojen. Sen sijaan reaktiot ylikansallisiin ongelmiin ja niiden seurauksena syntyneet sosiaaliset verkostot sekä kansainvälisten liikkeiden leviäminen, ovat synnyttäneet uusia toimijoita suomalaiseen yhdistyskenttään. (Siisiäinen 2002, 100-102.)

Näihin havaintoihin sisältyy todisteita muun muassa yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien erilaisten ryhmäjäseneden pirstaloitumisesta. Vielä 1970-luvulla jäsenyys talouden ja politiikan osajärjestelmissä kiinnosti kansalaisten enemmistöä. Nämä suuret kansanliikkeet tarkastelivat yksilöiden ja perheiden elämää kokonaisvaltaisesti. Niillä oli yhteiskuntapoliittinen toimeksianto, joihin henkilöjäsenet samaistuivat. Sen sijaan 1990-luvulla perustetut harrastamiseen erikoistuneet yhdistykset eivät avaa jäsenilleen kokonaisvaltaista näkökulmaa yhteiskuntaan tai yhteiskuntapolitiikkaan. Jäsen ei rinnastu elämänsä laadun ja elinolojen parantamiseksi toimivaan kansalaiseen vaan henkilöön, jolla on jokin yksityinen erityistarve tai -intressi. Niissä yhteisyyden lähteenä ei ole aatteellisuus, esimerkiksi käsitys oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta, vaan kiinnostus samoista ajanvietteistä. (Siisiäinen 2003, 13, 22, 33; Siisiäinen 2002, 101.)

Tunnusomainen ilmiö 1990-luvun kansalaisyhteiskunnalle siis oli erikoistuneiden harrastusyhdistysten määrän ja suosion lisääntyminen. Se on yhdenlainen osoitus yhteiskunnallisen ja kulttuurisen ilmapiirin muutoksesta – yhteiskunnan keskiluokkaistumisen ja elämäntapojen urbanisoitumisen seurauksista. Huomion kiinnittäminen tähän ilmiöön sekä ennen kaikkea harrastusyhteisöjen määritelmiin on tässä kohtaa perusteltua.

Harrastusyhteisöt määritellään yhteisöiksi, jotka kiinnittyvät jäsentensä elämäntapoihin ja kulutustottumuksiin. Ne organisoivat sellaisia käytäntöjä, jotka kuuluvat niin sanotusti yksityiskulttuurien alueelle eli vapaan tahdon ja sisäisen motivaation maailmaan. Niissä aatteellisen toiminnan merkitys on usein vähäisempi kuin esimerkiksi vanhoissa suurissa kansanliikkeissä. Harrastusyhteisöt eivät ole niinkään jäsentensä edunvalvoja. (Siisiäinen 2003, 19-20.) Niiden piirissä yhtäältä luodaan normatiiviset puitteet elämäntyyllisille käytännöille toisaalta tulkitaan uudestaan yhteisen tekemisen eli sosiaalisen toiminnan muotoja ja merkityksiä. Harrastusyhteisöt jäsentävät ihmisten vapaa-aikaa ja organisoivat sellaista sosiaalista toimintaa, joka tuo osallistujille mielekästä sisältöä elämään. Harrastusyhteisöön kuulumisen merkitykset liitetään

ennen kaikkea elämäntapoihin ja henkilöhistoriaan. Asiaa voi selvittää esimerkiksi identiteettityön ja sitä suuntaavan symboliikan tulkinnoilla.

Jäsenyys jossakin harrastusyhteisössä saattaa olla hyvinkin tärkeä osa yksilön minä-käsitystä. (Siisiäinen 2003, 30.) Jäsenyys voidaan ymmärtää liittymisenä kollektiiviseen identiteettiin (Kangas 2003, 67). Tämä identiteetti määrittyy paitsi yhteisyyden osoitukseksi myös toiminnallisuuden perustaksi (Niemelä 2002, 77). Esimerkiksi jalkapalloilijan, partiolaisen tai vaikka bibliofiilin identiteetti sisältää käsityksen yhteisöön kuulumisesta ja sen toimintaan osallistumisesta sekä sen normien kunnioittamisesta ja noudattamisesta. Toisin sanoen jäsenyyteen kytkeytyy ajatus harrastuskulttuurin tuntemuksesta ja kyvykkästä toimijuudesta kyseisellä sosiaalisen toiminnan kentällä.

Harrastusyhteisöön kuulumisen ja kansalaistoimintaan osallistumisen merkityksiä voi siis tarkastella identiteetin muodostamisen ja vahvistamisen näkökulmasta (Niemelä 2002, 89). Sen lisäksi jäsenyyden merkityksiä voi eritellä kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman käsitteillä.

Harrastusyhteisöt kokoavat yhteen samoista asioista ja tietynlaisista toimintakulttuureista kiinnostuneita ihmisiä. Ne luovat puitteet tietyn ajanvietteen harjoittamiselle. Niiden piirissä luodaan ne sosiaaliset verkostot, jotka ovat edellytyksenä organisoituneelle ja normitetulle harrastustoiminnalle (Siisiäinen 2003, 21). Esimerkiksi moderni kilpaurheilu edellyttää muun muassa suoritus- tekniikoiden ja -ympäristöjen standardoimista, tietoa urheilumuodon harrastajamääristä ja levinneisyydestä sekä kilpailutoimintaa järjestäviä tahoja. Toisin sanoen kilpaurheiluksi nimetty sosiaalinen toiminta edellyttää yhteisöllisen rakenteen tai järjestelmän, joka määrittää toiminnan normit, kokoaa yhteen harrastajat ja organisoii kilpailutapahtumat. Vastaavasti kilpaurheiluun osallistumisen edellytyksenä on jäsenyys toimintaa organisoivassa järjestössä. Harrastusyhteisö voidaan määrittää täksi toiminnan mahdolliseksi tekeväksi sosiaalisiksi pääomaksi, jonka avulla yksilö voi harjoittaa itselleen mielekkäitä käytäntöjä ja hankkia elämälleen haluamaansa sisältöä (Finsveen & van Oorschot 2008, 294-295; Matthies 2003, 156).

Ihmisten välisten riippuvuussuhteiden ja inhimillisten voimavarojen lisäksi sosiaalisen pääoman käsitteellä on viitattu sosiaalisiin tukiverkostoihin ja ihmisten keskinäiseen luottamukseen. Tämän käsitteen avulla on havainnollistettu muun muassa yhdistyksien merkitystä luottamuksen muodostumisessa ja säilyttämisessä. Yhdistykset on ymmärretty eräänlaisiksi suojapaikoiksi, joista voi hakea apua yhteiskunnan rakenteiden, niiden muutoksien ja yksilöllistymisen aiheuttamiin ongelmiin. Kansalaisyhteiskunta on mielletty moraalisten pienyhteisöjen muodostamaksi kokonaisuudeksi, jonka toiminta ja olemassaolo perustuvat luottamukseen. (Ilmonen & Jokinen 2002, 18, 37.) Nämä verkostot luovat ihmisten arkeen ja ylipäättään yhteiskuntaan luottamuksen ilmapiiriä. Tämä määritelmä soveltuu myös harrastusyhteisöihin.

Sosiaalisen pääoman lisäksi harrastusyhteisö on myös kulttuurisen pääoman lähde ja kenttä – yhteisö, jossa yksilö voi kartuttaa kulttuurista pääomaansa (Matthies 2003, 161; Koski 2000c, 229). Kilpaurheiluesimerkki soveltuu tämänkin asian havainnollistamiseen. Esimerkiksi pitkään jatkuva jalkapallo-

harrastus kartuttaa harrastajan pallonhallintatekniikoita ja tietoutta pelitaktiikoista sekä ylipäättään jalkapallossa menestymisen edellyttämistä asioista. Myös jalkapallotoiminnan organisoituminen kotikunnassa, kotimaassa ja muualla tulee hänelle tutuksi. Hän tietää paljon eri joukkueiden menestymisestä ja osaa ulkoa lukuisten taitavien pelaajien nimiä. Hän seuraa lajia käsittelevää mediaaineistoa ja saattaa perehtyä lajista kirjoitettuihin teksteihin. Aktiiviseen lajin parissa toimimiseen on saattanut sisältyä kouluttautumista. Suomen Palloliitolle on omat koulutusjärjestelmänsä, joissa koulutetaan muun muassa valmentajia ja tuomareita. Eritasoisten kurssien suorittaminen lisää harrastajan jalkapallotietoutta ja kehittää hänen lajiosaamistaan. Yhdistystoimintaan osallistuminen on ylipäättään saattanut kehittää harrastajan valmiuksia yhteiskunnalliseen toimintaan.

Edellä mainitut asiat ovat sitä kulttuurista pääomaa, joka yhtäältä vahvistaa harrastajan harrastajaidentiteettiä ja harrastusyhteisöön kuulumista sekä toisaalta vaikuttavat hänen asemaansa harrastusyhteisössä. Tässä yhteydessä kulttuurisen pääoman käsitteellä tarkoitetaan siis sitä osaamista ja tietoutta, joita tarvitaan tietynlaisessa sosiaalisessa toiminnassa. Sillä viitataan muun muassa sisäistettyihin normeihin, tietynlaisen toiminnan edellyttämiin tietoihin ja taitoihin, tietoisuuteen kulttuuriin kytkeytyvistä erilaisista ilmiöistä sekä kykyyn ymmärtää yhteisössä käytettyä symboliikkaa. Tämä kulttuurisen pääoman määritelmä ei palaudu tietynlaisiin käsityksiin kansalaisten kokonaispääomasta sekä niiden yhteydestä heidän poliittisiin mielipiteisiinsä ja elämäntapoihinsa. Sen sijaan se on yksinkertaistus niistä asioista, jotka selittävät harrastamiseen paneutumista ja harrastusyhteisön jäsenten välisiä suhteita.

Harrastusyhteisön määrittelemisen sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman käsitteillä vahvistaa käsitystä erityisestä sosiaalisesta tilasta eli kontekstista, jonka piirissä muodostuu oma symboliikkansa ja joka suuntaa siihen sijoittuvien käsityksiä tiettyjen asioiden merkityksistä. Näiden käsitteiden avulla voidaan tunnistaa ja käsitteellistää ne asiat, jotka yhdistävät harrastusyhteisön jäseniä. (Bourdieu 1998, 15, 20.) Voidaan tehdä näkyväksi muun muassa se, miten ne vaikuttavat jäseniensä tapaan toimia ja tapaan tulkita toiminnan merkityksiä.

Tässä luvussa käsitystä harrastusyhteisöstä toiminnan ja merkityksenannon kontekstina sovelletaan aineiston tulkitsemisessa. Ennen aineistoon paneutumista luodaan kuitenkin vielä katsaus liikunnan kansalaistoiminnan tutkimukseen. Siten havainnollistetaan liikunnan harrastuskulttuurien muodostumista. Historiallista tarkastelua jäsentävinä juonteina ovat liikuntajärjestöjen poliittisten kytkentöjen ohentuminen ja lajikulttuurien merkityksen korostuminen liikunnan kansalaistoiminnassa.

6.1.5 Liikunnan kansalaistoiminta

Kansallisen liikuntakulttuurin muotoutuminen ja järjestäytyminen alkoi 1800-luvun puolivälin jälkeen. Tämä kansalaistoiminnan laji erosi muista tuon ajan kansanliikkeistä siinä, että sille ei ollut määritelty yksiselitteisiä yhteiskunnallisia tai poliittisia tavoitteita. Se ei siis kummunnut kansallisista tarpeista. Modernin järjestäytyneen voimistelun ja urheilun ilmaantuminen oli lähinnä osoi-

tus eurooppalaisten ruumiinkulttuurien leviämisestä Suomeen. Alkuvaiheessaan kansallinen liikuntakulttuuri oli siis kansainvälisten vaikutteiden synnyttämää toimintaa, jolla ei ollut yhteyksiä esimerkiksi suomalaiskansallisen identiteetin vahvistamispyrkimyksiin. (Hentilä 1989, 216-218.)

Tästä huolimatta voimistelu ja urheilu olivat tärkeä osa yhteiskunnallista liikehdintää. Ne nivoutuivat osaksi monien joukkoliikkeiden toimintaa. Yhteiskunnallisia uudistuksia ajavat kansanliikkeet, kuten vapaa-palokunnat, nuoris- ja raittiusseurat sekä työväenyhdistykset, perustivat alaosastoja, joissa aatteen kannattajat saattoivat harjoittaa ruumistaan. Näiden liikkeiden suojissa voimistelun ja urheilun muodot levisivät myös talonpoikais- ja työväestön keskuuteen. Ensivaiheessa nimittäin ainoastaan säätyläiset harjoittivat näitä modernin ruumiinkulttuurin ilmentymiä. Kansallinen eliitti seurasi eurooppalaisten kulttuurikeskusten muotia ja muokkasi elämäntapaansa niiden mukaiseksi. Vasta kun niiden suosio oli riittävän laajaa ja kun kansanliikkeiden piirissä omia käytäntöjään luoneet liikuntatoimijat päättivät yhdistää voimansa, alkoi ilmaantua voimisteluun ja urheiluun erikoistuneita yhdistyksiä. (Hentilä 1989, 216-221.)

Vuosisadan alusta Tukholmassa vuonna 1912 pidettyihin olympiakilpailuihin saakka liikuntakulttuuria jakoi kamppailu toiminnan sisällöistä ja päämääristä. Niin sanotun vanhan suuntauksen kannattajat arvostivat voimistelua ja korostivat sen kansanterveydellisiä, kasvattavia ja isänmaallisia merkityksiä. He suhtautuivat kielteisesti kilpaurheiluun sekä kannattivat sen säätöä ja rajoittamista. Heidän mielestään kilpaurheilun käytännöt eivät noudattaneet kasvatuksellisen liikuntakulttuurin ihanteita. Suomalaisten kansainvälisen kilpaurheilun menestyksen, valtion itsenäistymisen ja kansalaissodan jälkeen nämä ristiriidat hautautuivat kuitenkin muiden erontekojen alle (Hentilä 1989, 221-224).

Yhteiskuntatieteellisessä liikuntatutkimuksessa liikunnan kansalaistoiminnan viime vuosisataa on tarkasteltu osana suomalaisen yhdistyslaitoksen vaiheita. Erityisesti on kuvattu sitä, miten liikuntatoiminta on ollut yhteydessä 1900-luvun poliittisiin joukkoliikkeisiin eli sitä, miten liikuntakulttuuri, kuten koko kansakuntakin, oli jakautunut pitkään oikeistolaiseen ja vasemmistolaiseen leiriin. Näissä yhteyksissä on myös analysoitu liikuntaorganisaatioiden lajikulttuuristumista eli etäännyttä aatteellisista keskusjärjestöistä ja erikoistumista tiettyihin urheilumuotoihin. (Itkonen 1996; Itkonen & al. 2000.) Kaiken kaikkiaan liikunnan kansalaistoiminnan muutosta selitettäessä on tukeuduttu niihin käsitteisiin ja tutkimusstrategioihin, joiden avulla suomalaisen yhdistyslaitoksen vaiheita on tehty ymmärrettäväksi. Esimerkkinä tästä on muun muassa jaksottelu liikunnan kansalaistoiminnan kausista (Itkonen 1996a).

1800- ja 1900-lukujen vaihteeseen ja 1930-lukuun rajautuva jakso on nimetty järjestökulttuurin kaudeksi. Tuolloin liikuntatoiminta oli tiiviisti yhteydessä kansakunnan poliittista ilmapiiriä hallitseviin kansanrintamiin. Tavanomaista oli, että liikuntaseura perustettiin keskusjärjestön paikallisosaston yhteyteen – sen alaosastoksi. Myös liikuntaseurojen toiminta keskittyi järjestötaloihin. Muita suorituspaikkoja urheilemiselle ja voimisteleminen ei juuri ollut tarjolla.

Liikkuminen järjestöaloissa vahvasti harrastajien siteitä aatteellisiin järjestöihin. (Itkonen 1996a, 218-219.)

On pantava merkille, että urheilu ja voimistelu sisällytettiin molempien poliittisten leirien ohjelmaan. Yleisesti ottaen liikunta miellettiin osaksi sellaista kansankulttuuria, jolla ei ollut ideologista alkuperää tai yksiselitteistä poliittista sanomaa. Tästä syystä samoja urheilumuotoja saatettiin harjoittaa toisistaan erottautumaan pyrkivissä liikkeissä. Urheilun käytäntöjä ei myöskään muokattu poliittisin perustein. Urheilu ja voimistelu ymmärrettiin sosiaalisen toiminnan lajeiksi, joilla voitiin tiivistää yksittäisten ihmisten suhdetta muihin kansanliikkeen toimijoihin ja joilla voitiin sosiaalistaa uusia henkilöitä - erityisesti nuoria - aatteeseen. (Alapuro & Stenius 1989, 43; ks. myös Ilmanen 2000, 28; Koski 2000c, 229).

1930-luvulta 1960-luvulle ulottuva jakso on nimetty yhdistysmuodostuksen ja -toiminnan piirteiden perusteella harrastukselliskilpailulliseksi kaudeksi. 1930-luvulla lajikulttuurien voimistuminen alkoi näkyä järjestäytyneessä liikuntatoiminnassa. Erikoisliittojen määrä lisääntyi ja niiden taloudellinen asema vahvistui. Toimintaa ja varoja suunnattiin aiempaa enemmän lajien harjoittelu- ja kilpailuolosuhteiden parantamiseen sekä harrastajamäärien kasvattamiseen. Kansallisen liikuntakulttuurin kehittämiseen osallistui myös valtio. Se tuki urheilupaikkojen rakentamista ja edisti urheiluasioista vastaavien toimielimien perustamista kuntiin. (Itkonen 1996a, 220-221.)

Erikoisliittojen ja -yhdistysten yleistymisen merkittiin sitä, että luokka-aatteen vaaliminen ei enää ollut niin tärkeä osa urheilua ja voimistelua kuin aikaisemmin. Vähitellen tiettyyn lajiin erikoistuneet alaosastot erosivat emoyhdistyksistään ja muodostivat itsenäisiä liikuntaorganisaatioita - yhdistyksiä, jotka toki järjestäytyivät osaksi oikeistolaisista tai vasemmistolaisista järjestökenttää, mutta joiden ensisijaisena tehtävänä oli harrastus- ja kilpailutoiminnan järjestäminen. (Emt., 220-221.) Näissä uusissa liikuntaorganisaatioissa liikunnan ja aatteen suhde oli toisenlainen. Tätä muutosta voisi kuvata seuraavasti: Alaosastomallissa urheilu ja voimistelu sisällytettiin aatteen harjoittamiseen. Sen sijaan liikuntajärjestöissä aate sisällytettiin osaksi varsinaista toimintaa. Toisin sanoen liikuntajärjestön normistoissa edellä mainittujen asioiden tärkeysjärjestys määrittyi käänteiseksi verrattuna siihen, miten niitä arvotettiin alaosastomallissa.

Erikoisliittojen yleistymisen seuraukset ja ylipäätään liikunnan kansalais-toiminnan lajikulttuuristuminen ilmeni myös toisella tavalla. Tiettyihin liikuntamuotoihin erikoistuneet liitot merkitsivät paikallisille lajien harrastajille mahdollisuutta järjestäytyä osaksi valtakunnallista lajiyhteisöä. Monet liikunnan yleisseurat, joiden piirissä siis harjoitettiin useita liikuntamuotoja, pilkkoutuivatkin erillisiksi lajiseuroiksi (Emt., 220-221). Täten syntyneet uudet yhteenliittymät olivat ratkaisevia tekijöitä lajikulttuurien vahvistumisessa ja leviämässä. Ne olivat myös osittainen edellytys eritasoisten ja -laajuisten kilpailujärjestelmien kehittämiseksi. Yleisseurojen pilkkoutumisen myötä liikuntayhdistysten määrä kasvoi tuntuvasti - eritoten asutuskeskuksissa.

1960-luvun lopulla vahvistui ajatus, että tiede ja suunnittelu olisivat keskeisiä välineitä modernissa yhteiskuntapolitiikassa ja ylipäätään yhteiskunnalli-

sen kehityksen hallinnoimisessa. Tämä rationalistinen hallinta-ajattelu ja siihen sisältynyt suunnitteluoptimismi omaksuttiin myös liikuntajärjestöissä. Se ilmeni ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin seuraväki osallistui aktiivisesti kuntien liikuntasuunnittelukäytäntöjen luomiseen sekä varsinaiseen liikuntasuunnitteluun ja liikuntapolitiikan tekemiseen. Urheilun puolesta toimineet olivat erityisen kiinnostuneita maankäytönsuunnittelusta sekä harjoittelu- ja kilpailuolosuhteiden parantamisesta. Toiseksi tieteellinen tieto ja sen soveltaminen saivat uudenlaisen merkityksen myös järjestöjen omassa toiminnassa. Tiede tuli osaksi sekä valmentamista että järjestöjen hallintoa. Niiden kehittämiseksi alettiin etsiä, tuottaa ja levittää tietoa. (Itkonen 1996a, 223-224.)

Järjestöt loivat omia koulutusjärjestelmiään. Erityisesti valmennukseen haettiin neuvoja monilta eri tieteenaloilta. Alettiin puhua urheilijan urasta ja pohtimaan eri ominaisuuksien ja taitojen harjoittamista leikinomaisesta lajiin sosiaalistumisesta aina huippu-urheilijaksi kehittymiseen saakka. Tieteellinen tieto ymmärrettiin erottamattomaksi osaksi huippu-urheiluun valmentautumista ja edellytykseksi menestymiselle kansainvälisillä urheiluareenoilla. Tämän käsityksen yleistymisen johti viimein yliopistollisen valmentajakoulutuksen aloittamiseen. (Emt., 224-226.)

Tällä jaksolla järjestöissä keskityttiin kilpa- ja huippu-urheilun kehittämiseen. Sen sijaan 1960-luvulla herännyt yhteiskunnallinen kiinnostus kuntoiluun ei juurikaan välittynyt urheiluseuroihin ja järjestöihin eli järjestäytyneeseen urheiluliikkeeseen. (Emt., 224-226.) Näiden piirteiden mukaisesti 1960-luvulta 1980-luvulle ulottuvaa jaksoa on kutsuttu kilpailullis-valmennukselliseksi kaudeksi.

Liikunnan kansalaistoiminnan ja koko kansallisen liikuntakulttuurin viimeisintä 1980-luvun alusta alkanutta kehitysvaihetta luonnehtii sana eriytyminen, joten kausi on nimetty eriytyneen toiminnan kaudeksi. Tämä liikuntakulttuurin sisällöllinen ja organisatorinen sirpaloituminen on ilmennyt monella eri tavalla. Ensinnäkin urheilusta ja liikunnasta on alettu tunnistaa eri tasoja. Erikseen nimetään ja toisistaan erotetaan esimerkiksi ammattimainen huippu-urheilu, kilpaurheilu, kuntosuoritus ja liikunta, johon ei sisälly järjestelmällistä kilpailutoimintaa, sekä lasten ja nuorten liikunta. Näiden eri osa-alueiden ymmärretään poikkeavan toisistaan sekä päämääriensä että käytäntöjensä puolesta. (Emt., 227-229.) Myös niiden merkitykset tulkitaan eri tavalla (Ilmanen et al. 2004, 32-36). Liikuntaorganisaatioissa tämä eronteko on johtanut tehtävien uudelleen määrittämiseen ja erilaisia tavoitteita edistävien toimialojen perustamiseen. (Koski & Heikkala 1998, 171-173.)

Toiseksi lajikulttuurien kehittäminen ja vahvistaminen on lisännyt lajijhteisöjen kilpailua harrastajista, urheilijoista, yleisöstä, yhteistyökumppaneista ja tukijoista. Lajiliittojen ja erikoisseurojen ensisijaisena tehtävänä ei ole monimuotoisen liikuntakulttuurin edistäminen. Sen sijaan ne keskittyvät sosiaalistamaan ihmisiä tiettyihin liikuntamuotoihin sekä parantamaan ja monipuolistamaan näiden liikuntamuotojen harrastamisen mahdollisuuksia. Lajikeskeinen ajattelu johtaa aika ajoin tilanteisiin, joissa eri lajijhteisöjen intressit eivät kohtaa. Myös uusien toimijoiden, kuten liikuntapalveluyritysten, ilmaantuminen on osaltaan

vaikuttanut liikuntayhdistysten toimintaan. (Itkonen 1996a, 227-229; ks. myös Koski & Heikkala 1998, 70-71, 81, 133.)

Kolmanneksi käsityksiä ei-urheilullisesta liikunnasta ja ruumiillisuudesta määritetään jatkuvasti uudelleen. Lajikeskeisten liikunnan määritelmien rinnalle on ilmaantunut muun muassa toiminnan fyysiseen kuormittavuuteen ja sen luonteeseen perustuvia tulkintoja. Neljänneksi urheilun ja liikunnan järjestäytyminen on muuttunut. Erityisesti niin sanottu epävirallinen kilpailutoiminta on etsiytynyt muualle kuin liikuntajärjestöjen suojiin. Harraste- ja niin sanotut puulaakisarjat sekä niihin osallistuvat rekisteröitymättömät peliporukat ovat esimerkkejä tästä kehityksestä. Myös useiden tulokaslajien harrastajat ovat omaksuneet yhdistystä vapaampia organisoitumisen muotoja. Tietyt harrastajayhteisöt nimenomaan haluavat pysytellä olemassa olevan järjestökentän ulkopuolella sekä luoda omat verkostonsa ja harrastuskulttuurinsa. (Itkonen 1996a, 227-229.)

Edellä tiivistetty jako kausiin on historialliseen sosiologiaan perustuva tulkinta liikunnan kansalaistoiminnan ja yleensäkin kansallisen liikuntakulttuurin muutoksista. Se on eri aikakausien piirteitä käsitteellistävä kuvaus siitä, miten liikuntajärjestökenttä muodostui, miten sen yhteydet luokkatietoisuuteen ja puoluepolitiikkaan vähentyivät sekä miten tietyn urheilumuodon harjoittamisesta ja sen merkityksistä muodostuivat sosiaalisen yhteisyyden tärkeimmät ja ehkä myös ainoat lähteet liikuntajärjestöissä (Itkonen 2000, 20-23). Kokonaisuudessaan – siis kaikkine yksityiskohtaisine selityksineen, joita ei edellä tuotu esille – se on tulkinta siitä, miten yhteiskunnalliset muutokset, niiden vaikutukset ihmisten elämäntapoihin sekä eri vuosikymmenien poliittiset ilmapiiirit selittävät liikunnan kansalaistoimintaa. Samalla se osaltaan täydentää edellä hahmoteltua käsitystä nykyisistä harrastusyhteisöistä ja niiden sosiaalisista konteksteista.

Edellä termillä lajikulttuuri on viitattu yksinomaan tietynlaisen harrastamisen synnyttämään kansalaistoimintaan. Mutta sen lisäksi käsite kattaa kaikki sellaiset ilmiöt, jotka liittyvät tiettyyn verrattain yleisesti harjoitettuun liikuntamuotoon. Muun muassa yhdistykset, yhdistysaktiivit, kilpailijat, kaveriporukat, yleisöt, suorituspaikat, varusteet ja lajia käsittelevät tekstit ovat kaikki tekijöitä tiettyyn liikuntamuotoon kiinnittyneessä suhdeverkostossa. Ne ilmentävät ja määrittävät tietynlaista normien ja arvojen järjestelmää, joka yhdistää asiasta kiinnostuneita ihmisiä. Liikuntatutkimuksen alalla tätä kollektiivisuutta – siis lajikulttuuria – on tarkasteltu myös käsitteen 'sosiaalinen maailma' avulla. (Heikkala & Koski 2000, 108; Koski 2000a, 44).

Näissä yhteyksissä sosiaalisen maailman käsitteellä on viitattu ennen kaikkea kollektiiviseen toimintaan liittyvään arvojen yhteisyyteen. Sen avulla on kehitetty käsitystä siitä, että harrastajia yhdistävät tietynlaiset käsitykset toiminnan merkityksistä. Harrastusyhteisö on määritelty arvoyhteisöksi (Koski 2000b, 136).

Käsitteen soveltajat toteavat, että tämän yhteisön kokoa ja sijaintia ei kyetä määrittämään tarkasti. Se ei välttämättä ilmene järjestäytymisenä eli yhdistysten muodostamisena eikä sille voi määrittää maantieteellisiä rajoja. Siitä voi-

daan myös tunnistaa erilaisia kerroksia tai alakulttuureita, jotka erottuvat toisistaan muun muassa harrastamisen intensiteetin ja motiivien perusteella. Mutta näistä epämääräisyyksistä ja eroista huolimatta lajikulttuuristen yhteisöjen olemassaoloa ei voida kiistää. Ne ilmenevät muun muassa suoritusnormien noudattamisena, välineiden hankkimisena, tietynlaisten liikkumisympäristöjen suosimisena, harrastamista käsittelevien tekstien kuluttamisena, järjestäytymisenä sekä tietynlaisina puheina harrastustoiminnan merkityksistä. (Heikkala & Koski 2000, 108; Koski 2000a, 40.) Toisin sanoen huolimatta siitä, että harrastajien suhteet liikuntamuotoon saattavat poiketa toisistaan merkittävästikin ja että yhteisöä sekä siihen kuulumista ei voida täsmällisesti määrittää, vallitsee lajin parissa aikaansa viettävien ihmisten kesken tietynlainen yhteisyys. He jakavat saman kulttuurisen todellisuuden, joka ilmenee vakiintuneita käytäntöinä, tietynlaisina kulttuuripääomina ja symboliikkana sekä puheena harrastamisesta.

6.1.6 Luonnossa liikkujien kansanliike

Laajasti määritelty harrastusyhteisön käsite viittaa niihin asioihin, jotka yhdistävät kaikkia tiettyä harrastusta harrastavia ihmisiä. Harrastajien keskinäisestä yhteisyydestä voidaan tunnistaa kaksi eri tasoa. Ensinnäkin samojen asioiden tekeminen yhdistää harrastajia. Tietyn tyyppiset toimintaympäristöt, toimintaa säätelevät normistot ja määrätyt varusteet määrittävät muotonsa vakiinnutuneita harrastuksia. Ne ilmentävät niitä kollektiivisia sopimuksia, jotka harrastajat ovat omaksuneet sekä joita he noudattavat ja uudistavat. Ne ovat todisteita toiminnan normatiivisuudesta ja sosiaalisesta kontrollista. Toiseksi harrastajat jakavat käsityksen tiettyjen asioiden tärkeydestä. Heidän mielenkiintonsa on kohdistunut samoihin asioihin, joita he myös arvottavat samantapaisesti. Toisin sanoen he ovat omaksuneet merkitysjärjestelmän tai arvohorisontin, jota he jatkuvasti soveltavat ja uudistavat harrastamista tulkitessaan. Toiminta ja sen merkitykset ovat puheenaihe, joka yhdistää samaa harrastavia ihmisiä. Harrastajien yhteisyys on siis myös arvostuksien samuutta. Se on sosiaalisen todellisuuden konstruoimista tietystä kulttuurisesta kontekstista käsin. (Ylä-Anttila 2010, 292; Snow & Benford 1988, 199-204, 213; ks. myös Konttinen & Peltokoski 2004, 167.)

TAULUKKO 6 Ulkoilufoorumin jäsenjärjestöt (Lähde: Suomen Latu ry)

Konditionsfrämjandet rf	Suomen luonnonsuojeluliitto ry
Luonto-Liitto ry	Suomen Partiolaiset ry
Metsästäjien Keskusjärjestö ry	Suomen Ratsastajainliitto ry
Reserviläisurheiluliitto ry	Suomen Soutuliitto ry
Sukeltajaliitto ry	Suomen Suunnistusliitto ry
Suomen Kanoottiliitto ry	Suomen Vapaa-ajankalastajien keskusjärjestö ry
Suomen Kiipeilyliitto ry	Suomen Purjehdus ja veneily ry
Suomen Latu ry	Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry
Suomen Liikunta ja Urheilu ry	Työväen Retkeilyliitto ry

Harrastusyhteisön määritelmien pohjalta ryhdytään nyt kehittämään käsitystä luonnossa liikkujien kansanliikkeestä ja tarkastelemaan sen piirissä omaksuttua luonnossa liikkumisen representaatiota. Luonnossa liikkujien kansanliikkeen termillä viitataan kaikkiin niihin yhdistyksiin ja järjestöihin, jotka kokoavat yhteen erilaisista luontoharrastuksista kiinnostuneita ihmisiä ja joiden tärkeimpiin tehtäviin lukeutuu näiden harrastuskulttuurien edistäminen.

Tämän kansanliikkeen eräänlaisen organisatorisen keskittymän muodostavat vuonna 2004 perustettu Ulkoilufoorumi ja siihen kuuluvat luontoharrastajien järjestöt. Ulkoilufoorumin jäsenjärjestöt on lueteltu taulukossa 6. Ulkoilufoorumin jäsenjärjestöjen internetsivuilla ilmoitettujen harrastajamäärien yhteissumma on noin 700 000. Muutaman järjestön sivuilta ei löytynyt mainintaa jäsenmäärästä. Lisäksi luvusta puuttuu Ulkoilufoorumiin kuulumattojen järjestöjen arvioidut jäsenmäärät. Kaiken kaikkiaan on todettava, että järjestäytyneen luontoharrastustoiminnan laajuudesta ei ole saatavilla luotettavaa tietoa.

6.2 Luonto liikuntajärjestöjen toimintatilana ja harrastajien suoritusympäristönä

Metsissä, vesistöillä ja ulkoilureiteillä toimintaa organisoivat yhdistykset määrittelevät itsensä yhteisöiksi, jotka kokoavat yhteen järjestäytyneestä harrastustoiminnasta kiinnostuneita ja jotka myös pyrkivät edistämään harrastamisen edellytyksiä. Luonnossa liikkumista tarkastellaan kansalaistoiminnan näkökulmasta. Puheissa korostuvat yhdistysten tavoitteet ja varsinaisen toiminnan kuvaukset. Seuraavassa on Suomen Latu ry:n työntekijän luonnehdinta edustamansa järjestön toiminta-ajatuksista:

Haastateltava: Suomen Latuhan on siis ulkoilun, (.) retkeilyn ja terveysliikunnan keskusjärjestö. (.) Eli (.) eli jos mun pitäis niitä (.) lajeja nimetä niin (.) niin tottakai siitä hiihtämisestä on lähteny liikkeelle silloin kolmekytkaheksan mutta (.) mutta hyvin pian ja ellei jopa samanaikaisesti niin on on kuitenkin sit ollu niinku retkeilyvaellus. (1) Ei meil oikeestaan oo enää semmosta niin ku et, mitkä (.) on niinku (.) meiän pää-lajeja vaan vaan oikeestaan niinku kaikki (.) luonnossa tapahtuva oma (.) omin voimin niinku oleva liikunta, että emme edistä sit mitää moottorikelkkailua emmekä laskettelua.

Haastattelija: Lihasvoimin luonnossa.

Haastateltava: Nii-i! Kyllä! (...) että joku löytäs sen (.) oman tapansa liikkua ulkona. =Mä pidän kauheesti siitä, mitä Tahko Pihkala on sanonu, että (.) paremman ystävän löydät ladulta (.) kun kadulta. (.) Ja nimenomaan jos sitä latua ajatellaan niinku (.) symbolisesti, niinku se on tarkoitus. Me, liian paljon ihmiset luulee, et me vaa hiihdämme. (.) Mutta se on symbolinen. =Me avaamme uusia latuja ja niinku nyt vaikka (.) sauvakävely oli oli yks semmonen uusi latu ja (.) ja sitte (.) jos tänäpäivänä puhumme niin niin (.) georetkeily. (Keski-ikäinen nainen, järjestöammattilainen, h2g.)

Tässä aineistonäytteessä Suomen Latu kuvautuu harrastamista tukevaksi sosiaaliseksi ja kulttuuriseksi pääomaksi. Se on yhteisö, joka yhdistää liikunnasta, ulkoilusta ja sosiaalisesta toiminnasta kiinnostuneita ihmisiä, joka välittää tietoa

ulkoilemisen eri muodoista sekä joka pyrkii monipuolistamaan toimintaansa ja tarjoamaan myös uusille harrastajaryhmille mahdollisuuden järjestäytyä. Yhteisen ajan viettäminen ja luonnossa liikkuminen ovat asioita, joita järjestön keskuudessa arvostetaan. Sen sijaan kilpaurheilun järjestäminen ei ole järjestön pääasiallisena tavoitteena (Keski-ikäinen nainen, järjestöammattilainen, h2g).

Suomen Hiihtoliitossa käsitetään liikuntajärjestön merkitys samalla tavalla kuin Suomen Ladussa. Hiihtoliitonkin toiminta-ajatuksena on olla eräänlainen harrastamisen mahdolliseksi tekevä tai harrastamista helpottava yhteisö. Tarkoituksena on ottaa huomioon ihmisen koko elämänsä ja järjestää hiihtotilaisuuksia kaiken ikäisille ja eri hiihtolajeista kiinnostuneille.

Meillähän toiminta-ajatushan on sellanen, että (.) että tuota me halutaan tarjota (.) niin ku (.) ikäänku vauvasta vaariin noin niinku suomeks sanottuna vauvasta vaariin (.) kaiken ikäisille ja -näköisille, -kokosille niin ku (.) hiihdon (.) hiihtokokemuksia näissä meidän viidessä eri lajissa, ku meil on maastohiihto, alppihiihto, mäkihyppy, yhdistetty ja freestylehiihto, ne meidän lajit. No selvä on, että jotkut näist meitä lajeista eivät oo sellasia niin ku elinkaarilajeja. (Keski-ikäinen mies, järjestöammattilainen, h5e.)

Siinä missä Suomen Ladun huomio kiinnittyy tietynlaisiin liikkumisympäristöihin – siis vapaisiin viheralueisiin – ja niissä liikkumiseen, niin Hiihtoliiton toiminnan tavoitteet juontuvat tietyistä lajikulttuureista ja kilpaurheilusta. Yleisesti ottaen sen tehtävänä on hallinnoida hiihtoharrastuksiin liittyvää kansalais-toimintaa Suomessa sekä lisätä hiihtolajien harrastamista ja parantaa hiihtolajien harrastusolosuhteita. Hiihtoliitto on tyypillinen liikunnan ja urheilun lajiliitto⁴⁶.

Edellä siteeratussa Hiihtoliiton toiminta-ajatuksen muotoilussa erotetaan eri harrastajaryhmät iän ja lajin perusteella. Näiden jaottelujen lisäksi järjestön harrastajaryhmät erotellaan myös harrastuksen luonteen mukaan. Esimerkiksi maastohiihdossa, joka on harrastajamäärällä mitattuna Hiihtoliiton suosituin laji, harrastajat jaetaan kilpailisenssin lunastaneisiin kilpahiihtäjiin ja niin sanotun harrastajalisenssin eli Skipassin lunastaneisiin harrastajahiihtäjiin.

Ski-passi on niin ku tämmönen harrastaja- (.) tuote nuorille ja aikuisille. =Semmosille laturetkelijöille ja (.) ihan nuorille hiihtokoululaisille ja sitte varsinaise lisenssi on niille, jotka (.) yli kakstoistvuotiaat, jotka kilpailee tosissaan. (Keski-ikäinen mies, järjestöammattilainen, h5e.)

Suomen Hiihtoliitto on osa kansainvälistä hiihtourheilujärjestelmää. Se edustaa Kansainvälistä hiihtoliittoa (FIS) Suomessa ja vastaa FIS:n määrittämän hiihtourheilun järjestämisestä valtakunnassamme. Mutta Hiihtoliitto myös pyrkii toiminnallaan luomaan edellytykset suomalaisurheilijoiden menestymiselle kansainvälisissä kilpailusarjoissa ja arvokilpailuissa. Se siis edustaa Suomea ja suomalaista hiihtourheilua FIS:ssä. Nämä ovat Hiihtoliiton tärkeimpiä toimialoja (Keski-ikäinen mies, järjestöammattilainen, h5e). Niiden korostuminen johtuu yhtäältä kansainvälisen hiihtourheilujärjestelmän työnjaosta ja toisaalta kansal-

⁴⁶ Heikkala & Koski (1998, 69) käsittelivät lajiliittojen piirteitä.

lisesta pyrkimyksestä tavoitella voittoja kansakuntien välisissä urheilumittelöissä.

Suomen Hiihtoliitto on siis ensisijaisesti kilpa- ja huippu-urheilun järjestö. Toisin kuin esimerkiksi Suomen Ladussa niin Hiihtoliitossa luonnonmukaisista liikkumisympäristöistä nauttiminen ei ole toiminnan keskeinen tavoite. Kilpa- ja huippu-urheilua korostava lajikulttuuri viestii lähinnä hyvin välineellisestä suhtautumisesta hiihtolajien toimintatiloihin, kuten maastohiihtoreitteihin. Ne ymmärretään ennen kaikkea järjestelmällisen harjoittelun ja kilpailemisen suorituspaikoiksi, joiden tulee olla rakennettu ja hoidettu FIS:n ohjeiden mukaisesti.

Mutta kuten viimeksi siteeratussa aineistonäytteessä käy ilmi, niin kilpailemiseen liittyvien tehtävien korostuminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että Hiihtoliitto olisi ainoastaan kilpahiihtäjien muodostama harrastusyhteisö. Heidän lisäksi lukuisat kuntoilu- ja virkistysmielessä latuja kiertävät ihmiset ovat järjestäytyneet osaksi Suomen Hiihtoliittoa. Heille maastohiihdon merkitykset liittyvät muun muassa kuntoilemiseen, tapahtumiin osallistumiseen, ulkoilemiseen ja retkeilyyn.

Suunnistusseura Espoon Suunta ry:ssä noudatetaan edellä luonnehditun kaltaista toiminta-ajatusta. Seuraavassa haastattelukatkelmassa yhdistyksen luottamuselimissä toimiva henkilö määrittää seuran tavoitteeksi kilpaurheilumenestyksen kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Välittömästi tämän perään hän kuitenkin toteaa pyrkimyksen sosiaalistaa ihmisiä suunnistusharrastukseen ja järjestää suunnistustilaisuuksia erilaisille harrastajaryhmille.

Tavotteena on pärjätä (.) pärjätä kansallisella ja kansainvälisellä noissa kilpailumuodoissa ((suunnistus, hiihtosuunnistus ja pyöräsuunnistus)), jotka meillä (.) meillä (.) meillä tos on. =Sitten (.) sen lisäksi meidän (.) tavoitteena on tota (.) kouluttaa ja (.) kasvattaa (.) ihmisiä suunnistuksen pariin elikkä joka vuosi esimerkiks suunnistuskouluissa on (.) sata lasta (.) sata lasta ja tota. (.) Sit sen lisäksi tarjota niin ku tosiasiassa kaikille niin (.) sen (.) oman osaamisensa mukasta (.) toimintaa ja (.) sitte valmennusta kans. (Keski-ikäinen mies, seuratoimija, h2f.)

Samalla tavalla kuin hiihtolajien niin suunnistuksenkin ympärille on muodostunut kansainvälinen urheilujärjestelmä organisaatorakenteineen. Tämän järjestelmän piirissä arvostetaan tiettyjä asioita, noudatetaan yhteisiä normistoja ja ylipäättään luodaan yhtenäistä lajikulttuuria yli valtiorajojen. Järjestelmän osatekijät, kuten yksittäiset suunnistusseurat, mukailevat järjestelmän toimintalogiikkaa. Ne edustavat järjestäytyntä lajikulttuuria ja järjestävät suunnistusnormistojen mukaista toimintaa. Suomessa ne toimivat osana sitä kansalaisyhteiskuntaa, jonka piirissä muun muassa metsät ja maaseutumaisemat ymmärretään erottamattomaksi osaksi harrastusjärjestöjen sosiaalista tilaa.

Suomessa liikunnan kansalaistoiminnassa on työnjako urheilu- ja liikunta-seurojen ja lajiliittojen kesken. Seurat järjestävät varsinaisen toiminnan ja ovat tekemisissä harrastajien kanssa. Lajiliitot puolestaan hallinnoivat muun muassa seurojen yhteisiä asioita, kuten kilpailujärjestelmiä ja -normistoja, sekä asioivat pääasiassa seurojen luottamushenkilöiden ja muiden liikuntajärjestöjen henkilöiden kanssa. Ne myös edustavat harrastusyhteisöjä valtionhallinnon ja lajiliittojen välisissä kanssakäymisissä – kuten esimerkiksi neuvoteltaessa valtion

rahoituksesta liikuntajärjestöille. Muun muassa näistä seikoista eli työnjaosta ja toimintaympäristöjen erilaisuudesta johtuen liikuntaseurojen edustajien puheissa toimialat painottuvat toisella tavalla kuin lajiliitossa työskentelevien puheissa. Seuroissa harrastetaan ja lajiliitossa hallinnoidaan.

Suomen Ladun paikallisyhdistyksen aktiivi luonnehti edustamansa yhdistyksen varsinaista toimintaa. Samalla hän kuvaa tekemänsä vapaaehtoistyön määrää. Yhdistys muun muassa järjestää hiihtokouluja ja erilaisia retkiä, osallistuu kansalaistoimijoiden yhteisiin tempauksiin, pitää yllä retkeilyreittien varrella olevia taukopaikkoja, järjestää koulutuksia harrastajille ja toiminnanohjaajille sekä on mukana luomassa liikuntatilaisuuksia sellaisille ihmisille, joita yritetään innostaa säännölliseen liikuntaharrastukseen. Kokonaisuudessaan haastateltava luo tiivistetyn yleiskatsauksen niihin järjestötoihin, jotka kätkeytyvät metsien suojiin. Siinä luonnossa liikkumisen merkitykset yhdistyvät yhdistyksen toiminnallisuuteen. Yhdistysten aktiivien kohdalla tämä toiminnallinen luontosuhde merkitsee maastotapahtumiin osallistumisen lisäksi myös yhdistyksen hallinnoimista, suunnittelupalavereissa istumista ja tapahtumien järjestelyihin osallistumista – toisin sanoen suurta vapaaehtoistyön määrää sekä lukuisia yhdistykselle omistettuja päiviä ellei peräti viikkoja.

Lasten hiihtokouluja. (1) No se on nyt (.) oikeestaan alusta asti ollu. Seitkytyks vuonaha Tikkakosken Latu on perustettu, ni joitai väli vuosi lukuun ottamatta ei olla järjestetty. Ja sit on laturetki. (.) Se on aina keväällä ja sitte on pyörä- ja (.) patikkaretkiä ja sitte o monenlaisia (.) kursseja, retkeilyyn ja liikuntaan liittyviä kursseja. (.) Ja sit on (2) seurakunnan kanssa yhteisesti järjestetään ennen joulua (.) [[Parkatin]] laavulla semmonen hartaus, (.) tunnelma valaistu hartaushetki, mikä nyt jatkossa o sitte (.) Tuomaan tulien nimellä.

((...)) Laturetkissäkin olen järjestäjänä. =Se on aina keväisin tuolla Tikkakoski-Puuppola -laturetki, että siinä pisin matka o 'viiskytkilometriä', [[siinä voi röjyttää]], sitte (.) miten on ja (.) tai miten kukaki kuntosa kokee ja (2) ja sitte on (.) erilaisia patikoita. =Nytkin on Tikkakosken tohinoin liittyen Tohina patikka. (.) Siinä oon aika usein ollu ja (.) sitte kaks laavuaha meillä on, mitä ylläpidetään, Peuraniemen ja Sarkatin laavu ja (.) niissä tehään talkoita. Pietään niitä siistinä ja (.) Taas on Peuraniemen laavulla vähä särety paikkoja, että sil, kuulin tuolla, porukalla käymää sitte [[ne korjaamassa]] (1) ((huokaisee lausueessaan)). Ja nyt oli semmone, ku Metsämörri-ohjaajakurssi oli Ränssissä, ni (.) niissä järjestelyissä, [[minä nyt olin]], ne järjestelyt oli (.) aika pitkälle mulla (.) ja sihteerin kans ja (.) ja (4) aika monessa oon niissä (2) mitä retkiäki on, ni tavalla tai toisella (.) sitte (.) mukana. =Sauvakävelyä oon käyny ohjaamassa. =Lumikenkä (1), tääl on nyt ollu se kokeillen liikkujaksi ryhmä, ni (.) lumikenkä, -kenkäilyä oon ollu ohjaamassa (.) '[[liikunnanohjausta oon vetäny]]' aikuisille ja (.) pyöräretkeä' vetäny ja (1). (Keski-ikäinen nainen, seuratoimija, h4d.)

Toinen katkelma samasta haastattelusta kertoo hiihtokouluun ja sen päättävään retkipäivään osallistuneiden tunnelmista. Ladulle lähtevät kaikki hiihtokoulu-laiset vanhempineen. Tapahtumaa leimaa innostuneisuuden ilmapiiri.

Se koko hiihtokoulu kaksiviikonloppua on yleensä pietty lauantaina ja sunnuntaina puol'toist tuntia kerrallaa ja sitte viimeenä päivänä o retkipäivä, että (.) tehää joku hiihtoretki ja paistellaa makkaraa ja to' istukset jaetaa ja. =Jokaine saa hihamerki ja todistuksen ja (.) yleensä jotai Ladun (.) rekvisiittaa siihe ja kerrotaa meitä toiminnasta ja (.) KAUHEE INNOSTUNEITA, ne o ollu sekä (.) lapset että aikuiset ja, (.) ja monta vuotta käyny samatki, että ne sitte (.) niissä ryhmissä sitte etenee. =Et mä oo yleensä ollu siinä iha pienten ryhmässä ja (.) sitte on nyt ollu (.) semmone väli (1) oisko joku

kuus-seitsemävuotiaitte ja sitte o ollu semmonen (.) isompie ryhmä, jossa on ollu luis-
teluhiihtooki. et kolmee eri tasosta ryhmää. (Keski-ikäinen nainen, seuratoimija, h4d.)

Ajankäyttö on keskeisesti esillä myös seuraavassa haastattelukatkelmassa. Siinä metsästysseura-aktiivi luettelee niitä asioita, joita hirvenmetsästysharrastukseen liittyy varsinaisen metsästämisestä lisäksi. Muun muassa metsänhoito, yhdistyksen tilojen ja metsästyspaikkojen kunnossapito sekä hirville tärkeitä ravintoaineita sisältävien nuolukivien vieminen metsiin ovat tehtäviä, joiden parissa hirtviporukat puuhastelevat. Samassa yhteydessä hän arvioi päivissä, kuinka paljon hän käyttää aikaansa pelkästään hirvenmetsästyksen. Sen lisäksi hän metsästää myös muuta riistaa sekä kouluttaa ja harjoituttaa metsästyskoiriaan.

Haastattelija: Siinä on kuitenkin (.) aika paljon velvollisuksiäki tossa hirtvemetsästyksessä.

Haastateltava: Onhan siinä, että ei se ihan nui vaa jos tullaan ja (.) poksautettaa.

Haastattelija: Nii ei käydä millon sattuu vaa siellä pitää tietty (.) määrät käydä.

Haastateltava: Nii ja että suo päässöö sitte lihaossuuvulle ja (.) pittää olla nuolukiviä vievässä mehtää ja (1) hirtvitornia rakentamassa ja passipaikkoja raivoomassa ja. (3) Tänä kevväänä nii kun sanotaan mullahi ollu kyllä kiirettä ku kaiken, ku ensiks töissä ite, sitten (.) yhistyksen hommat, ampumaraalla oli talakoita ja sitten vielä seuran (.) kota rakennettiin uuvelleen. (.) Kaks vuotta myö piettiin (.) ettei sitä rakennettu. Sitte otettiin vielä seura nimmii istutustalakoita, ni mitä sitä (.) yli kolomisenkymmentätuhatta taimenta käytti. MELEKO KIIRETTÄ oli touko-kesäkuu aikana.

((...))

Haastateltava: Ja sitten tietysti jos on (.) kenellä seuralla kota, ni onha siellä kodallakki aina siivousta ja rakentamista, polttopuitten tekkoo ja. (5)

Haastattelija: Joo ja sitte myös pittää olla (1) metsästämissäki.

Haastateltava: Nii metästämissäkki. (.) Ja sitte jos vielä sattuu, että on (.) se koiraomistaja, ni se koira pittää saaha kuntoon.

Haastattelija: Nii eli se on AIKA SITOVA. (.) Voisko sanoo paljonko (.) tommonen hirtviporukassa oleva, ni (.) paljonko päiviä sillä vuodessa menee tai odotetaan olevan?

Haastateltava: NO ME MULLA MÄNI NYTTE (.) talakoissii on menny (.) seuran talakoissii, nin (.) sanotaa kakstoista päivää. (1) Siinä ei oo metästyspäiviä yhtää eikä vielä nämä koirie ku. (.) MUILLA EI OO hirtvikoiria, ku mulla on nämä neljä tässä.

Haastattelija: PALJONKO NIITÄ metästyspäiviä sitten?

Haastateltava: No METÄSTYKSEEN (1) MITÄHÄ NIITÄ nyt tulis. (1) Keskimäärin (1) kaheksa päivää.

Haastattelija: Kaheksan metsästyspäivää eli siinä (.) menee parikymmentä päivää (1) menee ainaki.

Haastateltava: Eli vajoo pikkusta vaille kuukausi. (Keski-ikäinen nainen, seuratoimija, h6c.)

Toinen metsästysseura-aktiivi arvioi, että yksistään yhdeksän hirvenkaatoluvan käyttämiseen meni parisenkymmentä päivää vuonna 2004. Hirviporukassa oli tuolloin reilu kymmenen miestä, joista arviolta viisi miestä oli mukana jokaisena ajopäivänä.

Haastattelija: Paljos tota, (.) monta metsästyspäivää siihe vaadittii sitte yheksään hirveen?

Haastateltava: Kyllä siihe se (2) se (.) pari-kolomekymmentä päivää (.) heleposti meni. (.) Että se parikymmentä päivää porukalla [[jo ja]] (1) 'siinä (.) kahellatoista miehellä (.) usse, usseemmi keskimääri kymmene miestä oli.' (1) 'Tossa' meni (.) viimene, viimene lupa meni tuota (.) marraskuu puolelle, (.) että se, se kuukausi (.) toista kuukautta meni sitä aikaa siinä ja (.) ja viikoloppusi (.) oltii (.) joka viikoloppu ja, ETTÄ KYLLÄ SE PARIKYMMENTÄ päivää. Ja sitte viikolla kävi aina (.) kuka ker, kuka jouti. (.) Että saapi sanoo, että yli viis miestä oli parikymmentä päivää metässä (.) keskimääri. (Keski-ikäinen mies, seuratoimija, h4e.)

Samassa yhteydessä haastateltava totesi, että metsästyspäivien lukumäärään vaikuttaa muun muassa kaatolupien määrä, jahteihin osallistuvan porukan koko sekä ajotekniikka. Metsästyskoirien avuksi ottaminen ja paikannusteknologian hyväksikäyttäminen on hänen mukaansa olennaisesti muuttanut hirviporukan metsästyskäytäntöjä. Seuraavassa on katkelma, jossa hän luonnehtii tyyppillistä ajopäivää. Hirvenmetsästys määrittyy sosiaalisesti toiminnaksi, jossa noudatetaan selvää suunnitelmaa, tietynlaisia ajotekniikoita ja metsästäjien työnjakoa.

Haastattelija: Minkälaisii reissuja ne sitte on? =Jos (.) kuvailisit, et minkälaine tämänöne (.) jahtireissu on? Mitä siellä tapahtuu?

Haastateltava: ((Naurahtaa)) (1) No meil o TUOLLA LAAVU tuolla (.) tuossa (.) [[...]]. (.) KOOLTAA semmonen (.) semmonen tulistelupaikka. (.) NO SITÄ USEIMITE SINNE KOKOONNUTAA (.) aamulla (2) ja tuota. (.) SIITÄ SITTE LÄHTEE ku, jo-jo, osa SAATTAA OLLA JO METÄSSÄ sillo aamulla (.) menny koirie kans. (.) Meil o porukassa (.) ko-oo, kaks, kaks (.) kolome koira [[...]]. Kaks oli semmosta ihan (.) iha hyvää, hyvää koira, et (.) saattaa olla metässä ja sielä (.) kuulostelee ja puhelimilla pietää yhteyttä ((lausuu hymähtäen)), että minkälaine tilanne. =Saattaa olla, että o suuri osa miehiä istuu siellä (.) siellä (.) laavulla tai kotalla. (1) Et tuota (.) siellä, siellä keitetää kahavit ja paistetaa makkaroita. (.) Sit jos, sit jos tullee (.) tullee tietoa, NI LÄHETÄÄ MEHTÄÄ VAIKKA KETJU vetämää sitte tarvittaessa, veetää ketju jonneki jos tarvii, jos nii ku jonneki lähtee [[kulukemaa]], että nii ku on (.) iha, iha tarvittaessa liikutaa, minne pittää mennä siitä sitte, että (.) [[tämä]] metästys o muuttunu ihan (.) iha OLEELLISESTI tässä (.) viie vuoje aikana (.) meillä ainaki. (.) Että ei välttämättä nii paljo kuleta tuolla metässä (.) koko porukalla. (.) Koiramiehet (.) kulukee enämpi, ku niil o, (.) kellä o koira, ni sithä ne haluu koira kulettaaki [[jos]] o innokkaampia ja tuota (.) 'hyvä näi onki kyllä.' (Keski-ikäinen mies, seuratoimija, h4e.)

Seuraava aineistonäyte on nuoruuden muistoja jäsentävä tiheä kuvaus partioharrastuksesta. Haastateltava kertoo kuinka Lapin salomaihin tutustuttiin retkeilyn, leikkien ja taitoharjoitteiden välityksellä. Erikseen hän toteaa, että talvivaelluksia ei tarvinnut täydentää lisätehtävillä. Itsensä lämpimänä pitämässä oli haastetta riittämiin. Harrastamiseen kuuluivat myös partioleirit, joissa partiotaitoja harjoiteltiin ohjatusti suurella joukolla. Hänen kertomuksensa vä-

littää käsityksen järjestäytyneestä harrastustoiminnasta, jossa luonnossa liikuminen sekä erätaitojen harjoittelu ja harjoittaminen on toiminnan keskeinen tarkoitus. Luontotuntemus ja luonnossa pärjääminen määrittävät sosiaalisen toiminnan käytännöt.

Meil oli kaikkia leikkiä. =Me leikittiin semmosia (1) pihaleikkiä ja (.) muistan jotaki kettuja ja korppeja. Ihan (1) semmosia, (1) IHAN VAA hauskaa piettiin keskenään ja. (1) SIT MEIL OLI PARTIOTAITOKISOJA, mihin reenattiin, =missä piti kaikkia ensiaputaitoja osata ja (.) ja suunnistaa. =SUUNNISTUS TULI (.) SODANKYLÄSSÄ OLI (.) aika tota niin (1) tota innokas tää suunnistusporukka. (.) Ni tavallaan SIEL-LÄKI oli, (.) melkei KAIKKI, jotka oli partiossa, ni kävi siellä suunnistusporukassa ja. (.) SPR:n toiminnassa oli SAMA porukka, mikä sama porukka, mikä oli partiossa ja.

Se oli SEMMOSTA RENTOA. = Meil ei ollu nii semmosta (1) ehkä niin älyttömän suorituskeskeistä se, että me suo, oltas suoritettu kaikkea taitomerkkejä, vaikka niitä joskus suoritettiin. (1) PIETTIIN HAUSKAA (.) ja retkeiltiin paljon ja tehtiin vaeluksia ja. ((...)) Joskus käytti Utsjoella ihan tunturissa (1) oltiin (1) retkellä ja (1) ja (1) valettiin ja. (1) SE OLI LÄHINNA SELLASTA LEIKKIÄ (.) leikinomasta toimintaa, jossa opeteltiin kaikkia (.) taitoja.

((...)) Vaelluksilla yleensä (.) oli joku (.) tavote. Esimerkiksi (.) jos valettiin (.) joku tietty reitti oli etukäteen suunniteltu (.) ja tiedettiin, että vaellus kestää vaikka viikon (.) tai sitte jonku viikonlopun. (.) Sitte (.) vartiojohtajat tai (1) kuka olik vuo, vuorossa, (.) johtovastuussa, ni (1) oli suunniteltu sen, että mitä siellä tehdää. Ehkä suoritetaan jotaki (.) taitoja (.) erätaitoja. Sytytetään jonku, jonkulaisia erilaisia (.) tulia ja tai käydään jossain, (.) rakennetaan joku silta jonku (.) joen yli (.) tai jotain tommosta. MUT ENEMMÄ semmosta vapaata että (.) VALETTEITII VAA. KÄYTII KATTOMASSA mitä siellä näkyy ja (.) syötiin. =Semmosta niinku retkeilyä, (.) että EI MITÄÄ SEMMOSTA (1) varsinaista ohjelmaa, mut site oli SEMMOSET LEIRIT tai tämmöset vaellukset, mitkä oli niinku järjestetty oikee että (.) sinne osallistu vaikka melkeen koko lippukunta, ni siel oli sitte vähä enemmänä ohjattua toimintaa.

((...)) Suunnistamineha siellä sitte semmosta oli, että (.) piti osata suunnistaa. (1) Kylähä vaelluksella (.) kyllähä siellä pitää osata suunnistaa. (2) Ja tietenki tämmöset. (.) KYLLÄ NE TALVELLA MONET (.) ei siellä tarvinnu paljo sen kummempaa ohjelmaa, ku (.) oli (.) jossaki (.) LAAVUSSA yötä (.) kolkytäastetta pakkasta ni (.) kuha vaa selviytyä. (Nuori mies, h6e)

Kilpailutapahtuminen järjestäminen tai pyrkimys menestyä kansainvälisissä arvokilpailuissa ei lukeudu Partioliikkeen keskeisiin kasvatuksellisiin tehtäviin. Mutta Partioliikkeellä on myös oma kilpailuorganisaationsa, joka hallinnoi ja ohjeistaa kilpailutoimintaa. Partiotaidoissa kilpaillaan eri tasoilla: lippukunnan eli paikallisyhdistyksen omissa tapahtumissa, partiopiirin järjestämissä piiritason kilpailuissa ja valtakunnallisissa Suomen mestaruuskilpailuissa. Myös niin sanottuja lajeja on useita. Talvi-, kesä- ja syyskilpailuissa mitataan erilaisia taitoja. (Suomen Partiolaiset - Finlands Scouter ry.)

Partiotaitokilpailuissa menestyäkseen kilpailijoiden on esimerkiksi osattava käyttää erätyökaluja ja rakentaa erilaisia esineitä tai välineitä luonnosta löydettävistä tarveaineista, ylitettävä vesistöjä itse tehdyillä lautoilla, tunnistettava eläin-, kasvi- ja kivilajeja, sytytettävä erilaisia tulia, hallittava ravinnon valmistaminen erilaisista luonnon raaka-aineista leiriolosuhteissa sekä hallittava luonnossa majoittumisen keinot. Tehtävistä suoriutuakseen joukkueen eli vartion

jäsenten on tehtävä yhteistyötä. Suomen mestaruuskilpailuissa myös kilpailijoiden fyysinen kunto joutuu koetukselle. (Nuori mies, h6e.)

Kilpailuissa tarvittavia taitoja harjoitellaan ja harjoitetaan ennen muuta oman lippukunnan kokoontumisissa. Erillisiä harjoituksia ei ole tapana järjestää, mutta korkeimmalla tasolla kilpailtaessa joukkue eli vartio muodostetaan harkitusti – toisin sanoen siten että siinä on riittävästi osaamista ja asiantuntemusta kaikista kilpailun osa-alueista. (Nuori mies, h6e.) Alla olevassa haastattelukatkelmassa haastateltava luonnehtii ylimmän kilpailutason vaativuutta vertaamalla sitä Suomen Latu ry:n vuosittain järjestämiin Erävaelluksen Suomen mestaruuskilpailuihin ja Suomen Multisport-urheilijat ry:n järjestämiin seikkailu-urheilukilpailuihin.

((...)) Että meillä oli niin PARTIOTAITOKisat, missä (.) mitkä nyt on VÄHÄ NIINKU (.) erävaelluksen SM-kisat (.) käytännössä. (1) Mut (.) ne ei oo nii pit, niin tota. (.) Noo on neki (.) iha yhtä vaativia tavallaa. (.) MUT ERÄVAELLUKSE SM-kisat on semmone (.) suomalainen kuninkuus- (.) kisa tämmösessä vaeltamis- (.) taidoissa, (.) josta sitte on taas edelleen (.) tullu NÄÄ SEIKKAILUKisat. (.) Nehä o vähä samal.
=Seikkailukisat painottuu enemmän siihen fyysiseen kuntoon: (.) suorittamiseen ja nopeutee. (.) Ku taas (.) näissä kisoissa (.) partio- (.) ja erävaellukse SM-kisoissa taas (.) taito ratkasee. (Nuori mies, h6e.)

Seuraavassa katkelmassa kalastusseuran jäsen muotoilee yleisluonnehdinnan yhdistyksen toiminnasta. Se täydentää käsitystä, jonka mukaan harrastustoimintaan kytkeytyy hyvin monia asioita. Toimiminen luonnonmukaisissa ympäristöissä on ainoastaan yksi osa harrastusyhdistyksen toimintaa. Sen lisäksi yhdistys järjestää tilaisuuksia muun muassa harrastustietouden kartuttamiseen, taitojen harjoitteluun oheisharjoitteiden avulla sekä välineiden valmistamiseen ja huoltamiseen.

Siellä on on (.) ((...)) perhonsidonnasta ja (1) ää heittoharjoittelusta ja yleisestä (.) infosta kalastukseen liittyen, ni sitten tälläsiin (.) retkiin reissuihin missä käydään (.) käytännössä sitte toteuttamassa näitä (.) opittuja taitoja. (1) Se o hyvi monipuolista toimintaa. (.) Osa kokoontuu (.) kellä ketkä on kaikkei innostuneimpia, ni kokoontuu tän (.) teeman ympärillä viikottain. (Nuori mies, h1g.)

Seuraava aineistonäyte on puolestaan osoitus siitä, että luonto kiinnostaa muitakin harrastusyhteisöjä kuin luonnonympäristöissä pääasiassa toimivia järjestöjä. Arvatenkin virkistystarkoituksessa järjestetyt luontoretket tuovat vaihtelua yleisurheiluseuran varsinaiseen toimintaan eli harjoittelun arkeen. Onnistuessaan ne vahvistavat yhdistyksen jäsenten yhteenkuuluvuutta. Mutta tässä urheiluseurassa luonnon merkitykset eivät rajoitu ainoastaan virkistystapahtumiin. Virkistymisen lisäksi luontoon mennään harjoittelutarkoituksessakin. Standardien mukaisten yleisurheilukenttien ohella peruskuntoa kohotetaan myös metsäpoluilla.

Meidän yleisurheilu (.) toi seura niin, (.) kyllä niitten kanssa ollaan (.) just (.) tehty jotai vaelluksia ja (.) sitte jotain (.) sauvakävelylenkkejä ja (.) jotain muuta semmosia (.) juoksulenkkejä tai jotai tuolla maastossa ja tuollasta. (Nuori nainen, h1d.)

Myös golfharrastus tulkitaan käytännöksi, jossa ollaan tekemisissä luonnon kanssa. Haastateltu kertoi golfseuran järjestävän erilaisia tapahtumia, joihin voi osallistua koko perheen voimin. Näissä tilaisuuksissa luontoelementti on olennaisesti läsnä. Hän sisällytti luonnon osaksi golfharrastuksen toimintatilaa.

Golfseura järjestää (.) luonnossa liikkumisia (.) erittäin (.) myöskin sosiaalisia tapahtumia (.) golfkisoja ja tämmösiä, että ((...)) Se on semmosta yh (.) yhdessä olon vietettä, että kavereitten kaa tai perheen kaa, ku meil ei oo ku (.) isä ja pikkuvेलiki pelaa, ni (.) se o vähä semmone sosiaalinenki tapahtuma, mutta että (.) oha siinä luontoki aika (1) oleellinen tekijä, että - (Nuori mies, h3g).

Edellä esitellyissä aineistonäytteissä luonnossa liikkumisen selitykset ja merkitykset johdetaan yhdistystoiminnan ja harrastuskulttuurin kuvauksista. Luonnonmukaisissa tai luonnoksi kutsutuissa ympäristöissä harrastamista ei kuvata irralliseksi vapaa-ajan käytännöksi ja pelkäksi elämyksien lähteeksi vaan asiaksi, joka on erottamaton osa tietynlaista harrastuskulttuuria. Luonnossa liikkuminen on harrastusyhteisön jäsenien yhteinen intressi, sosiaalisen toiminnan muoto ja yhdistystoiminnan perusta. He puhuvat luonnossa liikkumisestaan kertomalla taustayhdistyksiensä toiminnasta ja heille tärkeästä harrastuskulttuurista ylipäätään.

Haastateltavien puheet sisältävät käsityksen järjestäytyneestä luonnossa liikkumisesta, jonka piirteet voi tiivistää seuraaviin sanoihin: tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus, hallittavuus, toistuvuus, normatiivisuus ja kollektiivisuus. Ne hahmottelevat harrastuskulttuurisen kontekstin, jonka puitteissa yksittäiset ja yksityiskohtaiset kertomukset harrastuskokemuksista ja luonnossa liikkumisesta tulevat ymmärretyiksi. Nämä kertomukset muodostuvat lausumista, joissa kerrotaan niin kansainvälisistä huippu-urheilutapahtumista kuin paikallisyhdistysten järjestämistä laturetkistäkin.

Seuraavissa aineistoesimerkeissä käsitellään varsinaisia harrastussuorituksia ja harrastamisen sisältöjä. Ne muotoilevat tulkinnan luonnosta harrastussuoritusten tilana. Luontoympäristön piirteitä arvotetaan sen mukaan, miten ne soveltuvat harrastamisen tarkoituksiin. Yleisesti ottaen ympäristön laadusta kerrotaan ainoastaan siinä tapauksessa, että sen esille tuominen liittyy jotenkin suoritusten merkitysten selittämiseen. Paikat tulkitaan esimerkiksi vaikeiksi kiipeilyreiteiksi tai kiinnostaviksi vaelluskohteiksi.

Ensimmäinen haastattelukatkelma on kuvaus harrastamisen muutoksesta. Haastateltava luonnehtii nykyistä kiipeilyharrastustaan vakavaksi. Tekemisen vakavoitumisella hän viittaa siihen, että satunnaisten kiipeilyretkien tekeminen on muuttunut tavoitteelliseksi ja fyysisesti koettelevaksi harjoitteluksi. Kokonaisuudessaan ajatuksella harrastuksen vakavuudesta hän viittaa tapaan asennoitua omien taitojen kehittämiseen. Tavoitteena on tulosten parantuminen ja sen saavuttaminen on kovan työn takana.

Haastattelija: Mites sä luonnehtisit sitä sit tän (.) TÄN PÄIVÄN KIIPEILYharrastustasi?

Haastateltava: No se on paljo tavoitteellisempaa. (.) Elikkä (.) paljo kovempaa. (1) Nyt (.) treenataa jo. (.) VAIKKA EI VIELÄKÄÄN REENATA SYSTEMAATTISESTI eikä

oo MITTÄÄN PERUSKUNTOKAUTTA eikä oo mittään, (1) ku sitä voi harjotella myös semmosella (.) otelautaharjoittelulla ja kampusharjoittelulla niinkö reenata voimia ja tälleen, (.) mutta nyt kuitenkin (.) vielä edellee (.) KIIPEEMÄLLÄ reenataa, (.) että sitte että se ei oo vieläkään nii vakavaa, mut on se aika va, (.) aika vakavaa, et se o (.) jo kuitenkin nii SÄÄNNÖLLISTÄ ja (2) ja (1) siitä menee nii tukkoon paikat, että (1) joutuu lepäämää vaikkei haluais. (Nuori mies, h6e.)

Haastateltava toteaa harjoittelukuormituksen olevan nykyisin siinä määrin raskaan, että seuraavan kiipeilykerran ajankohtaa ei määritä kiipeilymotivaatio vaan kehon palautuminen. Lihakset kipeytyvät ja väsyvät harjoittelusta. Tästä syystä lepojaksoiden pitäminen on välttämätöntä. Ohimennen hän kertoo myös siitä, miten valmentautumista voisi entisestään rationalisoida. Säännöllisen harjoittelun voisi jakaa erilaisiin harjoittelukausiin. Lisäksi harjoittelun tehokkuutta ja mielekkyyttä voisi lisätä monenlaisilla oheisharjoitteilla, kuten kiipeilyotteiden harjoittamisella sitä varten tarkoitetuilla otelautoilla ja kuntosaliharjoitteilla. Lausuma viestii omaksutusta urheiluvalmennustietämyksestä.

Haastateltava toteaa harjoittelevansa kahdesta neljään kertaan viikossa. Määrä riippuu siitä, minkälaisia reittejä ja millaisella tekniikalla kiipeää sekä siitä, kuinka kaukana reitit sijaitsevat. Myös vuodenaika vaikuttaa harjoittelun määrään ja ylipäätään kiipeilyharrastukseen.

Se riippuu iha että mitä kiipee, että kuinka monta kertaa pystyy kiipee viikossa koska (.) vaatii PALAUTUMISTA nii paljo. JA MITÄ KIIPEE, jos kiipee BOULDERIA⁴⁷, ni (1) se vaatii (.) vähä erillälailla palautumista ko sitte taas köysikiipeily, jos kiipee (.) heleppoja reittejä. (.) Sitte jos taas kiipee köyellä kovia reittejä, ni niistä ei taho palautua (.) kans kovi hyvi. (2) JA SITTE TAAS JOS KIIPEE HAKUIILLA (1) siis JÄÄTÄ talavella, ni (1) niin sehän käytännössä ei onn, (.) onnistu ku (.) viikonloppusin, koska ne vie aikaa. (Nuori mies, h6e.)

Kiipeilytaitojen kehittäminen ja vaikeiden reittien kiipeäminen edellyttää useita toistoja. Reittejä on päästävä työstämään. Toisin sanoen samaan paikkaan on mentävä useasti, jotta homma alkaa sujua. Mikäli toistoja ei kerry, eivät taidotkaan kehity.

Se KIIPEILY ei oo päässy niin kehittyyn. =Se jämähti tossa, ku ei päässy työstää jotaki tiettyjä reittejä mitä ois halunnu. (1) Jotai (.) bouldereita, KU SINNE PITÄÄ PÄÄSSÄ USIAMMAN KERRAN peräkkäin, (1) että se (.) JÄÄ LIHASMUISTIIN NE LIIKKEET JA (.) HERMOTTUU (.) niihi otteisiin, mitä reenaa, (1) että (.) jos siellä pääsee KERRAN KUUSSA, ni ei se reitti mene. (.) Voi joutua käymää (.) VAIKKA VIIS KERTAA (.) PERÄJÄLÄKEE ja sitte se vasta menee se reitti. Se menee nii (.) kovaksi. (Nuori mies, h6e.)

Aktiiviseen kiipeilyharrastukseen kuuluu siis erilaisten reittien kiipeäminen. Kun jokin reitti on kiivetty, siirrytään harjoittelemaan seuraavaa. Kiipeilijät pitävät yllä listoja, joihin he kirjaavat kaikki kiipeämänsä reitit. Henkilökohtaisen listan täyttäminen tai ylläpitäminen on olennainen osa kiipeilyharrastukseen sisältyvää normistoa.

⁴⁷ Boulderointi on yksi kiipeilyn alalaji. Boulderoinnissa kiivetään matalia kallioita ja kivenlohkareita.

Ku yksi reitti on kiivetty, ni sitte se o siinä. =Sitä (.) EI OO PAKKO KIIVETÄ sen jälkee uuestaan. =SE O SULLA (.) oma tick -lista (.) tavallaa, että sulla se on. (.) Sä oot sen KIIVENNY JA sillä sipuli. (.) JOITAKI REITTEJÄ EI KIIVETÄ EI KIIVETÄ KU KERRA ELÄMÄSSÄ. =NE O NII VAIKEITA TAI ÄRSYTTÄVIÄ tai ne (.) sattuu sormiin tai jotai, että NIIT EI HALUA KIIVETÄ, sitte jokku o semmosia hienoa reittejä, (.) joita haluaa kiivetä usiamminki, ku ne o mukavia. ((...)) VÄHÄ NIINKU reittien bonguamista, että (.) sitte voiaa kysyä, et no minkä reiti oot kiivenny ja sitte sanot, että mä oo kiivenny sen. Se o hyvä reitti. (Nuori mies, h6e.)

Henkilökohtainen kirjanpito on paitsi kiipeilijöitä yhdistävä puheenaihe myös eräänlainen ansioluettelo kiipeilysaavutuksista (Nuori mies, h6e). Samanoloinen ajatus reittien suorittamisesta ja reittisuoritusten yhteisöllisistä merkityksistä sisältyy myös seuraavaan haastattelukatkelmaan. Se sisältää aktiivisen vaellusharrastajan kuvauksen siitä, millä perusteella hän ja hänen vaelluskaverinsa valitsivat vaelluskohteensa. Toisessa yhteydessä hän totesi koluttujen reittien olevan yleinen puheenaihe vaellusta harrastavien keskuudessa.

Haastattelija: Aiva. (.) Mites te valitsitte nää retkikohteet sitte?

Haastateltava: Me mietitää mitä ois kiva nähä. (.) Ja sitte se, että aika paljo sitä, että (.) mul o ainaki ja myös (.) hänellä oli se, että (.) haluaa nähä mahdollisimman paljo eri paikkoja. (.) Jotkuha käy aina samassa paikassa. (.) Mutta (.) niiku (.) mä tossa (.) eiles, eilen mietiskelin sitä, ku (.) tuli puhetta tästä, ni (.) että mitä paikkoja minä en oo käynny vielä, (.) ni (.) Muotka, (.) Tarvanto, (.) '[[Sarvi]]', (.) Hammas (.) tunturi. (.) Kaikkiialla muualla minä oo kolunnu jossakin '[[vaiheessa]]'

Haastattelija: Just. (.) Koskas nää o ohjelmassa sitte?

Haastateltava: Saas nähä ((naurahtaa)). (.) Plus sitte Norjan puoli. Norjan puolella me o kans koluttu aika paljo. (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Haastateltava kertoi tekevänsä vuosittainen kaksi tai kolme yli viikon mittaista maastovaellusta. Lapin pitkät vaellusreitit ovat hänen vaellusmielenkiintonsa tärkein kohde. Myös hänellä on mielessään lista niistä reiteistä, jotka hän on kolunnut ja jotka on vielä käymättä. Lapin pitkistä vaellusreiteistä ja tunnetuista vaelluskohteista ainoastaan neljä on häneltä kokematta. Pitkien vaelluksien lisäksi hän kertoo tekevänsä lukuisia päivä- ja viikonloppureissuja.

Edellä olevissa haastattelukatkelmissa kerrotaan harrastuksista, joiden pääasialliset toimintatilat sijaitsevat luonnonmukaisissa ympäristöissä. Näissä puheissa luonto määrittellään olennaiseksi osaksi harrastuskulttuurien peruskonfiguraatioita⁴⁸. Esimerkiksi kallioiden kiipeäminen ja vaeltaminen – toisin ilmaistuna kiipeilyn ja vaeltamisen harrastaminen – tarkoittavat olemista lähellä luontoa tai luonnossa. Tämä itsestään selvä tosiasia ainoastaan todetaan. Sen merkityksellisyyttä ei analysoida. Luontokokemukset kuuluvat niihin asioihin, jotka tekevät vaikkapa kiipeilyharrastuksesta mielekkään. Mutta varsinaisen toiminnan kuvauksissa ja harrastusyhteisön jäsenten vuorovaikutuksessa nämä kokemukselliset merkitykset ovat sivuseikka. Luonnon läheisyys on eräänlai-

⁴⁸ Jarvie & Maguire (1994, 132) ja Eichberg (1987, 31-37) kirjoittavat lajikulttuurien konfiguraatioista.

nen itsestäänselvyys, jonka kaikki yhteisön jäsenet tiedostavat, joka miellyttää heitä, joka on varsinaisen toiminnan perusta mutta jota ei juuri ihmetellä.

Mieluisasta harrastuksesta puhuminen on luonnonympäristöissä vapaa-aikaansa viettäville luonteva tapa muotoilla luontokokemuksien ja luonnon merkitykset. Henkilö saattaa nähdä asian niinkin, että tietty harrastus rajaa hänen luonnossa liikkumistaan kaiken kaikkiaan. Seuraavassa aineistonäytteessä haastateltava toteaa liikkuvansa luonnossa aina kalastustarkoituksessa. Kalastaminen määrittyy kulttuuriseksi käytännöksi, joka yhdistyy kaikkiin luontoretkiin ja joka on haastateltavalle mieluisin tapa olla tekemisissä luonnon kanssa.

No (1) tavallaan kaikki kyllä liittyy kalastuksen pariin että (1) sitä kautta. ((...)) SE KALASTUS (.) on semmonen, että (.) ei ilman kalavehkeitä (.) paljoo viitsis lähtee mihinkää (.) vaikka vaeltamaa, että kyllä se niin ku PYÖRII SEN AIHEPIIRIN ympäriillä (.) käytännössä aina. (Nuori mies, h5b.)

Käsitys siitä, että harrastustoiminta muokkaa luonnossa liikkujan tulkintoja luonnosta, sisältyy myös seuraaviin aineistonäytteisiin – tosin edellisiin viittauksiin verrattuna hieman toisenlaisena. Niissä puhuvat urheilijat, joiden pääasialliset suorituspaikat eivät ole luonnossa.

Heille luonnonmukaiset ympäristöt ovat tärkeitä ja mielekkäitä harjoittelumaastoja. He eivät kuitenkaan pidä luonnon läheisyyttä asiana, jota pohditaan jokaisen harjoituksen yhteydessä. Lenkille lähteminen tarkoittaa juoksuharjoitusta lähimetsissä. Se on harrastamisen arkeen liittyvä perussuoritus – yksi toisto muiden joukossa – jonka tarkoituksena on edesauttaa urheilullisten tavoitteiden saavuttamista. Luonto määrittyy helposti saavutettavaksi, mieluisaksi ja peruskuntoharjoitteluun hyvin soveltuvaksi tilaksi.

Em mä tiedä onko ikinä tullu ajateltua, että liikkuu oikee luonnossa, ku se luonto o iha tossa lähellä ja sillälaililla (.) sillälaililla ikinä ajatellu, että nytpä lähden lenkille luontoon. (Nuori nainen, h1d.)

No mä EN EHKÄ AJATTELE niitä niin ku nimenomaan luontoharrastuksina. =Mä lähen vaa sillee liikkumaa ja tekemään jotain treeniä ei. =Se on ehkä toissijaine se (.) luontoajattelu tässä. =Totta kai (.) mieluummin sitä lähtee tonne ulos juoksemaan ku johonki halliin tai jotain tämmöstä, et siinä mielessä se on sinne suuntaan. (Nuori nainen, h4c.)

Seuraava aineistonäyte poikkeaa edellä käsitellyistä ajallisesti. Se kertoo lasten hiihtoharrastuksia Etelä-Lapin maaseudulla 1940- ja -50 luvuilla. Se muistuttaa siitä, että moderni urheilu ja siihen liittyvä käsitys tilasta olivat tuttuja asioita maatalousyhteiskunnan nuorisolle (Rajajärvi 2000, 94-103; Ilmanen 1996, 115-121).

Haastatellun urheilumuistoissa, kuten hänen muissakin lapsuusmuistoissaan, korostuivat puutteen ilmaukset. Lapin sodan jälkeen uudelleen pystyetyissä maaseutukylissä ei ollut rakennettuja suorituspaikkoja eikä perheen lapset voineet osallistua järjestelmälliseen kilpaurheilutoimintaan, koska vanhemmilla ei ollut rahaa varusteisiin ja kilpailumatkoihin – saati halua rahoittaa lasten hyödyttömiä ajanvietteitä. Näistä seikoista huolimatta urheilu oli suosittu

harrastus kylän poikien keskuudessa. Koulu ja tiedotusvälineet välittivät tietoa eri urheilumuodoista ja kansallisista urheilusankareista. Tarunhohtoisina hahmoina esitetyt kansainvälisillä kilpapakentillä menestyneet urheilijat innoittivat pientilojen pojat urheilemaan. Mäkeä hypättiin itse tehdystä mäestä ja kuntoa kohotettiin itse avatuilla latureiteilla.

((...)) sitte tehtii latua ja (.) ja (.) seki vielä että tuota kato ku se oli se. =Sehä oli sillo se (.) se mäkihyppy (.) tuli nii ku (1) Tauno Luiro, ni tuota se (.) ((naurahtaa iloisesti)) tuli kato sitte tuota (.) ni, me tavallisilla suksilla hypättii yli kymmene metriä siellä koulu, (.) se ol se vaara ja tehtii se mäki ja (1) lumella vyllattii ja EI MUUTA ku sitte, ni ykstoista metriä minäki lensi siinä että (1) että kyllä sitä näitä kaikkea tämmösiä (.) tehtiin, mutta ei se, se oli juuri sitä, että välineet ei ollu ja eikä ollu tuota. (.) Tietenki se vaati rahaa ja sitä kuljetusta ja (1) ei täältä menty sitte sinä aikana, (1) aikana menty tuota. (.) Ei päässy, ei päässy eikä kuljetuksi ollu ja (2) mm. (Iäkäs mies, h1c.)

Luontoa arvotetaan välineellisesti niissä kertomuksissa, joissa käsitellään harrastustoimintaa luonnonmukaisissa ympäristöissä. Luonnon merkityksiä ei johdeta esimerkiksi maiseman piirteitä luonnehtivista aistihavainnoista vaan toiminnan kuvauksista. Luonto ymmärretään harrastuksen toimintatilaksi – korvaamattomaksi osaksi tiettyä harrastuskulttuuria – mutta sen tärkeyttä ei tuoda esille. Luonnon merkityksien analyysiä ei eroteta omaksi pohdinnan aiheekseen harrastustoimintaa kuvaavista kertomuksista. Toisin sanoen luonnon merkitykset yhdistyvät tietoisuuteen siitä, millainen merkitys harrastustoiminnalla on siitä kertovalle ihmiselle.

Edellä on nostettu esille aineistonäytteitä, joissa luonnossa liikkuminen yhdistetään harrastamisen ja suoritusympäristöjen käsitteisiin ja harrastusyhteisöjen toimintaan. Jo havainnollistettujen yhteisten piirteiden lisäksi niistä voidaan tunnistaa muitakin yhdenmukaisuuksia. Puheet luonnosta liikkujia yhdistävistä ajattelu- ja asennoitumistavoista esiintyivät useissa haastatteluissa.

6.3 Luonnossa liikkujien yhteisyys

Haastatteluaineisto havainnollistaa sen, että jäsenyys luonnossa liikkumiseen erikoistuneessa harrastusyhteisössä on monimerkityksinen asia. Tutkimusta varten haastatellut ihmiset selittivät jäsenyyttään monilla eri tekijöillä. Muun muassa läheisten ihmisten vaikutus, sosiaalistuminen johonkin tiettyyn harrastustoimintaan, tietynlaisen harrastamisen riippuvuus järjestöistä ja sosiaaliseen ryhmään kuulumisen merkitykset mainittiin oman jäsenyyden selityksiä pohdittaessa. Näiden asioiden lisäksi esille nostettiin myös luonnossa liikkumiseen ja ulkoiluun liittyvä aatteellisuus – toisin ilmaistuna harrastajia yhdistävä arvojen yhteisyys.

Seuraava aineistonäyte on esimerkki tämänlaisesta jäsenyyden tulkinnasta. Siinä Suomen Ladun aktiivi toteaa järjestön ajamien asioiden olevan yksi tärkeä syy sille, miksi järjestöön liitytään. Suomen Latu tiedetään kansalaistoimijaksi, joka toimii ulkoilun ja luonnossa liikkumisen puolesta sekä joka yhdistää samalla tavalla näistä asioista ajattelevia ihmisiä. Tästä järjestön jäseniä yhdistä-

västä aatteellisuudesta puhutaan Ladun henkenä tai latuhenkisyytenä (Keski-ikäinen nainen, järjestöammattilainen, h2g). Se ymmärretään katsannoksi, jota jäsenet kannattavat ja jota he haluavat vaalia jäsenyydellään.

Onha toki hyvin paljon (.) liitytään Suomen Latuun niin ku sen (.) sen aatteen puolesta. =Se o hyvä juttu. Mä haluan niinku kannattaa ja tukea tätä vaikka mä nyt en me-
nis sinne niin ku liikkumaa ja toimimaa ja ja ja niin kun (.) olemaan aktiivinen siinä
yhdistyksessä nii-ni tää on hyvä juttu. Mä haluan tukee tätä. (Keski-ikäinen nainen,
järjestöammattilainen, h2g.)

Samanhenkisyyden ja yhteisyyden teemat ovat keskeisesti esillä myös seuraavissa tiivistyksissä, joissa luonnehditaan harrastusyhteisöjen tunnelmaa. Yhdistysten todetaan vetävän puoleensa ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneet samanlaisista asioista ja yhdessä tekemisestä. Yhdistysten ilmapiiriä luonnehditaan samanhenkiseksi ja lämpimäksi. Sosiaaliset kokemukset ovat olennainen osa harrastamista. Yhdessä luodaan puitteet kaikkien rakastamalle tekemiselle. Alla olevista katkelmista ensimmäisessä kerrotaan metsästysseuran jäsenten keskinäisestä solidaarisuudesta. Toisessa puhutaan kalastusseurasta samanhenkisten yhteenliittymänä ja harrastusasiatuntemuksen lähteenä.

No siis vaikka tuo (.) hirvimetsätys, ni sehä o semmosta (.) porukkahommaa, että (1) siis porukassa siellä tehään kaikki ja (.) ollaa (.) kavereita kaikille ja (.) yhessä (.) touhutaan, ni (.) kyl se o semmosta (1) semmosta porukka fiilistäki (.) siinä (.) totta kai pitää olla (Nuori mies, h1b).

PÄÄSEE vähä nii ku (.) Iyvaskylässäki ni (1) tapaamaa samahenkist porukkaa ja (.) vähä niin ku (.) oppii tuntee ihmisiä, (.) paikkoja, missä täällä voi oikeestaa kalastella, (1) liikkua luonnossa. (Nuori mies, h4f.)

Aatteellisuus ymmärrettyinä samanlaisena tapana suhtautua sekä luonnossa liikkumiseen että muihin luonnossa liikkujiin tuli esille useissa haastatteluissa. Niissä tätä luonnossa liikkujien henkistä yhteisyyttä ei yhdistetty ainoastaan niin sanottuihin virallisiin harrastusyhdistyksiin vaan ylipäätään luonnossa vapaa-aikanaan liikkuviin ihmisiin. Näytteisiin sisältyy käsitys löyhästä tai väljästä määritellystä yhteisössä tai kollektiivisesta identiteetistä. Sitä voisi verrata esimerkiksi raskaanliikenteen kuljettajien tai tietynlaisia moottoripyöriä ajavien ihmisten yhteisyyteen ja siihen, miten nämä ryhmät viestivät yhteisyydestään. Esimerkiksi reiteillä ja taukopaikoilla kohdatessa tervehditään toisia liikkujia sekä saatetaan vaihtaa muutama sana vaikkapa matkan sujumisesta ja päämäärästä. Liikkujat tietävät, miten esimerkiksi nuotiopaikoilla käyttäydytään ja heillä on esiyymmärrys siitä, mistä asioista muiden liikkujien kanssa on tapana puhella.

Seuraavassa aineistonäytteessä luonnossa liikkujien yhteisyyttä kuvataan samanhenkisyyden käsitteen avulla. Samanhenkisyyden ilmenee sellaisena välittömyytenä, jollaista ei arjen toimintaympäristöissä tavallisesti kohtaa. Metsäpoluilla tervehditään vastaantulijoita ja nuotiopaikoilla ennestään toisilleen tuntemattomat ihmiset rupattelevat keskenään, pitävät tulta yllä ja valmistavat leiriateriansa saman nuotion ääressä.

Ne, jotka siellä luonnossa on (.) ja tulee vastaa, (1) ni ne totta kai nauttii siitä. =Ei siel nii ku kukaa pakol yleensä (.) kulje ympäriisä tai tai tee jotai juttui siel luonnos, et (.) et (.) et tota kyl mä sanoisi, et (.) et ne (.) nauttii selkeesti siitä, jollo sit se nii ku muutenki se olemus o semmone rento ja (.) ja just ehkä sitä kautta esimerkiks tietysti luontopolullaki tai jossai tuol ku näkee jengii, ni (.) et sä ethänsä kadulla moikkaa vaik vieraita, ni sit tuol voi vaihtaa sana ja istuu (.) saman notskin ääree ja tehä safkaa yhdessä, et. (1) et tietysti sillä tavalla ehkä ollaa avoimempii ja. (.) Mut se johtuu ehkä kans siit, et siel o samahenkist porukkaa liikkeellä. (Nuori mies, h6d.)

Samalla tavalla asia nähdään myös seuraavassa vesillä liikkumista käsittelevässä katkelmassa. Luonnossa liikuttaessa saa osakseen sellaisia solidaarisuuden osoituksia, joita ei arkisissa toimintaympäristöissä tavallisesti saa. Ihmiset ovat huomaavaisia ja tavallista sosiaalisempia tai ainakin varauksettomampia kuin tavallisesti.

Onha siis tietenki jos sä esimerkiks vesillä liikkumiseen tosta, ni siellähän on sit omat säännöt. (.) Niin kun esimerkiks siellä kun (.) tervehditään ihan tuntemattomiaki ihmisiä ja (.) nii kun kommunikoidaan enemmän kun sitten tommosissa kaupunkiympäristössä. (.) Siellä on (.) niin sanotut käyttäytymissäännöt merillä.

Siellä otetaan toiset enemmän huomioon, (.) mitä nii ku tommosessa arki. =Esimerkiks veneeltä jos johonki luonnon satamaan tuut, ni joku tulee (.) ottaa sun (.) nii ku kiinnitysköyisiä vastaan, että (.) ei voi samaa kuvitella (.) esimerkiks jos sä oot parkkeeraamassa autoo, ni (.) ei kukaa sulle tee tilaa tai nii ku yleensä siellä vaa enemmä ajatellaa omaa nenää, et kylhä tuol nii ku otetaa huomioo (.) se toinenki ihminen. (Nuori nainen, h4b.)

Toisten luonnossa liikkujien kanssa on helppo seurustella. Seuraavissa aineistonäytteissä luonnossa liikkuminen todetaan asiaksi, joka yhdistää ihmisiä yli yhteiskunnallisten ryhmäjakojen. Kohtaamistilanteet kuvataan välittömiksi ja avoimiksi vuorovaikutustilanteiksi, jotka eivät erottele ihmisiä koulutustaustojen, ammattillisen aseman tai esimerkiksi varallisuuden mukaan. Jälkimmäisessä katkelmassa tämä käsitys todetaan tittelittömyyden ajatuksella. Keskusteluja eivät ohjaa esimerkiksi yhteiskuntapoliittiset tai sosioekonomiset vaikuttimet vaan niiden kerrotaan nivoutuvan välittömään sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tilaan.

Siel on tää tunnelma yhteisesti. (.) Jollai tavalla helpompi (.) helpompi alottaa tutustumine ihmisiin ja vuorovaikutus (.) eri luontoon liittyvistä asioista. ... Mä luulen, et se on kaikille (.) kaikille vähä niin ku samanlainen (.) tää puheenaiheki yleensä nä 'on sitte' (1) tohtori, lääkäri tai tai (.) duunari. (.) Samat asiat kiinnostaa yleensä siinä ympäristössä. (Keski-ikäinen mies, h7a.)

No siellähä ei oo tittleitä (.) eli siel on kaikki samalla tasolla. =Tervehitään (.) YLEESÄ AINA (.) tervehitään ja vaihetaan pari sanaa tai ainaki sanotaan se päivää tai jotai tai minne ootte menossa tai jotain. (Keski-ikäinen nainen, h2b.)

Kohtaamiset erämailla koetaan vankoiksi todisteiksi yhteisyyden olemassa olost. Salomailla ei uskota kohdattavan muunlaisia ihmisiä kuin todellisia hengenheimolaisia. Alla olevassa aineistonäytteessä erätaipaleita taivaltavien kohtaaminen rinnastetaan suomalaisten kohtaamiseen ulkomailla. Erävaelusharrastus tulkitaan asiaksi, joka yhdistää ihmisiä samalla tavalla kuin esimerkiksi kansalaisuus ja kieliyhteisön jäsenyys.

Se o vähä ehkä sillee, että mitä kauemmas ja mitä (.) niin ku korvemmassa (.) tavallaa (.) joku tulee vastaa, ni nii-niin (.) se on ehkä sama asia sit jos (.) on jossai ulkomailla ja sattuu törmäämään niin ku suomalaisen siellä (Nuori mies, h5b).

Yhtä lailla yhteisen harrastustaustan paljastuminen arjen ympäristöissä synnyttää yhteisyyden tunteen. Alla oleva haastattelukatkelma on kuvaus tilanteesta, jossa puolittutut löytävät toisiaan yhdistävän asian vaellusharrastuksesta.

Joo (.) ja sillee niinkun (.) puolittuttujenki kans tavallaan. Tekussaki siellä on niitä (.) semmosia niiku luokkakavereitten kavereita, ni saatettiin sitte (.) yht' äkkiä AI SÄÄKI KULET ja (.) ja sitte vaihetti, että missä sä oot käyny ja (.) tämmöstä, että (.) kyllä se on semmonen, joka niiku (.) on semmonen mieluinen puheenaihe. (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Tähän aineistonäyte-esittelyyn lisätään vielä kaksi katkelmaa. Ensimmäisessä Lapissa asuva metsästyksen harrastaja toteaa metsästämissä olevan samanlainen paikallisia miesporukoita yhdistävä puheenaihe kuin esimerkiksi kotikaupungin ja urheiluseuran menestys tai suosittu televisio-ohjelma. Toisessa viitataan tilanteisiin, joissa suunnistajat ja maasto-olosuhteissa säännöllisesti kuntoilevat tapaavat toisensa. Liikuntaharrastus on aihe, josta seurusteleminen on helppo aloittaa.

Puhutaa mettästämisestä, että joo missä oot käyny? Onko näkyny? Ja joo siel oli karhujälet ja se aihepiiri o sitä. (Nuori mies, h6e.)

Mut jos kaks kaveria keskustelee toisilleen, ni kysyy ootko käyny lenkillä. (.) Siitähä se lähtee sitte, ku molemmat liioittelee aina. (.) ((Naurattaa)) (1) Mutta sehä on sitä smaal talk-juttu. Jollakiha se juttu on alotettava aina. (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Aineistonäytteet muotoilevat käsityksen luonnossa liikkujien välisestä toiminnallisesta ja henkisestä yhteisyydestä. Ne sekä kertovat luonnossa liikkumisen kollektiivisuudesta että luovat sitä. Tätä ilmiötä havainnollistavien ja konstruoivien aineistonäytteiden joukkoon lisätään vielä ne haastattelujen kohdat, joissa haastatellut arvioivat harrastusta käsittelevien mediatuotteiden merkityksiä. Media on olennainen osa harrastuskulttuuria ja harrastajien välistä vuorovaikutusta. Se hallitsee harrastuskulttuurien julkisuutta ja sen myötä vaikuttaa harrastustoimintaan.

Tietyille harrastajaryhmille suunnatut aikakauslehdet, kirjat ja internet-sivustot ymmärretään harrastusyhteisöjen omiksi tiedonvälityskanaviksi. Niistä luetaan muun muassa muiden harrastajien kokemuksista erilaisista harrastusympäristöistä ja saadaan tietoa erilaisista välineistä, harrastustekniikoista ja tapahtumista.

Seuraavassa haastattelukatkelmassa on haastatellun vastaus kysymykseen siitä, vaikuttaako eräkirjojen lukeminen jotenkin hänen vaellusharrastukseensa. Hänen vastauksensa on myöntävä. Hän toteaa, että kirjoissa olevat kiehtovat kuvaukset erilaisista luontokohteista ovat vaikuttaneet hänen vaellusreitivalintoihinsa. Esimerkiksi hän ottaa kirjan, jossa kerrottiin erään erämaajärven rannalla olevista kolisevista haavanlehdistä. Kirjan kuvaukset innoittivat hänet ja

hänen ystävänsä patikoimaan paikan päälle kokemaan itse nämä kolisevat haavat.

Haastateltava: OSITTAI JOO. Esimeks HYVÄ esimerkki on see, että tämä (.) semmonen Pohjosek erämaat kirja. (.) Ootko (.) nähny sen? (.)

Haastattelija: En!

Haastateltava: Joo (.) se on (.) Mä (.) en muista nyt sitä kirjottajaa, mut se on kuitenkin semmonen, joka on kirjottanu (.) eri (.) alueista, ni se. Siinä kirjassa hän kertoo semmosesta, että Vätsärissä (.) se, siel o semmonen järvi, ku Nanapel-järvi (.) eli [[Luja]]puoli-järvi, (.) siellä Pohjois-Vätsärin aluella, ni siel on semmosia (.) haapoja, (.) joitten lehdet kolisee. (.) Niil o erilaine se kanta. (.) NI MEHÄ MENTII SITTE (.) mentii sinne Nanapel-järven rannalle kuuntelemaan niitä kolisevia haapoja ((naurahtaa)). Että ääntääkö ne eril, tietenkähä ne äänsi erilailla, ku sitä asennoitu, että ne ääntää erilailla. (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Moni haastateltu totesi aikakauslehdien tärkeimmäksi harrastamiseensa liittyväksi mediaksi. Harrastajille suunnattujen aikakauslehtien todettiin sisältävän hyödyllistä tietoa harrastuksesta. Sen lisäksi harrastusyhteisöä koskettavat tapahtumat ja sitä puhuttavat aiheet mainittiin syiksi, joiden vuoksi aikauslehtien kirjoittelua seurataan. Seuraavassa on neljä näytettä haastateltujen vastauksista kysymyksiin, jotka koskivat harrastajille suunnattujen aikakauslehtien lukemista ja näiden mediatuotteiden merkitystä omassa harrastamisessa.

No se Suomen Ladultaha tulee Suomen Ladun lehti ja Jyväskylän Latu ja polku tulee. Sitte tulee tilattuna Retki-lehti (.) ja sitte tulee Metsästäjä-lehti, ku o metsästysseurasaki. (1) Eli niitä tulee nyt jonku verra luettua että. ((...)) Kyllähä se nyt aina saa kaikkia vinkkejä ja juttuja ja (.) uusista paikoista ja (.) luonnonpuistoista kansallispuistoist sum' muista. (Keski-ikäinen nainen, h2b.)

Siis KYLLÄ MÄ SEN (.) NÄÄN, että siitä saa ÄÄRIMMÄISE (.) paljo apuja ja vinkkejä ohjeita tälläsiä. (.) On se sitte (.) voi jostai muusta näkökulmasta mahdollisesti liikuntaa, josta mä ehkä lähemmin sen (.) - varsinaises merkitykses tietysti liikuntaa on hirvee laaja-alanen - mut tietysti (.) sillä tavalla nään, että sen kautta kyllä pystyy ammentamaan niitä asioita. (Nuori nainen, h4c.)

Kyl se vähä niin ku (.) ois semmosta (1) vähä rajottuneempaa se varmaa se oma toiminta. (.) Kyllä niistä saa iha hyviä vinkkejä (.) erilaiste paikkojen suhteen, että minne voi mennä ja ((yskäsee)) sitte (.) ylipäättää (.) välineistä ja muista. =Iha uusia (1) uusia juttuja aika paljo tulee kokeiltua kaikkee, että. (Nuori mies, h4f.)

No kyllä ne äsentää, että (.) että (.) siinä mielessä että (1) mä harrastan perhokalastusta, niin niin (1) siel on kaikenlaisia sidontaohjeita ja tämmösiä näin. (.) Ja jos nyt vaikuttaa vähänki mielenkiintoselta, ni kyllä mä aina yleensä sitte ostanki se lehen. (Nuori mies, h5b.)

Näissä vastauksissa korostuu aikakauslehtien hyödyllisyys. Ne käsitetään eräänlaiseksi oppimateriaaliksi, joista voi ammentaa muun muassa ideoita ja tietoa oman harrastamisensa tueksi. Yksi haastatelluista arveli jopa, että hänen harrastamisensa olisi nykyistä yksipuolisempaa, mikäli hän ei seuraisi lehtikirjoittelua.

Mutta hyöty ei ole ainoa merkitys, joka näihin painotuotteisiin liitetään. Ympäri vuoden ilmestyvän harrastusjournalismin seuraaminen on osa harras-

tamista. Lukemalla voi harrastaa myös sellaisina vuodenaikoina, jotka eivät ole otollisia varsinaiselle harrastustoiminnalle. Erityisesti silloin kun ei voi itse harjoittaa taitojaan, niin on aikaa perehtyä harrastamista käsitteleviin teksteihin. Seuraavassa pohdinnassa arvellaan, että urheilukalastuskauden päätyminen jättää vapaa-aikaan aukon, jota paikataan lukemalla kalastuslehtiä.

Ehkä niillä ((aikakausilehdillä)) enemmän (.) yrittää paikata talvella sitä, että ku ei pääse kalaan. (.) Tekemisen puute. (Nuori mies, h4f.)

Kirjallisuuden ja aikakausilehtien lisäksi internet on nykyisin käytössä harrastajien välisessä yhteydenpidossa ja tiedonvaihdossa. Harrastajien yhteisillä internet -sivustoilla voidaan keskustella harrastuksesta sekä levittää tietoa ajankohtaisista asioista ja tapahtumista. Yksi haastatelluista toteaa, että internet on merkittävästi nopeuttanut harrastusyhteisön sisäistä viestintää. Kiinnostava viesti voidaan haluttaessa levittää nappia painamalla kaikille kyseisiä sivustoja seuraaville lukijoille.

Haastattelija: No mites internetistä sitte, että?

Haastateltava: Joo no sit siellähän o keskustelu (1) palstat ja muut, jota tulee käytännössä päivittäi seu seurattua ja (.) netti o käytössä. (.) Siellä tulee (.) iteki jauhettua vaikka mitä. - Kylläh se tänä päivänä (.) netin kautta leviää tos tossaki harrastuksessa tieto ((yskäsee)) hyvinki nopeesti se, et jos joku sattuu saamaa jotai kalaa, ni kyllä siellä se netin netin kautta leviää (.) ainakin huhut (.) myöhemmi kuvatki. (Nuori mies, h4f.)

Harrastamiseen liittyvät mediatekstit osaltaan suuntaavat lukijoiden tekemisiä ja ylipäättään luovat esityksiä erilaisista tavoista harrastaa. Ne ovat tärkeä osa harrastusyhteisön kommunikaatiota ja ne jäsentävät harrastuskulttuurien käytäntöjä ja arvostuksia. Mutta näitä tekstejä ei tule ymmärtää ainoastaan vuorovaikutuksen ja tiedonvaihdon ilmentyminä. Niillä on myös symbolista merkitystä. Näiden tekstien kuluttaminen on osoitus harrastusyhteisöön kuulumisesta.

Tämä harrastusjournalismin symboliikkaa tulkitseva käsitys tulee esille seuraavassa aineistonäytteessä. Siinä henkilö, joka ei ole kiinnostunut luontoharrastajille suunnatuista aikakauslehdistä arvioi myös sijoittuvansa luontoharrastajayhteisön ulkopuolelle. Hän uskoo, että näiden lehtien lukeminen on jo sinällään osoitus erähenkisestä luonteesta ja "vakavamielisestä" luontoharrastuneisuudesta (Nuori nainen, h1a). Niihin on kirjoitettu sellainen kulttuurinen merkitysten maailma, jota hän ei ole omaksunut. Hän näkee asian niin, että näiden lehtien lukijakunnat ja luontoharrastajien yhteisöt muodostuvat samoista ihmisistä. Hänellä ei ole eräharrastuksia eikä hän myöskään lue niitä käsitteleviä aikakauslehtiä. Hän ei siis laske itseään erähenkisten luonnossa liikkujien yhteisöön kuuluvaksi.

Mul o ainaki semmonen mielikuva itellä, että ne on sitte sellasia niitä erähenkisiä. Siis tää voi nyt olla ihan väärä. =Mä en vaa niin ku tiedä mutta (.) mum miest mun (.) yhelle kaverille tai ainaki se niin ku osti jotai retkilehtiä tai semmosta ni se oli ainaki tosi semmone niin ku (.) siellä puhuttii vaelluksesta ja muusta, et. (.) No seki vois olla

ihan kivaa mutta tavallaa ei se nyt tälle niin ku tämmönen (.) omaa arkea lähellä oleva asia oo. (Nuori nainen, h1a.)

Aineistossa on lukuisia osoituksia siitä, että luonnossa liikkuminen ymmärretään ihmisiä yhdistäväksi asiaksi. Luonnossa liikkujien välinen yhteisyys liitetään arvojen, asenteiden, mielenkiinnon kohteiden, toiminnan ja mediatuotteiden kuluttamisen samankaltaisuuteen. Näiden lisäksi yhteisyyttä luovat muun muassa eri harrastuskulttuurien kerrontaperinteet. Niihin ei kuitenkaan paneuduta tässä yhteydessä.

Puheissa kerrotaan luonnossa liikkujien keskinäisestä solidaarisuudesta, joka ei rajaudu ainoastaan harrastusyhdistysten jäseniin vaan joka yleisesti ottaen yhdistää luonnossa vapaa-ajantarkoituksissa liikkuvia ihmisiä. Haastateltujen lausumat muotoilevat käsityksen luonnossa liikkujien keskinäisestä yhteisyydestä.

6.4 Luonnossa liikkuminen elämäntapana

Haastateltujen puheisiin luonnossa liikkumisesta kollektiivisena toimintana ja harrastuksena sisältyi useita viittauksia elämäntapoihin. Moni tulkitsee omat harrastuksensa elämäntapaan sisältyviksi asioiksi. Pitkään jatkunutta harrastusta ei pidetty vähämerkityksisenä asiana. Päinvastoin se kuvattiin käytännöksi, joka juontuu lapsuudesta ja joka on tuonut elämään mieluista sisältöä sen eri vaiheissa. Toisin sanoen harrastukset kuvattiin henkilöhistoriallisesti merkittäviksi asioiksi.

Lapsuuden kokemukset olivat siis keskeisessä asemassa niissä vastauksissa, joissa pohdittiin oman harrastuksen juuria. Maaseudulla vietetty lapsuus, vanhempien ja ylipäätään lapsuuden sosiaalisen ympäristön vaikutus, osallistuminen luonnossa liikkumista järjestävän yhdistyksen toimintaan ja leikit kodin lähiympäristössä mainittiin tässä yhteydessä. Luonto ja luonnossa liikkuminen kuvattiin asioiksi, joihin on sosiaalistuttu jo lapsuudessa ja jotka ovat olleet osa kertojien elämää siitä lähtien. Alla olevissa selityksissä korostuu lapsuuden kasvuympäristön vaikutus aikuisiän mieltymyksiin.

NO LAPSENA (.) oltiin paljo ja oltii ulkona viihdyttiin. =Harvoin me (.) tietysti oltii sisälläki leikittiin, mutta se, että aika paljo ulkona oltiin ja isolla porukalla. (.) Sitte (1) kouluaikoina oli mukana (.) partio toiminnassa ja se tietysti, et (.) oli kaikemaailma retkiä ja reissuja missä tuolla metsissä touhutti ja oltii. (.) Ja useemman vuoden olinki siinä mukana mutta. (.) Niitten ohella tietysti (.) harrastettiin hiihtoa ja käytiin (.) lenkillä ja kävelemässä ulkona (.) luonnossa ja (.) eri alueilla, mutta (.) partio toiminta jäi sitte, ku ne muu muut harrastukset vei enemmän aikaa ja niissä alko sit ihan toisinaan treenaamaa ja kisaamaa ja (.) jonku verra se siinä vaiheessa sitte jäiki ja nyt taas sitte (.) varsinainen kilpaurheilu on jäänyt taakse, ni ehkä sitte enemmän on nauttinu ja hakeutuuki (.) johonki hiihtämään hiihtolenkille tonne ihan metsän rauhaan. (Nuori nainen, h4c.)

Metsä ollu aina siinä (.) tuota (.) kodin läheisyydessä ja (1) me metsätöissä ollaa isän kaa oltu pienestä pitäen, ni. (.) Ja sitte ku järven rannalla asuu, ni kyllähä siinä on ollu (.) sitten (.) aika suuri tekijä se luonto, nii että TOISSAKI oo ollu siis metsässä ja (.)

PERHEEN KAA MITÄ NYT JOULUKUUSET HAETTU (.) yhdessä (.) yhdessä (.) omasta metästä ja (.) tämmöstä. ... Kyllähä siellä ((koulussa)) käytti ja (.) suunnistusta JA HIIHTO tietysti. (.) Loistavat (.) loistavat puitteet hiihtää. (Nuori mies, h3g.)

Varmaan aika paljo siitä lapsuudesta just johtuu, k' on nii paljo tottunu olemaa siellä ((luonnossa)), ni sitte (.) haluaa kyllä vielä kii (nuori mies, h6f).

Seuraavassa aineistonäytteessä perustelujen joukkoon lisätään myös oma mielipide. Syyksi harrastukselle esitetään selittämätön kiintymys luonnossa liikkumiseen, joka on jatkunut lapsuudesta nykyisyyteen.

SE O VAA IÄT A AJAT aina kiinnostanut (nuori mies, h5b).

Toinen haastateltava ratkaisee selittämisen vaikeuden elämäntavan käsitteen avulla. Hän toteaa, että itselleen tärkeän harrastuksen eli kalastamisen merkitystä on vaikea sanoa muotoilla. Parhaiten merkitykset tulee määritetyiksi, kun harrastuksen ymmärtää erottamattomaksi osaksi hänen elämänsä.

Ei sitä ehkä (.) osaa sille sanoiks pukee. =Se ov vaa (1) elämäntapa ((lausuu naurah- taen)). (Nuori mies, h4f.)

Seuraavat aineistonäytteet ovat otteita haastattelusta, jossa haastateltu kertoi omien harrastustensa elämäntavasta. Vastauksissaan hän perusteli kiintymystään luontoympäristöön kuvaamalla luonnossa liikkumiseen sosiaalistanutta kasvuympäristöä. Tässä yhteydessä hän mainitsi isän kanssa tehdyt kalaretket ja kesämökillä vietetyn ajan sekä sen, miten yksi harrastus innoitti omaksumaan muitakin. Hän totesi mielipiteensä ulkoiluun ja luonnossa liikkumiseen ikään kuin sisäsyntyiseksi asiaksi. Edelleen hän sisällytti vastaukseensa pohdinnat erilaisten liikuntaharrastusten ja erilaisten persoonatyyppien sopivuudesta. Hän katsoi olevansa ennemminkin omien polkujensa koluaja ja tutkiskelija kuin joukkuepeleistä pitävä ryhmäsielu.

((...)) isän kanssahan käytti kalalla kesällä paljon ja mökkihomma, (.) mökkitouhuista mä olen aina tykänny, että (.) Siintä tietysti se yks puoli ja sitte partiohommathan tietysti oli pienestä pitäen siinä (.) ja sitten ku hiihti ja jossain vaiheessa siihen tuli suunnistus mukaan, ni (1), ni, koko ajan oon (1) jotenkin muka. =Mut eihän sitä pienenä sille ajatellu. (.) Ulkona, (.) vaan tykkäs kuiteski olla laavuretkillä ja telttaretkillä ja semmosta, että (.) jostain syystä sitä tykkäs vaa.

Sit semmone, että (.) en oo mikään joukkuepelaaja kuiteskaan, että (.) noista joukkuelajeista tykänny ni (1) vaik oon pelannuki joukkuelajeja koko ikäni, mutta en oo kuiteskaan ((naurahtaa)) semmone, että enemmän tykkään niinkö itekseen touhuta ja vähä (.) vaikka seikkailu on huono sana, mutta niinku tutkia ja seikkailla [[jotain niinku]] et kesällä ja talvella [[ja veessä ja vaikka missä]]. (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Vastauksesta puuttuvat vastaavanlaiset rakenteelliset selitykset, jotka sisältyvät traditionaalis-pragmaattiseen luonnossa liikkumisen representaatioon. Omaa luontoharrastuneisuutta ei johdeta esimerkiksi sukupuolten välisestä työnjaosta tai paikalliskulttuurista vaan omasta sosiaalistumishistoriasta ja persoonan piirteistä.

Seuraavassa haastattelukatkelmassa sama henkilö kiteyttää partioharrastuksensa merkityksen elämäntavan käsitteeseen. Harrastus on selvästikin riittämätön käsite kuvaamaan haastateltavan suhdetta partiotoimintaan ja partioliikkeeseen. Partio määrittynyt harrastusyhteisöksi, jonka toimintaan hän on osallistunut lähes koko elämänsä ajan. Vaikka osallistumisaktiivisuus ja motiivit ovat vaihdelleet elämäntilanteiden mukana, niin aatteen kannattaja hän on ollut aina. Tämä katsanto vaikuttaa periytyneen haastatellun omasta lapsuudenkodista ja välittyneen edelleen hänen omille lapsilleen.

Haastateltava: Kyllähän sitä sanotaan, että elämäntapahan se ((partio)) (.) nyt tässä täältäpäin katottuna on, mutta eihän sitä tietysti nuorempana. (.) Kaikki vaellukset ja leirit ja kaikki, siitähän se muotoutuu.

Haastattelija: =Ootsä edelleenkin siis partiossa?

Haastateltava: Joo (.) joo.

Haastattelija: Joo, joo. Et sä oot siitä lähtien siis ollu?

Haastateltava: No, enemmän ja vähemmän sitten. Nythän on viistoista vuotta, mä olin lippukunnan johtajana Vaajakoskella, et pääsin tänä keväänä pois sitten. Nyt on vapaa, vapaamatkustaja sitten ((naurua)).

Haastattelija: Nii, jäsenenä vaa.

Haastateltava: Nii. (1) Hmm. No menehän se just näin, että tietyissä ajassa sitä vähä niinkö jää pois, (.) perustaa perhettä ja muuta ja sitko omat lapset kasvaa, ni sitte taas oli mukana siinä ja sit taas ku omat lapset ei oo, ni sit se taas jää, ei vaa tuu, et näihä se menee. (.) Mutta niinkö henkisesti, hengessä mukana aina, jos tapahtumia ja muuta ni sitä aina jeesaa niitä. (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Haastateltava ei kuitenkaan yhdistä elämäntapaselitystä yksistään partioharrastukseen vaan ylipäättään luonnossa liikkumiseensa. Hänelle luonnossa liikkuminen on merkinnyt hyvin monia asioita. Siihen on liittynyt jäsenyys paitsi partioliikkeessä myös järjestäytyneessä liikuntakulttuurissa – tarkemmin sanottuna hiihto- ja suunnistusseuroissa. Suunnistaminen oli yhdessä elämänvaiheessa hyvinkin suunnitelmallista ja tavoitteellista. Täysipainoinen keskittyminen toikin mukanaan kilpaurheilijan todellisuuden sekä menestystä kansallisella tasolla. Suhdettaan suunnistamiseen hän kuvasi seuraavanlaisella sananlaskulla:

Niinku yks joku viisas sano, että (.) mitenkäs sitä sanottiin? (.) Elimme suunnistaaksemme, nyt suunnistamme elääksemme. ((sanoo hymyillen)) Sillo elettiin suunnistuksen eholla, että (1) ((...)) (1) Ei vaa kyllähä sitä tosissaa kahdeksakytluvulla, seitkytluvun (.) seitkytkaheksan, kaheskytviis, -kuus, ni iha tavoitteellisesti koitettii parjätä. (Keski-ikäinen mies, h4a.)

Nykyisin hän ei enää harjoittele kilpailumenestys mielessään. Suunnistaminen on kuitenkin hänelle edelleen tärkeä elämänsisältö. Luonnossa liikkuminen ylipäättään on hänelle yhä jokapäiväinen asia – merkittävä osa vapaa-aikaa.

Seuraavassa aineistonäytteessä harrastamisen ja harrastamisolosuhteiden merkitykset yhdistetään asuinympäristöön ja sen valitsemiseen. Haastateltava

toteaa pitävänsä tärkeänä sitä, että asuinympäristössä on hyvät mahdollisuudet liikkua luonnossa. Tämän asian hän mainitsee syyksi sille, miksi hän ei halua muuttaa isoon kaupunkiin.

Kyl mä sanosin et se mulle aina ollu (.) hyvinki tärkeä asia, että (1) PÄÄSEE LUONNOSSA liikkuu. =Sen takii ehkä sitä (.) karttaa sitä (.) isossa kaupungissa elämistä tavallaa, että jos (.) luo luonnossa liikkumisen mahdollisuudet vähenee. (.) Että nykyään ni (1) ehkä sitä välillä vähä itsestään selvyytänä, mut toisaalta (.) viime aikoina on joutunu työskentelemää nii paljo, (.) sitte ku on päässy (.) päässy niin ku luontoon (.) lähinnä kalalle, ni (.) on niin ku (.) osannu arvostaa taas sitä iha eri tavalla. ((...)) (Nuori mies, h4f.)

Asuinpaikan ja mieliharrastusten yhteys käy ilmi myös seuraavassa aineistonäytteessä. Siinä on haastateltavan toteamus tulevaisuuden suunnitelmistaan. Hän lausui sen kertoessaan, missä sijaitsevat hänen mielestään parhaat vaelluskohteet ja mieluisimmat liikkumisympäristöt. Hänen haaveenaan on muuttaa lähelle hyviä harrastusmaastoja eli Pohjois-Suomeen.

MÄÄHÄ oon sanonu, että mää muutan Pohjois-Suomeen ennen ku (.), ennen eläkeikkää, mut saa nyt nähä miten tässä käy (keski-ikäinen nainen, h3f).

Mieluisten harrastusten merkitykset yhdistyvät myös ajankäyttöön. Esimerkiksi vapaaehtoistyö harrastusyhdistyksen luottamustehtävissä ottaa aikaa. Muun muassa tapahtumien suunnitteleminen ja käytännönjärjestelyihin osallistuminen vievät huomattavan osan yhdistysaktiivin vapaa-ajasta.

Haastattelija: Palataa vielä vähä siihe Latuu. Tota (.) hiihtokoulu lisäksi, ni mitä (.) muuta toimintaa teil sitten on tai semmosta, missä sä oot ite mukana järjestämässä?

Haastateltava: Laturetissäkin olen järjestäjänä. =Se on aina keväisin tuolla Tikka-koski-Puuppola -laturetki, että siinä pisin matka o' viiskytkilometriä', [[siinä voi röijyttää]], sitte (.) miten on ja (.) tai miten kukaki kuntosa kokee ja (2) ja sitte on (.) erilaisia patikoita. =Nytkin on Tikkakosken tohinoihin liittyen Tohina patikka. (.) Siinä oon aika usein ollu ja (.) sitte kaks laavuaha meillä on, mitä ylläpidetään, Peuraniemen ja Sarkatin laavu ja (.) niissä tehään talkoita. Pietään niitä siistinä ja (.) Taas on Peuraniemen laavulla vähä säretty paikkoja, että sil, kuulin tuolla, porukalla käymää sitte [[ne korjaamassa]] (1) ((huokaisee lausueessaan)). Ja nyt oli semmone, ku [[met-sämörri]] -ohjaajakurssi oli Ränssissä, ni (.) niissä järjestelyissä, [[minä nyt olin]], ne järjestelyt oli (.) aika pitkälle mulla (.) ja sihteerin kans ja (.) ja (4) aika monessa oon niissä (2) mitä retkiäki on, ni tavalla tai toisella (.) sitte (.) mukana. =Sauvakävelyä oon käyny ohjaamassa. =Lumikenkä (1), tääl on nyt ollu se kokeillen liikkujaksi ryhmä, ni (.) lumikenkä, -kenkäilyä oon ollu ohjaamassa [mm] (.) '[[liikunnaohjausta oon vetäny]] aikuisille ja (.) pyöräretkeä' vetäny ja (1). (Keski-ikäinen nainen, seura-toimija, h4d.)

Seuraavassa haastattelukatkelmassa muodostuu käsitys luonnossa liikkumisen useudesta haastateltavan opiskeluvuosina. Eri harrastukset yhteen laskettuna maastopäiviä kertyi tuolloin kymmeniä vuodessa.

Haastattelija: OLIKS nää nää (.) kiipeilyreissut (.) eri reissuja, ku nää partiolaisten reissut?

Haastateltava: Oli oli.

Haastattelija: Eli sä. (.) Metsästäk'sä edelleen?

Haastateltava: Joo!

Haastattelija: Ja sitte tähän lumilautailut sum'muut ((pitkät vaellukset)), ni sulle tulee (.) aika paljo tuli kuitenkin niit maasto maastopäiviä niin sanotusti vuodessa.

Haastateltava: Joo (.) kyllä. (1) Iha reippaasti. (Nuori mies, h6e.)

Alla olevassa aineistonäytteessä haastateltava toteaa palkkatyön rajoittavan vaellusharrastusta. Hän tekee vuodessa kaksi yli viikon mittaista vaellusmatkaa ja tekisi vielä kolmannenkin, jos vapaa-aikaa olisi enemmän. Joka tapauksessa hän käyttää huomattavan osan vuosilomastaan vaellusharrastukseensa.

Lapin reissuja pääsääntöisesti talvella yks ja (1) kesällä yks ja sitte jos sai lomaa jostai, ni sitte syksyllä yks ((hymähtää)) mutta kun ei ole lomaa. (1) Työnteko rajottaa harrastuksia. (Keski-ikäinen nainen, h3f.)

Ajankäytöstä on puhe seuraavassakin haastattelukatkelmassa. Haastateltava luettelee joukon luonnonympäristöissä harjoitettavia harrastuksia ja toteaa niiden olevan tärkeä osa hänen arkeaan.

Haastattelija: Millaisia luontoon liittyviä vapaa-ajan harrastuksia teillä on tällä hetkellä?

Haastateltava: No (.) patikointi, vaellus, jonku verra vähä jotai kiipeilyä. (1) No hiihto (.) iha lenkkeily, (.) naapurin koiran kans metsässä liikkumine, (.) oman lapsen kansa luonnon tutkimine, (.) no (.) ENDUROMOOTTORIPYÖRÄILY PITKIN MEHTIÄ KUULOSTAA HIRVEELTÄ, MUT SEKI ON SIELLÄ LUONNOSSA EIKÄ SE SAAS-TUTA ((lausuu naurahdellen)). (.) Mut se kuulostaa vaa aiva järkyttävältä. (.) Sitte tietysti luistelut järve jäällä ja.

((...))

Haastattelija: Mites sitte sun oman luontoharrastuksen merkitys suhteessa arkiseen elämään? Minkälainen mite iso osa sillä on ja?

Haastateltava: Hirvee iso. ((...)) Siis se on tosi tärke se luonto mulle ja onneks mä saan sitä työssä tehä kanssa. ((...)) Hirveen tärke ja mä luule et vuos vuodelta vaa tulee tärkeämmäksi. (Keski-ikäinen nainen, h2b.)

Luonnossa liikkuminen – toisin ilmaistuna luonnonympäristöissä harjoitettavat harrastukset – kerrotaan elämäntavaksi. Tämä tulkinta tuli esille monissa haastatteluissa ja haastattelutilanteissa. Haastateltavat yhdistivät harrastustensa merkitykset muun muassa henkilöhistoriaansa, persoonallisuuteensa, asuin- ympäristöönsä ja ajankäyttöönsä. Kaiken kaikkiaan harrastuksien valintaa koskevilla perusteluilla korostuivat elämäntapaa kuvanneet asiat. Harrastukset määriteltiin tärkeiksi paloiksi elämäntavan palapelissä. Ne kuvattiin asioiksi, jotka saattavat vaikuttaa jopa arkielämän tärkeisiin valintoihin.

6.5 Puhetta harrastuskulttuureista ja harrastamisen merkityksistä

Diskurssianalyttinen kansalaisliikkeiden tutkimus kohdistuu siihen, millaisia representaatioita ilmenee kansalaistoimintaa käsittelevissä puheissa. Tarkastelun alle otetaan muun muassa ne lausumat, joissa tehdään selkoa liikkeen piirissä harjoitetuista sosiaalisista käytännöistä, liikkeen päämääristä, liikkeen piirissä omaksutuista arvottamiskäytännöistä, liikkeeseen osallistuvien ihmisten välisistä suhteista ja liikkeeseen kuulumisen merkityksistä. Tarkoituksena on osoittaa, millaisin sanoin ja lausumin eri ihmiset konstruoivat käsityksensä tietyistä kansalaisliikkeistä. (Salmenniemi 2008, 112.)

Tässä tutkimuksessa mukailtiin edellä kuvattua järjestötutkimuksen strategiaa. Tutkimus- ja teoriakirjallisuuden avulla muotoiltiin käsitys luonnossa liikkujien kansanliikkeestä ja luonnossa liikkumisen harrastuskulttuurisista konteksteista. Haastatteluteksteistä tutkittiin erilaisia harrastuskulttuureja ja -yhteisöjä käsitteleviä lausumia ja näiden lausumien piirteitä: harrastusyhteisöjen toiminnan kuvauksia, luonnossa liikkujien yhteisyyden toteamuksia ja liikkumisen elämäntapaisuuden ilmauksia.

Luonnossa liikkujien kansanliikkeen käsitteellä viitattiin sekä harrastusyhdistyksiin ja järjestäytymättömiin harrastajiin että ennen muuta haastattelupuheissa muotoiltuun käsitykseen harrastajien välisestä kulttuurisesta yhteisyydestä ja elämäntyyllillisestä sidoksesta.⁴⁹ Luonnossa liikkujien kansanliike ilmeneekin paitsi tietynlaisina harrastuskäytäntöinä, perustettuina yhdistyksinä ja yhdistysjäsenyyksinä, harrastustapahtumina ja niihin osallistumisena, harrastamiseen liittyvinä mediatuotteina ja niiden kuluttamisena sekä harrastusvälineiden kuluttamisena myös yhdenmukaisina luonnossa liikkumisen representaatiokäytäntöinä. Tässä tutkimuksessa tämä luonnossa liikkujien välistä yhteisyyttä ilmentävä ja konstruoiva representaatiokäytäntö nimettiin harrastukselliskollektiiviseksi luonnossa liikkumisen representaatioksi. Se muodostuu luonnossa liikkumisen harrastuskulttuuristen merkityksien selityksistä.

---

⁴⁹ Maffesoli (1995, 34) ja Hyvärinen (1994, 32) kirjoittavat elämäntyyllillisistä yhteisöistä.

TAULUKKO 7 Koonti luonnossa liikkumisen harrastuksellis-kollektiivista representaatiota ilmentävistä sanoista ja lausumista

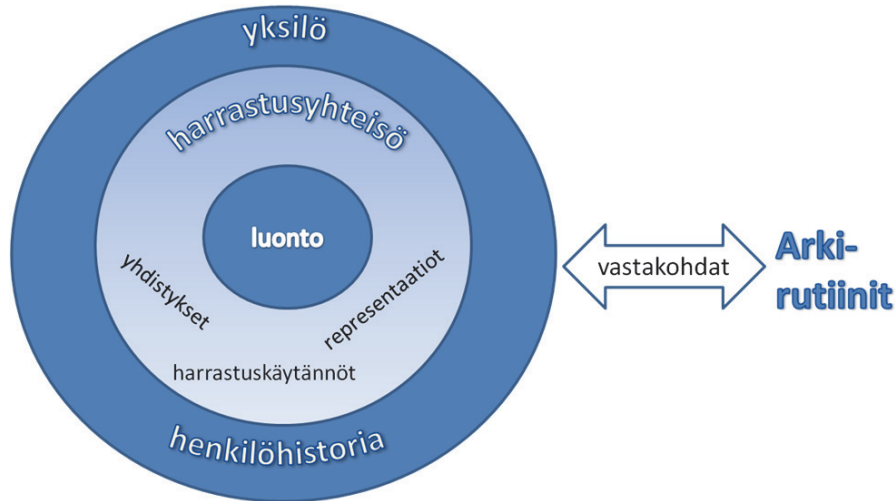
Havaintoyksiköt	Aineistonäytteet
Luonnossa liikkumisen käytäntöjä kuvailevat sanat ja lausumat	erilaiset lajit ja harrastukset: erävaellus, georetkeily, golf, hiihto, juoksu, kalastus, kiipeily, lenkkeily, lumikenkäily, melonta, metsästys, partiotoiminta, patikointi, pyöräily, retkeily, sauvakävely, suunnistus, veneily, yhdistystoimintaan liittyvät toimitsijatehtävät
Käytäntöjen tarkoituksia määrittävät sanat ja lausumat	Lausumiin ei sisälly suoria ilmaisuja harrastamisen tarkoituksista
Käytäntöihin osallistumisen perusteita määrittävät sanat	ajanvietto, elämäntavat, harjoitukseen osallistuminen, harrastaminen, kavereiden kanssa tekeminen, kiinnostus harrastukseen, kilpailuun osallistuminen, kuntoilu, luonnossa liikkuminen, perheen kanssa tekeminen, taitojen ja tietojen kehittäminen, yhdistystoimintaan osallistuminen
Liikkumisympäristöjä luonnehtivat sanat ja lausumat	golfkenttä, kiipeilyreitit, latu, luonto, metsä, polku, reitit, vesistöt,

Harrastuksellis-kollektiivinen luonnossa liikkumisen representaatio muotoilee mielikuvan luonnosta harrastuskulttuurisena toimintatilana⁵⁰. Luonnossa liikkumisen käytäntöjä ja merkityksiä selittävissä lausumissa kuvataan harrastusyhteisön toimintaa, harrastuskulttuuria ja sen piirissä arvostettua kulttuurista pääomaa sekä harrastajien välistä yhteisyyttä. Puheissa välittyy käsitys harrastuksen määrittämistä konfiguraatioista eli siitä miten harrastus määrittää harrastajan suhteen muihin harrastajiin ja harrastusympäristöihin (Jarvie & Maguire 1994, 132; Eichber 1987, 31-37). Lisäksi nämä lausumat ilmentävät omaksuttua harrastajaidentiteettiä. Kerrotaan harrastajayhteisön korostamista arvostuksista, harrastajille tarkoitettujen tuotteiden hankkimisesta ja kuluttamisesta, harrastamiseen sisältyvistä elämäntyyllillisistä valinnoista ja harrastuksen tärkeydestä yksilön elämässä⁵¹.

Harrastuksellis-kollektiivinen luonnossa liikkumisen representaatio on esitys harrastusyhteisön määrittämästä kulttuurisesta luontosuhteesta ja harrastamisen tärkeydestä. Toisin sanoen tämän representaation jäsentämät luonnossa liikkumisen merkitykset juontuvat ensinnäkin harrastuskulttuurisen kontekstin kuvauksista. Toiseksi merkityksenantoon sisällytetään selvitys tietyn harrastuksen ja vaalitun harrastajaidentiteetin tärkeydestä yksilön elämässä. Tämä tulkintakehys on havainnollistettu kuviossa 4. Koonti luonnossa liikkumisen harrastuksellis-kollektiivista representaatiota ilmentävistä sanoista ja lausumista on esitetty taulukossa 7.

⁵⁰ Maffesoli (1995, 18) kirjoittaa elämäntyyllisten yhteisöjen representaatioikäytännöistä ja toimintatiloista

⁵¹ Beedie (2003, 151-152) ja Kiewa (2002, 157) kirjoittavat kiipeily- ja seikkailuharrastajien harrastusyhteisöjen piirteistä.

KUVIO 4 Yksilön suhde luontoon harrastuksellis-kollektiivisessa luonnossa liikkumisen representaatiossa

Harrastuksellis-kollektiivinen luonnossa liikkumisen representaatio on laajalti omaksuttu suomalaisten keskuudessa. Se kytkeytyy niihin harrastuskäytäntöihin, joiden välityksellä valtaosa suomalaisista on tekemisissä luonnon kanssa (ks. Pouta & Sievänen 2001, 49-51). Se sisältää sekä tulkinnat vapaa-ajan harrastuksien subjektiivisista merkityksistä että kuvaukset harrastuskulttuurista⁵². Se määrittää tulkinnalliset kehykset eri luontoharrastuksiin kytkeytyvälle puhunnalle. Harrastuksellis-kollektiivinen luonnossa liikkumisen representaatio muodostuu luonnossa liikkumisen harrastuskulttuureihin kytkeytyvistä puhunnoista ja teksteistä.

⁵² Vrt. Veblen 1994, 29.

7 MERKITYKSIEN MONINAISUUS JA MONINAISUUDEN TUTKIMINEN

Tässä tutkimuksessa analysoitiin luonnossa liikkumisen selityksiä ja merkityksiä. Vastauksia etsittiin kahteen tutkimuskysymykseen: 1) Mihin kulttuurisiin konteksteihin suomalaiset liittävät erilaiset luonnossa liikkumisen käytännöt? 2) Miten suomalaiset representoivat yleisesti harjoitettuja luonnossa liikkumisen käytäntöjä? Kirjallisuus- ja aineistotarkastelujen pohjalta tunnistettiin kolme luonnossa liikkumisen kontekstia ja representaatiota. Niiden taustat ja keskeiset sisällöt on tiivistetty taulukkoon 8.

Traditionaalis-pragmaattinen luonnossa liikkumisen representaatio liittyy maaseutukulttuurien luontosuhdeperinnön luonnossa liikkumisen nykytulkintoihin. Se ilmentää yhtäältä maaseudun muutosta toisaalta luonnossa liikkumisen perinteisten käytäntöjen vaalimista ja merkityksiä. Lausumista voi lukea siitä, millaista elämä oli perinteisissä kyläyhteisöissä ja siitä, miten traditionaalisen sosiaalisen järjestyksen merkitys on vähentynyt maaseudulla kasvaneiden elämäntapojen kautta. Mutta muutosten kuvauksien lisäksi tämä representaatio välittää traditioita ja omavaraistaloudesta johtuvia tulkintatapoja. Siitä huolimatta, että välttämättömien elintarpeiden hankinta ei enää edellytä monipuolista luontotuntemusta sekä salomailla ja vesistöillä uurastamista, niin perinteisiä luonnossa liikkumisen käytäntöjä vaalitaan edelleenkin ja niitä myös arvotetaan samalla tavalla kuin ennen. Esimerkiksi marjastamista, metsästämistä, kalastamista, hyötytarpeiden hankkimista ja arkiliikkumista selitetään hyvin pragmaattisesti. Luonnossa liikkumisen merkitykset liitetään siihen saatuun hyötyyn. Myös perinteisen moraalikulttuurin arvostukset osaltaan määrittävät tulkintoja. Omen marjavarastojen täyttämisen itse poimituilla marjoilla todetaan osoittavan ahkeruutta ja viitseliäisyyttä. Marjastamalla voi vaalia niitä hyveitä, joita ennenkin arvostettiin. Yhtäläillä käsitykset käytäntöjen sukupuolitapaisuuksista elävät edelleen. Esimerkiksi metsästäminen on tärkeä miehiä yhdistävä sosiaalisen toiminnan muoto monella paikkakunnalla. Se määrittyy osaksi paikallisesti jaettuun käsitykseen maskuliinisesta sukupuoli-identiteetistä. Samaten ymmärrys maaseutuelämän luonnonläheisyydestä toistuu luonnossa liikkumisen selityksissä.

TAULUKKO 8 Koonti luonnossa liikkumisen representaatioiden konteksteista ja keskeisistä sisällöistä

	Traditionaalis-pragmaattinen	Romanttis-ekspressiivinen	Harrastuksellis-kollektiivinen
Kulttuurinen konteksti	perinteiset maaseutukulttuurit ja niiden nykytulkinnat	(urbaani) romantismi	luonnossa liikkujien harrastuskulttuurit
Käytännöt	hyötyliikkuminen: esim. kalastaminen, marjastaminen, polttopuiden keruu	elämysretkeily, maisematurismi, virkistysliikkuminen	järjestötoiminta, muotonsa vakiinnuttanut harrastustoiminta, harrastaminen
Käytäntöjen keskeiset perustelut	ahkeruuden osoittaminen, elämäntavat, henkilöhistoriallisesti tärkeiden käytäntöjen vaaliminen, omavaraisuus, perinteiden kunnioittaminen, työ, velvollisuus	arjesta irtautuminen, kiireen unohtaminen, luonnon ihaileminen ja tarkkaileminen, rauhoittuminen, vapauden tunteen saavuttaminen, yllättyminen	ajanvietto, elämäntavat, harrastaminen, kavereiden ja perheen kanssa tekeminen, kiinnostus harrastukseen, kuntoilu, taitojen ja tietojen kehittämisen, yhdistystoimintaan osallistuminen
Sukupuolitapaisuudet	korostuvat	eivät korostu	korostuvat jossain määrin
Liikkumisympäristöjen luonnehdinnat	työ- ja hyötyliikkumisen ympäristöjä määrittävät sanat (esim. metsä, polku, järvi)	maisemien sekä tuoksu- ja äänimaailmojen luonnehdinnat	harrastuspaikkoja määrittävät sanat (esim. kiipeily- tai vaellusreitti, latu)

Romanttis-ekspressiivinen luonnossa liikkumisen representaatio juontuu romantismien kuvaelmista maaseudusta, luontomaisemasta ja luontokokemuksesta. Tässä representaatiossa nämä asiat asetetaan urbaanin ja modernin arjen vastakohdiksi. Ne sijoitetaan jokapäiväisten toimintatilojen ulkopuolelle. Luonto määritetään esteettiseksi tilaksi, johon voi paeta jokapäiväisen elämän rutiineja ja jossa voi keskittyä omiin kokemuksiin. Luonnossa liikkumisen merkitykset liitetään visuaalisiin, auditiivisiin ja aromaattisiin elämyksiin sekä mielen vapautumiseen arkiajattelusta. Lausumissa ei keskitytä toiminnan luonnehdintoihin vaan niissä kerrotaan muun muassa mieleen jääneistä luontokokemuksista sekä omien ajatusten selkiytymisestä. Puhunta ei tee eroa sukupuolten välille. Miesten ja naisten tulkinnat luonnossa liikkumisen kokemuksellisista merkityksistä ovat samanlaiset. Kaiken kaikkiaan representaatiossa korostuu käsitys luonnon kauneudesta ja ihmeellisyydestä. Luontokokemukset kerrotaan elämälle sisältöä tuoviksi ja hyvään elämään kuuluviksi asioiksi.

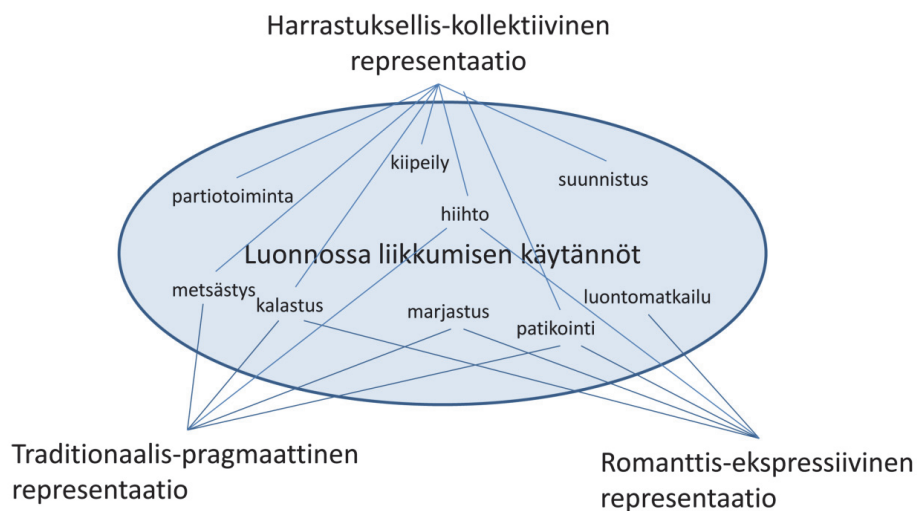
Harrastuksellis-kollektiivinen luonnossa liikkumisen representaatio kytkeytyy luonnossa liikkujien kansanliikkeeseen ja harrastuskulttuureihin. Luonto kuvautuu harrastusympäristöksi ja luonnossa liikkuminen harrastuskulttuu-

riseksi elämänsisällöksi. Puheissa muotoillaan kuvaus harrastamiseen liittyvistä asioista, kuten tarvittavista varusteista, hyvistä harrastuspaikoista, harrastamisen normistoista, harrastamiseen liittyvien mediatuotteiden kuluttamisesta, harrastajien välisestä kommunikaatiosta, harrastuskulttuurisista arvostuksista, harrastustapahtumista ja harrastusyhdistysten toiminnasta. Harrastajien yhteisyys, luonnossa liikkumisen elämäntapaisuus sekä harrastajaidentiteetin määrittelyt ovat myös usein toistuvia puheenaiheita. Nämä teemat täydentävät tulokinnan esimerkiksi partioharrastuksen, kiipeilyn, kalastuksen ja vaeltamisen merkityksistä. Ymmärrys tietyn harrastuksen tärkeydestä osana arkielämää kehystää tätä tulkintaa.

7.1 Merkitystulkintojen erottuminen ja kerrostuminen

Luonnossa liikkumisen representaatiot jäsentävät käsityksen yleisesti omaksutuista luonnossa liikkumisen kulttuurisista konteksteista ja selitystavoista. Tulkintaa ei tule ymmärtää suomalaisten luonnossa liikkujien luokitteluksi. Jaottelun tarkoituksena on osoittaa selityksien moninaisuus ja kulttuuriset yhteydet. Sen avulla voi myös tarkastella luonnossa liikkujan omaksumia erilaisia luontosuhteita ja kulttuuristen luontosuhteiden sekoittumista. Representaatiot tulee ymmärtää vaihtoehtoisiksi selitystavoiksi, joiden avulla luonnossa liikkujat voivat luonnehtia ja määrittellä liikkumisen erilaisia tarkoituksia. Nämä representaatiot on laajalti tiedostettu suomalaisten luonnossa liikkujien keskuudessa. Tämä väite saa tukea monista maaseudun muutosta, väestön urbanisoitumisesta ja suomalaisten suosimia luonnossa liikkumisen käytäntöjä selventävistä tutkimuksista.

KUVIO 5 Luonnossa liikkumisen representaatioiden liittyminen luonnossa liikkumisen muotoihin

Luonnossa liikkumisen representaatiot kiinnittyvät ja sisältyvät samoihin luonnossa liikkumisen muotoihin. Yksittäisen luonnossa liikkumisen muodon selittämiseen saatetaan soveltaa kaikkia kolmea representaatiota. Haastatteluaineisto sisältääkin useita näytteitä, joissa haastateltavat soveltavat eri representaatiota samasta toiminnasta puhuessaan. Esimerkiksi kalastaminen kuvataan traditionaaliseksi elintarpeiden hankinnaksi, elämykselliseksi hetkeksi tyynellä järvellä ja harrastuskulttuuriseksi toiminnaksi. Kalastaminen on toimintaa, joka yhdistetään kaikkiin kolmeen luonnossa liikkumisen kontekstiin. Tämä selityksien moninaisuus on havainnollistettu kuviossa 5. Kuvion keskiöön on listattu esimerkkejä aineistossa mainituista liikkumismuodoista. Representaatioista vedetyt viivat perustuvat aineistohavaintoihin.

KUVIO 6 Kalastamisen eri representaatioita määrittävät lausumat. (Kuviossa olevien lyhenteiden selitykset: TR = traditionaalis-pragmaattinen representaatio, RE = romanttis-ekspressiivinen representaatio, HK = harrastukselliskollektiivinen representaatio.)

Eri representaatiot eivät ole ainoastaan kielellisiä kuvauksia, sillä ne myös ilmentävät toiminnassa olevia eroja, kuten tekemisen erilaisia päämääriä ja erilaista sosiaalista luonnetta. Esimerkiksi kalastamisen eri representaatiot kertovat toisistaan poikkeavista kalastamisen käytännöistä (ks. kuvio 6). Perinteinen omiin tarpeisiin harjoitettu kalanpyynti eroaa merkittävästi järjestäytyneestä kalastusharrastuksesta ja urheilukalastuksesta. Kotitarvepyynnin luonnehdinnoissa todetaan lyhyesti kalastuspaikat ja -välineet sekä saaliin määrät ja käyttö. Kalastaminen sisällytetään maaseutuelämän tai lomamökillä vietetyn ajan kuvauksiin. Sen sijaan kalastusharrastusta käsitteleviin tarinoin sisältyy useita luonnehdintoja toiminnan erityisistä merkityksistä. Kerrotaan muun muassa yhdistystoiminnasta, kalastuslehtien lukemisesta, uusien välineiden hankkimisesta, mieleen painuneista pyyntikerroista ja kalastusmatkoista sekä harrasta-

misen elämäntapaisuudesta. Kalastaminen määrittyy harrastajia yhdistäväksi intressiksi ja harrastuskulttuuriksi. Romantisoitu tarinointi saattaa puolestaan määritellä edellä luonnehdituista poikkeavan tavan kalastaa. Olennaista on se, että kalavesillä on saavutettu jotakin saalista arvokkaampaa. Pyyntivälineisiin ja -paikkoihin ei ole välttämättä kiinnitetty huomiota. Sen sijaan ympäristön estetiikka ja keskittyminen rauhoittumiseen ovat tärkeitä tekijöitä.

Vastaavasti hiihdon ja patikoinnin eri representaatiot ilmentävät toiminnan erilaisia kulttuurisia ja sosiaalisia käytäntöjä. Arkimatkojen taittäminen ja kyläilyreissut, arjesta irtaantuminen erämaisemissa sekä järjestäytynyt ja toistuva harrastaminen ovat luonteiltaan ja tavoitteiltaan toisistaan poikkeavia toimintoja. Traditionaalisen-pragmaattinen kerronta on kuvausta ennen kaikkea jokapäiväiseen elämään sisältyvistä siirtymisistä. Romanttis-ekspressiivinen tulkinta korostaa tietoista maiseman ihailemista ja tietynlaisten mielentilojen saavuttamista. Harrastuksellisen-kollektiivinen puhe puolestaan jäsentää harrastuskulttuurista hiihtämistä ja patikoimista.

Tutkimusaineisto osoittaa, että luonnossa liikkujat tunnistavat eri käytäntöjen kulttuuriset ja sosiaaliset taustat ja myös soveltavat erilaisia representaatioita luonnossa liikkumisen erilaisista käytännöistä kertoessaan. Tämä on tärkeä havainto pohdittaessa luonnossa liikkumisen merkityksien moninaisuutta ja suomalaisten luonnossa liikkujien suhdetta luontoon.

Metsät, suot ja vesistöt ovat monella tavalla merkityksellisiä toimintatiloja. Sama henkilö saattaa yhdistää niiden koluamisen useisiin asioihin. Maaseudulla eletyn lapsuuden kokemusten uudelleen eläminen, henkilöhistoriallisesti tärkeiden käytäntöjen vaaliminen, hyötytarpeiden hankkiminen, arjesta irtautuminen sekä harrastaminen saattavat esiintyä hänen muotoilemissaan luonnossa liikkumisen perusteluissa. Tämän tutkimuksen yksi tärkeimmistä havainnoista onkin, että luontoympäristöissä vietetyn ajan ja siellä harjoitettujen käytäntöjen arvottamisessa ei tukeuduta vain yhteen luonnossa liikkumisen representaatioon. Erilaiset merkitystulkinnat sekä erottuvat että kasautuvat ja sekoittuvat luonnossa liikkumisen selityksissä. Samankaltaisiin päätelmiin on päädytty myös suokokemuksia ja maaseutukylän muutosta tarkastelleissa tutkimuksissa (Laurén 2006, 206-210; Holmila 2001, 128-134, 154).

7.1.1 Uudet tutkimusideat ja tutkimustuloksien yleistettävyyden

Diskurssianalyysin tulokset selittävät omaehtoiseen luonnossa liikkumiseen liitettyjä merkityksiä. Tutkimushaastatteluissa haastateltavat saivat vapaasti kertoa liikkumisestaan ja täten myös vapaasti määrittää sen, mihin toimiin he luonnossa liikkumisen ilmauksella viittasivat. Poikkeuksetta he yhdistivät sen ennen kaikkea vapaa-aikaansa ja elämäntapoihinsa.⁵³ Analyysissä tästä haastattelupuhunnasta tunnistettiin kolme luonnossa liikkumisen kulttuurista kontekstia ja representaatiota. Niiden avulla muotoiltiin käsitys erilaisista tavoista tulkita luonnossa liikkumisen erilaisia merkityksiä.

⁵³ Tarkentavien kysymyksien avulla toki tiedusteltiin muistakin liikkumisen käytännöistä ja perusteluista kuin haastateltujen itse esiin nostamista.

Edellä esitetystä syystä tutkimuksessa rajauduttiin tarkastelemaan omaehtoisen luonnossa liikkumisen selityksiä. Liikkumisen ammatillisia, poliittisia tai uskonnollisia perusteluja ei siis juuri käsitelty. Tosin usean haastateltavan kanssa käytiin läpi tuotannollisia ja ammatillisia käytäntöjä. Maanviljelijä ja metsänomistajat kertoivat töihin sisältyvistä tehtävistä ja määrittelivät maa- ja metsätalouden sekä maaseutuelämän nykyisyyttä. Vastaavasti kaksi entistä luontomatkailuyrittäjää ja metsähallituksessa työskentelevä henkilö listasivat ja kuvasivat luontoympäristöissä harjoitettavia työtehtäviään. Näiden lisäksi muutamassa haastattelussa sivuttiin myös muun muassa luonnonsuojelua ja uskonnollista luontosuhdetta. Mutta luonnonsuojelullisen luonnossa liikkumisen käytäntöjä ei näissä lausumissa käsitelty eikä uskonnollisia tulkintoja erotettu luonnossa liikkumisen muista tulkinnoista. Uskonnollinen maailmankatsomus todettiin kaiken kattavaksi merkityksenannontavaksi, jonka avulla uskovainen ihminen jäsentää suhdettaan maailmaan ja elämässään kohtaamiinsa asioihin.

Paneutuminen analysoidun kolmen kontekstin lisäksi edellä mainittuihin luonnossa liikkumisen ammatillisiin, ympäristöpoliittisiin ja uskonnollisiin konteksteihin ja tulkintoihin olisi tehnyt tutkimustehtävästä vaikeasti hallittavan. Ensinnäkin haastatteluaineistoa olisi pitänyt laajentaa ja syventää näiltä osin melkoisesti. Se puolestaan olisi edellyttänyt uudella tavalla kohdennettua aineistonkeruuta luonnossa ammatikseen liikkuville, ympäristöviranomaisille sekä luonnonsuojeluyhdistysten ja esimerkiksi uskonnollisten yhteisöjen aktiivijäsenille. Olisi ollut tarpeen tehdä kymmeniä uusia haastatteluja. Toiseksi näiden kontekstien käsitteellistäminen olisi edellyttänyt mittavaa luku-urakkaa. Kolmanneksi uusi aineistonkeruu olisi todennäköisesti nostanut esille muitakin luonnossa liikkumisen perusteluja, joiden käsitteellistäminen olisi jälleen edellyttänyt tuekseen katsausta yhteiskuntatieteiden teorioihin ja käsitteistöön. Täten laajennettu tutkimustehtävä olisi vahvistanut edellä todistettua käsitystä luonnossa liikkumisen merkityksien eriytymisestä ja kasautumisesta. Mutta sen toteuttaminen olisi ollut hyvin suuritöinen ja aikaa vaativa haaste.

Edellä määritellyn analyysirajauksen perustelut juontuvat tutkimustehtävästä ja aineiston laadusta. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella luonnossa liikkumisen merkityksenannon kulttuurisuutta ja moninaisuutta. Aineisto suunniteltiin ja haastateltavat valittiin tämän asettamuksen mukaisesti. Analysoitavaksi kerättiin haastatteluja eri puolilta Suomea kaupungissa ja maaseudulla asuvilta sekä luonnossa liikkujien harrastusyhdistyksiin kuuluvilta suomalaisilta. Aineisto myös kylläntyi näiden valintojen suunnassa. Aineiston suunnittelu ja muodostaminen kiinnitti analyysin kolmeen luonnossa liikkumisen kulttuuriseen kontekstiin ja niihin kytkeytyviin liikkumisen käytäntöihin. Lopputuotoksena syntyi diskurssianalyttinen tulkintakehys, joka osoittaa tietynlaisten sosiaalisten käytäntöjen sekä tietynlaisten kielenkäyttötapojen yhteenkuuluvuudet. Tämä kehys soveltuu myös jo tehtyjen suomalaisten luonnossa liikkumista selittävien tutkimustulosten tulkitsemiseen.

Toisenlainen tutkimusstrategia olisi tuottanut osittain toisenlaisen kuvan aiheesta. Luonnossa liikkumisen merkityksellisyyttä olisi voinut tutkia monenlaisten aineistojen avulla ja eri tutkimustraditioihin tukeutuen. Tarkastelun olisi

voinut esimerkiksi rajata johonkin tiettyyn kohdejoukkoon, luonnossa liikkumisen käytäntöön tai luonnossa liikkumisen representaatioon. Tällöin tutkimustehtävästä olisi tullut tämän tutkimuksen tehtävää täsmällisempi ja analyysista nykyistä yksityiskohtaisempi. Tarkasti rajatussa tarkastelussa olisi kuitenkin voinut jäädä huomaamatta jokin tässä tutkimuksessa käsitteellistetty luonnossa liikkumisen konteksti. Loppujen lopuksi pidänkin väljästi määriteltyä tutkimustehtävää perusteltuna valintana. Sen toteuttaminen takasi monipuolisen aineiston muodostamisen ja pakotti aineistoa kontekstoitaessa monipuoliseen lukutyöhön. Käsitteellistyksiä tehtäessä aineistoanalyysin tulokset voitiin kytkeä hyvin erilaisiin sosiologisiin ja filosofisiin keskusteluihin.

Tämä tutkimushanke ja sen tulokset ovat synnyttäneet ideoita uusista tutkimustehtävistä. Esille on noussut neljä erilaista tarkastelukohdetta. Ensinnäkin diskurssianalyttisen tulkintakehikon avulla voisi täydentää yhteiskuntatieteellisiä tulkintoja suomalaisten luontosuhteen muutoksesta. Tarkastelu voitaisiin kohdistaa tiettyihin luonnossa liikkumisen muotoihin ja niiden suosioon eri ihmisryhmissä. Voitaisiin vertailla eri ikäryhmien, sukupuolten ja eri ympäristöissä asuvien suhdetta tiettyyn luonnossa liikkumisen muotoon tai tiettyihin luonnossa liikkumisen muotoihin, kuten marjastamiseen, kalastamiseen, metsästämiseen ja hiihtämiseen. Voitaisiin syventää ymmärrystä siitä, miksi tietyt perinteiset käytännöt ja tulkintatavat välittyvät uusille luonnossa liikkujien sukupolville ja miksi toisten liikkumisperinteiden suosio hiipuu. Täten voitaisiin tätä tutkimusta yksityiskohtaisemmin kiinnittää huomio sekä suomalaisten luontosuhteen muutoksiin että maaseutukulttuurien luontosuhdeperinnön välittymiseen. Tässä tutkimuksessa muotoiltua diskurssianalyttistä tulkintakehikkoa voisi soveltaa myös aiheeseen liittyvissä väestötason tarkasteluissa.

Toiseksi tämän tutkimuksen pohjalta voitaisiin analysoida ja tarkentaa usein esitettyä käsitystä nuorten kaupunkilaissukupolvien luonnosta vieraantumisenesta. Tällöin tulisi edelleen jatkaa tutkimuksia siitä, millainen asema luonnolla on siinä urbaanissa sosiaalisessa tilassa, johon nuoret sosiaalistetaan. Kaupunkilaisnuorilta itseltään tulisi kysyä heidän suhteestaan luonnossa liikkumiseen. Tutkimuksen selitysvoimaa lisäisi täten kerättyjen havaintojen vertaaminen maaseutunuorison keskuudesta kerättyyn aineistoon ja ymmärrykseen luonnon asemasta maaseutuyhteisöissä, jolloin voitaisiin vastata ainakin seuraaviin kysymyksiin: Määrittävätkö kaupunkilaisnuoret luonnossa liikkumisen eri tavalla kuin maaseudulla asuvat ikätoverinsa? Onko kaupunkilaisnuorilla luontokontakteja vähemmän kuin maaseutunuorisolla? Osallistuvatko nuoret luonnossa liikkujien harrastusyhteisöjen toimintaan samassa määrin sekä kaupungeissa että maaseudulla? Tarkastelua voisi laajentaa myös eri ikäryhmiin. Nuorten lisäksi voitaisiin verrata näissä erilaisissa sosiaalisissa tiloissa elävien aikuisten suhdetta luontoon ja luonnossa liikkumiseen. Sen myötä voitaisiin arvioida kuinka hyvin vieraantumisen käsite soveltuu kaupunkinuorison luontosuhteen luonnehtimiseen.

On selvää, että kaupunkilaisnuoret eivät ole omaksuneet vastaavanlaista perinteistä luontotuntemusta, johon traditionaalisissa maaseutuyhteisöissä kasvaneet lapset sosiaalistettiin. Yhtä lailla on oletettavaa, että he eivät samassa

määrin vaali perinteisiä luonnossa liikkumisen käytäntöjä eivätkä myöskään hallitse yhtä hyvin omavaraistalouteen kuuluneita taitoja kuin edellä määritelty vertaisryhmä. Tästä huolimatta heidän luontotuntemuksensa saattaa olla laajaa-alaista. Koulun biologian tunneilla he ovat voineet hankkia monipuoliset tiedot muun muassa luonnon eri ilmenemismuodoista ja ekosysteemin toiminnasta. Vastaavasti he saattavat harrastuksissaan kohdata luonnon päivittäin – sellaisena kuin he sen ymmärtävät. Edelleen he saattavat olla hyvin perillä ajankohtaisesta ympäristöpoliittisesta keskustelusta, jossa ihmiskunnan suhde luontoon on keskeinen pohdinnan aihe.

Tämänlaisen tutkimusasetelman pohjalta voitaisiin siis tehdä päätelmiä nuorison suhteesta luontoon ja luonnossa liikkumiseen sekä mahdollisesta luonnosta vieraantumisenesta. Tässä yhteydessä voitaisiin myös pohtia filosofista kysymystä siitä, voiko ihminen ylipäättään vieraantua luonnosta? Yhtä lailla voitaisiin yrittää paikallistaa ihmisryhmät, joiden keskuudessa käsitys nuorison luonnosta vieraantumisenesta on yleinen. Näkevätkö kaupunkilaisnuoret asian samalla tavalla kuin maaseudulla koko elämänsä eläneet ikäihmiset?

Kolmanneksi tämä tutkimus ja sen yhteys yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen virittää pohtimaan luonnossa liikkujien harrastusyhteisöjen suhdetta luonnonsuojeluun ja ympäristöpolitiikkaan. Jatkossa onkin syytä etsiä vastauksia ainakin seuraaviin kysymyksiin: Mikä on harrastusyhteisöjen merkitys kansalaisten ympäristökasvatuksessa? Yhdistääkö harrastusyhteisön jäseniä saman asian harrastamisen lisäksi samanlainen asennoituminen luonnonsuojeluun? Mitkä ympäristökysymykset puhuttavat harrastusyhteisön jäseniä? Ovatko harrastusyhteisöt olleet osallisia ympäristöpoliittisessa keskustelussa tai jopa paikallisissa ympäristökamppailuissa? Ovatko yhteisöt harrastustoiminnan järjestämisen lisäksi myös valmiita suojelemaan toimintatilojaan eli luonnontilamaisia liikkumisympäristöjä?

Neljänneksi tarkastelun alle voisi ottaa luonnossa liikkumisen eri käytäntöjen alueellisuuden ja tilasuhteen. Harjoitetaanko luonnossa liikkumisen eri käytäntöjä samoissa paikoissa ja samoilla alueilla? Miten näiden eri käytäntöjen suosio jakautuu eri puolilla Suomea ja erilaisissa sosiaalisissa tiloissa? Ajautuvatko luotoympäristön traditionaalinen hyötykäyttö, romanttis-ekspressiivinen virkistyskäyttö ja harrastuskulttuurinen käyttö ristiriitisiin joillakin alueilla ja joissakin tilanteissa?

Diskurssianalyttinen tutkimusote soveltui hyvin tämän tutkimuksen tarkoituksiin. Sen avulla tunnistettiin luonnossa liikkumisen eri kontekstit sekä tehtiin näkyväksi tietynlaisten luonnossa liikkumisen käytäntöjen ja tiettyjen merkityksenannontapojen yhteenkuuluvuus. Tulokseksi saatiin käsitteellistys luonnossa liikkumisen erilaisista representaatioista. Jotta tätä lopputulemaa voitaisiin soveltaa tulevissa tutkimuksissa, on tarpeen todeta muutama asia sen yleistettävyydestä ja käytettävyydestä.

Tutkimus kiinnittyi niin sanottuun laadulliseen metodologiaan. Aineiston analyysissä syvennyttiin luonnossa liikkumista selittävän kerronnan sisältöihin. Tutkimusta varten kerättiin haastatteluaineisto, jonka laajuudesta päätettiin

saturaation periaatteen mukaisesti.⁵⁴ Analysoitaviksi valittiin yhteensä 39:n henkilön haastattelukertomukset.

Haastateltujen määrä on siinä määrin pieni, että tässä yhteydessä ei kannata pohtia kysymystä haastattelujoukon edustavuudesta. 39:n henkilön haastatteluista ei voi tehdä tilastollisesti luotettavia päätelmiä eri ihmisryhmien suhteesta luonnossa liikkumiseen. Mutta aineiston pieni koko ei kuitenkaan tarkoita, että tehdyt tulokset pätevät ainoastaan haastateltaviin ja että tutkimustuloksia ei voi perustellusti yleistää tutkimusjoukkoa laajempiin ihmisryhmiin.

Tässä tutkimuksessa tuloksien yleistettävyyteen otettiin kantaa jo tutkimusaihetta ja -tehtävää valittaessa. Tarkasteltavaksi valittiin ilmiö, joka on Suomessa hyvin yleinen. Luonnossa liikkuminen on suomalaisille hyvin tuttu ja läheinen asia. Tämän toteamuksen tueksi on koottavissa rutkasti tutkimustietoa. Myös analyysin tekeminen kytkeytyi yleisiä ilmiöitä selittävään käsitteistöön ja tutkimustietoon. Kirjallisuuden ja aineiston avulla tunnistettiin ja analysoitiin ne kulttuuriset kontekstit, jotka ovat merkittävä osa suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria sekä jotka merkittäväällä tavalla vaikuttavat suomalaisten jokapäiväiseen elämään. Nämä kontekstit myös määrittävät suomalaisten tulkintoja luonnossa liikkumisen merkityksistä.

Tutkimuksen tulokset eivät siis sellaisinaan ole tarkoitettu yleistettäväksi. Niiden perusteella ei voi tehdä ennusteita esimerkiksi siitä, miten tietyssä sosioekonomisessa asemassa oleva suomalainen selittää luonnossa liikkumistaan. Sen sijaan tutkimustulosten merkitys liittyy siihen, kuinka tarkasti ja loogisesti ne kuvaavat luonnossa liikkumisen kulttuurisuutta. Tämän arvion tekeminen jää ennen kaikkea tiedeyhteisön vastuulle. Mutta myös jokainen suomalainen luonnossa liikkuja voi puntaroida tässä muotoiltua tulkintaa.

---

⁵⁴ Saturaatiota käsiteltiin tutkimuksen menetelmäluvussa.

SUMMARY

This research focused on the different interpretations of the Finns of the outdoor activities in the nature. The main idea of the research was to widen the sport sociological understanding of the cultural connections of practices of outdoor activities. The research goal was summarized in two questions: 1) To which cultural contexts the Finns attach the different practices of outdoor activities in the nature? 2) How the Finns describe and explain commonly practiced ways of outdoor activities in the nature.

The data consisted of interviews with people involved in outdoor activities in the nature, ie the interview texts. In data analysis, attention was drawn to the following issues: What issues, topics, perspectives, words and word meanings are central while describing different practices of outdoor activities in the nature? What are the functions and their meanings that are emphasized in different descriptions? What is the nature of these functions? Are they related, for example, to tangible objectives, emotions evoked by experiencing nature, social relations or ideological considerations? In addition, it was studied how the individual's relationship with various practices of outdoor activities is described? What phases of personal history and social change are central in the descriptions defining different meanings of outdoor activities.

The research data consisted of theme interviews of 39 persons. The study sample was composed of 20 men and 19 women, who lived in different parts of Finland in a wide variety of habitats. The oldest of the interviewees were born in the 1930s and the youngest in the 1980s. Overall, the interviews were selected among people whose life experiences differ considerably from each other. The aim was to gather interview material as varied as possible from different narratives of practices and meanings of the outdoor activities in the natures. The main interview data were collected during 2005-2007. From the interviews made between 2008 and 2009, four interviews were included in the analyzed material.

The discourse-theoretical definitions and the aspiration to identify certain social practices as cultural, directed to the use of discourse-analytical methodology. In defining the objects of analysis, Norman Fairclough's listing of observed objects in the representation analysis was used. In the design and conduct of the analysis also the instructions of Jacob Torfing concerning the identification of boundaries and chains of similarities of discourse was taken into account, as well as the observations of Teun A. van Dijk concerning the significance of word choices in the meaning of representations. The methodology followed in this research could be called a theory-bound contextualization of representations of outdoor activities in the nature. The most important phase of this methodology was to combine the findings of research data with the theory illuminating cultural relations with the nature.

The research identified and conceptualized three cultural representations of outdoor activities in the nature. Traditional-pragmatic representation of outdoor activities in the nature connects the rural-culture heritage relationship

with the nature to the contemporary interpretations of outdoor activities. It reflects, on one hand, the rural change, and on the other hand, the preservation of traditional practices and meanings of outdoor activities in the nature. In the statements one can read what life was like in traditional village communities and how the traditional social order has become less important in the lives of people growing up in the rural areas. But, in addition to describing the changes, this representation conveys traditions and interpretations due to subsistence agriculture. Despite the fact that acquiring the essential needs does not require comprehensive knowledge of nature and working in the outback and waterways anymore, the traditional practices of outdoor activities in the nature are still upheld and they are also valued in the same way as before. For example, picking berries, hunting, fishing, acquiring commercial supplies and everyday exercise are explained in a very pragmatic way. The meanings of outdoor activities are attached to the benefits received. Also, in part, the values of traditional moral culture determine the interpretations. Filling up your storage with your own hand-picked berries is seen to be a proof of diligence and effort. By picking berries one can cherish those virtues that were valued also in the past. Similarly, perceptions of sex-linked practices are still alive. For example, hunting is an important form of social activity in many locations. It is determined as a part of locally shared interpretation of the masculine gender identity. Similarly, the understanding of rural life as something close to nature is repeated in the explanations of outdoor activities in the nature.

Romantic-expressive representation of outdoor activities in the nature is derived from the portrayals of countryside, natural landscapes and nature experience created by the romantic movement. In this representation these issues are positioned as opposites to urban and modern everyday life. They are placed outside the premises of everyday environments of activities. Nature is determined by an aesthetic mode, to which you can escape from the routines of everyday life and where you can focus on your own experiences. The meanings of outdoor activities are attached to visual, auditory and aromatic experiences, and releasing the mind from everyday thinking. The statements do not focus on characterizations of activities, but they describe, among other things, memorable nature experiences and adventures as well as clarifying one's own thoughts. The statements do not distinguish between the sexes. The interpretations of men and women of the experimental meanings of outdoor activities in the nature are similar. All in all, the statements form a representation of beauty and wonder of the nature. Nature experiences are described to bring enrichment to life and they belong to a good life.

Recreational-collective representation of outdoor activities in the nature is connected with the people's movement of nature-goers and recreational cultures. Nature is interpreted as a recreational environment and outdoor activities in the nature are seen to be a recreation cultural content of life. The statements form a description of things linked with recreational issues, such as the equipment needed, good recreational sites, norms of recreation, using the media products linked with recreation, communication between the enthusiasts, recre-

ational-cultural valuations, recreation events and recreational activities of associations. Communion of the enthusiasts, outdoor activities as a lifestyle and definitions of recreational identities are also frequent topics. These themes complement the interpretations, for example, of scouting, climbing, fishing and hiking. The understanding of the importance of a certain recreation as a part of everyday life forms a frame for this interpretation.

The research showed that people hiking in the nature are aware of different cultural backgrounds of different practices and apply different representations while telling of different practices. In addition, it became clear that the representations of outdoor activities in the nature are attached to the same forms of activities in the nature. While explaining an individual form of outdoor activity in the nature, one may apply all three representations. The interview data included a number of samples where the interviewees were applying different representations while describing the same action. For example, fishing was described as a traditional form of supplying for living, as an experiential moment on a calm lake and as recreational-cultural action. Fishing is an activity that is combined with all three contexts of outdoor activities in the nature. This is an important observation when considering the diversity of outdoor activities in the nature, and the relationship of the Finns, who are active in the nature environment, with the nature.

Forests, swamps and water bodies are in many ways relevant environments of activities. The same person may combine roaming in these environments to a number of issues. Re-living one's childhood in rural areas, preserving important practices of one's personal history, acquiring commercial supplies, detaching oneself from everyday life and considering outdoor activities as a recreational activity, may all be presented in the arguments of a person describing his reasons for outdoor activities. Thus, one of the main findings of this research is that the time spent in different nature environments and the practices used in these environments are not relied on in just one representation of outdoor activities/hiking in the nature. Different interpretations of meaning both stand out from each other and are combined with each other, and are mixed with each other in the explanations for outdoor activities.

LÄHTEET

Tutkimuskirjallisuus

- Ahponen, Pirkkoliisa & Järvelä, Marja (1983). Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisen elämäntavan muutos. Porvoo: WSOY.
- Aittola, Tapio & Raiskila, Vesa (2005). Jälkisanat. Teoksessa P. L. Berger & T. Luckmann Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. V. Raiskila. 4. painos. Helsinki: Gaudeamus, 213-231.
- Alapuro, Risto & Stenius, Henrik (1989). Kansanliikkeet loivat kansakunnan. Teoksessa R. Alapuro, I. Liikanen, K. Smeds & H. Stenius (toim.) Kansa liikkeessä. 2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä, 8-52.
- Alapuro, Risto & Sulkunen, Irma (1989). Raittiusliike ja työväestön järjestäytyminen. Teoksessa R. Alapuro, I. Liikanen, K. Smeds & H. Stenius (toim.) Kansa liikkeessä. 2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä, 142-156.
- Alasuutari, Pertti & Alasuutari, Maarit (2010). Mökkihulluus. Vapaa-ajan asumisen taika ja taito. Rovaniemi: LUP.
- Anttila, Anu-Hanna (2005). Loma tehtaan varjossa. Teollisuustyöväestön loma- ja vapaa-ajan moraalisaateli Suomessa 1930-1960-luvuilla. Helsinki: SKS.
- Beck, Ulrich (1990). Riskiyhteiskunnan vastamyrryt. Organisoitu vastuuttomuus. Suom. H. Lempa. Tampere: Vastapaino.
- Beedie, Paul (2003). Mountain guiding and adventure tourism: reflexions on the choreography of the experience. *Leisure studies* 22 (2), 147-167.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas. (2005). Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. V. Raiskila. 4. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Berglund, Eeva (2003). Ison-Britannian imperiumin perintö ja ympäristönkäytön oikeudenmukaisuus. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko (toim.) Oikeudenmukaisuus ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 32-46.
- Blom, Raimo (2003). Muutosteesit. Teoksessa H. Melin ja J. Nikula (toim.) Yhteiskunnallinen muutos. Tampere: Vastapaino, 11-14.
- Björn, Ismo. (1999). Kaikki irti metsästä. Metsän käyttö ja muutos taigan reunalla itäisimmässä Suomessa erätaloudesta vuoteen 2000. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Bourdieu, Pierre (1998). Järjen käytännöllisyys. Toiminnan teorian lähtökohtia. Suom. M. Siimes. Tampere: Vastapaino.
- Donnelly, Peter (2003). Sport and social theory. In B. Houlihan (ed.) Sport and society. A Student introduction. London: Sage, 11-27.
- Eichberg, Henning (1987). Liikuntaa harjoittavat ruumiit. Suom. E. Sironen. Tampere: Vastapaino.
- El Harouny, Elisa (2002). Historiallinen puukaupunki - tulevaisuuden elävää kaupunkiympäristöä. Teoksessa T. Syrjämää & J. Tunturi Eletty ja muistettu tila (toim.). Helsinki: SKS, 257-276.

- Eskelinen, Heikki (1991). Alueellinen kehitys ja aluepolitiikka. Teoksessa H. A. Loikkanen & J. Pekkarinen (toim.) Suomen kansantalous - instituutiot, rakenne ja kehitys. Porvoo: WSOY, 327-348.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (2004). Discourse and social change. 10th ed. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (2006). Analysing discourse. Textual analysis for social research. 4th ed. London: Routledge.
- Finsveen, Ellen & van Oorschot, Wim (2008). Access to resources in networks. A Theoretical and empirical critique of networks as a proxy for social capital. *Acta Sociologica* 51 (4), 293-307.
- Foucault, Michel (2005). Tiedon arkeologia. Suom. T. Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.
- Galeski, Boguslaw (1972). Basic concepts of rural sociology. Manchester University Press.
- Gergen, Kenneth J. (1999). An invitation to social construction. London: Sage.
- Giddens, Anthony (1995). Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa U. Beck, A. Giddens & S. Lash Nykyajan jäljillä. Tampere: Vastapaino, 83-152.
- Goffman, Erving (1986). Frame analysis. An Essay on the organization of experience. 2 ed. Boston: Northeastern university press.
- Green, Nicholas (1990). The Spectacle of Nature. Landscape and bourgeois culture in nineteenth-century France. Manchester: Manchester University Press.
- Haapala, Arto (2000). Luonnon kauneus ja rumuus. Teoksessa A. Haapala & M. Oksanen (toim.) Arvot ja luonnon arvottaminen. Helsinki: Gaudeamus, 68-81.
- Haas, Stefan (2002). Visuaalisuus modernin kaupungin hahmottamisessa. Suom. T. Syrjämaa. Teoksessa T. Syrjämaa & J. Tunturi Eletty ja muistettu tila (toim.). Helsinki: SKS, 211-234.
- Haila, Yrjö (2001a). Johdanto: Mikä ympäristö? Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino, 9-20.
- Haila, Yrjö (2001b). Mitä ihmisillä on oikeus tehdä luonnolle? Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino, 198-202.
- Haila, Yrjö (2004). Retkeilyn rikkaus. Luonto ympäristöhuolen aikakaudella. Helsinki: Kustannus Oy Taide.
- Haila, Yrjö & Lähde, Ville (toim.) (2003). Luonnon politiikka. Tampere: Vastapaino.
- Hallikainen, V. (1998). The Finnish Wilderness Experience. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 711.

- Hankonen, Johanna (1994). Tampellan tapaus ja kaupunkisuunnittelun umpikuja. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko (toim.) Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto. Gaudeamus, 95-115.
- Harvey, David (1989). *The Urban Experience*. London: The John Hopkins University Press.
- Heikkala, Juha & Koski, Pasi (2000). Järjestöt kolmen merkitysulottuvuuden leikkauspisteessä. Vapaaehtoisuuden, valtion ja markkinoiden. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. Liikunnan kansalais-toiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152, 107-118.
- Heikkilä, Markku & Seppo, Juha (1989). Uskonnollinen liike, esivalta ja "maailma". Teoksessa R. Alapuro, I. Liikanen, K. Smeds & H. Stenius (toim.) *Kansa liikkeessä*. 2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä, 70-90.
- Heikkinen, Antero (1992). Promenadeja ja terveyskylpyjä. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun*. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 131, 43-61.
- Heinilä, Kalevi (1989). Liikuntasosiologia. Teoksessa R. Telama, J. Juppi & L. Nieminen (toim.) *Liikuntatiede - Mitä se on?*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 118, 41-44.
- Heiskala, Risto (1995). Sosiaalinen konstruktionismi. Teoksessa *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 146-172.
- Heiskala, Risto (2003). Instituutiot, sosiaaliset innovaatiot ja yhteiskunnan rakenteellinen muutos. Teoksessa H. Melin ja J. Nikula (toim.) *Yhteiskunnallinen muutos*. Tampere: Vastapaino, 15-27.
- Hentilä, Seppo (1989). Urheilu, kansakunta ja luokat. Teoksessa R. Alapuro, I. Liikanen, K. Smeds & H. Stenius (toim.) *Kansa liikkeessä*. 2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä, 213-235.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008). Tutkimushaastattelu: teema-haastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Holmila, Marja (2001). Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Honkasalo, Markku (2000). *Suomalainen sotainvalidi*. Helsinki: Otava.
- Humberstone, Barbara (2003). Gender transgressions and contested natures. Teoksessa K. Pedersen & A. Viken (toim.) *Nature and Identity. Essays on the culture of nature*. HøyskoleForlaget, 105-120.
- Hyatt, David (2005). Time for a change: a critical discursal analysis of synchronic context with diachronic relevance. *Discourse and society* (16) 4, 515-534.
- Hyvärinen, Matti (1994). *Viimeiset taistot*. Tampere: Vastapaino.
- Hyyryläinen, Torsti (2000). Kylätoiminnan perinne sosiaalisena pääomana. Teoksessa T. Hyyryläinen & P. Rannikko (toim.) *Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä*. Tampere: Vastapaino, 109-119.
- Hämynen, Tapio (2008). Rasimäen kylän elinkaari. Teoksessa S. Knuuttila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S.

- Vakimo & M. Väisänen Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 60-104.
- Ilmanen, Kalervo (1996). Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919-1994. *Studies in sport, physical education and health* 43. Jyväskylän yliopisto.
- Ilmanen, Kalervo (2000). Kansalaistoiminnan ja julkishallinnon kohtaaminen. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152, 26-39.
- Ilmanen, Kalervo; Itkonen, Hannu; Matilainen, Pertti & Vuolle, Pauli (2004). Urheilun julkisuuskuva. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos.
- Ilmonen, Kai & Jokinen, Kimmo (2002). Luottamus modernissa maailmassa. Jyväskylän yliopisto. SoPhi.
- Ilmonen, Kai & Siisiäinen, Martti (toim.) (1998). Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino.
- Itkonen, Hannu (1996a). Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. *Gaudeamus*.
- Itkonen, Hannu (1996b). Syöksy Sivakkaan. Kylän ruumiillisuutta jäljittämässä. Teoksessa S. Knuuttila, I. Liikanen, P. Rannikko, H. Itkonen, M. Koistinen, J. Oksa & S. Vakimo. Kyläläiset kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 114, 127-156.
- Itkonen, Hannu (2000). Kansalaistoiminnan suuri linja. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152, 11-25.
- Itkonen, Hannu (2004). Liikuntasosiologia etsii kortteeria. *Liikunta ja Tiede* 41 (6). 4-7.
- Itkonen, Hannu (2007). Changes in Sport Sociology and Challenges for the Future. Teoksessa H. Itkonen, A.-K. Salmikangas & E. McEvoy (toim.) *The Changing Role of Public, Civic and Private Sectors in Sport Culture. Proceedings of the 3rd EASS Conference. University of Jyväskylä. Department of Sport Sciences. Research Reports No 3/2007*, 8-13.
- Itkonen, Hannu; Heikkala, Juha; Ilmanen, Kalervo & Koski, Pasi (2000). Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 152.
- Itkonen, Hannu & Simula, Mikko (2008). Kylä liikkumisen tilana - Sivakan lämpimät kiireet. Teoksessa S. Knuuttila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S. Vakimo & M. Väisänen Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 173-206.
- Jallinoja, Riitta (1979). Naisten palkkatyön yleistyminen. Teoksessa K. Eskola, E. Haavio-Mannila & R. Jallinoja (toim.) *Naisnäkökulmia. WSOY: Helsinki*, 17-41.

- Jarvie, Grant & Maguire, Joseph (1994). *Sport and leisure in social thought*. New York: Routledge.
- Jokinen, Marika (2002). Suunnittelu kaupunkirakenteen ja liikenteen muovaajana. Teoksessa M. Järvelä, K. Lybäck, & M. Jokinen (toim.) *Kaupunkiliikenteen ekososiaaliset ulottuvuudet*. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, 49-69.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2006). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Järvelä, Marja (2002). Ajankohtaisia avauksia kaupunkiliikenteen tutkimukseen. Teoksessa M. Järvelä, K. Lybäck, & M. Jokinen (toim.) *Kaupunkiliikenteen ekososiaaliset ulottuvuudet*. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, 209-240.
- Järvelä, Marja & Wilenius, Markku (1996). *Ilmatoriski ja ympäristöpolitiikka: Suomalaiset ympäristövaikuttajat ja nykyajan ympäristöongelmat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Järvikoski, Timo (1991). Ympäristöliike suomalaisessa politiikassa. Teoksessa I. Massa & R. Sairinen (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Gaudeamus, 162-179.
- Kangas, Anita (2003). Kolmas sektori ja kulttuuripolitiikka. Teoksessa S. Hänninen, A. Kangas & M. Siisiäinen (toim.) *Mitä yhdistykset välittävät. Tutkimuskohteena kolmas sektori*. Jyväskylä: Atena, 38-69.
- Karisto, Antti; Takala, Pentti & Haapola, Ilkka (2006). *Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa*. Helsinki: Wsoy.
- Karjalainen, Pauli Tapani (1987). *Ympäristön eletty mieli*. Joensuun yliopisto. Kulttuuri- ja suunnittelumaantiede. Tiedonantoja n:o 2.
- Kauste, Juulia (2002). Kaupunkitila monikulttuurisen yhteiskunnan strategiana: identiteetti, etnisuus ja kansalaisuus Pariisissa ja New Yorkissa. Teoksessa T. Syrjämaa & J. Tunturi *Eletty ja muistettu tila* (toim.). Helsinki: SKS, 277-306.
- Kiewa, Jackie (2002). Traditional climbing: metaphor of resistance or metanarrative of oppression? *Leisure studies* 21 (2), 145-161.
- Kirkinen, Heikki (1984). Miten kylien käy? Teoksessa H. Kirkinen (toim.) *Kolme kylää. Kertomus erään kulttuuritutkimuksen taustasta, työstä ja tuloksista*. Helsinki: Otava, 11-36.
- Kirves, Jenni (2008). "Sota ei ollut elämisen eikä muistamisen arvoista aikaa" - kirjailijat ja traumaattinen sota. Teoksessa S. Näre & J. Kirves (toim.) *Ruma sota. Talvi- ja jatkosodan vaiettu historia*. Helsinki: Johnny Kniga, 381-425.
- Knuutila, Seppo (2008). Seurattu Sivakka - miten mennyt muuttuu ja merkitykset vaihtavat paikkaa. Teoksessa S. Knuutila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S. Vakimo & M. Väisänen *Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 107-134.

- Knuuttila, Seppo (2010). Tutkimusaineistojen muodostaminen. Teoksessa J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo (toim.) *Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII. Suomen Kansatietouden Tutkijain Seura*, 19-42.
- Knuuttila, Seppo; Liikanen Ilkka & Rannikko, Pertti (1996). Tulkintojen kylät. Paluu Sivakkaan ja Rasimäkeen. Teoksessa S. Knuuttila, I. Liikanen, P. Rannikko, H. Itkonen, M. Koistinen, J. Oksa & S. Vakimo *Kyläläiset, kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja, n:o 114*, 7-18.
- Knuuttila, Seppo & Rannikko, Pertti (2008). Sivakka ja Rasimäki tutkimuksina. Teoksessa S. Knuuttila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S. Vakimo & M. Väisänen *Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura*, 9-22.
- Kompridis, Nikolas (2006). Introduction. Re-inheriting romanticism. Teoksessa N. Kompridis (ed.) *Philosophical romanticism. London: Routledge*, 1-17.
- Konttinen, Esa (1994). Kansalaisyhteiskunnan leimahdus Säynätsalossa. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko (toim.) *Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto. Gaudeamus*, 116-138.
- Konttinen, Esa (1998). Uusien liikkeiden tuleminen subjektiviteetin puolustamisen kulttuuri-ilmastossa. Teoksessa K. Ilmonen & M. Siisiäinen (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino*, 187-217.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2004). Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi. *Minervakustannus (SoPhi), Jyväskylä*.
- Kortteinen, Matti (1982). *Lähiö: Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Helsinki: Otava*.
- Koski, Pasi (2000a). Liikunta kansalaisaktiivisuutena. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. *Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152*, 40-55.
- Koski, Pasi (2000b). Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina - toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. *Liikunnan kansalaistoiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152*, 135-154.
- Koski, Pasi (2000c). Millä tavoin kansalaisaktiivisuus toteutuu liikunnassa? Teoksessa M. Miettinen (toim.) *Haasteena huomisen hyvinvointi. Miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124*, 213-240.
- Koski, Pasi & Heikkala, Juha (1998). Suomalaisten urheiluorganisaatioiden muutos. Lajiliitot professionaalistumisen prosessissa. *Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia no 63*.
- Koski, Tapio (2000). Liikunta elämäntapana ja henkisen kasvun välineenä. Filosofinen tutkimus liikunnan merkityksestä, esimerkkeinä jooga ja zenbudo. *Tampere University Press*.

- Kotkavirta, Jussi (1998). Luonnon esteettisistä ja eettisistä merkityksistä. Teoksessa P. Kuhmonen & S. Silman (toim.) *Jaettu jana ääretön raja*. Jyväskylän yliopisto. Filosofian laitoksen julkaisuja 65, 108-127.
- Kukkonen, Pertti & Laaksonen, Kalle (1991). Luonnonvarat, peruselinkeinot ja energia. Teoksessa H. A. Loikkanen & J. Pekkarinen (toim.) *Suomen kansantalous - instituutiot, rakenne ja kehitys*. Porvoo: WSOY, 47-79.
- Kuusela, Pekka (2003). Sosiaalisen konstruktionismin liike sosiaalitieteissä. Teoksessa P. Kuusela & M. Saastamoinen (toim.) *Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma*. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21, 17-44.
- Lappalainen, Ari (1998). Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Etnologinen analyysi kalastuskulttuurin muuttumisesta Pohjois-Karjalan Höytiäisellä 1890-luvulta 1990-luvulle. Kalastusmuseoyhdistys ry. Julkaisuja 13.
- Larsen, Jonas (2008). De-exoticizing tourist travel: everyday life and sociality on the move. *Leisure studies* 27 (1), 21-34.
- Latour, Bruno (2003). Moderni vai ekologinen? Uutta oikeutusta etsimässä. Teoksessa Y. Haila & V. Lähde (toim.) *Luonnon politiikka*. Tampere: Vastapaino, 70-103.
- Laurén, Kirsi (2006). Suo - sisulla ja sydämellä. Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä. Helsinki: SKS.
- Lefebvre, Henri (2002). *The Production of Space*. Transl. Donald Nicholson-Smith. Blackwell Publishing.
- Lehtinen, Ari (2003). Johdanto. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko (toim.) *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Helsinki: Gaudeamus, 9-31.
- Lehtinen, Ari Aukusti (toim.) (2005). *Maantiede, tila, luontopolitiikka*. Johdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen. Joensuu University Press.
- Lehtonen, Mikko (2004). Suomalaisuus luontona. Teoksessa M. Lehtonen, O. Löytty & P. Ruuska. *Suomi toisin sanoen*. Vastapaino, Tampere. s. 55-75.
- Lévi-Strauss, Claude (1997). *Tropiikin kasvat*. Loki-Kirjat, Helsinki.
- Liikanen, Ilkka (1989). *Kansanvalistajien kansakunta*. Kansanvalistusseura fennomanian aatteellisena ja organisatorisena keskuksena. Teoksessa R. Alapuro, I. Liikanen, K. Smeds & H. Stenius (toim.) *Kansa liikkeessä*. 2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä, 126-141.
- Litmanen, Tapio; Hokkanen, Pekka & Kojo, Matti (toim.) (1999). *Ydinjäte käsissämme: Suomen ydinjätehuolto ja suomalainen yhteiskunta*. Jyväskylän yliopisto. SoPhi.
- Lukkarinen, Ville (2004). Kansallisen maiseman vertauskuvallisuus ja ympäristön tila. Teoksessa Lukkarinen V. & Waenerberg A. *Suomi-kuvasta mielenmaisemaan. Kansallismaisemat 1800- ja 1900-luvun vaihteen maalaustaiteessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. s. 20-91.
- Lukkarinen, Ville & Waenerberg, Annika (2004). *Mielikuvia maisemasta*. Teoksessa Lukkarinen, V. & Waenerberg; A. *Suomi-kuvasta*

- mielenmaisemaan. Kansallismaisemat 1800- ja 1900-luvun vaihteen maalaustaiteessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. s.12-19.
- Lyytinen, Tuija & Vuolle, Pauli (toim.) 1992. Ihminen - luonto - liikunta. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 81.
- Maffesoli, Michel (1995). Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista. Suom. M. Määttäen. Gaudeamus.
- Malinen, Pentti (2000). Yhdentävän maaseutupolitiikan eurooppalainen tausta. Teoksessa T. Hyyryläinen & P. Rannikko (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Tampere: Vastapaino, 22-45.
- Manninen, Laura (1984a). Elämäntavan ja kokemuspohjan muutos. Teoksessa H. Kirkinen (toim.) Kolme kylää. Kertomus erään kulttuuritutkimuksen taustasta, työstä ja tuloksista. Helsinki: Otava, 107-119.
- Manninen, Laura (1984b). Identiteettikokemukset. Teoksessa H. Kirkinen (toim.) Kolme kylää. Kertomus erään kulttuuritutkimuksen taustasta, työstä ja tuloksista. Helsinki: Otava, 120-147.
- Massa, Ilmo (1998). Toinen ympäristötiede. Gaudeamus.
- Massey, Doreen (2005). For space. London: Sage.
- Matthies, Aila-Leena (2003). Asukastoiminta sosiaalisena pääomana. Käsitteen operationalisointia ja kritiikkiä tapaustutkimuksen pohjalta. Teoksessa S. Hänninen, A. Kangas & M. Siisiäinen (toim.) Mitä yhdistykset välittävät. Tutkimuskohteena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena, 150-166.
- McDowell, J. 2002. Two kinds of naturalism. Teoksessa J. McDowell. Mind, value and reality. 2. painos. Harvard University Press. Cambridge (Mass.) London, 167-197.
- Meinander, Henrik (1999). Tasavallan tiellä. Suomi kansalaissodasta 2000-luvulle. Suom. P. Autio. Espoo: Schildts.
- Nevalainen, Jaana (2005). Kaupunkitila ja muutoksen oikeutuksen maantiede. Teoksessa A. A. Lehtinen (toim.) Maantiede, tila, luontopolitiikka. Johdatus yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen. Joensuu University Press, 215-244.
- Niemelä, Jorma (2002). Identiteettityö, sosiaalinen pääoma ja marginaalista murtautumisen. Teoksessa P. Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 76-93.
- Nygren, Anja (2000). Luontosuhteiden sosiaalinen monimuotoisuus. Teoksessa A. Haapala & M. Oksanen (toim.) Arvot ja luonnon arvottaminen. Helsinki: Gaudeamus, 179-192.
- Oittinen, Riitta (1999). Ompelusta ennen tehdastyötä. Teoksessa R. Parikka (toim.) Suomalaisen työn historia. Korvesta konttoriin. Helsinki: SKS, 51-82.
- Oksa, Jukka (1998). Syrjäkylä muutoksessa. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 30.
- Oksa, Jukka (2008). Kehittäjä kylässä. Teoksessa S. Knuuttila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S. Vakimo & M.

- Väisänen Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 241-259.
- Oksanen, Markku (2000). Johdanto. Teoksessa A. Haapala & M. Oksanen (toim.) *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Helsinki: Gaudeamus, 9-24.
- Paronen, Olavi (2001). Ulkoilun hyvinvointikokemukset ja esteet. Teoksessa T. Sievänen (toim.) *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802, 100-111.
- Pedersen, Kirsti (2003). Discourses on nature and gender identities. Teoksessa K. Pedersen & A. Viken (toim.) *Nature and Identity. Essays on the culture of nature*. HøyskoleForlaget, 121-149.
- Peltonen, Lasse (2001). Kollektiivinen toiminta ympäristöpolitiikassa. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino, 148-165.
- Peltonen, Matti (1999). Työnjako sosiaalisena tilana. Sukupuolenmukaisesta työnjaosta maataloudessa. Teoksessa R. Parikka (toim.) *Suomalaisen työn historia. Korvesta konttoriin*. Helsinki: SKS, 33-50.
- Petrisalo, Katriina (1984). Kyläkulttuuri ja harrastukset. Teoksessa H. Kirkinen (toim.) *Kolme kylää. Kertomus erään kulttuuritutkimuksen taustasta, työstä ja tuloksista*. Helsinki: Otava, 54-85.
- Pitkänen, Kati & Vepsäläinen Mia (2005). Mökille hommiin ja hiljaisuuteen – mökkeilymotiiveista. Teoksessa K. Pitkänen & R. Kokki *Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa*. Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja n:o 11, 161-186.
- Pouta, Eija & Sievänen, Tuija (2001). Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen tulokset – Kuinka suomalaiset ulkoilevat? Teoksessa T. Sievänen (toim.) *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802, 32-76.
- Pulkkinen, Tuija (1989). Kansalaisyhteiskunta ja valtio. Kaksi perinnettä poliittisen julkisuuden muotoutuessa. Teoksessa R. Alapuro, I. Liikanen, K. Smeds & H. Stenius (toim.) *Kansa liikkeessä*. 2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä, 54-69.
- Rajajärvi, Anu (2000). Tuntemattomat kyläseurat. Teoksessa H. Itkonen (toim.) *Toimintaa, urheilua ja liikettä. TUL:n Karjalan piiri 1919-1999*. TUL:n Karjan piiri ry, 87-120.
- Rannikko, Pertti (1984). Metsätyömiesskylän tuhoutumisprosessi. Teoksessa Yhteiskunta kylässä. Tutkimuksia Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja. N:o 61. Joensuu.
- Rannikko, Pertti (1994). Ympäristökamppailujen aallot. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko (toim.) *Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto*. Gaudeamus, 11-28.
- Rannikko, Pertti (1996). Onko Sivakkaa enää olemassa? Tutkielma yhteisöllisyyden muutoksesta. Teoksessa S. Knuutila et al. *Kyläläiset kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä*. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja n:o 114, 19-51.

- Rannikko, Pertti (2003). Oikeudenmukaisuuskysymys suomalaisen ympäristöliikkeen aalloissa. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko (toim.) Oikeudenmukaisuus ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 160-180.
- Rannikko, Pertti (2008). Sivakan metsät avoimina ja suljettuina tiloina. Teoksessa S. Knuutila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S. Vakimo & M. Väisänen Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 25-58.
- Rantanen, Pekka & Valkonen, Jarno 2008. Pieni genealoginen tapahtuma. Tapaustutkimus ulkomaalaisten luonnonmarjapöiminnasta Suomessa. *Sosiologia* 45 (1), 21-36.
- Roberson Jr, Donald, N. & Babic, Vesna (2009). Remedy for modernity: experiences of walkers and hikers on Medvenica mountain. *Leisure studies* 28 (1), 105-112.
- Roos, J. P. & Rotkirch, A. 2003a. Habituksen paluu? Evoluutioteorian huomioimisesta sosiologian ihmisenäkemyksessä. *Tieteessä tapahtuu* 21 (1), 33-41.
- Roos, J. P. & Rotkirch, A. 2003b. Habituksen paluu? Evoluutioteorian huomioimisesta sosiologian ihmisenäkemyksessä. *Tieteessä tapahtuu* 21 (2), 33-37.
- Rousseau, Jean Jaques (1905). *Émile eli kasvatuksesta*. Suom. J. Hahl. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapainon osakeyhtiö.
- Ruonavaara, Hannu. (1998a). Yhteiskunnan rakenteet ja rakennemuutokset. Teoksessa K. Koskinen (toim.) *Sosiologisia karttalehtiä*. Tampere: Vastapaino, 55-80.
- Ruonavaara, Hannu (1998b). "Vanhat" yhteiskunnalliset liikkeet moraalisäätelyn projekteina. Teoksessa K. Ilmonen & M. Siisiäinen (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, 43-57.
- Russel, Bertrand (1996). *Länsimaisen filosofian historia 2*. Suom. J. A. Hollo. 7. painos. Porvoo: WSOY.
- Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9-36.
- Saarikangas, Kirsi (2002). Merkityksellinen tila: lähiöasuminen arkkitehtuurin, asukkaiden, menneen ja nykyisen kohtaamisena. Teoksessa T. Syrjämaa & J. Tunturi (toim.) *Eletty ja muistettu tila*. Helsinki: SKS, 48-75.
- Saarimaa, Riikka (2004). Metsänhoitajanaiset miehisellä metsäsektorilla. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko (toim.) *Leipäpuusta arvopaperia. Vastuun ja oikeudenmukaisuuden haasteet metsäpolitiikassa*. *Metsälehti Kustannus*, 101-123.
- Salmenniemi, Suvi (2008). Kansalaisyhteiskuntateoria ja postsosialismi. *Sosiologia* 45 (2), 104-118.
- Salomaa, J. E. 1999. *Filosofian historia. Osa 2*. Kampus kustannus. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja 50.

- Sievänen, Tuija (1995). Reittiharrastaminen Suomessa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 577.
- Sievänen, Tuija (toim.) (2001). Luonnon virksityskäyttö 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802.
- Sievänen, Tuija (2010). Virkistyskäytön kysynnän tutkimus. Teoksessa T. Sievänen & M. Neuvonen (toim.) Luonnon virksityskäyttö 2010. Metlan työraportteja 212, 12-17. Saatavilla [www.muodossa.com <URL: www.metla.fi/julkaisut/workigpapers/2011/mwp212.htm](http://www.muodossa.com/URL:www.metla.fi/julkaisut/workigpapers/2011/mwp212.htm)
- Siisiäinen, Martti (1990). Suomalainen protesti ja yhdistykset. Tutkimuksia yhdistyslaitoksen kehityksen ja protestijaksojen suhteesta suurlakosta 1990-luvulle. Tutkijaliitto.
- Siisiäinen, Martti (2002). Yhdistyslaitos vuosituhannen vaihteessa. Teoksessa P. Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveystieteille. Jyväskylä: PS-kustannus, 94-111.
- Siisiäinen, Martti (2003). Vuoden 1997 yhdistykset. Teoksessa S. Hänninen, A. Kangas & M. Siisiäinen (toim.) Mitä yhdistykset välittävät. Tutkimuskohteena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena, 11-37.
- Simula, Mikko (2004). Luontokokemuksen jäljillä. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät. Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 3/2004, 209-230.
- Simula, Mikko (2005). Impivaarojensa etsijät. Tulkinta luontokokemuksen rakentumisesta. Liikunta & tiede 42 (6), 58-63.
- Sironen, Esa (1996). Lauri-poika metsässä häirii. Luonnon kokemisen paradokseista. Teoksessa J. Kotkavirta (toim.) 1996. Luonnon luonto. Filosofisia kirjoituksia luonnon käsitteestä ja kokemisesta. Jyväskylän yliopisto. Sophi, 115-124.
- Sironen, Esa (1995). Urheilun aika ja paikka. LIKES-tutkimuskeskus. LIKES-research reports on sport and health 100.
- Snow, David A. & Benford, D. Robert (1988). Ideology, frame resonance and participant mobilization. Teoksessa H. Kriesi & S. Tarrow (toim.) International social movement research. Vol 1, 197-217.
- Sulkunen, Irma (1989). Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus. Teoksessa R. Alapuro, I. Liikanen, K. Smeds & H. Stenius (toim.) Kansa liikkeessä. 2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä, 157-175.
- Sulkunen, Pekka (1997). Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.) Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Tampere: Gaudeamus, 13- 53.
- Taylor, Charles (2001). Sources of the Self. The Making of the Modern Identity. (10th ed.). Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Tilastokeskus 2011. Suomen tilastollinen vuosikirja 2011. Helsinki: Tilastokeskus.
- Timonen, Päivi (2009). Arkiset haaveet - luontoharrastukset nautinnon lähteenä. Teoksessa M. Liikkanen (toim.) Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 203-224.

- Torring, Jacob (1999). *New theories of discourse*. Laclau, Mouffe and Zizek. Oxford: Blackwell Publishers.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2003). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Urry, John (1990). *The Tourist gaze. Leisure and travel in contemporary societies*. London: Sage.
- Vakimo, Sinikka (1996). Vanhat naiset nuorena kylässä. Kylä muistoissa ja elämänkulussa. Teoksessa *Kyläläiset, kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä*. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 114. Joensuu, 189-235.
- Valkonen, Jarno (2003). *Lapin luontopolitiikka. Analyysi vuosien 1946-2000 julkisesta keskustelusta*. Tampere University Press.
- Van Dijk, Teun A. (2000). *Ideology. A Multidisciplinary approach*. 2nd ed. London: Sage.
- Veblen, Thorstein (1994). *The Theory of the leisure class*. New York: Dover publications.
- Virtanen, Vesa; Pouta, Eija; Sievänen, Tuija & Laaksonen, Seppo (2001). Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen aineistot ja menetelmät. Teoksessa T. Sievänen (toim.) *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802, 19-31.
- Von Wright, Georg Henrik (1999). *Tieto ja ymmärrys*. Helsinki: Otava.
- Vuolle, Pauli (1989). Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä ja tutkimuskohteena. Teoksessa R. Telama, J. Juppi & L. Nieminen (toim.) *Liikuntatiede - Mitä se on?*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 118, 38-41.
- Vuolle, Pauli & Oittinen, Anu (1994). *Jokamiehenoikeus. Perinteistä nykypäivää. Tutkimus jokamiehenoikeuden kulttuurisesta, oikeudellisesta ja luontoliikunnallisesta merkityksestä. Liikunnan ja kansanterveyden edistämistätiö. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 92*.
- Väisänen, Marjaana (2008). *Paluu juurille. Sivakka ja Rasimäki lomalaisten kohtauspaikkoina*. Teoksessa S. Knuuttila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S. Vakimo & M. Väisänen *Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 208-225.
- Weber, Max (1990). *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Suom. T. Kyntäjä. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Weber, Max (1992). *Kaupunki*. Suom. ja toim. T. Hietaniemi. Tampere: Vastapaino.
- Williams, Raymond 2003. *Luontokäsitykset*. Teoksessa Y. Haila & V. Lähde (toim.) *Luonnon politiikka*. Tampere: Vastapaino, 40-66.
- Ylä-Anttila, Tuomas (2010). Pragmatistinen näkökulma yhteiskunnallisiin liikkeisiin. *Sociologia* 47 (4), 286-299.

Internet lähteet

Suomen latu ry. Ulkoilufoorumi. Saatavilla www-muodossa <URL: <http://suomenlatu.fi/?S0108>> Luettu 7.1.2009.

Suomen Partiolaiset - Finlands Scouter ry. Saatavilla www-muodossa <URL: <http://www.partio.fi/Suomeksi.iw3>>. Luettu 11.6.2009.

Asiakirjat

Suomen hiihtoliitto. Toimintakertomus ja tilinpäätös 2007.

Haastattelut

Kukka Eerola, Jyväskylä 8.2.2006, haastattelija Satu Eerola

Meri Erhola, Jyväskylä 26.11.2006 (synt. 1981) haastattelija Hanna Vehviläinen

Asta Haarma, Lappeenranta 7.2.2006, haastattelija Maarit Haarma

Risto Hellman, Vantaa 11.11.2007, haastattelija Katja Hellman

Kari Häkkinen, Jyväskylän maalaiskunta 30.6.2005, haastattelija Mikko Simula

Teuvo ja Lempi Häkkinen, Valtimo 16.8.2005, haastattelijat Hannu Itkonen ja Mikko Simula

Iiro Hölttä, Hirvensalmi 10.11.2007, haastattelija Iida Hölttä

Maire Jäntti, Jyväskylän maalaiskunta 9.2.2006, haastattelija Anna-Leena Kärkkäinen

Markku Kallinen, Posio 23.7. 2005, haastattelija Mikko Simula

Liisa Kiviluoto, Heinola 8.2.2006, haastattelija Marjaana Risku

Jari Korhonen, Jyväskylä 7.2.2006, haastattelija Mika Nurminen

Terhi Kuokkanen, Jyväskylä 6.11.2006, haastattelija Antti Lähdesmäki

Ville Kurtti ja Kerttu Leskelä, Kuusamo 27.7.2005, haastattelija Mikko Simula

Jukka Lehtinen, Jyväskylä 7.11.2006, haastattelija Anna-Mari Hämäläinen

Anu Lehtonen, Espoo 3.2.2006, haastattelija Anne Simola

Seppo Linjakumpu, Kuusamo 22.12.2008, haastattelija Mikko Simula

Eeva Lipponen, Valtimo 15.8.2005, haastattelijat Pertti Rannikko ja Mikko Simula

Susanna Malmivaara, Ylistaro 26.11.2007, haastattelija Eveliina Malmivaara

Jani ja Heli Matilainen, Valtimo 17.8.2005, haastattelijat Hannu Itkonen ja Mikko Simula

Seija Matilainen, Jyväskylän maalaiskunta 3.7.2005, haastattelija Mikko Simula

Maila Mustonen, Valtimo 16.8.2005, haastattelija Mikko Simula

Mikael Niemi, Espoo 15.2.2006, haastattelija Sanna Kallioinen

Sanna Nieminen, Sysmä 5.5.2006, haastattelija Elina Sinisalo

Kauko ja Leo Oikarainen, Posio 23.7. 2005, haastattelija Mikko Simula

Seppo Oikarainen, Posio 26.7. 2005, haastattelija Mikko Simula

Jari Piirainen, Helsinki 20.1.2009, haastattelija Mikko Simula

Aki Rautava, Sodankylä 14.6. 2006, haastattelija Mikko Simula

Sohvi Salonen, Vantaa 6.11.2006, haastattelija Heli Helldán

Pertti Simola, Espoo 9.1.2009, haastattelija Taru Akela

Eija Säkkinen, Jyväskylä 1.7. 2005, haastattelija Mikko Simula
Teemu Tolonen, Jyväskylä 8.2.2006, haastattelija Liina Jaskari
Pirjo Uttana, Kangasniemi 13.11.2007, haastattelija Henna Törmänen
Jani Vaara, Jyväskylä 5.11.2006, haastattelija Jaana Mähönen
Miska Viiri, Jyväskylän maalaiskunta 7.11.2006, haastattelija Johanna Manninen
Johanna Yliopas, Porvoo 9.12.2008, haastattelija Mikko Simula
Sami Övermark, Jyväskylä 5.2.2006, haastattelija Perttu Hautala

Muut lähteet

Liikunnan yhteiskuntatieteiden opinnäyteopas 2007-2008. Jyväskylän yliopisto.
Liikuntatieteiden laitos.

LIITTEET

Liite 1 Luonnossa liikkumisen kulttuuriset selitysmallit -tutkimushanke, Haastattelurunko

Pääluokka	Teema	Avauskysymykset
Henkilöhistoria ja harrastukset	Lapsuuden asuinympäristö, harrastukset ja ajanvietto	Millainen oli lapsuutesi asuinympäristö? Millaisia harrastuksia sinulla oli? Missä ja kenen kanssa niitä harrastitte? Millaiset harrastukset olivat sinulle mieluisia?
	Nuoruuden sosiaalinen ja fyysinen ympäristö	Millaisissa ympäristöissä asuit ja vietit aikaasi nuorena? Millaisia harrastuksia sinulla oli nuoruudessa?
	Harrastamisen muutokset	Miten harrastuksesi ja harrastamisesi on muuttanut elämäsi eri vaiheissa? Mitkä asiat ovat vaikuttaneet harrastuksiisi ja harrastamiseesi?
Luonnossa liikkuminen	Luonnossa liikkuminen elämän eri vaiheissa	Millainen asema luonnossa liikkumisella on ollut elämäsi eri vaiheissa (lapsuus, koulu, opiskelu, työ, perhe jne.)?
	Luontoon liittyvät harrastukset ja tekemiset	Millaisia luontoon liittyviä vapaa-ajanharrastuksia sinulla on? Mitä asioita teet luonnossa?
	Harrastuksiin sosiaalistuminen	Miten sinusta on tullut näiden asioiden / liikkumismuotojen harrastaja? Käsittele jokaista harrastusta erikseen
	Luonnossa liikkumisen useus ja sosiaalisuus	Kuinka usein harjoitat luontoharrastuksiasi / liikut luonnossa? Kenen kanssa harjoitat luontoharrastuksiasi?
	Järjestökytkennät	Kuulutko, johonkin seuraan tai järjestöön, joka järjestää tilaisuuksia luonnossa liikkumiseen? Luettele kaikki tällaiset seur

		joiden jäsen olet. Kuvaile seuran tai seurojen järjestämää toimintaa.
	Median seuraaminen (lehdet, kirjallisuus, tv-ohjelmat, internet yms.)	Tilaatko / seuraatko luontoa ja luonnossa liikkumista käsitteleviä mediatuotteita? Mitä alan lehtiä tilaat, millaista alan kirjallisuutta luet, millaisia alan ohjelmia katsot ja millaista tietoa haet Internetistä?
	Luonnossa liikkuminen ja ulkoilu arkisin	Miten, missä, kuinka usein ja kenen kanssa?
	Luontomatkailu	Teetkö niin sanottuja luontomatkoja? Miten valitset matkakohteen? Käytkö säännöllisesti loma-asunnolla tai kesämökillä? Millaisia asioita teet loma-asunnolla?
	Luonnossa liikkumiseen liittyvät tunteet ja kokemukset	Millaisia tunteita luonnossa liikkuminen sinussa herättää? Mikä luonnossa liikkumisessa viehättää? Miksi luonnossa liikkuminen on teille merkittävä asia?
Luontokäsitykset	Mieleen jäänyt luonnossa liikkumiskerta	Mitä, missä, milloin ja kenen kanssa?
	Mieluisat luontoympäristöt	Kuvaile sinulle mieluisat luonnonympäristöt? Mikä niissä kiehtoo? Missä ne sijaitsevat?
	Sana 'luonto'	Millaisia mielikuvia sinulle tulee sanasta luonto? Mihin tavallisesti viittaat sanalla luonto?
Haastateltavan taustatiedot	Syntymävuosi, asuinkunta, koulutus, ammatti, työtilanne, perhesuhteet, asuinympäristö ja asumismuoto	

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- 1 KIRJONEN, JUHANI, On the description of a human movement and its psychophysical correlates under psychomotor loads. 48 p. 1971.
- 2 KIRJONEN, JUHANI JA RUSKO, HEIKKI, Liikkeen kinemaattisista ominaispiirteistä, niiden psykofyysisistä selitysyhteyksistä ja näiden muutoksista psykomotorisen kuormituksen ja kestävyysharjoittelun vaikutuksesta. - On the kinematic characteristics and psychophysical correlates of a human movement and their changes during psychomotor loading and endurance conditioning. 156 p. 1971.
- 3 SARVIHARJU, PEKKA J., Effects of psycho-physical loading and progressive endurance conditioning on selected biochemical correlates of adaptive responses in man. 95 p. 1973.
- 4 KIVIAHO, PEKKA, Sport organizations and the structure of society. 54 p. 1973.
- 5 KOMI, PAAVO V., NELSON, RICHARD C. AND PULLI, MATTI, Biomechanics of skijumping. 53 p. 1974.
- 6 Meteli, Työolot, terveys ja liikuntakäyttäytymisen metallitehtaissa. Kartoittavan kyselyn aineistot ja toteuttaminen. 178 p. 1974.
- 7 TIAINEN, JORMA M., Increasing physical education students' creative thinking. 53 p. 1976.
- 8 RUSKO, HEIKKI, Physical performance characteristics in Finnish athletes. 40 p. 1976.
- 9 KIISKINEN, ANJA, Adaptation of connective tissues to physical training in young mice. 43 p. 1976.
- 10 VUOLLE, PAULI, Urheilu elämänsisältönä. Mennestyneiden urheilijoiden elämänura kilpailuvuosina - Top sport as content of life. 227 p. 1977.
- 11 SUOMINEN, HARRI, Effects of physical training in middle-aged and elderly people with special regard to skeletal muscle, connective tissue, and functional aging. 40 p. 1978.
- 12 VIITASALO, JUKKA, Neuromuscular performance in voluntary and reflex contraction with special reference to muscle structure and fatigue. 59 p. 1980.
- 13 LUHTANEN, PEKKA, On the mechanics of human movement with special reference to walking, running and jumping. 58 p. 1980.
- 14 LAAKSO, LAURI, Lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö aikuisiän liikuntaharrastusten selittäjänä: retrospektiivinen tutkimus. - Socialization environment in childhood and youth as determinant of adult-age sport involvement: a retrospective study. 295 p. 1981.
- 15 BOSCO, CARMELO, Stretch-schortening cycle inskeletal muscle function with special reference to elastic energy and potentiation of myoelectrical activity. 64 p. 1982.
- 16 OLIN, KALEVI, Päätöksentekijöiden viiteryhmät kaupunkien liikuntapolitiikassa. - Reference groups of decision-makers in the sport politics of cities. 155 p. 1982.
- 17 KANNAS, LASSE, Tupakointia koskeva terveyskasvatus peruskoulussa. - Health education on smoking in the Finnish comprehensive school. 251 p. 1983.
- 18 Contribution of sociology to the study of sport. Festschrift Book in Honour of Professor Kalevi Heinilä. Ed. by Olin, K. 243 p. 1984.
- 19 ALÉN, MARKKU, Effects of self-administered, high-dose testosterone and anabolic steroids on serum hormones, lipids, enzymes and on spermatogenesis in power athletes. 75 p. 1985.
- 20 HÄKKINEN, KEIJO, Training and detraining adaptations in electromyographic, muscle fibre and force production characteristics of human leg extensor muscles with special reference to prolonged heavy resistance and explosive type strength training. 106 p. 1986.
- 21 LAHTINEN, ÜLLA, Begåvningshandikappad ungdom i utveckling. En uppföljningstudie av funktionsförmåga och fysisk aktivitet hos begåvningshandikappade ungdomar i olika livsmiljöer. 300 p. 1986.
- 22 SILVENNOINEN, MARTTI, Koululainen liikunnanharrastajana: liikuntaharrastusten ja liikuntamotiivien sekä näiden yhteyksien muuttuminen iän mukana peruskoululaisilla ja lukiolaisilla. - Schoolchildren and physically active interests: The changes in interests in and motives for physical exercise related to age in Finnish comprehensive and upper secondary schools. 226 p. 1987.
- 23 POHJOLAINEN, PERTTI, Toimintakykyisyys, terveydentila ja elämäntyyli 71-75-vuotiailla miehillä. - Functional capacity, health status and life-style among 71-75 year-old men. 249 p. Summary 13 p. 1987.
- 24 MERO, ANTTI, Electromyographic activity, force and anaerobic energy production in sprint running; with special reference to different constant speeds ranging from submaximal to supramaximal. 112 p. Tiivistelmä 5 p. 1987.
- 25 PARKATTI, TERTTU, Self-rated and clinically measured functional capacity among women and men in two age groups in metal industry. 131 p. Tiivistelmä 2 p. 1990.
- 26 HOLOPAINEN, SINIKKA, Koululaisten liikunta-aidot. - The motor skills of schoolboys and girls. 217 p. Summary 6 p. 1990.
- 27 NUMMINEN, PIRKKO, The role of imagery in physical education. 131 p. Tiivistelmä 10 p. 1991.
- 28 TALVIIE, ÜLLA, Aktiivisuuden ja omatoimivuuden kehittäminen fysioterapian tavoitteena. Kehittävän työntutkimuksen sovellus lääkintävoimistelijan työhön. - The development of activity and self-motivation as the aim of physiotherapy. The application of developmental work research in physiotherapy. 212 p. Summary 8 p. 1991.
- 29 KAHILA, SINIKKA, Opetusmenetelmän merkitys prososiaalisessa oppimisessa - auttamiskäyttäytymisen edistäminen

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- yhteistyöskentelyn avulla koululiikunnassa. - The role of teaching method in prosocial learning - developing helping behavior by means of the cooperative teaching method in physical education. 132 p. Summary 2 p. 1993.
- 30 LIIMATAINEN-LAMBERG, ANNA-ESTER, Changes in student smoking habits at the vocational institutions and senior secondary schools and health education. 195 p. Yhteenveto 5 p. 1993.
- 31 KESKINEN, KARI LASSE, Stroking characteristics of front crawl swimming. 77 p. Yhteenveto 2 p. 1993.
- 32 RANTANEN, TAINA, Maximal isometric strength in older adults. Cross-national comparisons, background factors and association with mobility. 87 p. Yhteenveto 4 p. 1994.
- 33 LUSA, SIRPA, Job demands and assessment of the physical work capacity of fire fighters. 91 p. Yhteenveto 4 p. 1994.
- 34 CHENG, SULIN, Bone mineral density and quality in older people. A study in relation to exercise and fracture occurrence, and the assessment of mechanical properties. 81 p. Tiivistelmä 1 p. 1994.
- 35 KOSKI, PASI, Liikuntaseura toimintaympäristössään. - Sports club in its organizational environment. 220 p. Summary 6 p. 1994.
- 36 JUPPI, JOEL, Suomen julkinen liikuntapolitiikka valtionhallinnon näkökulmasta vuosina 1917-1994. - Public sport policy in Finland from the viewpoint of state administration in 1917-1994. 358 p. Summary 7 p. 1995.
- 37 KYRÖLÄINEN, HEIKKI, Neuromuscular performance among power- and endurance-trained athletes. 82 p. Tiivistelmä 3 p. 1995.
- 38 NYANDINDI, URSULINE S., Evaluation of a school oral health education programme in Tanzania: An ecological perspective. 88 p. Tiivistelmä 2 p. 1995.
- 39 HEIKINARO-JOHANSSON, PILVIKKI, Including students with special needs in physical education. 81 p. Yhteenveto 4 p. 1995.
- 40 SARLIN, Eeva-Liisa, Minäkokemuksen merkitys liikuntamotivaatiotekijänä. - The significance of self perception in the motivational orientation of physical education. 157 p. Summary 4 p. 1995.
- 41 LINTUNEN, TARU, Self-perceptions, fitness, and exercise in early adolescence: a four-year follow-up study. 87 p. Yhteenveto 5 p. 1995.
- 42 SIPILÄ, SARIANNA, Physical training and skeletal muscle in elderly women. A study of muscle mass, composition, fiber characteristics and isometric strength. 62 p. Tiivistelmä 3 p. 1996.
- 43 ILMANEN, KALERVO, Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919-1994. - Municipalities in motion. Municipal sport administration in the changing Finnish society 1919-1994. 285 p. Summary 3 p. 1996.
- 44 NUMMELA, ARI, A new laboratory test method for estimating anaerobic performance characteristics with special reference to sprint running. 80 p. Yhteenveto 4 p. 1996.
- 45 VARSTALA, VÄINÖ, Opettajan toiminta ja oppilaiden liikunta-aktiivisuus koulun liikuntatunnilla. - Teacher behaviour and students' motor engagement time in school physical education classes. 138 p. Summary 4 p. 1996.
- 46 POSKIPARTA, MARITA, Terveysneuvonta, oppimaan oppimista. Videotalleenteet hoitajien terveysneuvonnan ilmentäjinä ja vuoro-vaikutustaitojen kehittämismenetelmänä. - Health counselling, learning to learn. Video-tapes expressing and developing nurses' communication skills. 159 p. Summary 6 p. 1997.
- 47 SIMONEN, RIITTA, Determinants of adult psychomotor speed. A study of monozygotic twins. - Psykomotorisen nopeuden determinantit identtisillä kaksosilla. 49 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 48 NEVALA-PURANEN, NINA, Physical work and ergonomics in dairy farming. Effects of occupationally oriented medical rehabilitation and environmental measures. 80 p. (132 p.) 1997.
- 49 HEINONEN, ARI, Exercise as an Osteogenic Stimulus. 69 p. (160 p.) Tiivistelmä 1 p. 1997.
- 50 VUOLLE, PAULI (Ed.) Sport in social context by Kalevi Heinilä. Commemorative book in Honour of Professor Kalevi Heinilä. 200 p. 1997.
- 51 TUOMI, JOUNI, Suomalainen hoitotiedekeskustelu. - The genesis of nursing and caring science in Finland. 218 p. Summary 7 p. 1997.
- 52 TOLVANEN, KAIJA, Terveyttä edistävän organisaation kehittäminen oppivaksi organisaatioksi. Kehitysnäytökset ja kehittämistehtävät terveyskeskuksen muutoksen viritäjänä. - Application of a learning organisation model to improve services in a community health centre. Development examples and development tasks are the key to converting a health care. 197 p. Summary 3 p. 1998.
- 53 OKSA, JUHA, Cooling and neuromuscular performance in man. 61 p. (121 p.) Yhteenveto 2 p. 1998.
- 54 GIBBONS, LAURA, Back function testing and paraspinal muscle magnetic resonance image parameters: their associations and determinants. A study on male, monozygotic twins. 67 p (128 p.) Yhteenveto 1p. 1998.
- 55 NIEMINEN, PIPSA, Four dances subcultures. A study of non-professional dancers' socialization, participation motives, attitudes and stereotypes. - Neljä tanssin alakulttuuria. Tutkimus tanssintaharrastajien tanssiin sosiaalistumisesta, osallistumismotiiveista, asenteista ja stereotyyppioista. 165 p. Yhteenveto 4 p. 1998.
- 56 LAUKKANEN, PIA, Iäkkäiden henkilöiden selviytyminen päivittäisistä toiminnoista. - Carrying out the activities of daily living among elderly people. 130 p. (189 p.). Summary 3 p. 1998.

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- 57 AVELA, JANNE, Stretch-reflex adaptation in man. Interaction between load, fatigue and muscle stiffness. 87 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 58 SUOMI, KIMMO, Liikunnan yhteissuunnittelu-metodi. Metodin toimivuuden arviointi Jyväskylän Huhtasuo lähiössä. - Collaborative planning method of sports culture. Evaluation of the method in the Huhtasuo suburb of the city of Jyväskylä. 190 p. Summary 8 p. 1998.
- 59 PÖTSÖNEN, RIIKKA, Naiseksi, mieheksi, tietoiseksi. Koululaisten seksuaalinen kokonaisuus. HIV/AIDS-tiedot, -asenteet ja tiedonlähteet. - Growing as a woman, growing as a man, growing as a conscious citizen. 93 p. (171 p.). Summary 3 p. 1998.
- 60 HÄKKINEN, ARJA, Resistance training in patients with early inflammatory rheumatic diseases. Special reference to neuromuscular function, bone mineral density and disease activity. - Dynaamisen voimaharjoittelun vaikutukset nivelreumaa sairastavien potilaiden lihasvoimaan, luutihyeyteen ja taudin aktiivisuuteen. 62 p. (119 p.) Yhteenveto 1 p. 1999.
- 61 TYNJÄLÄ, JORMA, Sleep habits, perceived sleep quality and tiredness among adolescents. A health behavioural approach. - Nuorten nukkumistottumukset, koettu unen laatu ja väsyneisyys. 104 p. (167 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 62 PÖNKÖ, ANNELI, Vanhemmat ja lastentarhanopettajat päiväkotilasten minäkäsityksen tukena. - Parents' and teachers' role in self-perception of children in kindergartens. 138 p. Summary 4 p. 1999.
- 63 PAAVOLAINEN, LEENA, Neuromuscular characteristics and muscle power as determinants of running performance in endurance athletes with special reference to explosive-strength training. - Hermolihasjärjestelmän toimintakapasiteetti kestävyysuorituskykyä rajoittavana tekijänä. 88 p. (138 p.) Yhteenveto 4 p. 1999.
- 64 VIRTANEN, PAULA, Effects of physical activity and experimental diabetes on carbonic anhydrase III and markers of collagen synthesis in skeletal muscle and serum. 77 p. (123 p.) Yhteenveto 2 p. 1999.
- 65 KEPLER, KAILI, Nuorten koettu terveys, terveyskäyttäytyminen ja sosiaalistumis-ympäristö Virossa. - Adolescents' perceived health, health behaviour and socialisation environment in Estonia. - Eesti noorte tervis, tervisekäitumine ja sotsiaalne keskkond. 203 p. Summary 4p. Kokkuvõte 4 p. 1999.
- 66 SUNI, JAANA, Health-related fitness test battery for middle-aged adults with emphasis on musculoskeletal and motor tests. 96 p. (165 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 67 SYRJÄ, PASI, Performance-related emotions in highly skilled soccer players. A longitudinal study based on the IZOF model. 158 p. Summary 3 p. 2000.
- 68 VÄLIMAA, RAILI, Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen valossa. - Adolescents' perceived health based on surveys and focus group discussions. 208 p. Summary 4 p. 2000.
- 69 KETTUNEN, JYRKI, Physical loading and later lower-limb function and findings. A study among male former elite athletes. - Fyysisen kuormituksen yhteydet alaraajojen toimintaan ja löydöksiin entisillä huippu-urheilijamiehillä. 68 p. (108 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 70 HORITA, TOMOKI, Stiffness regulation during stretch-shortening cycle exercise. 82 p. (170 p.) 2000.
- 71 HELIN, SATU, Iäkkäiden henkilöiden toimintakyvyn heikkeneminen ja sen kompensatio-prosessi. - Functional decline and the process of compensation in elderly people. 226 p. Summary 10 p. 2000.
- 72 KUUKKANEN, TIINA, Therapeutic exercise programs and subjects with low back pain. A controlled study of changes in function, activity and participation. 92 p. (154 p.) Tiivistelmä 2 p. 2000.
- 73 VIRMAVIRTA, MIKKO, Limiting factors in ski jumping take-off. 64 p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 74 PELTOKALLIO, LIISA, Nyt olisi pysähtymisen paikka. Fysioterapian opettajien työhön liittyviä kokemuksia terveysalan ammatillisessa koulutuksessa. - Now it's time to stop. Physiotherapy teachers' work experiences in vocational health care education. 162 p. Summary 5 p. 2001.
- 75 KETTUNEN, TARJA, Neuvontakeskustelu. Tutkimus potilaan osallistumisesta ja sen tukemisesta sairaalan terveysneuvonnassa. - Health counseling conversation. A study of patient participation and its support by nurses during hospital counseling. 123 p. (222 p.) Summary 6 p. 2001.
- 76 PULLINEN, TEEMU, Sympathoadrenal response to resistance exercise in men, women and pubescent boys. With special reference to interaction with other hormones and neuromuscular performance. 76 p. (141 p.) Yhteenveto 2 p. 2001.
- 77 BLOMQUIST, MINNA, Game understanding and game performance in badminton. Development and validation of assessment instruments and their application to games teaching and coaching. 83 p. Yhteenveto 5 p. 2001.
- 78 FINNI, TAIJA, Muscle mechanics during human movement revealed by in vivo measurements of tendon force and muscle length. 83 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2001.
- 79 KARIMÄKI, ARI, Sosiaalisten vaikutusten arviointi liikuntarakentamisessa. Esimerkkinä Äänekosken uimahalli. - Social impact assessment method in sports planning. - The case of Äänekoski leisure pool. 194 p. 2001.

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- 80 PELTONEN, JUHA, Effects of oxygen fraction in inspired air on cardiorespiratory responses and exercise performance. 86 p. (126 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 81 HEINILÄ, LIISA, Analysis of interaction processes in physical education. Development of an observation instrument, its application to teacher training and program evaluation. 406 p. Yhteenveto 11 p. 2002.
- 82 LINNAMO, VESA, Motor unit activation and force production during eccentric, concentric and isometric actions. - Motoristen yksiköiden aktivointi ja lihasten voimantuotto eksentrisessä, konsentrisessä ja isometrisessä lihastyössä. 77 p. (150 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 83 PERTTUNEN, JARMO, Foot loading in normal and pathological walking. 86 p. (213 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 84 LEINONEN, RAIJA, Self-rated health in old age. A follow-up study of changes and determinants. 65 p. (122 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 85 GRETSCHEL, ANU, Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. - The municipality as an involvement environment - an examination of the interactive relationship between youth groups and municipalities through the quality assessment of three sports facilities construction projects. 236 p. Summary 11 p. 2002.
- 86 PÖYHÖNEN, TAPANI, Neuromuscular function during knee exercises in water. With special reference to hydrodynamics and therapy. 77 p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 87 HIRVENSALO, MIRJA, Liikuntaharrastus iäkkäänä. Yhteys kuolleisuuteen ja avuntarpeeseen sekä terveydenhuolto liikunnan edistäjänä. - Physical activity in old age - significance for public health and promotion strategies. 106 p. (196 p.) Summary 4 p. 2002.
- 88 KONTULAINEN, SAIJA, Training, detraining and bone - Effect of exercise on bone mass and structure with special reference to maintenance of exercise induced bone gain. 70 p. (117 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 89 PITKÄNEN, HANNU, Amino acid metabolism in athletes and non-athletes. - With Special reference to amino acid concentrations and protein balance in exercise, training and aging. 78 p. (167 p.) Yhteenveto 3 p. 2002.
- 90 LIIMATAINEN, LEENA, Kokemuksellisen oppimisen kautta kohti terveyden edistämisen asiantuntijuutta. Hoitotyön ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveyden edistämisen oppiminen hoitotyön harjoittelussa.- Towards health promotion expertise through experiential learning. Student nurses' health promotion learning during clinical practice. 93 p. (164 p.) Summary 4 p. 2002.
- 91 STÄHL, TIMO, Liikunnan toimintapolitiikan arviointia terveyden edistämisen kontekstissa. Sosiaalisen tuen, fyysisen ympäristön ja poliittisen ympäristön yhteys liikuntaaktiivisuuteen. - Evaluation of the Finnish sport policy in the context of health promotion. Relationships between social support, physical environment, policy environment and physical activity 102 p. (152 p.) Summary 3 p. 2003.
- 92 OGISO, KAZUYUKI, Stretch Reflex Modulation during Exercise and Fatigue. 88 p. (170 p.) Yhteenveto 1 p. 2003.
- 93 RAUHASALO, ANNELI, Hoitoaika lyhenee - koti kutsuu. Lyhythoitoinen kirurginen toiminta vanhusten itsensä kokemana. - Care-time shortens - home beckons. Short term surgical procedures as experienced by elderly patients. 194 p. Summary 12 p. 2003.
- 94 PALOMÄKI, SIRKKA-LIISA, Suhde vanhenemiseen. Iäkkäät naiset elämänsä kertojina ja rakentajina. - Relation to aging. Elderly women as narrators and constructors of their lives. 143 p. Summary 6 p. 2004.
- 95 SALMIKANGAS, ANNA-KATRIINA, Nakertamisesta hanketoimintaan. Tapaustutkimus Nakertaja-Hetteenmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa. - From togetherness to project activity. A case study on the development of a neighbourhood in Kainuu and the role of physical activity in joint planning. 269 p. Summary 8 p. 2004.
- 96 YLÖNEN, MAARIT E., Sanaton dialogi. Tanssi ruumiillisena tietona. - Dialogue without words. Dance as bodily knowledge. 45 p. (135 p.) Summary 5 p. 2004.
- 97 TUMMAVUORI, MARGARETTA, Long-term effects of physical training on cardiac function and structure in adolescent cross-country skiers. A 6.5-year longitudinal echocardiographic study. 151 p. Summary 1 p. 2004.
- 98 SIROLA, KIRSI, Porilaisten yhdeksäsluokkalaisten ja kasvattajien käsityksiä nuorten alkoholin-käytöstä ja alkoholinkäytön ehkäisystä. - Views of ninth graders, educators and parents in Pori, Finland on adolescent alcohol use and on preventing alcohol use. 189 p. Summary 3 p. 2004.
- 99 LAMPINEN, PÄIVI, Fyysinen aktiivisuus, harrastustoiminta ja liikkumiskyky iäkkäiden ihmisten psyykkisen hyvinvoinnin ennustajina. 65-84-vuotiaiden jyvaskyläläisten 8-vuotis seuruu-tutkimus. - Activity and mobility as associates and predictors of mental well-being among older adults. 94 p. (165 p.) Summary 2 p. 2004.
- 100 RANTA, SARI, Vanhenemismuutosten eteneminen. 75-vuotiaiden henkilöiden antropometrinen ominaisuuksien, fyysisen toimintakyvyn ja kognitiivisen kyvykkyyden muutokset viiden ja kymmenen vuoden seuranta-aikana. - The progress of aging

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- processes. A 5- and 10-year follow-up study of the changes in anthropometrical characteristics and physical and cognitive capacities among 75-year-old persons. 186 p. Summary 2 p. 2004.
- 101 SIHVONEN, SANNA, Postural balance and aging. Cross-sectional comparative studies and a balance training intervention. - Ikääntyminen ja tasapaino. Eri ikäisten tasapaino ja tasapainoharjoittelun vaikuttavuus ikääntyneillä palvelukodissa asuvilla naisilla. 65 p. (106 p.) Yhteenveto 2 p. 2004.
- 102 RISSANEN, AARO, Back muscles and intensive rehabilitation of patients with chronic low back pain. Effects on back muscle structure and function and patient disability. - Selkälihakset ja pitkäaikaista selkäkkipua sairastavien potilaiden intensiivinen kuntoutus. Vaikutukset selkälihasten rakenteeseen ja toimintaan sekä potilaiden vajaakuntoisuuteen. 90 p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2004.
- 103 KALLINEN, MAURI, Cardiovascular benefits and potential hazards of physical exercise in elderly people. - Liikunnan hyödylliset ja mahdolliset haitalliset vaikutukset ikääntyneiden verenkiertoelimiin. 97 p. (135 p.) Yhteenveto 2 p. 2004.
- 104 SÄÄKSLAHTI, ARJA, Liikuntaintervention vaikutus 3-7-vuotiaiden lasten fyysiseen aktiivisuuteen ja motorisiin taitoihin sekä fyysisen aktiivisuuden yhteys sydän- ja verisuonitautien riskitekijöihin. - Effects of physical activity intervention on physical activity and motor skills and relationships between physical activity and coronary heart disease risk factors in 3-7-year-old children. 153 p. Summary 3 p. 2005.
- 105 HÄMÄLÄINEN, PIIA, Oral health status as a predictor of changes in general health among elderly people. 76 p. (120 p.) Summary 2 p. 2005.
- 106 LIINAMO, ARJA, Suomalaisnuorten seksuaalikasvatus ja seksuaaliterveystiedot oppilaan ja koulun näkökulmasta. Arviointia terveyden edistämisen viitekehityksessä. - Sexual education and sexual health knowledge among Finnish adolescents at pupil and school level. Evaluation from the point of view of health promotion. 111 p. (176 p.) Summary 5 p. 2005.
- 107 ISHIKAWA, MASAKI, In vivo muscle mechanics during human locomotion. Fascicle-tendinous tissue interaction during stretch-shortening cycle exercises. - Venytysrefleksin muutokset liikkeessä ja väsymyksessä. 89 p. (228 p.) Yhteenveto 1 p. 2005.
- 108 KÄRKI, ANNE, Physiotherapy for the functioning of breast cancer patients. Studies of the effectiveness of physiotherapy methods and exercise, of the content and timing of post-operative education and of the experienced functioning and disability. - Rintasyöpäleikkätyjen toimintakyky ja siihen vaikuttaminen fysioterapiassa ja harjoittelussa. 70 p. (138 p.) Yhteenveto 3 p. 2005.
- 109 RAJANIEMI, VESA, Liikuntapaikkarakentaminen ja maankäytön suunnittelu. Tutkimus eri väestöryhmät tasapuolisesti huomioon ottavasta liikuntapaikkasuunnittelusta ja sen kytkemisestä maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen kaavoitukseen. - Sports area construction and land use planning - Study of sports area planning that considers all the population groups even-handedly and integrates sports area planning with land use planning under the land use and building act. 171 p. Summary 6 p. 2005.
- 110 WANG, QINGJU, Bone growth in pubertal girls. Cross-sectional and longitudinal investigation of the association of sex hormones, physical activity, body composition and muscle strength with bone mass and geometry. 75 p. (117 p.) Tiivistelmä 1 p. 2005.
- 111 ROPPONEN, ANNINA, The role of heredity, other constitutional structural and behavioral factors in back function tests. - Perimä, muut synnynäiset rakenteelliset tekijät ja käyttäytymistekijät selän toimintakykytesteissä. 78 p. (125 p.) Tiivistelmä 1 p. 2006.
- 112 ARKELA-KAUTIAINEN, MARJA, Functioning and quality of life as perspectives of health in patients with juvenile idiopathic arthritis in early adulthood. Measurement and long-term outcome. - Toimintakyky ja elämänlaatu terveyden näkökulmina lastenreumaa sairastaneilla nuorilla aikuisilla. Mittaaminen ja pitkäaikais tulokset. 95 p. (134 p.) Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 113 RAUTIO, NINA, Seuruu- ja vertailututkimus sosioekonomisen aseman yhteydestä toimintakykyyn iäkkäillä henkilöillä. - A follow-up and cross-country comparison study on socio-economic position and its relationship to functional capacity in elderly people. 114 p. (187 p.) Summary 3 p. 2006.
- 114 TIIKKAINEN, PIRJO, Vanhuusiän yksinäisyys. Seuruututkimus emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä määrittävistä tekijöistä. - Loneliness in old age - a follow-up study of determinants of emotional and social loneliness. 76 p. (128 p.) Summary 2 p. 2006.
- 115 AHTIAINEN, JUHA, Neuromuscular, hormonal and molecular responses to heavy resistance training in strength trained men; with special reference to various resistance exercise protocols, serum hormones and gene expression of androgen receptor and insulin-like growth factor-I. - Neuromuskulaariset, hormonaaliset ja molekulaariset vasteet voimaharjoittelussa voimaurheilijoilla. 119 p. (204 p.) Yhteenveto 2 p. 2006.
- 116 PAJALA, SATU, Postural balance and susceptibility to falls in older women. Genetic and environmental influences in single and dual task situations. - Iäkkäiden naisten tasapainokyky yksinkertaisissa sekä huomion jakamista vaativissa tilanteissa ja kaatumisriski-perimän merkitys yksilöiden välisten erojen selittäjinä. 78 p. (120 p.) Yhteenveto 3 p. 2006.

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- 117 TIAINEN, KRISTINA, Genetics of skeletal muscle characteristics and maximal walking speed among older female twins. - Lihaskuonon ja kävelynopeuden periytyvyys iäkkäillä naiskaksosilla. 77 p. (123 p.) Yhteenveto 2 p. 2006.
- 118 SJÖGREN, TUULIKKI, Effectiveness of a workplace physical exercise intervention on the functioning, work ability, and subjective well-being of office workers – a cluster randomised controlled cross-over trial with one-year follow-up. - Työpaikalla tapahtuvan fyysisen harjoitteluintervention vaikuttavuus toimistotyöntekijöiden toimintakykyyn, työkykyyn ja yleiseen subjektiiviseen elämäntilaan – ryhmätasolla satunnaistettu vaihtovuorokoe ja vuoden seuranta. 100 p. (139 p.) Tiivistelmä 3 p. 2006.
- 119 LYYRA, TIINA-MARI, Predictors of mortality in old age. Contribution of self-rated health, physical functions, life satisfaction and social support on survival among older people. - Kuolleisuuden ennustetekijät iäkkäissä väestössä. Itsearvioidun terveyden, fyysisten toimintojen, elämään tyytyväisyyden ja sosiaalisen tuen yhteys iäkkäiden ihmisten eloonjäämiseen. 72 p. (106 p.) Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 120 SOINI, MARKUS, Motivaatioilmaston yhteys yhdeksäsluokkalaisten fyysiseen aktiivisuuteen ja viihtymiseen koulun liikuntatunneilla. - The relationship of motivational climate to physical activity intensity and enjoyment within ninth grade pupils in school physical education lessons. 91 p. 2006.
- 121 VUORIMAA, TIMO, Neuromuscular, hormonal and oxidative stress responses to endurance running exercises in well trained runners. - Neuromuskulaariset, hormonaaliset ja hapettumisstressiin liittyvät vasteet kestävyysjuoksuharjoitukseen hyvin harjoitteleilla juoksijoilla. 93 p. (152 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 122 MONONEN, KAISU, The effects of augmented feedback on motor skill learning in shooting. A feedback training intervention among inexperienced rifle shooters. - Ulkoisen palautteen vaikutus motoriseen oppimiseen ammunnessa: Harjoittelututkimus kokeuttamattomilla kivääriampujilla. 63 p. Yhteenveto 4 p. 2007.
- 123 SALLINEN, JANNE, Dietary Intake and Strength Training Adaptation in 50–70 -year old Men and Women. With special reference to muscle mass, strength, serum anabolic hormone concentrations, blood pressure, blood lipids and lipoproteins and glycemic control. - Ravinnon merkitys voimaharjoittelussa 50–70 -vuotiailla miehillä ja naisilla. 103 p. (204 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 124 KASILA KIRSTI, Schoolchildren's oral health counselling within the organisational context of public oral health care. Applying and developing theoretical and empirical perspectives. 96 p. (139 p.) Tiivistelmä 3 p. 2007.
- 125 PYÖRIÄ, OUTI, Reliable clinical assessment of stroke patients' postural control and development of physiotherapy in stroke rehabilitation. - Aivoverenkiertohäiriöpotilaiden toimintakyvyn luotettava kliininen mittaaminen ja fysioterapian kehittäminen Itä-Savon sairaanhoitopiirin alueella. 94 p. (143 p.) Yhteenveto 6 p. 2007.
- 126 VALKEINEN, HELI, Physical fitness, pain and fatigue in postmenopausal women with fibromyalgia. Effects of strength training. - Fyysinen kunto, kipu- ja väsymysoireet ja säännöllisen voimaharjoittelun vaikutukset menopaussi-ikä ohittaneilla fibromyalgiaa sairastavilla naisilla. 101 p. (132 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 127 HÄMÄLÄINEN, KIRSI, Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa. Eetokset, ihanteet ja kasvatustarpeet urheilijoiden tarinoissa. - An athlete and a coach in the world of sports. Ethos, ideals and education in athletes' narratives. 176 p. Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 128 AIITASALO, MINNA, Promoting physical activity of working aged adults with selected personal approaches in primary health care. Feasibility, effectiveness and an example of nationwide dissemination. - Työikäisten liikunnan edistäminen avoterveydenhuollossa – työtapojen toteuttamiskelpoisuus ja vaikuttavuus sekä esimerkki yhden työtävän levittämisestä käytäntöön. 105 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2008.
- 129 PORTEGIJS, ERJA, Asymmetrical lower-limb muscle strength deficit in older people. - Alaraajojen lihaskuonon puoliero iäkkäillä ihmisillä. 105 p. (155 p.) Yhteenveto 3 p. 2008.
- 130 LAITINEN-VÄÄNÄNEN, SIRPA, The construction of supervision and physiotherapy expertise: A qualitative study of physiotherapy students' learning sessions in clinical education. - Opiskelijan ohjauksen ja fysioterapian asiantuntijuuden rakentuminen: Laadullinen tutkimus fysioterapiaopiskelijan oppimistilanteista työharjoittelussa. 69 p. (118 p.) Yhteenveto 3 p. 2008.
- 131 IIVONEN, SUSANNA, Early Steps -liikuntaohjelman yhteydet 4–5-vuotiaiden päiväkotilasten motoristen perustaitojen kehitykseen. - The associations between an Early Steps physical education curriculum and the fundamental motor skills development of 4–5-year-old preschool children. 157 p. Summary 4 p. 2008.
- 132 ORTEGA-ALONSO, ALFREDO, Genetic effects on mobility, obesity and their association in older female twins. 87 p. 2009.
- 133 HULMI, JUHA, Molecular and hormonal responses and adaptation to resistance exercise and protein nutrition in young and older men. - Voimaharjoittelun fysiologiset ja molekyylibiologiset vaikutukset lihaskuonon säätelyssä lisäproteiinia nautittaessa tai ilman. 109 p. (214 p.) Yhteenveto 2 p. 2009.

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- 134 MARTINMÄKI, KAISU, Transient changes in heart rate variability in response to orthostatic task, endurance exercise and training. With special reference to autonomic blockades and time-frequency analysis. - Sykevaihtelun muutokset ortostaattisessa testissä, kestävyysliikunnassa ja kestävyysharjoittelussa käyttäen hyväksi autonomisen säätelyn salpaus-kokeita ja aika-taajuusanalyysiä. 99 p. (151 p.) Yhteenveto 2 p. 2009.
- 135 SEDLIAK, MILAN, Neuromuscular and hormonal adaptations to resistance training. Special effects of time of day of training. 84 p. (175 p.) 2009.
- 136 NIKANDER, RIKU, Exercise loading and bone structure. 97 p. (141 p.) Yhteenveto 1 p. 2009.
- 137 KORHONEN, MARKO T., Effects of aging and training on sprint performance, muscle structure and contractile function in athletes. - Ikääntymisen ja harjoittelun vaikutukset nopeussuorituskykyyn, lihasten rakenteeseen ja voimantuotto-ominaisuuksiin urheilijoilla. 123 p. (211 p.) Tiivistelmä 5 p. 2009.
- 138 JAVANAINEN-LEVONEN, TARJA, Terveystenhoitajat liikunnanedistäjinä lastenneuvolatyössä. - Public Health Nurses as Physical Activity Promoters in Finnish Child Health Clinics. 104 p. (148 p.) Summary 6 p. 2009.
- 139 KLEMOLA, ULLA, Opettajaksi opiskelevien vuorovaikutustaitojen kehittäminen liikunnan aineenopettajakoulutuksessa. - Developing student teachers' social interaction skills in physical education teacher education. 92 p. (138 p.) Summary 4 p. 2009.
- 140 NIEMI, REETTA, Onks tavallinen koe vai sellainen, missä pitää miettiä? Ympäristö-lähtöisen terveystkasvatopedagogiikan kehittäminen narratiivisena toimintatutkimuksena. - Is this a normal test or do we have to think? Developing environmentally oriented health education pedagogy through narrative action research. 215 p. 2009.
- 141 VON BONSDORFF, MIKAELA, Physical activity as a predictor of disability and social and health service use in older people. - Fyysinen aktiivisuus toiminnanvajauden ja sosiaali- ja terveyspalvelujen käytön ennustajana iäkkäillä henkilöillä 101 p. (134 p.) Yhteenveto 2 p. 2009
- 142 PALOMÄKI, SANNA, Opettajaksi opiskelevien pedagoginen ajattelu ja ammatillinen kehittyminen liikunnanopettajakoulutuksessa. - Pre-service teachers' pedagogical thinking and professional development in physical education teacher education. 118 p. (163 p.) Summary 3 p. 2009.
- 143 VEHMAS, HANNA, Liikuntamatkalla Suomessa. Vapaa-ajan valintoja jälkimodernissa yhteiskunnassa. - Sport tourism in Finland - leisure choices in the post-modern society. 205 p. Summary 10 p. 2010.
- 144 KOKKO, SAMI, Health promoting sports club. Youth sports clubs' health promotion profiles, guidance, and associated coaching practice, in Finland. 147 p. (230 p.) Yhteenveto 5 p. 2010.
- 145 KÄÄRIÄ, SANNA, Low back disorders in the long term among employees in the engineering industry. A study with 5-, 10- and 28-year follow-ups. - Metalliteollisuuden työntekijöiden alaselän sairaudet ikääntyessä: METELI-tutkimuksen 5-, 10- ja 28-vuotis-seurantatutkimus. 76 p. (102 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 146 SANTILA, MATTI, Effects of added endurance or strength training on cardiovascular and neuromuscular performance of conscripts during the 8-week basic training period. - Lisätyn voima- ja kestävyysharjoittelun vaikutukset varusmiesten hengitys- ja verenkiertoelimistön sekä hermo-lihasjärjestelmän suorituskykyyn kahdeksan viikon peruskoulutuskauten aikana. 85 p. (129 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 147 MÄNTY, MINNA, Early signs of mobility decline and physical activity counseling as a preventive intervention in older people. - Liikkumiskyvyn heikkenemistä ennakoivat merkit ja liikuntaneuvonta liikkumisvaikeuksien ehkäisyssä iäkkäillä henkilöillä. 103 p. (149 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 148 RANTALAINEN, TIMO, Neuromuscular function and bone geometry and strength in aging. - Neuromuskulaarinen suorituskyky luun geometrian ja voiman selittäjänä ikääntymisen yhteydessä. 87 p. (120 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 149 KUITUNEN, SAMI, Muscle and joint stiffness regulation during normal and fatiguing stretch-shortening cycle exercise. - Lihäs- ja niveljäykkyyden säätely normaalin sekä väsyttävän venymis-lyhenemissyklityyppisen harjoituksen aikana. 76 p. (142 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 150 PIITULAINEN, HARRI, Functional adaptation of sarcolemma to physical stress. - Lihassolukalvon toiminnallinen mukautuminen fyysiseen kuormitukseen. 103 p. (178 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 151 VILJANEN, ANNE, Genetic and environmental effects on hearing acuity and the association between hearing acuity, mobility and falls in older women. - Kuulon tarkkuuden periytyvyys ja yhteys liikkumiskykyyn sekä kaatumisiin iäkkäillä naisilla. 85 p. (116 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 152 KULMALA, JENNI, Visual acuity in relation to functional performance, falls and mortality in old age. - Heikentyneen näöntarkkuuden vaikutus toimintakykyyn, kaatumisiin ja kuolleisuuteen iäkkäillä henkilöillä. 98 p. (140 p.) Yhteenveto 3 p. 2010.

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- 153 NIVALA, SIRKKA, Kokemuksellinen vanhene-
minen sotainvalideilla. Suomalaisten so-
tainvalidien kokemus elämäkultustaan ja
ikäntymisestäään. - Disabled war veterans
and experiential ageing. Finnish disabled war
veterans and their experience of the course of
their lives and growing older. 178 p.
Summary 4 p. 2010.
- 154 RINNE, MARJO, Effects of physical activity,
specific exercise and traumatic brain injury
on motor abilities. Theoretical and pragmatic
assessment. 86 p. (134 p.) Tiivistelmä 2 p.
2010.
- 155 MIKKOLA, TUUJA, Genetic and environmental
contributions to bone structural strength in
postmenopausal women. - Perimän ja ympä-
ristötekijöiden vaikutus luun lujuuteen
vaihdevuosi-ikä ohittaneilla naisilla. 77 p.
(130 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 156 SALO, PETRI, Assessing physical capacity, dis-
ability, and health-related quality of life in
neck pain. 93 p. (132 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 157 RONKAINEN, PAULA, Towards powerful old age.
Association between hormone replacement
therapy and skeletal muscle. - Vaihdevuosi-
oireisiin käytettävän HRT:n yhteys luuranko-
lihaksiston rakenteeseen ja toimintaan. 118 p.
(170 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 158 KILPIKOSKI, SINIKKA, The McKenzie method in
assessing, classifying and treating non-
specific low back pain in adults with special
reference to the centralization phenomenon.
- McKenziän mekaaninen diagnostisointi- ja
terapiamenetelmä tutkittaessa, luokiteltaessa ja
hoidettaessa aikuisten epäspesifiä alaselkäkipua.
90 p. (130 p.) Yhteenveto 2 p. 2010.
- 159 MUTIKAINEN, SARA, Genetic and environmental
effects on resting electrocardiography and
the association between electrocardiography
and physical activity, walking endurance and
mortality in older people. - Lepo-EKG
-muuttujien periytyvyys sekä yhteydet
fyysiseen aktiivisuuteen, kävelykestävyyteen
ja kuolleisuuteen iäkkäillä henkilöillä. 84 p.
(131 p.) Yhteenveto 3 p. 2010.
- 160 VÖLGYI, ESZTER, Bone, fat and muscle gain in
pubertal girls. Effects of physical activity.
76 p. (138 p.) Tiivistelmä 1 p. 2010.
- 161 SILLANPÄÄ, ELINA, Adaptations in body com-
position, metabolic health and physical
fitness during strength or endurance training
or their combination in healthy middle-aged
and older adults. 113 p. (179 p.) Yhteenveto
3 p. 2011.
- 162 KARAVIRTA, LAURA, Cardiorespiratory, neu-
romuscular and cardiac autonomic adapta-
tions to combined endurance and strength
training in ageing men and women. - Yhdis-
tetyin kestävyys- ja voimaharjoittelun vaiku-
tukset hengitys- ja verenkiertoelimistön sekä
hermo-lihasjärjestelmän toimintaan ja sydä-
men autonomiseen säätelyyn ikääntyvillä
miehillä ja naisilla. 108 p. (178 p.) Yhteenveto
2 p. 2011.
- 163 HYNYNEN, ESA, Heart rate variability in
chronic and acute stress with special refer-
ence to nocturnal sleep and acute challenges
after awakening. - Sykevariaatiomittaukset
kroonisen ja akuutin stressin seurannassa
käyttäen hyväksi yöunen ja akuuttien
tehtävien aikaisia vasteita. 74 p. (109 p.)
Yhteenveto 3 p. 2011.
- 164 PAVELKA, BÉLA, Open Water as a Sportscape.
Analysis of canoeing in Finland for develop-
ing sport infrastructure and services. 116 p.
2011.
- 165 PESONEN, JYRI, Opettajat oppijoina. Toiminta
tutkimus liikunnanopettajien pätevyystä
koulutuksen käynnistämistä ja kehittämistä.
- Teachers as learners - An action
research on starting the development of
qualifying training for teachers of physical
education. 204 p. Summary 4 p. 2011.
- 166 BORREMANS, ERWIN, Asperger syndrome and
physical exercise. A study about senso-
motor profiles, physical fitness, and the
effectiveness of an exercise training program
in a group of adolescents with Asperger
syndrome. 111 p. (181 p.) Yhteenveto 3 p.
2011.
- 167 OJALA, KRISTINA, Nuorten painon koke-
minen ja laihduttaminen - Health Behaviour
in School-aged Children (HBSC) study ja
WHO-Koululaistutkimus. - Adolescents'
self-perceived weight and weight reduction
behaviour - Health Behaviour in School-
aged Children (HBSC) study, a WHO
Cross-National Survey. 151 p. (203 p.)
Summary 4 p. 2011.
- 168 RANTAKOKKO, MERJA, Outdoor environment,
mobility decline and quality of life among
older people. - Ulkoympäristötekijät, ulkona
liikkumisen heikkeneminen ja elämänlaatu
iäkkäillä ihmisillä. 86 p. (119 p.) Yhteenveto
3 p. 2011.
- 169 PÖLLÄNEN, EIJA, Regulation of gene expres-
sion and steroidogenesis in skeletal muscle
of postmenopausal women - With emphasis
on the effects of hormone replacement and
power training. 114 p. (182 p.) Yhteenveto 2
p. 2011.
- 170 YLI-PIIPARI, SAMI, The development of stu-
dents' physical education motivation and
physical activity. A 3.5-year longitudinal
study across grades 6 to 9. - Koululaisten
koululiikuntamotivaation ja fyysisen akti-
ivisuuden kehitys. 3.5 vuoden pitkittäistut-
kimus alakoulusta yläkouluun. 107 p. (218
p.) Yhteenveto 2 p. 2011.
- 171 BOITAS, REIJO, Motor control of fast volun-
tary elbow movements. Exercise-induced
muscle damage and soreness and learning
interventions. - Kyynärvarren nopeiden tah-
donalaisten liikkeiden motorinen kontrolli
harjoituksessa aiheutetun lihassoluvaurion
ja lihaskivun sekä oppimisen interventiona.
95 p. (206 p.) Yhteenveto 1 p. 2011.

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH

- 172 MA, HONGQIANG, Adaptation of bone to physical activity and diet-induced obesity. - Luun mukautuminen fyysiseen aktiivisuuteen ja ravinnon aikaansaamaan lihavuuteen. 146 p. (197 p.) Yhteenveto 1 p. 2011.
- 173 PAADELMA, MARKKU, Orthopedic manual therapy on low back pain with working adults; clinical tests, subclassification and clinical trial of low back pain. 98p. (131 p.) Tiivistelmä 2 p. 2011.
- 174 SAARI, AIJA, Inklusion nosteet ja esteet liikuntakulttuurissa. Tavoitteena kaikille avoin liikunnallinen iltapäivätoiminta. - Promotors and hindrances of inclusion in sports and physical activity - aiming at open-for-all after-school activities. 175 p. Summary 6 p. 2011.
- 175 WALLER, KATJA, Leisure-time physical activity, weight gain and health - A prospective follow-up in twins. - Vapaa-ajan liikunta, painonnousu ja terveys - yli 20 vuoden seurantatutkimus kaksosilla. 88 p. (120 p.) Yhteenveto 3 p. 2011.
- 176 XU, LETING, Influences of muscle, fat and hormones on bone development in women. A cross-sectional and longitudinal study spanning three generations. 68 p. (98 p.) Tiivistelmä 1 p. 2011.
- 177 LIHAVAINEN, KATRI, Mobility limitation, balance impairment and musculoskeletal pain among people aged ≥ 75 years: A study with a comprehensive geriatric intervention. - Iäkkäiden henkilöiden kipujen yhteys liikkumiskyyn ja tasapainon hallintaan sekä laaja-alaisen geriatrisen intervention vaikutukset liikkumiskyyn. 90 p. (133 p.) Yhteenveto 2 p. 2012.
- 178 PAKKALA, INKA, Depressive symptoms, sense of coherence, physical activity and genetic factors among older people. - Masentuneisuus, koherenssi, fyysinen aktiivisuus ja geneettiset tekijät ikääntyneillä ihmisillä. 95 p. (142 p.) Yhteenveto 3 p. 2012.
- 179 PAAKKARI, LEENA, Widening horizons: A phenomenographic study of student teachers' conceptions of health education and its teaching and learning. 106 p. (158 p.) Yhteenveto 2 p. 2012.
- 180 SALLINEN, MERJA, Women's narratives on fibromyalgia, functioning and life events. - Naisten elämäntarinallisia kokemuksia fibromyalgiasta, toimintakyvystä ja elämäntapahtumista. 68 p. (119 p.) Yhteenveto 5 p. 2012.
- 181 KALAJA, TEPPO, Liikunnan aineenopettajakoulutuksen opiskelijavalinnat muutoksessa. - Student selection of Physical Education teacher program in the state of change. 202 p. Yhteenveto 5 p. 2012.
- 182 SIMULA, MIKKO, Luonnossa liikkumisen kulttuuriset representaatiot. Diskurssianalyysi suomalaisten luonnossa liikkumista käsittelevistä haastatteluista. - The cultural representations of outdoor activities in the nature. A discourse analysis of the interviews dealing with outdoor activities in the nature of the Finns. 215 p. Summary 3 p. 2012.